

પ્રકરણ સુખસિન્ધુ.

(પ્રથમ વિભાગ.)

સંપ્રાદ્યક અને પ્રયોજક:—

વંશ્યાસજી ભજિતસાગરજી મણિ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૧૩૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ત્રીશી સુધીશી

વિષય ૫૩૩ : ૨૩૩૨

શ્રી વીતરાગાય નમઃ

પ્રકરણ સુખસિન્ધુ.

[પ્રથમ વિભાગ.]

સંગ્રાહક અને પ્રયોજક:-

પ્રસિદ્ધ વક્તા

પંન્યાસજી અજીતસાગરજી ગણિ.

મહેસાણાનિવાસી

પાશ્વેષ ઉત્તમભાઈ હરીચંદનાં માતુશ્રી ઉજ્જમખાઈ

તરફની મોટી આર્થિક સહાય તથા અન્ય

સહ શુભચિંતોની સહાયથી

પ્રકાશક:-

વિકુલભાઈ જીવાભાઈ પટેલ.

અંબેરીવાડ, નાગોરીસરાહ-અમદાવાદ.

વીર સંવત્ ૨૪૪૭. પ્રત ૨૫૦૦. સને ૧૯૨૦.

મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ આ પુસ્તક તથા અન્ય છપાતાં પુસ્તકો
નીચેના ઠેકાણેથી મળી શકશે.

ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ ગીત રત્નોવલિ. પૃષ્ઠ ૧૦૦ (શિલીકમાં નથી) રૂ. ૦-૪-૦

૨ પ્રકરણ સુખસિન્ધુ-પ્રથમ વિભાગ પૃષ્ઠ ૩૫૨. રૂ. ૦-૮-૦

૩ „ દ્વિતીય વિભાગ-છપાય છે.

૪ સંવેધ છત્રીશી.

૫ સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર-ગુ. ભાષાંતર. } તૈયાર થાય છે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

૧. પ્રકાશક પાસેથી.

૨. સેક્રેટરી,

મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી લાયબ્રેરી

મહેસાણા.

૩. પં. અજીતસાગરજી ગણિ શાસ્ત્રસંગ્રહ તરફથી

શા. સામળદાસ તુલજીરામ કાપડીઆ.

મોટા માલ-પ્રાંતીજ. (એ. પી. રેલ્વે.)

૪. ઝવેરી ભોળાભાઈ વિમળભાઈ.

ઝવેરીવાડ, ચારા સામે—અમદાવાદ.

‘વસંત’ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ચીમનલાલ ઈશ્વરલાલે છાપી.

પાનકાર નાકા અમદાવાદ.

મહેસાણા નિવાસી
શ્રી ઉત્તમબાઈ પારેખનાં

માતૃશ્રી શ્રાવિકા ઉજ્જમબાઈ.

લક્ષ્મી આર્ટ, મુંબઈ, નં. ૮

આભાર.

આ પુસ્તક પ્રગટ કરવા માટે નીચે જણાવેલા સહૃદય સ્થો તરફથી જે સહાય મળી છે તે માટે તેઓના પોતાના સુકૃત કર્માર્થના દ્રવ્યના આ રીતે કરેલા સદુપયોગ માટે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે અને બીજા સહૃદય સ્થો પણ તેઓનું અનુકરણ કરશે એમ ઇચ્છી અત્રે વિરમીએ છીએ.

૩. ૧૦૦૦. મહેસાણાનિવાસી પારેખ ઉત્તમભાઈ હરીચંદના માતૃશ્રી ઉજમબાઈ તરફથી.
૩. ૩૦૦. પારેખ ઉત્તમભાઈના લત્રિજા મર્દુમ પ્રેમચંદભાઈ લલ્લુભાઈના સ્મરણાર્થે.
૩. ૫૦૧. એક સહૃદય તરફથી—મહેસાણા.
૩. ૧૫૦. પુનાનિવાસી શેઠ બલાખીદાસ પ્રતાપચંદ હા. મોહનલાલ.

કવેરીવાડ-નાગેરીસરાહ,
અમદાવાદ.

લી.

“ પ્રકાશક. ”

તા. ૬. આ પુસ્તક ઉપરોક્ત ગૃહસ્થો તરફથી સમગ્ર સમાજને ધણીજ નહીં એટલે પડતર કીમતના અર્થ કરતાં પણ આછી કીમતથી આપી તેના વેચાણની ઉપજ આવા બીજા કાર્યમાં વાપરવા ડરાગું છે.

अनुक्रमणिका.

नं.बर.	विषय.	पृष्ठ.
१	वैराग्यशतक.	१
२	इंद्रियपराजयशतक.	५७
३	संबोध सत्तरी.	११३
४	चउशरण पयनो.	१७५
५	आउर पच्चवखाण पयनो.	२०५
६	श्री कर्पूर प्रकरण.	२४१

જેન ધર્મમાં અંટકાં બધાં પુસ્તકો છે કે તેનો પાર આવતો નથી. તેમાં પણ કેટલાંક પુસ્તકો અને પ્રકરણો નાનાં હોવા છતાં ઘણાં ઉપયોગી છે. તે જીવનને ઉપયોગી હોવાથી સાધુઓ, સાધ્વીઓ, શ્રાવકો તથા શ્રાવિકાઓ તેનું અભિનિષ પકન પાકન કરે છે અને તદનુસાર વર્તવાને યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરે છે. આ પુસ્તકો પ્રકરણો અથવા શતકો નામે પ્રસિદ્ધ છે. તેવાં છ પુસ્તકો આ ગ્રંથના પ્રથમ ભાગમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા છે તેમનાં નામ (૧) વૈરાગ્યશતક (૨) હિન્દ્યપરાજયશતક (૩) સંયોધ મત્તરી (૪) ચક્રેશરણ પયત્નો (૫) આહિર પચ્ચખખાણ પયત્નો અને (૬) કપૂર પ્રકરણ છે.

વૈરાગ્યશતક અને હિન્દ્યપરાજયશતક નામના પ્રથમ બે પુસ્તકોમાં મુખ્ય આગત એ પ્રતિપાદન કરવામાં આવી છે કે આ જગતના પદાર્થો નાશવંત છે, દુઃખમય છે, અને અતેક પ્રકારે પીડા કરનારા છે, માટે તે વસ્તુઓમાં નહિ રાગતાં મનુષ્યે શાશ્વત સુખ આપી શકે. તેવી વસ્તુઓમાં રમણુતા કરવી. આયુષ્યનો વિશ્વાસ નથી, યૌવન સદા ટકતું નથી, લક્ષ્મી સીંગળીતી માફક ચપલ છે; કામ ખરી રીતે આપણું સ્વજન નથી, આપણું મરણને આધીન છીએ, સ્ત્રી એ પાપની પુતળી છે. એવાં બોધ આપવામાં આવ્યો છે. જગતના પદાર્થોમાંજ જે મનુષ્યો રાગ્યા માગ્યા રહે છે, અને અતેક રીતે દુઃખી થાય છે, તથા પોતાનું ખર્ચ સ્વરૂપ ભૂલી

નય છે, તેમને આ જગતના પદાર્થોની અસારતાનો ખ્યાલ આપી મદ્વસ્તુ તરફ દોરવા એ ઈષ્ટ અને આદરણીય છે.

આ જગતમાં સુખ નથી, એમ તો કોઈ કહી શકે નહિ. સુખ એવો પદાર્થ તો છે; માટે જ જગતના જીવો તે સુખ મેળવવા અનેક વસ્તુઓની પાછળ ગાંડાની માફક ભમ્યા કરે છે, પણ તે સુખમાં ત્રણ અવગુણો રહેલા છે. તે સુખ ક્ષણિક છે-ધારું જ અસ્થિર છે. તે સુખ દુઃખગર્ભિત છે. કારણ કે સુખ આપનાર પદાર્થનો વિશેષ ઉપભોગ કરવામાં આવે છે ત્યારે તેજ પદાર્થ દુઃખના કારણભૂત થાય છે. જો તે પદાર્થમાં સુખ હોય તો પછી તે દુઃખકારક શી રીતે થઈ શકે? વળી જગતના પદાર્થોમાં સૌથી મોટો અવગુણ એ છે કે તે મળ્યા પછી ખીજ સુખની આકાંક્ષા રહે છે. જ્યાં સુધી કોઈ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ નથી, ત્યાં સુધી તે વસ્તુ અતિ મોહક લાગે છે. તેની પ્રાપ્તિને વાસ્તે જીવ રાત દિન તકળે છે. પણ તે વસ્તુ મળતાં તેમાંથી મોહકતા ચાલી જાય છે, અને જીવ ખીજ કોઈ સુખ આપી શકે તેવી વસ્તુ મેળવવા માટે પ્રયત્નશીલ થાય છે. આ ત્રણ કારણો માટે જગતના તમામ પદાર્થો પ્રત્યે વૈરાગ્ય ભાવ ખીલવવાનો છે. તેની સાથે ઇન્દ્રિયોના વિષયો પ્રત્યે વૈરાગ્ય ભાવ ધારણ કરી ઇન્દ્રિયોપર જીવ મેળવવાનો છે. વિષયના પદાર્થોની વચમાં રહી મેળવેલો જીવ વધારે ઉત્તમ પ્રકારે ગણી શકાય, પણ તે સ્થિતિ એકદમ પ્રાપ્ત થઈ શકે નહિ, પ્રારંભમાં તો મનુષ્યે ઇન્દ્રિયોના તે તે વિષયોથી બંધાતકારે પણ દૂર ભાગવું જોઈએ. આને કોઈ દહ યોગ કરે તો ભલે કહે, પણ પ્રારંભમાં તે જરૂરનું છે આથી ઉપશમ થશે.

વિષયાસ્તુ નિવર્તન્તે નિગાહાગમ્ય દેહિનઃ જે આત્મા

ઇન્દ્રિયોને આહાર આપતો નથી, તેની પાસેથી વિષયો સ્વયમેવ નાસવા લાગે છે, આ રીતે વિષયોની ઉપશાંતિ થાય છે અને જો અગ્નિ ઉપર લાંબા વખત સુધી છારી વગેલી રહે તે અગ્નિ બુઝાઇ જાય છે, તેમ લાંબા વખત સુધી વિષયોથી દૂર રહેવાથી તે વિષયો પ્રત્યેની રૂચિ ધીમે ધીમે સર્વથા નાશ પામતી જાય છે. કારણ કે ઉપશમ એ ક્ષયનું પ્રયત્ન કારણ છે. ઇન્દ્રિયો પર જય મેળવવાને અનેક માર્ગ જતાવવામાં આવે છે. તેમાંનો એક માર્ગ જે જ્ઞાતીઓએ અનુસરી સિદ્ધ કરેલો છે તે નીચે પ્રમાણે છે.

“ ઇન્દ્રિયોની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ કોઈ પણ એક કામ કરવાને મન સાથે દૃઢ નિશ્ચય કરો; અને જ્યારે અમુક ઇન્દ્રિય પ્રયત્ન આવેગમાં હોય, પોતાના વિષયની તૃપ્તિને સાડ તત્પર થઈ રહી હોય, તે મેળવવાને અત્યંત ઉત્સુક હોય, ઇન્દ્રિયનો વિષય સન્મુખ હોય, અને તમે તે અલ્પ કરવાને તમારો હાથ લાંબાવવાની છેલ્લી પ્રયત્નમાં હો, તેવો સમય પસંદ કરો. તે સમયે તે ઇન્દ્રિયને જળાવો કે ‘હું’ તારા કરતાં વધારે સમર્થ અને સત્તાવાળો છું; તને તારી વાસના પૂર્ણ કરવા દઈશ નહિ. આ પ્રમાણે જુદે જુદે પ્રયત્ને જુદી જુદી ઇન્દ્રિયોના વિષયોના અંતઃક્રમાં મલાવરો પાડતા જાઓ. એટલે પછી શરીર તેમજ ઇન્દ્રિયો તમારી ઉત્તરિમાં વિવરૂપ થશે નહિ. જ્યાં સુધી તમને એમ ન લાગે કે શરીર અને ઇન્દ્રિયો તમારાં શુભામ છે, નોકર છે, તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલનારા કંઈકર છે, ત્યાં સુધી ઉપર દર્શાવેલી રીતને અનુભવમાં મૂકો, અને જે કાર્યને મન ધિક્કારે છે તે કાર્ય તમારી પાસે શરીર કરાવે ત્યારે તમે શરમાઓ. મનની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ ઇન્દ્રિયોથી ઘસારા જવું તે પોતાની માણસાઈ (મનુષ્યત્વ) બોગા બદાવતું છે. એમ હૃદયથી ધારો. ”

ને આપણે આપણી પાશવ વૃત્તિઓ (animal instincts) ને આપણા સ્વાધીન ન કરી શકીએ, તો પશુઓમાં અને આપણામાં રતીભાર ભેદ નથી. આપણે મનુષ્ય રૂપમાં પશુ સમાનજ ગણાવાને લાયક છીએ, માટે પોતાનું મનુષ્યત્વ મિદ્ધ કરવાને ઇન્દ્રિયો અને શરીરને પ્રથમ વશ કરવાં.

જ્યારે મનુષ્યને મંસારના પદાર્થો પ્રત્યે દુઃખથી વૈરાગ્ય આવે છે, ત્યારે તે પદાર્થો પ્રત્યે અરૂચિ થાય છે; પણ આ વૈરાગ્ય ક્ષણિક હોય છે. તેવા વૈરાગ્યને સ્મશાન વૈરાગ્ય કહીએ તો ખોટું નહિ; પણ તે વૈરાગ્યને વધારે સ્થાયી બનાવવાને જ્ઞાનની જરૂર છે. જે મનુષ્યને આત્મા અને તેના શાશ્વત ગુણો પ્રત્યે રૂચિ થાય, તો અનિત્ય પદાર્થોનો ત્યાગ કરતાં તેને દુઃખ થશે નહિ જે મનુષ્યે હીરો જોયો છે, તે કાચના કદડામાં કેમ આસક્ત થઈ શકે ? જેણે સૂર્યનો પ્રકાશ નિહાળ્યો છે, તે આગીયાના પ્રકાશમાં કેમ લુપ્ત થાય ? માટે ઉચ્ચ વસ્તુઓ અને ગુણો પ્રત્યે પ્રેમ ધરાવી હસપી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવાનું કામ ઘણું સરસ બની જાય છે.

ત્રીજું પુસ્તક સંબોધ સત્તરી છે તેનો અર્થ એ થાય છે કે એમાં બોધ આપનારા સો શ્લોકો છે. તે શ્લોકો બહુ વિચારણીય છે. તેનો પ્રથમજ શ્લોક તેના લેખકના હૃદયની વિશાળતા પુરવાર કરી આપે છે.

સેયવંરો ય આસંવરો ય, લુપ્તો અ અહથ અજ્ઞો વા ।

મમભાવભાવિઅપ્પા, લહેઈ મુક્કલં ન સંવેહો ॥

આય શ્વેતાંચર હોય, અથવા દિગંચર હોય, વા બૌદ્ધ હોય અથવા અન્ય કોઈ ધર્મી હોય, પણ જેનો આત્મા સમભાવથી ભાવિત હોય, તે મોક્ષ પામશે, એમાં અંદેહ નથી. મનુષ્યે અધ્યાત્મ

માર્ગમાં આગળ વધવું હોય તો આ સમભાવનો ગુણ ખીલવવા જોઈએ. શરીર તરફ દષ્ટિ કરવાથી આપણે સમાન તત્ત્વ જોઈ શકતા નથી કારણ કે કોઈ શરીર સ્થૂળ તો કોઈ સૂક્ષ્મ, કોઈ પુરૂષ તો કોઈ સ્ત્રી, કોઈ કાળો તો કોઈ શ્વેત. તેમ મનુષ્યની લાગણી તરફ દષ્ટિ કરીએ તો ત્યાં પણ સમાનતા જણાતી નથી. કારણ કે એક મનુષ્યને અમુક આપત રહે, ત્યારે બીજાને તેનાથી વિરુદ્ધ આપત રૂચિર થાય, મનુષ્યોની લાગણીઓમાં વિવિધતા જ નજરે પડે છે. તેમ મનમાં પણ સમાન તત્ત્વ દષ્ટિગોચર થતું નથી. “કપાળે કપાળે જૂદી મત” કોઈ પણ એ વ્યક્તિઓના વિચારો સરખા દેખાતા નથી. ત્યારે સામ્ય અથવા સમાનતા ક્યાં જોવી ? સમાનતા આ સર્વની પાછળ રહેલા આત્મતત્ત્વમાં જોવી. આત્મા જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્રની અપેક્ષાએ મૂળસ્વરૂપે સમાન છે. બાહ્ય આકારો, વિવિધ લાગણીઓ અને વિચારના ભેદો પર દષ્ટિ નહિ કરતાં જે પ્રમાણમાં મનુષ્ય અંદર રહેલા આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ કરે છે, તે પ્રમાણમાં સમાનભાવ ખીલતી રાગદ્વેષ રહિત દશા અનુભવી શકે છે વળી તેજ પુસ્તકના ૧૨ મા શ્લોકમાં લખેલું છે કે:-

દંસણમદ્દો મદ્દો દંસણમદ્દસ્સ નત્થિ નિઘ્વાણં ।

સિજ્ઞંતિ ચરણરહિઆ, દંસણરહિઆ ન સિજ્ઞંતિ ॥

જે છંદ દર્શનથી-સમ્યક્તવથી બ્રહ્મ થાય છે, તે સર્વથા બ્રહ્મ થાય છે, અને દર્શનથી બ્રહ્મ થનારને માટે નિર્વાણ નથી. (દ્રવ્ય) ચારિત્રથી રહિત મનુષ્યો પણ મિદ્ધિને પામે છે, પણ દર્શનથી રહિત મનુષ્યો કદાપિ સિદ્ધિ પામતા નથી. આ શ્લોક આપણને બેઘડક જણાવે છે કે મનુષ્યની માન્યતા એ બહુ મહત્ત્વની બાબત છે. કારણ કે માન્યતા પ્રમાણે તેનું વર્તન થવાનું એ નિર્વિવાદ છે.

કોઈ મનુષ્ય કદાચ પોતાના જ્ઞાન પ્રમાણે ન વર્તી શકે, પણ જો તે પોતાના વર્તનને બૂલરૂપ માનતો હોય તો તેના ઉદ્ધારને વારંવાર માર્ગ છે. જેવી ભાવના તે પ્રમાણે મનુષ્યનું વર્તન થાય છે. તેજ વર્તન લાંબો સમય કરવાથી ટેવ પડે છે, તે ટેવ સમય જતાં સ્વભાવરૂપ થઈ જાય છે, અને તે સ્વભાવ સાથે મનુષ્ય ખીજા લોકમાં જન્મે છે. આ ઉપરથી એ કહિત થાય છે કે મનુષ્યની માન્યતા અને તે ઉપરથી તેના મનમાં સ્ફુરતી ભાવનાઓ એજ મનુષ્યના જીવનને દોરનારી છે.

એજ પુસ્તકના ૨૫ માં શ્લોકમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ‘નિંદા અને પ્રશંસામાં, માન અને અપમાનમાં તથા સ્વજન અને પરજનમાં જે જીવનું મન સમાન છે, તેને સામાયિકમાં સ્થિત થયેલો પુરૂષ ગણવો.’ આ શ્લોક જણાવે છે કે ઉચ્ચ જીવન ગાળવાના અભ્યાસીએ સમવિષમ સ્થિતિમાં તેમજ તેને અંગે થતી પ્રશંસા કે નિંદાના સમયમાં, ઝગેલા માન કે અપમાનના પ્રસંગમાં સમતોલ-વૃત્તિ રાખતાં શીખવું જોઈએ. આ સમતોલવૃત્તિ રાખવાને ઉત્તમ માર્ગ એ છે કે તેણે પોતાના મન સાથે નીચેનું સૂત્ર ગુંથી દેવું. તે સૂત્ર કહે છે કે **इयमपि गमिष्यति**—આ પણ જનું રહેશે. માન પણ જશે, તેમ અપમાન પણ આવ્યું જશે. પ્રશંસા જશે તેમ નિંદા પણ જશે. સુખ પણ જશે તેમ દુઃખ પણ જશે. આ બંધ-માંથી દોઈ પણ આગત રચાયી નથી. તો તેને વારંવાર હર્ષ શોક નહિ કરતાં મનને સ્થિર રાખવાનો પ્રયત્ન કરવો. જે મનુષ્ય તે તે સંસારગોમાં મનને સમભાવે રાખી શકે છે તેજ શાંતિ અનુભવી શકે છે. આવા ઘણા શ્લોકો આ લેખકની નજર આગળ તરી આવે છે, જેનાપર લગભગથી વિવેચન કરી શકાય. પણ અત્રે વિવેચન કરવાનો

સમય નથી. આ બે ત્રણ સ્લોકોનું વિવેચન કરી જણાવવાનો હેતુ એ છે કે આ સ્લોકોને જેમ તેમ વાંચી નહિ જતાં તે વાંચીને વિચારવા અને તેનો ભાવાર્થ સમજી તદ્દનુસાર જીવન ગાળવાને કઠીબદ્ધ થવું.

અઉશરણુ પયન્નો તથા આઉર પચ્ચખખાણુ પયન્નો અંત-કાળે વાંચવામાં આવે છે. અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળિ પ્રણીત ધર્મ—આ ચાર વસ્તુઓ જ મનુષ્યને અંતકાળે શરણુરૂપ છે. આ વાત સત્ય છે; પણ જેને આખી જીંદગી સુધી તે ચાર આખતોમાં શ્રદ્ધા રાખી નથી, અથવા તેનું બહુ માન કર્યું નથી, અથવા તેમના ઉપદેશ પ્રમાણે જ ચાલ્યો નથી. તેને મરણુ સમયે આ આખતોની શી રીતે અસર કરી શકે? માટે જ્યારે શરીર સુદૃઢ હોય, ઇન્દ્રિયો શક્તિવાળી હોય, આયુષ્ય દૂર હોય, અને મન બરાબર કામ કરતું હોય તે પછે આ ચાર શરણુનો વિચાર કરવો કે જેથી અંતકાળે તે વસ્તુઓનું સ્મરણુ શાંતિ આપનારૂં અને બોધજનક નીવડે.

આઉર પચ્ચખખાણુ પચ્ચત્તામાં આતુર (રોગી) મનુષ્યે કરવા યોગ્ય પ્રત્યાખ્યાનનું વર્ણન છે એમજ બાળ મરણુ, બાળ પંડિત મરણુ, અને પંડિત મરણુ એમ ત્રણ વિભાગ પાડી મરણુ વખતે જૂદા જૂદા જીવોની કેવી સ્થિતિ થાય છે, તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. આ પયન્નો મરણુ સમયે રોગી આગળ વાંચવા માટે છે, પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રથમથી તૈયારી કરવામાં આવી નથી હોતી તો મરણુ સમયે રોગી મનુષ્ય કાંઈ વિશેષ કરી શકતો નથી.

છેવટે કર્પૂર પ્રકરણુ મૂકવામાં આવ્યું છે. તેમાં પોષધ, સાધુ, શીલ, તપ, બોધ, શ્રાવક, શ્રાવિકા, જ્ઞાન વગેરે અનેક ઉપસેગી

આગતોપર ઉત્તમ પ્રકારની સંસ્કૃત ભાષામાં શ્લોકો આપવામાં આવ્યા છે.

કેટલાક સાધુઓ, સાધ્વીઓ તથા શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ આવા શ્લોકો મોઢે કરે છે, તે બહુ સારી વાત છે. પણ તે સાથે જો તેના અર્થ બરાબર રીતે તેના મનમાં હસાવવામાં આવે તો ઘણો લાભ થઈ શકે. કારણ કે અર્થ વગરનો શ્લોક જીજ્ઞાસા વિનાના ભોજન જેવો છે.

આવાં અમૂલ્ય છ પુસ્તકોનો સાધુઓ, સાધ્વીઓ તથા શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ લાભ લઈ શકે તેવા ઉમદા આશયથી પંચ્યાસ શ્રી અશ્વત્થામગરુડો દરેક શ્લોકનું મૂળ આપવા ઉપરાંત તેની સંસ્કૃત છાયા તથા તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર કર્યું છે. દરેક શ્લોકપરઆંક આપેલા છે તે ઉપરથી ભાષાંતર સમજવાનું કામ ઘણું સરલ થાય છે. આવા ઉમદા અને બોધજનક પુસ્તકોનું ભાષાંતર બહુજ ઉત્તમ રીતે કરી જૈન સમાજને અશ્વત્થામગરુડો પોતાની વિદ્વત્તાનો સારો લાભ આપ્યો છે, અને પોતાના સમયનો અત્યુત્તમ ઉપયોગ કર્યો છે.

આ પુસ્તકનો ખીજો ભાગ જપાવવાનો છે, તેમાં પણ આવી જ શૈલિએ ખીજાં કેટલાંક પ્રકરણો પ્રસિદ્ધ થશે જે ઉચ્ચ આશયથી આ પુસ્તક પ્રકટ કરવાનું કામ લાચરવામાં આવ્યું છે, તેવાજ ઉચ્ચ આશય ધ્યાનમાં રાખી વાંચકવર્ગે આ પુસ્તકનો સદુપયોગ કરશે એવી આશા સાથે વિરમું છું.

સ્તવપોષ-અમદાવાદ.

તા. ૩૦-૧૦-૨૦

મણિલાલ ન. દોશી.

પ્રકાશકની પ્રસ્તાવના.

પ્રસિદ્ધ વક્તા પંન્યાસજી અજીતસાગરજી ગણિતું ઝા. ૧૯૭૫ ની સાલનું ચાતુર્માસ પાલણુપુરમાં થયેલ તે વખતે તત્ર ચાતુર્માસ રહેલાં સાગરસંપ્રદાયનાં મહુર્મ સાધ્વીજી શ્રી હરખશ્રીજીનાં મુખ્ય શિષ્યા સાધ્વીજી લાલશ્રીજીની પ્રથમથી એવી ઇચ્છા હતી કે જે વૈરાગ્યશતકાદિ પ્રકરણો અન્વયના આંકડા, સંસ્કૃત જાયા અને સરળભાષામાં લખાયેલા અર્થ સાથે એકત્ર કરી પ્રગટ કરવામાં આવે તો તે લાલના જમાનામાં જન-સમાજને વધુ ઉપયોગી થઈ પડે. તેઓશ્રીની આવી પ્રેરણાને લઈને પંન્યાસજી મહારાજશ્રીએ તે કાર્ય પૂર્ણ કરી આપવા અંપૂર્ણ સહાનુ-ભૂતિ દર્શાવી. જે માટે તેઓશ્રીનો આ સ્થળે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે. પરંતુ તેઓશ્રીનું ત્યાંનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ થવાથી આ કામ થોડા વખત બાંધ રહ્યું. અત્રે એક પ્રાસંગિક ખીના (મહારાજશ્રીના વિહાર)ની નોંધ લઈએ છીએ.

મહારાજશ્રી પાલણુપુરથી વિહાર કરી વગદા. મેમદપુર વિગેરે સ્થળોએ થઈ તારંગાજીની યાત્રા કરી, ઈડર અને વડાલી વિગેરે ગામોમાં બોધ આપતા પ્રાંતીજ પધાર્યા. જે સમયે ત્યાંના શ્રાવકોએ “ પંન્યાસજી અજીતસાગરજી ગણિતું શાસ્ત્રસંગ્રહ ” એ નામથી પુસ્તકઅંકની સ્થાપના કરી. તદનન્તર ત્યાંથી વિહાર કરી વિઝાપુર શાસ્ત્રવિશારદ જ્ઞાનાચાર્ય યોગનિદ્રા શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર

સૂરિજીના દર્શનનો લાભ મેળવી વિસનગર થઈ ચાલુસમા પધારવું થયું. ત્યાં આગળ માણેકમાઠ નામની એક શ્રાવિકાને ઘણા મહોત્સવ સાથે દિક્ષા આપવામાં આવી અને બાણના ઉપાશ્રયમાં એક બહેર ભાષાણ આપ્યું જેની અંદર ઘણા જનસમુદ્ધ એકત્ર થયા હતા. ત્યાંથી પાટણમાં શાંતિઆત્રાદિ ઘણાં ધાર્મિક કાર્યો હોવાને લઈને ત્યાંના મંવના આગ્રહથી સાગરગચ્છના ઉપાશ્રયે આવવું થયું. અત્રે કેટલાક દિવસ વ્યતીત કર્યા બાદ મહેસાણાવાળા શેઠ પાનાચંદ કસ્તુરભાઈ મણીયારને ત્યાં ઓચ્છવ હોવાથી તેમનો ત્યા શેઠ મુળચંદ ગાંધી વિગેરેના અભ્યાગ્રહને લઈને ઐ. ૧૮૭૬ ના વૈશાખ વદી ૧૧ ને રોજ મહેસાણા પધારવું થયું. તે વખતે અત્રે શ્રી. સ્વ. વિશારદ જૈનાચાર્ય વિજયસિદ્ધિ સૂરિજીના શિષ્ય-સમુદ્ધય પેઠી મુનિરાજ કલ્યાણવિજયજી, સૌભાગ્યવિજયજી તથા શ્રીમાન્ શિવવિજયજી આદિ સાધુમંડળ તથા અન્ય સ્થાની-મંડળ પણ ગિરાજતાં હતાં. શેઠ પાનાચંદભાઈને ત્યાં ઓચ્છવ, વરધોડો તથા જમણો ઘણાજ આનંદ સાથે સમાપ્ત થયાં. સારબાદ ચાતુર્માસનો સમય પાસે આવવાથી પાટણ, પાલણપુર, ઉંઝા, વિસનગર, વડનગર, ચાલુસમા, પ્રાંતીજ વડાલી અને અમદાવાદ વિગેરે વિગેરે ગામો મળી લગભગ અઢાર ગામોની વિનતીઓ ઉપરા ઉપરી અત્રે આવવાથી અત્રેનો સકળ મંત્ર તે વખતે માણસા ગિરાજતા શાસ્ત્ર વિશારદ જૈનાચાર્ય યોગાનિષ્ઠ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિજી પાસેથી પંન્યાસજીના ચાતુર્માસ માટે રજ મેળવી આવ્યો. જેથી કરીને મહારાજશ્રીનું ચાતુર્માસ મહેસાણામાં નહીં થયું. બાદ જેષ્ઠ વદી ૨૧ અને આષાઢ વદી ત્રીજને રોજ અનુક્રમે મહુમ જગત્ વિખ્યાત પરમપૂજ્ય રવિસાગરજી તથા ગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્

સુખસાગરજી મહારાજશ્રીની જયંતિએ તેમના ગુણ ગાન
 સાથે ધણાજ ઠાઠમાઠ સાથે ઉજવવામાં આવી હતી. જેનો હેવાલ
 અન્ય સાપ્તાહિક પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે. ત્યારબાદ અત્રેની શ્રીમદ્
 રવિસાગરજી પાઠશાળા કે જે થોડો વખત થયાં મંદ પડી ગઈ
 હતી અને જેને શેઠ લીખાલાલજીએ પ્રવાસ કરી સંતેજ કરી હતી,
 તેના માટે મહારાજશ્રીએ ગામના અંસાવિત ગૃહસ્થોને ઓધ આપી
 છોકરાઓને ઇનામ આપવા માટે તથા ખર્ચ માટે બદાયસ્ત કરાવી
 આપ્યો. જેની અંદર શેઠ રામચંદલાલજીએ રૂ. ૩૦, શેઠ ડાહ્યા-
 લાલજીએ રૂ. ૩૦, શેઠ માણેકલાલલાલજીએ રૂ. ૧૫, તથા શેઠ
 ઉત્તમલાલજીએ રૂ. ૧૫, એ પ્રમાણે આ ગૃહસ્થોએ દરમાસે એ
 વરસ સુધી તે રકમ આપવા કબુલ કર્યું છે. આ પ્રમાણે પાઠ-
 શાળાને નાણાં અંબધી મદદ કરાવી, તેના ધારાધોરણ બનાવી, તેને
 પગભર કરી. ત્યારબાદ અત્રેની જગજહેર શ્રીમદ્ યશોવિજયજી
 પાઠશાળા તથા રવિસાગરજી પાઠશાળાના વિદ્યાર્થીઓને ઇનામ
 આપવાના સમારંભ વખતે મહારાજશ્રીએ પ્રમુખસ્થાનેથી વિદ્યાર્થી-
 ઓને તથા અન્ય ગૃહસ્થોને અમુલ્ય ઓધ આપ્યો હતો. આતુર્માસ
 દરમિયાન મહારાજશ્રીએ અત્રેના સંઘને ઉપદેશ આપી ભાય-
 ખલાની જમીન બાબત નામદાર ગવર્નર સાહેબ ઉપર
 તથા શીરોહી દરબાર સાહેબ ઉપર તેમના રાજ્યમાં જેનો
 ઉપર થયેલા હુમલા માટે દિલ્લગીરી પ્રદર્શિત કરવા બાબત તથા
 જોધપુર દરબાર સાહેબ ઉપર નગરશેઠ જોડતારામલાલ મારફત
 તાર કરાવ્યા હતા. અત્રેની ગુજરાતી તથા ઇંગ્લેજ સકુલના વિદ્યાર્થી-
 ઓને પાણી પીવાની પરબ માટે તથા બકરીછંદના દિવસે નિદોષ
 જતાવશે છોડાવવા માટે તથા અત્રેની બહેરાં-મૂંગાની નિશાળ સાડ

વિગેરે કાર્યો માટે અત્રેના મુદ્દસ્થાને ઉપદેશ આપી તેમાં યોગ્ય મદદ કરાવી. અત્રેના તળાવમાં માછલાં નહિ મારવાના હુકમ માટે સંઘને ઉપદેશ આપી નગરશેઠ જોષીતારામભાઈ મારફત મે. સુખા સાહેબ પાસેથી તેઓ હુકમ મેળવાયો અને તળાવની ચારેબાજુ ઉપર શેઠ રામચંદભાઈ, ડાહ્યાભાઈ, ઉત્તમભાઈ તથા સરપચંદના ખર્ચે આ હુકમના પીલરો ચોડાવ્યા. ઉપરાંત કાર્યમાં લીધેલા શ્રમ માટે મે. સુખાસાહેબ તથા નગરશેઠ જોષીતારામભાઈનો આભાર માનવામાં આવે છે.

ત્યારબાદ પર્વાધરાજ પર્યુષણ પર્વ આવતાં, તે પર્વધણાજ આનંદથી, તપ, પૂજાદિ ધાર્મિક કાર્યોમાં વ્યતીત થયાં હતાં. ચાતુસાલના પર્યુષણની અંદર સુપન તથા પારણાના ધીની ઉત્પત્ત એકંદરે મળી પાંત્રીસ હજારની થઈ હતી. જેની અંદર પંદર હજારના ચઢાવાથી પારણું શેઠ રામચંદ ગાંધી લઈ ગયા હતા. અને પારસાસૂત્ર રૂ. ૩૧૦૧ ના ચઢાવાથી શેઠ રવચંદ વજેચંદ પારેખ તરફથી શેઠ ઉત્તમભાઈ પોતાને ઘેર લઈ ગયા હતા. પારણું ખાંધવાનો ચઢાવો રૂ. ૧૦૦૦ શેઠ ઘેલાભાઈ કરમચંદ તરફથી શેઠ ડાહ્યાભાઈ ભોલ્યા હતા. ત્યારબાદ પારણુ મણીયાતીપાડાના દેરાસર માટે રૂ. ૬૮૦ તથા વરસોડા, સંઘચુર અને મડાણા વિગેરેના ગામેના દેરાસરો માટે ટીપ કરવામાં આવી હતી. તે દરેકને રૂ. ૨૦૬-૨૦૬ આપવામાં આવ્યાં. આ ઉપરાંત જીવદયા માટે એક ખાસ ટીપ કરવામાં આવી હતી. જેની અંદર રૂ. અઠારસો આગાણીસો સુધી એકઠા થયા હતા. જેમાંથી ત્રીસે જીણાવેલા ખાતાઓમાં તેમના નામ આગળ જીણાવેલી રકમ મોકલવા કરાવવામાં આવ્યું છે.

૩. ૫૦૦ જીવદયા જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ-મુંબાઈ.
૩. ૨૦૦ અનુકંપા ફંડ-મુંબાઈ.
૩. ૨૦૦ જીવદયા જ્ઞાન પ્રસારક ફંડ-હૈદરાબાદ.
૩. ૨૦૦ પશુરક્ષા ફંડ-કુળીયા.
૩. ૫૦ સત્સંગ ઓફીસ-સુરત.
૩. ૨૦૦ કાશી પશુશાળા.
૩. ૩૫ તારંગાહીલ કબુતર ફંડ.
૩. ૫૦ પ્રાણીરક્ષક સંસ્થા-રાજકોટ.
૩. ૨૫ જીવદયા પ્રચારણિ સભા-અમદાવાદ.
૩. ૫૧ જીનાગઢ પાંજરાપોળ.
૩. ૨૦૦ મહેસાણા પાંજરાપોળ.

બાકી બચેલા પૈસા જીવદયા મારેજ રાખ્યા છે. વીછીયા પાંજરાપોળની ટીપ કરાવી આપી હતી તેમાં પણ રૂપીયા, ૨૦૦ ઉપરાંત થયા હતા. તેમજ કંઈના વાગડ તાલુકાના કરારીયા ગામના જનાલયના જર્જીદ્દાર મારે ઉપદેશ આપી રૂપીયા પાંચસો કરાવી આપ્યા હતા.

આ સિવાય ગરીબ કુટુંબોને ખાનગી રીતે રીતે મદદ મોકલવાની સરવડ કરવામાં આવી હતી. આ પર્વમાં તપરયાઓ તથા પ્રભાવનાઓ સારા પ્રમાણથી થઈ હતી. ચાલુ સાલમાં હસ રવામિ લતસલો (નોશરસીઓ) ઘણાજ ભાવ સાથે કરવામાં આવ્યાં હતાં. શેઠ. ડાહ્યાભાઈ તરફથી શ્રીમદ્ રવિસાગરજી મહારાજ

શ્રીની દરીએ પૂર્ણ લણાવી પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. અને ત્યાર પછી તેમના તરફથી ત્યાંજ એક પ્રીતિ ભોજન આપવામાં આવ્યું હતું. દર રવિવારે ત્યાં ગુરૂપાઠુકાના દર્શન કરવા જવા માટે ઘણા માણસોએ નિયમ સ્થિતર્યો છે.

મહારાજશ્રીએ ચાલુ સાક્ષમાં સમગ્ર મહેસાણાના હિન્દુ મુસલમાનની એક ગંજવર સભામાં ચા નહિ પીવા માટે અસર-કારક બોધ આપ્યો હતો, જેના પરિણામે સમગ્ર ગામની દોટલો અંધ થઇ છે અને ઘણાખરા જનોએતો સદનંતર ચાનો ત્યાગ કર્યો છે. અને નગરવાસીજનોએ ચાનું સરવ્વમ ચઢાવી ચાને જગ-મમાંથી કરાવી છે.

તેમજ મહેસાણાના ઢેડ, ભાંગી, ચમાર અને ગરેડા કોકોને તથા રટેશન ઉપરના નોકરોને એકત્ર કરાવી તેમને આરી રીતે બોધ આપી તેમની કામોમાં સદાને માટે દાડ નહિ વાપરવા માટેનો અંદોષસ્ત કરાવ્યો છે.

ઉપરનાં બન્ને કાર્યો બંધાંજ લાલદાયક તેમજ સ્તુત્ય થયાં છે.

મહારાજશ્રીના ચાતુર્માસથી અત્રે પર્યુષણમાં થયેલી બાદશાહી ઉત્પન્નમાંથી તેઓશ્રીના ઉપદેશથી તેનો મોટો ભાગ મંદ્રે નીચેના કામોમાં વાપરવા નમ્રી કર્યું છે અને કાર્ય પણ થોડા વખતમાં શરૂ થવા સંભવ છે.

૧. અત્રેના રૂપલદેવ ભગવાનના દેરાસરના જીર્ણ થઈ ગયેલા ભોંયરાના સમારકામ માટે.

૨. સુપન વિગેરે બીજાં કેટલોક જીર્ણ થઈ ગયેલા સામાન સુધરાવી નવો બનાવવા માટે.

વળી રાધનપુરવાળા શેઠ ચંદુલાલ વજીરાજ મહારાજ-
શ્રીને વંદનાર્થે અત્રે આવેલા તે વખતે તેમણે શ્રીમદ્ રવિ-
સાગરજી પાઠશાળાની મુલાકાત લઈ વિદ્યાર્થીઓને એક એક
પાંચલી તથા શ્રીફળ ઇનામ તરીકે આપ્યાં હતાં. મહારાજશ્રીના ચા-
તુર્માસ દરમિયાન અત્રેની યશોવિજયજી પાઠશાળાના માસ્તર
દુર્લભદાસ તથા આણંદજીભાઈ વિગેરે વિદ્યાર્થીઓએ તથા
મુખસાગરજી લાયબ્રેરીના મેમ્બરોએ જે શ્રમ લઈ મહારાજ-
શ્રીની સેવા ઉઠાવી છે તે બદલ તેઓને અંતઃકરણપૂર્વક ધન્યવાદ
આપવામાં આવે છે. તેમજ મહેસાણાના સમગ્ર ગ્રંથે આ સાક્ષમાં
તન મન અને ધનથી પંચાસજી મહારાજશ્રીની સેવાનો જે અપૂર્વ
લાભ મેળવ્યો છે તેના માટે તેઓને ધણું જ ગૌરવ થતે છે. અને
અત્રેના મુદ્દારાખાતાના ભંડારીજી શેઠ હરગોવિન્દદાસ ગાંધીએ
તો મુનિભક્તિનો અપૂર્વ લાલ મેળવી ધણું પુન્ય ઉપાર્જન કર્યું છે.

ચાલુ ચાતુર્માસ દરમિયાન મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી આ
પુસ્તક છપાવવા માટે જે સદ્ગૃહસ્થોએ આર્થિક સહાય આપી છે
તેમનાં નામ આભારની નોંધમાં જણાવવામાં આવ્યાં છે. તેઓની
સહાયથી જ અમે આ સંગ્રહ પુસ્તકારા જનસમાજ સમક્ષ મૂકવા
ભાગ્યશાળી થયા છીએ. પ્રથમ પાંચ માગધી પ્રકરણો તથા પાંચ
સંસ્કૃત પ્રકરણો છપાવી ભેગા બંધાવી એક વૌદ્યુમમાં બહાર પા-
ડવાનો વિચાર હતો પણ તેનું કદ એકદમ વધી જશે એમ લાગવાથી
પાંચ માગધી પ્રકરણો તથા એક સંસ્કૃત પ્રકરણ ભેગા બંધાવી
પ્રકરણ સુખસિન્ધુના પ્રથમ વિભાગ તરીકે બહાર પાડવામાં આવે
છે અને બીજો વિભાગ પણ થોડા વખતમાં વાંચક વર્ગ સમક્ષ રજુ
કરવા ભાગ્યશાળી થઈશું એમ હમ્મીએ છીએ.

પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવના લખી આપવા પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન શ્રીયુત્તમભણિલાલ નથુભાઈ દાસી. બી. એ. એ સ્વીકાર્યું છે, જે માટે તેઓનો આ રથજો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે. આ પ્રગટ પુસ્તકની મહારાજશ્રીએ તૈયાર કરેલી પ્રેસ કોપી તથા છેવટનાં ફરેક પ્રુફ તપાસી જવા માટે વ્યાકરણાચાર્ય શાસ્ત્રીજી શ્રીમાન ભાઈશંકરભાઈએ પોતાના વખતનો જે ભોગ આપ્યો છે તે માટે તેઓનો પણ અત્રે આભાર માનવામાં આવે છે.

પ્રથમ વિભાગમાં રહેલી ભૂલો માટે શુદ્ધિપત્ર આપવામાં આવ્યું છે તેમ જતાં દૃષ્ટિદોષથી વાંછાપાકામને લઈને જે અશુદ્ધિ રહી ગઈ હોય તે વાંચકવર્ગ સુધારી લેશે એમ હૃદયથી અત્રે વિરમીએ છીએ.

ૐ શાન્તિ.

કવેરીવાડ-નાગરીસરાલ,

અમદાવાદ.

વિક્રમાદિ-૧૯૭૬,

આશ્વિન, શુક્લપક્ષ-પૂર્ણિમા.

લી. સેવાલિલાપી.

વિક્રમભાઈ જવાભાઈ પટેલ.

श्री वैराग्यशतकादि प्रकरणोनी अशुद्धि-शुद्धि.

॥ १०॥

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१	६	धम	धर्मम
२	१२	त्वरमाणा	त्वरमाणाः
३	३	भाव	भावा
४	४	हट्ट	घट्ट
५	१२	कुरुष्व	कुरुष्वम्
१२	१६	पुत्र	पुत्र
१९	१०	कृप	कृपं
२१	१२	स्वपि	स्वपी
२६	१४	मातृ	मातृ
२७	१०	दुःखं, अ	दुःख-म
३१	१६	इतिअ	इत्य
४१	८	तेमि	तेमि
"	"	दासां	दासां
४२	१३	पेटी	पेटीया
४३	२	दुःखाः	दुःखाः
४४	१६	शितण	शीतण
४५	१३	इमे	इमेअ
४९	६	मुञ्जसि	मुञ्जसु

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
५१	९	अयोग	अंयोग
५२	२	अथात्	अथात्
५३	१०	पयट्टा	पयट्टा
५४	१०	दुख	दुःख
५६	१३	जनैः	जनैः
"	१७	मह	सद्
५८	८	महा	महो
६०	१६	भुजन्तां	भुज्यमाना
६४	४	पस्तु	पस्तु
७०	-	अंसितं	अंशितं
"	१६	सुखा	सौख्या
"	१७	"	"
७१	१०	प्राकट	प्रकट
७२	१	सुखम्	सौख्यम्
७७	२	बुडन्ति	बुडन्ति
"	८	खाणी	खणी
"	१६	दिटि	दिटि
७८	२	प्रमरो	प्रमरो
७९	१०	मणय	मयण
"	१७	मुनिगुं	मुनिओगुं
८८	१४	इणमा	इणमो

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
९९	१६	त्रोटित्वा	त्रोटित्वा
१००	१०	वेद्	येद्
१०१	८	माहेद्	मोहेद्
१०४	१७	याद्	याद्
१०५	३	वह	वहो
१०८	५	लाण	लोण
१२१	/	लति	लन्ति
१२२	१२	दुख	दुःख
"	१८	अग्गिमि	अग्गिम्मि
१२३	१८	सम्मत्त	सम्मत्तं
१२५	१६	जावि	जांवि
१२६	८	भावणाआ	भावणाओं
१२८	१८	लाग	लोंग
"	"	असदा	असदो
१३९	७	माज्ञां	माज्ञा
१४२	२	मग्गंमि	मग्गम्मि
"	"	तेणगं	तेणगो
१४६	१०	ज	जं
१४८	११	बुद्धि	बुच्चिद्
१५३	११	बाहो	बाहो
१६२	१५	उक्ख	उक्खं

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१६२	१७	प्रव्य	प्रव्यं
१६९	८	लाहं	लोहं
१७२	९	अदेह	अदेह
१७५	११	सावद्योग	सावद्ययोग
"	"	सत्कीर्त्तनं	सत्कीर्त्तनं
१८२	८	महिद	महिदं
१८७	७	जाई	जोई
१९१	१	विराहा	विरोहा
१९३	११	सुठिआ	सुठिआ
"	१७	इया	इया
२०४	६	यमः	यमाः
२०६	५	वेसे	वेस
"	१४	मणो	मणे
२०८	८	तदुक्त	तदुक्तं
"	११	इया	इया
२१०	१	उत्तमठ	उत्तमठं
२१२	१५	ध्यान	ध्याने
२१६	६	भूतेषु	भूतेषु
२१८	१७	उपाधि	उपाधि
२२०	६	उषठि	उषदि
२२१	९	मंजाग	मंजोग

પૃષ્ઠ.	પાંક્તિ.	અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
૨૨૨	૧૩	અઠ	અદૂ
૨૨૫	૨	પ્રભોદે	પ્રભોદે
"	૧૧	અઠ	અદુ
૨૩૦	૧૨	ઘટ	ઘદુ
"	૧૬	ઉત્પન્ન	ઉત્પન્ન
૨૩૧	૭	કઠે	કદુ
૨૩૩	૧૧	જાગ	જોગ
૨૩૪	૧	અટ	અદૂ
"	૪	ઘટ્ટ	ઘદુ
"	"	મર્ષાદિર્મો	મર્ષાદિર્મો
"	૧૦	અદુ	અદુ
"	૧૫	સુઅક્ષંધો	સુઅક્ષંધો
૨૩૭	૧૭	મર્ષમ	મર્ષમ
૨૩૮	૧૨	પપ્પા	પપ્પો
૨૩૯	૧૬	લાગ	લોગ
૨૪૧	૬	રૂપ	રૂપ
૨૪૧	૯	પુણ્યાબ્ધિ	પુણ્યાબ્ધિ
૨૪૩	૧	શાર્દૂલ	શાર્દૂલ *
૨૪૯	"	ઓપ	ઓપ
૨૫૧	"	સમકત	સમ્યકત

* આ શબ્દની અશુદ્ધિ કોઈ હેતુએ આવે તો આ પ્રમાણે સમજવી.

पृष्ठ	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
२५७	१६	तुंजन	जंतून
२६३	१०	क्या	क्या
२७१	११	भाजः	भाज
२७४	३	अपशित	अपशित
"	७	अतिथो	अतिथि
"	१०	फलद्रव्यै	फलद्रव्यै
२७५	१२	वंश	वंशा
२७६	२	कल्लि	कल्लि
"	७	थय	थाय
"	१९	अथा	अथात्
"	"	छत्	छत्
२७७	७	निर्माण	निर्माण
"	९	आद्र	आद्र
२८०	४	लाक	लोके
"	१४	पम्प्या	पम्प्या
२८४	१	वृ	वृत्तम्
२८६	१७	श्री. जा	श्रीपूजा
"	१९	नैव	नैवे
२९२	४	क्यो	क्यो
३०२	८	पहा	पक्वा
३०७	१६	धुत	धुत

पृष्ठ.	पंक्ति.	व्यशुद्धि.	शुद्धि.
३०८	१४	पापदि	पापद्धि
"	१७	निधन	निधन
३०९.	११	नृप	नृप
३१६	५	युग	युग
३१९.	"	कनकद्रो	कनकद्रो
३२९.	२	ब्रया	ब्रया
३३६	१५	क्षाराण्य	क्षाराण्य
३३८	१२	धुरि	धुरि
३३९.	१०	गुवा	गुवा
"	१७	स्ताय	स्ताप
३४२	४	नृन	नृन
"	७	कोटि	कोटी
३४३	१३	ग्रहे	गृहे
३४४	३	स्तत	स्तत
"	९	पस्त्र	पस्त्र
३४५.	११	स्पधा	स्पधा
३५०	१९	भंदावर्त	भंदावर्त
३५१	१०	तीत	तीत
३५२	२१	मला	मूला

॥ सञ्चारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायांगि गच्छाऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्री

वैराग्यशतकम्.

(भूषान्वय, संस्कृत छाया અને ભાષાન્તરયુક્ત.)

સંસારં^૪મિ અસારે^૧, નસ્થિ^૬ સુહં^૫ વાહિવે^૨અણાપરે ।

જાણંતા^૭ ઇહ^૩ જીવો^૮, ન કુણઙ્ગ^{૧૧} જિણદેસિયં^{૧૨} ધમ્મં^૯ ॥૧॥^{૧૦}

સંસારેઽસારે નાસ્તિ સુખં, વ્યાધિવેદનાપ્રચુરે ।

જાનન્નિહ જીવો, ન કરોતિ જિનદેશિતં ધર્મં ॥ ૧ ॥

અર્થ:-સાર રહિત તથા વ્યાધિ (શરીર સંબંધિ દુઃખ) અને વેદના (મન સંબંધિ) વડે ભરેલા આ સંસારમાં સુખ નથી એમ બાણતાં છતાં પણ જીવ જીનેશ્વરના પ્રરૂપેલા ધર્મને કરતો નથી.

અજ્ઞં^૨ કહ્લં^૩ પરં^૪ પરા^૫રિં, પુરિસા^૧ ચિંતંતિ^૭ અત્યસંપત્તિં^૬ ।

અંજલિગયં^૮ વ તોયં^{૧૦}, ગલંત^૯ માંડં^{૧૧} ન પિચ્છંતિ^{૧૨ ૧૩ ૧૪} ॥૨॥

અગ્ર કલ્પે પરસ્મિન્ પરતરસ્મિન્, પુરુષાશ્ચિન્તયન્ત્યર્થસંપત્તિમ્ ।
અંજલિગતમિવ તોયં, ગલદાયુર્ન પશ્યન્તિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-મૂઢ પુરુષો આજ કાલ પહોર (આવતે બીજે વર્ષે) અને પરાંર (આવતે ત્રીજે વર્ષે) ધનની પ્રાપ્તિ (ધન મળશે એમ) ચિંતવે છે, અર્થાત્ આજ નહિ તો કાલે, કાલે નહિ તો બીજે વર્ષે ને બીજે વર્ષે નહિ તો ત્રીજે વર્ષે ધનની પ્રાપ્તિ થશે એમ આશામાં ને આશામાં દિવસો ગુમાવે છે, પરન્તુ તે મૂઢ પુરુષો હથેલીમાં રહેલા પાણીની પેઠે ક્ષય થતા પોતાના આયુષ્યને જોતા નથી.

જં^૧ કહ્લે^૨ કાયવ્વં^૩, તં^૪ અજ્ઞં^૫ ચિયં^૬ કરેહ^૮ તુરમાણા^૭ ।

બહુવિગ્ધા^{૧૧} હિ^{૧૦} મુહુત્તો^૯, મા^{૧૩} અવરણહં^{૧૨} પડિરકેહ^{૧૪} ॥૩॥

યત્કલ્પે કર્તવ્યં, તદગ્રૈવ કુરુધ્વં ત્વરમાણા ।

બહુવિગ્ન એવ મુહૂર્તો, માડપરાહં પતીસ્વધ્વમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ ! જે ધર્મકાર્ય કાલે કરવા યોગ્ય હોય તેને નિશ્ચય આજેજ ઉતાવળથી કરો, ઝરણુકે મુહૂર્ત (જે ધડીનો કાળ) પણ ધણાજ વિધનવાળો છે (અર્થાત્ એક

મુહૂર્તમાં પણ અનેક વિધો આવી પડે છે). માટે જે ધર્મ-
કાર્ય પહેલા પહેરમાં કરવાનું હોય તેને પાછડે પહેર કરીશું
એમ ધારી વિલંબ ન કરો.

^૧હી ! ^૧સંસારસહાવા-^૪ચરિયં નેહાનુરાયરત્તાવિ ।

^૩જે ^૫પુઠ્વણ્હે ^૬દિઢા, ^૭તે ^૮અવરણ્હે ^૯ન ^{૧૦}દીસંતિ ॥૪॥

હી ! સંસારસ્વભાવચરિતં સ્નેહાનુરાગરક્તા અપિ ।

યે પૂર્વાદ્દે દૃષ્ટાસ્તેઽપરાદ્દે ન દૃશ્યન્તે ॥ ૪ ॥

અર્થ:-સંસારના સ્વભાવનું અત્યરણ દેખીને મને
ધણાજ ખેડ થાય છે, કારણકે પ્રેમબંધને કરી બંધાયેલા એવા
જે સ્વજનાદિકને પ્રાતઃકાળમાં દીઠા હોય તે (સ્વજનાદિક)
પાછા સાંજે દેખાતા નથી.

^૨માસુ^૩અહજગિ^૧અઠ્ઠે, ^૪પલાઙ્ઠ^૫અઠ્ઠંમિકીસવિસમૈહ ? ।

^{૧૨}તિનિજણા^{૧૩}અણુલગ્ગા, ^{૧૪}રોગો^{૧૫}અજરા^{૧૬}અમચ્ચૂ^{૧૭}અ ॥૫॥

મા સ્વપિત જાગરિત્ત્વે, પલાયિત્ત્વે કસ્માદ્ વિશ્રામ્યથ ? ।

ત્રયો જના અનુલગ્ગા, રોગથ જરા ચ મૃત્યુથ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીયો ! જીવવાને સ્થાને સૂઈ ન રહે
(અર્થાત્ ધર્મકાર્યમાં પ્રમાદ ન કરો). અને નાસવાની જગ્યાએ
વિસામો કેમ કરો છો ? (અર્થાત્ આ સંસાર નાસવાની જગ્યા

(૪)

છે તો તેમાં નિરાંતે કેમ બેસી રહ્યા છે ?) કારણકે રોગ,
વૃદ્ધાવસ્થા, અને મૃત્યુ એ ત્રણ બધા તમારી પાછળ લાગ્યા છે.

દિવસનિસાઘડિમાલં, આસલિલં જિઆણ ધિતૂણં ।

ચંદાઈચ્ચવડ્ઢા, કાલરહટ્ટં મમાડંતિ ॥૬॥

દિવસનિશા ઘડીમાલયા, આયુઃસલિલં જીવાનાં ગૃહીત્વા ।

ચંદ્રાદિત્યવલિવદૌં, કાલાડરહટ્ટં ભ્રમયતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-ચંદ્ર અને સૂર્ય રૂપી બળદો દિવસ રાત્રિ રૂપી
ઘડાની પંક્તિયોવડે જીવોનાં આયુષ્યરૂપ પાણીને ચઢણ કરી
કાળરૂપી રેંટ (અરહટ) ને ઉંચે નીચે લભાવે છે (અર્થાત્
ઉંચે દેવાદિગતિમાં અને નીચે નરકાદિ ગતિમાં ફેરવે છે).

સા નત્થિ કલા તં નત્થિ, ઉસહં તં નત્થિ કિંપિવિન્નાણં

જેણ ધરિજ્ઞં કાયા, સ્વજ્ઞંતિ કાલસર્પેણ ॥૭॥

સાનાસ્તિકલા તન્નાસ્ત્યૌષધં, તન્નાસ્તિ કિમપિ વિજ્ઞાનમ્ ।

યેન ધાર્યતે કાયઃ, સ્વાગ્રમાનઃ કાલસર્પેણ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-હે ભવ્ય જીવો ! કાળરૂપી સર્પે ખાવા માંડેલી
કાયા જેના વડે ધારણ કરીએ (રાખી શકીએ) તેવી ૭૨
કળામાંની કોઈ પણ કળા નથી, તેવું કોઈ ઔષધ નથી,
અને તેવું કોઈ વિજ્ઞાન (શિક્ષણ આતુરી) પણ નથી. અર્થાત્

કાળવડે નાશ પામતી કાયાને બચાવી શકો તેવી કોઈ વસ્તુ
વા ઉપાય નથી.

દી^૩હર^૪ફણિ^૩દનાલે, મહિ^૪અરકેસર^૪દિસામહદલિ^૪લે ।

ઓ ! પી^૧અ^૭ઈ^૨ કાલ^૬ભમરો, જણ^૬મયરંદં^૫ પુહ^૫વિપ^૫ડમે ॥૮॥

દીર્ઘફણીન્દ્રનાલે, મહીધરકેસરે દિશામહાદલે ।

ઓ ! પિવતિ કાલભ્રમરો, જનમકરંદં પૃથ્વીપન્ને ॥૮॥

અર્થ:-ઘણી ખેદની વાત છે કે કાળરૂપી ભ્રમર
મહોટા *શેષનાગરૂપી નાળવાળા, પર્વતરૂપ કેસરાવાળા, અને
દિશારૂપ મહોટા પત્રવાળા પૃથ્વીરૂપ કમળમાં રહેલા જનરૂપી
મકરંદને (જીવ-લોકરૂપી રસને) પીએ છે.

છા^૪યામિ^૩સેણ^૫ કાલો, સય^૧લજિ^૨આણં^૨ છલં^૨ ગવેસંતો ।

પાસં^૬ કહ^૭વિ^૮ ન મુંચ^૯ઈ, તા^{૧૦} ધમ્મે^{૧૧} ઉજ્જમં^{૧૨} કુણહ^{૧૩} ॥૯॥

છાયામિષેણ કાલઃ, સકલજીવાનાં છલં ગવેપયન્ ।

પાર્શ્વેકથમપિ ન મુંચતિ, તસ્માદ્ ધર્મે ઉદ્યમં કુરુધ્વં ॥ ૯ ॥

અર્થ:-હે ભવ્યપ્રાણીયો ! છિદ્રને ખોળનારો કાળ

*“ શેષનાગરૂપી નાળવાળા ” એ વચન લોકપ્રસિદ્ધિની અપેક્ષાએ
જાણવું. અન્યથા શેષનાગે પૃથ્વીને ધારણ કરી રાખી છે એવી
માન્યતા જોઈતી નથી.

શરીરની છાયાને મિશે (બહાને) સર્વ જીવોનાં પડખાને કોઇ
પણ પ્રકારે મૂકતો નથી (અર્થાત્ જીવોના શરીરની છાયા
જેમ શરીરની સાથે ને સાથેજ રહે છે તેમ કાળ પણ નિરંતર
સર્વજીવોની પાછળ લાગેલોજ છે.) માટે ધર્મને વિષે
હિંમત કરો.

કાલંમિ^૨ અણા^૧દ્વે^૪, જીવા^૩ણં વિવિહકમ્મવસગાણં ।
તં નત્થિ^૫ સંવિહા^૭ણં, સંસારે^૬ જં ન સંભવ^{૧૦}ઈ ॥૧૦॥

કાલેઽનાદિકે, જીવનાં વિવિધકર્મવસગાનાં ।

તન્નાસ્તિ સંવિધાનં, સંસારે યન્ન સંભવતિ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-આદિ રહિત (કાળ, કર્મ, જીવ, અને સંસાર
એ સર્વનું અનાદિપાતું છે.) કાળચક્રમાં પરિભ્રમણ કરતા
અને અનેક પ્રકારના કર્મને વશ થયેલા જીવોને તેવો કોઇ
સંવિધાન (એકેન્દ્રિયાદિક ભેદ) નથી કે જે સંસારમાં જીવોને
પ્રાપ્ત ન થયો હોય. અર્થાત્ સંસારમાં જીવો એકેન્દ્રિયાદિક
સર્વ ભેદોને પામી ચૂકયા છે.

બંધવા^૧ સુહિ^૨ણો સઠ્ઠ^૭, પિઅ^૩ માયા^૪ પુત્ત^૫ મારિયા^૬ ।
પેઅવ^{૧૦}ણાઓ^{૧૧} નિઅત્તંતિ^૯, દાઉણં^૮ સલિલંજલિં ॥૧૧॥

વાંધવાઃ સુહૃદઃ સર્વે, માતાપિતરૌ પુત્રભાર્યાઃ ।

મેતવનાશિવર્તેતે, દત્ત્વા સલિલાઽઞ્જલિમ્ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! બંધુઓ, મિત્રો, માતા, પિતા, પુત્ર, અને સ્ત્રી એ સર્વે મૃત્યુ પામેલા મનુષ્યને પાણીની અંજલિ આપીને સ્મશાનથી પાછા ઘેર આવે છે, (પરંતુ તેમાંનું કોઈ મરણ પામેલા મનુષ્યની સાથે જતું નથી).

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૪વિહંતિ ^૩સુઆ ^૬વિહંતિ, ^૫બંધવા ^૮વલ્લહા ^૭ય ^૯વિહંતિ ।

^{૧૦}ઇકો ^{૧૩}કહવિન ^{૧૪}વિહડઇ, ^{૧૫}ધમ્મો ^{૧૨}રે ^{*૧૨}જીવ ^{૧૧}જિણમણિઓ ॥ ૧૨

વિઘટન્તે સુતા વિઘટન્તે, બાન્ધવા વલ્લભાશ્ચ વિઘટન્તે ।

एकः कथमपि न विघटते, धर्मो रे जीव ! जिनभणितः ॥ १२ ॥

અર્થ:-રે અજ્ઞાની જીવ ! પુત્ર પુત્રિયોનો વિયોગ થાય છે, સ્વજનનો વિયોગ થાય છે, અને બહાલી સ્ત્રીયોનો પણ વિયોગ થાય છે, પરંતુ હે જીવ ! જીનેશ્વરે કહેલા ધર્મનો કયારે પણ વિયોગ થતો નથી. અર્થાત્ આ જીવને સાચું સગપણ તો ધર્મનું જ છે.

*આ ગાથામાં “ રે ” એવું અધમ ગંગોત્તર મૂક્યું છે તેનું કારણ એ છે કે આ જીવને ધર્મવિના કોઈપણ સલાયકારી નથી તોપણ તેને મૂકાને બીજાને (સ્વજનાદિકને) સલાયકારી માન્ય બેઠો છે માટે.

અડકમ્મપાસબદ્ધો, જીવો સંસારચારણે ઠાઈ ।

અડકમ્મપાસમુક્કો, આયા સિવમંદિરે ઠાઈ ॥૧૩॥

અષ્ટકર્મપાશબદ્ધો, જીવઃ સંસારચારકે તિષ્ઠતિ ।

અષ્ટકર્મપાશમુક્ત, આત્મા શિવમંદિરે તિષ્ઠતિ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-હે આત્મન! આઠ કર્મરૂપી પાશવડે બંધાયેલો
જીવ સંસારરૂપી કેદખાનામાં (બંદિખાનામાં) રહે છે, અને
આઠ કર્મરૂપી પાશથી મુકાયેલો આત્મા મોક્ષમંદિરમાં
રહે છે.

વિહવો સજ્જનસંગો, વિસયસુહાઈં વિલાસલલિઆઈં ।

નલિનીદલગ્ગ ઘોલિર, જલલવપરિચંચલં સઠ્ઠવં ॥૧૪॥

વિભવઃ સજ્જનસંગો, વિષયસુખાનિ વિલાસલલિતાનિ ।

નલિની દલાગ્રધૂર્ણયિતૃ-જલલવપરિચંચલં સર્વમ્ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-વિભવ એટલે લક્ષ્મી, તથા માતા, પિતા,
ભાઈ, ભાયા વગેરેનો સંબંધ અને વિલાસે કરીને સુંદર

---

*અર્થ:-એકજ ગાથામાં જીવ અને આત્મા એવા બે શબ્દ
મુક્યા છે તેનું કારણ એ છે કે આઠ કર્મસંહિત હોય તે જીવ
અને આઠ કર્મરહિત હોય તે આત્મા કહેવાય છે.

એવાં વિષયસુખ એ સર્વ કમલિનીના પાનના અથ્રભાગપર
ધુમરાતાં એટલે રહેલાં પાણીના ણિંદુ જેવાં અતિશય
ચંચળ છે.

તં કથ વલં તં કથ, જુવનં અંગચંમિમા કથ? ।

સવ મણિચં પિછહ, દિટ્ઠં નટ્ઠં કયંતેણ ॥૧૫॥

તત્ કુત્ર વલં ? તત્કુત્ર, યૌવનં ? અંગચંમિમા કુત્ર ? ।

સર્વમનિત્યં પश्यत, દટ્ઠં નટ્ઠં કૃતાન્તેન ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીયો ! તે શરીરનું બળ કયાં ગયું ? તે
બુવાનીપણું કયાં ગયું ? અને તે શરીરનું સુંદરપણું પણ કયાં
ગયું ? માટે જે પ્રથમ દીકું હતું તે યમરાજાએ નાશ કર્યું.
એ પ્રમાણે સર્વ વસ્તુઓનું અનિત્યપણું જુઓ. અર્થાત્ અનિત્ય
વસ્તુનો વિચાર કરો.

ઘણકમ્મપાસવદ્ધો, ભવનયરચઉપ્પહેસુ વિવિહાઓ ।

પાવંઙ્ક વિઢંબણાઓ, જીવો કો ઇત્થ સરણં સે ॥૧૬॥

ઘનકર્મપાશવદ્ધો, ભવનગરચતુપ્પથેષુ વિવિધાઃ ।

પ્રાપ્નોતિ વિઢંબના, જીવઃ કોઽત્ર શરણં તસ્ય ? ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણી ! નિગિઠ કર્મરૂપી પાશથી બંધાયેલો
જીવ સંસારરૂપી નગરના ચાર ગતિરૂપ ચોટામાં અનેક

પ્રકારની દુઃખદાયક વિટંબનાઓ પામે છે તે કાશ્ય માટે
સંસારમાં તે પ્રાણીનું રક્ષણ કરનાર કોણ છે ? અર્થાત્
રક્ષણ કરનાર કોઈ નથી.

ઘોર^૨મિ ગર્ભ^૪વાસે, કલમલજંબાલ^૩અસુઈવીભચ્છે ।
વસિ^૭ઓ અણંત^૬સ્તુત્તો, જીવો^૧ કર્મ્માણ^૫ભાવેણ ॥૧૭॥

ઘોરે ગર્ભવાસે, કલમલજંબાલાઽઘૃચિવીભત્સે ।

ઉષિતોઽનંતકૃત્તો, જીવઃ કર્માણુભાવેન ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-જીવ ભયાનક પેટમાં રહેલા દ્રવ્યના (પદાર્થના)
સમૂહરૂપ કાદવવડે અશુચી અને ખીલત્સ એટલે કમકમાટ
ભરેલા ગર્ભવાસમાં શુભાશુભ કર્મના પ્રભાવે અનંતીવાર
રહેલો છે.

ચુલસી^૪ઈ કીર^૨ લોણ^૧, જાળી^૩ણં પમુહસય^૫સહસ્સાઈ^૪ ।
ઈક્કિ^૬કંમિ^૬ અ^૭ જીવો^૧, અણંત^૬સ્તુત્તો^{૧૦} સમુપ્પન્નો ॥૧૮॥

ચતુરશ્રીતિઃ કિલ લોકે, યોનીનાં પ્રમુખશ્વતસહસ્રાણિ ।

एकैकस्यां च जीवोऽनंतकृतः समुत्पन्नः ॥ १८ ॥

અર્થ:-લોકમાં નિશ્ચે જીવોની ઉત્પત્તિના સ્થાનક
(ચોરાશી પ્રમુખ લાખ એટલે) ચોર્યાશી લાખ જ છે. અને

તે ચોરાશી લાખ યોનિમાંની પ્રત્યેક (એકએક) યોનિમાં
 ૭૫ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયો છે.

^૩ માયાપિયંબૂહિં, ^૧ સંસારત્યેહિં ^૫ પૂરિઓ ^૪ લોઓ ।

^૨ बहुजोणिनिवासीहिं, ^{૧૧} नय ^७ ते ^८ ताणं ^६ च ^{૧૦} सरणं ^૯ च ॥૧૯॥

માતા-પિતૃ-બન્ધુભિઃ, સંસારસ્યૈઃ પૂરિતો લોકઃ ।

बहुयोनिनिवासिभिः, नच ते त्राणं च शरणं च ॥૧૯॥

અર્થ:-સંસારમાં રહેલા અને ઘણી એટલે ચોરાશી
 લાખ ૭૫યોનિમાં નિવાસ કરીને રહેલા માતા-પિતા અને
 બંધુઓ વડે જ આ લોક પૂરેલો છે, અને તે સર્વે ત્હારું
 રક્ષણ કરનાર નથી તેમજ ત્હને તેઓ શરણુ કરવા યોગ્ય
 પણુ નથી. (કારણ કે જેઓ પોતેજ બંધનમાં પડ્યા હોય
 તેઓ ખીજને શી રીતે છાડાવે !)

^૩ जीवो ^१ वाहिविलुप्तो, ^४ सफरो ^५ इव ^૩ निर्जले ^६ तडप्फडइ ।

^७ सयलोविजणो ^८ अपेच्छइ, ^{૧૧} कोसकोवे ^{૧૨} अणाविगमे ^{૧૦} ॥૨૦॥

જીવો વ્યાધિવિલુપ્તઃ, સફર ઇવ નિર્જલે તડપ્ફડયતિ ।

सकलोऽपि जनः पश्यति, कः शक्तो वेदनाविगमे ? ॥૨૦॥

અર્થ—આધિ વડે ઉપક્રવ પામેલો જીવ જાળરહિત પ્રદેશમાં (સ્થાનમાં) માછલાની પેઠે તરફડે છે, અને તે તરફડતા પ્રાણીને સર્વે લોક દેખે છે. પરંતુ તેની વેદનાનો નાશ કરવાને કોણુ સમર્થ થાય ? અર્થાત્ વેદનાનો નાશ કરવાને જગતમાં કોઈપણુ સમર્થ નથી.

મા જાણસિ જીવ તુમં, પુત્રકલત્તાઈ મજ્ઞ સુદહેઝા ।
નિઝણં બંધનમેયં, સંસારે સંસરંતાણં ॥ ૨૧ ॥

મા જાનીહિ જીવ !, ત્વં પુત્રકલત્રાદિ મમ સુખદેતુમ્ ।
નિપુણં બંધનમેતત્, સંસારે સંસરતામ્ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—હે જીવ ! પુત્ર તથા સ્ત્રી વગેરે મ્હારે સુખતું કારણુ થશે એમ તું ન જાણીશ. કારણુ કે સંસારમાં ભ્રમણુ કરતા જીવોને એ પુત્ર અને સ્ત્રી વગેરે ઉલટાં અધિક બંધન-રૂપ થાય છે.

જણળી જાયઙ્ જાયા, જાયા માયા પિયા ય પુત્તો ય ।
અણવત્થા સંસારે, કમ્મવસા સઠ્ઠજીવાણં ॥ ૨૨ ॥

જનની જાયતે જાયા, જાયા માતા પિતા ચ પુત્રશ્ચ ।
અનવસ્થા સંસારે, કર્મવશાત્ સર્વજીવાનામ્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:-સંસારમાં કર્મના વશથી સર્વજીવોની અનવસ્થા થાય છે, એટલે એક જાતની સ્થિતિ રહેતી નથી. જન્મકે માતા અન્યલવમાં સ્ત્રીરૂપે, સ્ત્રી માતારૂપે, પિતા પુત્રરૂપે, અને પુત્ર પિતારૂપે થાય છે.

૧૧ ૯ ૧૦ ૧૪ ૧૨ ૧૩ ૧૭ ૧૫ ૧૬ ૨૦ ૧૮
 ન સા જાઝ ન સા જાણી, ન તં ઠાળં ન તં કુલં ।
 ૫ ૬ ૭ ૮ ૧ ૨ ૩ ૪

ન જાયા ન મુઆ જત્થ, સઘ્વે જીવા અણંતસા ॥૨૩॥

ન સા જાતિર્ન સા યોનિ, નં તત્થાનં ન તત્કુલમ્ ।

ન જાતા ન મૃતા યત્ર, સર્વે જીવા અનંતશઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-જ્યાં સર્વ જીવો અનંતીવાર ઉત્પન્ન નથી થયા અને મરણ નથી પામ્યા એવી કોઈપણ જાતિ નથી, યોનિ નથી, સ્થાન નથી, અને કુળ પણ નથી, (અર્થાત્ પૂર્વે કહેલાં જાતિ વગેરે સર્વ સ્થાનકોમાં દરેક જીવ અનંતીવાર ઉત્પન્ન થયો છે અને મરણ પણ પામ્યો છે.)

૩ ૪ ૬ ૫ ૧ ૨
 તં કિંપિ નત્થિ ઠાળં, લોણ વાલગ્ગલ્લોહિત્તિંપિ ।
 ૭ ૧૧ ૮ ૯ ૧૦ ૧૨

જત્થ ન જીવા બહુસો, મુહદુઃખવપરંપરં પત્તા ॥૨૪॥

તત્ કિમપિ નાસ્તિ સ્થાનં, લોકે વાલાગ્રકોટિમાત્રમપિ ।

યત્ર ન જીવા બહુશઃ, મુહદુઃખવપરંપરાં પ્રાપ્તાઃ ॥ ૨૪ ॥

(૧૪)

અર્થ:-આ લોકમાં વાળના અગ્રભાગના છેડા જેટલું તેવું કોઈપણ સ્થાને નથી કે જ્યાં જીવો ઘણીવાર મુખદુઃખની પરંપરાને ન પામ્યા હોય. (અર્થાત્ આ જીવ સર્વ સ્થાને મુખદુઃખ લોગવી આવ્યો છે.)

સઘ્વાઓ રિદ્ધીઓ, પત્તા સઘ્વેવિ સયણસંબંધા ।

સંસારે તો વિરમસુ, તત્તો જઈ મુણસિ અપ્પાણં ॥૨૫॥

સર્વા ઋદ્ધયઃ પ્રાપ્તાઃ, સર્વેઽપિ સ્વજનસંબંધાઃ ।

સંસારે તસ્માદ્ વિરમ, તતો યદિ જાનાસ્યાત્માનમ્ ॥૨૫॥

અર્થ:-હે જીવ ! તું સંસારમાં સર્વ ઋદ્ધિયો અને સર્વ સ્વજન સંબંધ પામી ચુક્યો છે માટે હવે જો આત્માને બાંધે છે તો તે ઋદ્ધિ વિગેરેથી વિરામ પામ. (અર્થાત્ ઋદ્ધિ વિગેરેનો ત્યાગ કર.)

एगो बंधइ कम्मं, एगो वहबंधमरणवसणाइं ।

विसहइ भवंमिभमडइ, एगुच्चियकम्मवेलविओ ॥ २६ ॥

एको बध्नाति कर्म, एको बध-बन्ध-मरण-व्यसनानि ।

विषहते भवे भ्राम्यति, एक एव कर्मवंचितः ॥ २६ ॥

અર્થ:-જીવ એકલોજ જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ બાંધે છે. તથા જીવ એકલોજ વધ બંધન અને મરણાદિ કષ્ટોને

(૧૫)

(દુઃખોને) સહન કરે છે, અને નિશ્ચય કર્મ વડે ઠગાયલો
જીવ એકલોજ સંસારમાં બ્રમણ કરે છે.

^૧ ^૩ ^૪ ^૨ ^૫ ^૬ ^૭ ^{૧૦} ^૮ ^૯
અન્નો ન કુણ્ઙ અહિયં, હિયંપિ અપ્પા કરેઙ્ગ ન હુ અન્નો ।

^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
અપ્પકયં સુહદુક્ખં, મુંજસિ તા કીસ દીણમુહો ॥૨૭॥

અન્યો ન કરોત્યહિતં, હિતમપ્યાત્મા કરોતિ નૈવાઽન્યઃ ।

આત્મકૃતં સુખદુઃખં, મુંક્ષે તતઃ કસ્માદ્દીનમુખઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-હે જીવ ? બીજો કોઈપણ અહિત (અનિષ્ઠ)
કરતો નથી, તેમજ હિત પણ આત્માજ કરે છે પરંતુ
નિશ્ચે બીજો કોઈ હિત કરતો નથી અને આત્માએ કરેલા
સુખદુઃખને આત્મા પોતેજ ભોગવે છે તો તું દીન મુખવાળો
કેમ થાય છે ?

^૨ ^૩ ^૫ ^૧ ^૪
બહુઆરંભવિઢત્તં, વિત્તં વિલસંતિ જીવ સયણગણા ।

^૭ ^{૧૦} ^૬ ^૮ ^૯
તજ્જણિયપાવકમ્મં, અણુહવસિ પુણો તુમં ચેવ ॥૨૮॥

બહારંભાઽર્જિતં, વિત્તમનુભવન્તિ જીવ ! સ્વજનગણાઃ ।

તજ્જનિતપાપકમ, અનુભવસિ પુનસ્ત્વમેવ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! ઘણા આરંભથી ઉપાર્જન કરેલા
ધનવડે માતા પિતા ભાઈ સહી અને પુત્ર વગેરે સ્વજનનો

સમૂહ વિશ્વાસ કરે છે, અને તે આરંભ વડે ઉત્પન્ન થયેલા
પાપ કર્મને તું એકલોજ અનુભવીશ. અર્થાત્ નરકાદિકમાં
તે પાપનું ફળ તું એકલોજ ભોગવીશ.

અહદુઃક્રિયયાઈંતહમુ-ક્રિયયાઈંજહચિંતિયાઈંડિંમાઈં ।
તહથોવંપિનઅપ્પા,વિચિંતિઓજીવકિંમણિમો ॥૨૯॥

અથ દુઃસ્વિતાસ્તયા, બુદ્ધક્ષિતા યથા ચિન્તિતા ડિમ્માઃ ।
તથા સ્તોકમપિ નાત્મા, વિચિન્તિતો જીવ ! કિં મળામ ? ॥૨૯॥

અર્થ:-હે ભુવ ! મોહને વશ થયેલા તેં જેમ આ મહારાં
ખાળક હવે દુઃખી છે, તેમજ ભુખ્યાં છે, એમ રાત્રિ દિવસ
ચિંતવન કર્યું છે, પરન્તુ તેવી રીતે તેં પોતાના આત્માને
લગાર પણ ચિંતવ્યો નથી, માટે તને શું કહીએ ?

ક્ષણમંગુરં સરીરં, જીવો અન્નો ય સાસયસરૂવો ।
કમ્મવસા સંવંધો, નિઢવંધો ઇત્થ કો તુજ્ઞ ॥૩૦॥

ક્ષણમંગુરં શરીરં, જીવોઽન્યથ શાશ્વતસ્વરૂપઃ ।
કર્મવશાત્ સંવંધો, નિર્વંધોઽત્ર કસ્તવ ? ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-હે ભુવ ! આ શરીર તો ક્ષણમંગુર એટલે
ક્ષણમાં નાશ પામવાના સ્વભાવવાળું છે, અને શાશ્વતસ્વરૂપવાળો

એવો જીવ તો શરીરથી બુદ્ધો છે, તેને કર્મના આધીનપણાથી શરીરની સાથે સંયોગ થયો છે, માટે એ શરીરમાં ત્હારે શા નિર્બંધ એટલે મુર્છાલાવ છે ?

૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
કહઆયંકહચલિયં, તુમંપિકહઆગઓકહગમિહી ? ।

૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧ ૧૪ ૧૬ ૧૫
અન્નન્નંપિ ન યાણહ, જીવ ! કુટુંબં કઓ તુજ્ઞ ? ॥૩૧॥

કુત આગતં કુત્ર ચલિતં, ત્વમપિ કુત આગતઃ કુત્ર ગમિષ્યસિ ? ।

અન્યોઽન્યમપિ ન જાનીથ, જીવ ! કુટુમ્બં કુતસ્તવ ? ॥૩૧॥

અર્થ:—હે જીવ ! આ માતા પિતા ભાઈ તથા સ્ત્રી વગેરે કુટુંબ કયાંથી આવ્યું ? અને અહિંથી મરીને કયાં ગયું ? તેમ તું પણ કયાંથી આવ્યો ? અને કયાં જઈશ ? એમ એક બીજાને જાણતા પણ નથી તો કુટુંબ ત્હાં છે તે કયાંથી ? અર્થાત્ એક બીજાને જાણ્યા ઓળખ્યા વગર આ મ્હાં કુટુંબ છે એમ માની બેસવું તે ખોટું છે.

૧ ૨ ૪ ૩
સ્વર્ણમંજુરે સરીરે, મણુઅભવે અભપડલસારિચ્છે ।

૬ ૮ ૫ ૬ ૭
સારં ઇત્તિયમેત્તં, જં કીરડ સોહણો ધમ્મો ॥૩૨॥

ક્ષણમંજુરે શરીરે, મનુજભવેઽન્નપટલસદ્દેશે ।

સારમેતાવન્માત્રં, યત્ ક્રિયતે શોભનો ધર્મઃ ॥ ૩૨ ॥

(૧૮)

અર્થ:—હે જીવ ! ક્ષણમાં નાશ પામનારા શરીરમાં અને વાયરાથી નાશ પામનારા મેઘના સમૂહ સરખા મનુષ્ય ભવમાં સુંદર જનપ્રણિત ધર્મનું સેવન કરીએ તેટલોજ માત્ર સાર છે.

(અનુષ્ટુપ્ વૃત્તમ્)

જન્મ^૨દુઃખં જરા^૩દુઃખં, રોગા^૪ ય મરણા^૪ણિ ય ।
અહો ! દુઃખો^૧ હુ સંસારો^{૧૩}, જત્ય^૮ કીસંતિ^{૧૨} જંતુ^૯ણો^{૧૧} ॥૩૩॥

જન્મદુઃખં જરાદુઃખં, રોગાશ્ચ મરણાનિ ચ ।
અહો ! દુઃખો હિ સંસારો, યત્ર ક્લિશ્યન્તિ જન્તવઃ ॥૩૩॥

અર્થ:—આશ્ચર્ય છે કે આ સંસારમાં કાંઈ પણ સુખ નથી, કારણ કે જન્મ સંખંધિ દુઃખ, ઘડપણનું દુઃખ, અનેક પ્રકારની વ્યાધિનાં દુઃખ, અને મરણનાં પણ દુઃખજ હોય છે, માટે જે સંસારમાં પ્રાણી કલેશ પામે છે તે સંસાર કેવળ દુઃખરૂપજ છે !

જાવ ન^૧ ઇન્દિય^૩હાણી, જાવ ન^૨ જરર^૪વ^૬સી પરિપ્ફુર^૫ઈ ।
જાવ ન^૮ રોગ^{૧૦}વિઆરા, જાવ ન^૯ મચ્છુ^{૧૧} સમુલ્લિ^{૧૩}અઈ ॥૩૪॥

યાવન્નેન્દ્રિયહાનિ, યાવન્ન જરારાક્ષસી પરિસ્ફુરતિ ।

યાવન્નરોગવિકારા, યાવન્ન મૃત્યુઃ સમુચ્છિષ્યતિ ॥ ૩૪ ॥

અર્થઃ—હે શ્રવ ! જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયોનું ક્ષીણપાતું નથી થયું, જ્યાં સુધી વૃદ્ધાવસ્થાએ રાક્ષસી વ્યાપી નથી, જ્યાં સુધી રોગ વિકારો પ્રગટ નથી થયા, અને જ્યાં સુધી મૃત્યુ ઉદયમાં નથી આવ્યું ત્યાં સુધીમાં બને તેટલું ધર્મ સાધન કરી લે.

^૨ જહ ^૪ ગેહંમિ ^૩ પલિત્તે, ^૬ કૂવં ^૭ સ્વણિતું ^૮ ન ^૯ સક્કણ ^૫ કોઈ ।

^{૧૦} તહ ^{૧૨} સંપત્તે ^{૧૧} મરણે, ^{૧૩} ધમ્મો ^{૧૪} કહ ^{૧૫} કીરણ? ^૧ જીવ ! ॥૩૫॥

યથા ગેહે પ્રદીપ્તે, કૂપ સ્વનિતું ન શક્નોતિ કોઽપિ ।

તથા સંપ્રાપ્તે મરણે, ધર્મઃ કથં ક્રિયતે ? જીવ ! ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ—હે શ્રવ ! જેમ ઘર બળવા માંડ્યું હોય તે વખતે કોઈ કૂવો ખોદાવવાને સમર્થ ન થાય તેમ મરણ પ્રાપ્ત થાય તે વખતે ધર્મ કયે પ્રકારે કરી શકાય ? અર્થાત્ મરણ સમયે ધર્મ નહિ થઈ શકે માટે પ્રથમથીજ ધર્મ સાધી લેવો.

^૨ રૂવ ^૩ મસાસ ^૧ મેયં, ^૬ વિજ્જુલ્લયાચંચલં ^૪ જણ ^૫ જીઅં ।

^૮ સંજ્ઞાણુરાગસરિસં, ^{૧૦} સ્વણરમણી ^૭ અં ^૯ ચ તારુણં ॥૩૬॥

રૂપમશાશ્વતમેતદ્, વિદ્યુલ્લતાચંચલં જગતિ જીવિતમ્ ।
સંધ્યાનુરાગસદૃશં, ક્ષણરમણીયં ચ તારુણ્યમ્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:—હે જીવ ! આ શરીરનું સુંદરપણું અશાશ્વત છે, જગતમાં જીવિત (આયુષ્ય) તે વિજળીની લતા (રેખા) સરખું ચંચળ છે, અને જીવાનીપણું સંધ્યાકાળના નાના પ્રકારના રંગ સરખું ક્ષણમાત્ર સુંદર દેખાય તેવું છે.

ગયકર્ણચંચલાઓ, લચ્છીઓતિઅસચાવસારિચ્છં ।
વિસયસુહં જીવાણં, બુદ્ધસુ રે જીવ ! મા મુદ્ધ ॥ ૩૭ ॥

ગજકર્ણચંચલા, લક્ષ્મ્યસ્ત્રિદશચાપસદૃક્ષમ્ ।
વિષયસુખં જીવાનાં, બુદ્ધ્યસ્વ રે જીવ ! મા મુઢ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:—જીવોની લક્ષ્મીઓ હાથીના કાન સરખી ચંચળ છે, અને વિષયસુખ ઈન્દ્રધનુષ્ય (આકાશમાં સપ્તવર્ણી મેઘધનુષ્ય રચાય છે તે) સરખું ક્ષણભંશુર છે, માટે હે મૂઢ જીવ ! યોધ પામ, અને તે લક્ષ્મી તથા વિષય સુખમાં મોહ ન પામ.

જહ સંજ્ઞાઐ સઙ્ગા-ળસંમમો જહ પહે અ પહિઆણં ।
સયણાણં સંજોમો, તહેવ લ્લખભંજુરો જીવ ! ॥ ૩૮ ॥

યથા સંધ્યાયાં શકુનાનાં, સંગમો યથા પથિ ચ પથિકાનામ્ ।
સ્વજનાનાં સંયોગ, સ્તથૈવ ક્ષણમંગુરો જીવ ? ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-સંધ્યાકાળે પક્ષીઓનો, અને માર્ગમાં મુસા-
ફરોનો સમાગમ થાય છે તે જેમ થોડા કાળનોજ હોય છે
તેમ હે જીવ ! આ સ્વજનનો સંયોગ પણ ક્ષણભંગુર છે,
અર્થાત્ ક્ષણમાં નાશ પામનારો છે.

(કાવ્યમ્)

^૧નિસાવિરામે ^૨પરિભાવયામિ,

^૬ગેહે ^૭પલિત્તે ^{૧૦}કિં ^૮મહં ^{૧૧}સુયામિ ।

^{૧૨}ડઝ્ઝંત ^{૧૩}મપ્પાણ ^{૧૪}મુવક્કયામિ,

^૩જં ^૪ધમ્મરહિઓ ^૫દિઅહા ^૬ગમામિ ॥૩૯॥

નિશાવિરામે પરિભાવયામિ, ગેહે પ્રદીપ્તે કિમહં સ્વપિમિ ।

દહન્તમાત્માનમુપેક્ષે, યદ્ધર્મરહિતો દિવસાન્ ગમયામિ ॥૩૯॥

અર્થ:-હે જીવ ! તને એવો વિચાર કેમ નથી આ-
વતો કે હું પાછલી ચાર ઘડી રાત્રી રહે ત્યારે જાગીને એવો
વિચાર કરું કે “ હું ધર્મ રહિત થયો છતાં ફેાગટ દિવસો
કેમ ગુમાવું છું ? તથા શરીરરૂપી ઘર બળતે છતે પણ હું

શા માટે સૂઈ રહ્યો છું : અને શરીરરૂપ ધર સાથે બળતા આત્માની ઉપેક્ષા (અનાદર) કેમ કરું છું ? (અથાત્ હું દેહ સાથે બળતા આત્માનું રક્ષણ કેમ કરતો નથી ?) ”

(અનુષ્ટુપ્ વૃત્તમ)

^૧ જા ^૨ જા ^૪ વચ્ચડ ^૩ રયણી, ^૬ નય ^૫ સા ^૭ પડિનિયત્તડ ।

^૮ અહમ્મં ^૯ કુળમાણસ્સ, ^{૧૧} અહલા ^{૧૨} જંતિ ^{૧૦} રાઙ્ગો ॥૪૦॥

યા યા વ્રજતિ રજની, ન ચ સા પ્રતિનિવર્તતે ।

અર્ધર્મં કુર્વાણસ્યા, ડફલા યાન્તિ રાત્રયઃ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:—હે ભવ ! જે જે રાત્રિ દિવસ બાય છે, તે તે પાછા આવતા નથી, માટે અર્ધર્મને કરનારા ત્હારા રાત્રિ દિવસો નિષ્ફળ બાય છે.

^૧ જસ્સ ^૪ ડત્થિ ^૨ મચ્છુણા ^૩ સવ્વં, ^૫ જસ્સ ^૭ અત્થિ ^૬ પલાયણં ।

^૮ જો ^૯ જાણે ^{૧૦} ન ^{૧૧} મરિસ્સામિ, ^{૧૨} સોહુકંખેસુ ^{૧૫} ઇસિયા ^{૧૪} ॥૪૧॥

યસ્યા ડસ્તિ મૃત્યુના મગ્ધયં, યસ્યા ડસ્તિ પલાયનમ્ ।

યો જાનાતિ ન મરિણ્યામિ, સ સ્વલુ કાઢ્ઢેન શ્વઃ સ્પાત્ ॥૪૧॥

અર્થ:—હે ભવ ! જે પુરૂષને મૃત્યુ સાથે ભિન્નતા છે, જે પુરૂષને મૃત્યુથી નાગ્રી જવું છે, અને જે પુરૂષ એમ

(૨૩)

જાણે છે કે હું મરીશજ નહિં તે પુરૂષ કદાચિત્ આવતી
કાલે ધર્મ થશે એવી ઇચ્છા કરે તો ભલે.

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧દંડકલિ^૨અં કરિ^૬ત્તા, વ^૮ચ્ચંતિ^૫ હુ^૬ રા^૭ઈઓ^૭ અં દિવસા^૭ અ ।

^૩આડસ^૪ સંવિહ્લંતા, ગયા^{૧૦}વિ ન^{૧૨} પુ^{૧૧}ણો નિયત્તંતિ^{૧૩} ॥૪૨॥

દંડકલિતં કૃત્વા, વ્રજન્તિ સ્વલુ રાત્રયથ દિવસાથ ।

આયુઃ સંવિલયન્તો, ગતા અપિ ન પુનર્નિવર્તન્તે ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:—હે જીવ ! જેમ દંડ સૂત્રની કલના કરે છે,
એટલે લૂગડું વણવાને માટે કાળકા ઉપર રહેલા સૂત્રને જેમ
અંત્યજ લોકો દંડથી ઉકેલે છે તેમ રાત્રિ દિવસો પણ આયુ-
ષ્યને ઉકેલતા જાય છે પરન્તુ તે ગયેલા રાત્રિ દિવસો પાછા
આવતાજ નથી.

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

^૧જહેહ^૨ સીહો^૩ વ^૪ મિયં^૫ ગહાય,

^૬મચ્ચૂ^૭ નરં^{૧૦} ણેઈ^૮ હુ^૯ અંતકાલે ।

^{૨૦}ન^{૧૩} તસ્સ^{૧૪} માયા^{૧૫} ન^{૧૬} પિયા^{૧૭} ન^{૧૮} ભાયા,

^{૧૨}કાલંમિ^{૧૧} તંમિ^{૧૬} સહરા^{૨૦} ભવંતિ ॥ ૪૩ ॥

યથેદ સિંહ ઇવ મૃગં મૃદીત્વા, મૃત્યુર્નરં નયતિ સ્વસ્વન્તકાલે ।
નતસ્યમાતાનપિતાનભ્રાતા, કાલેતસ્મિન્સહાયકરાભવન્તિ ॥૪૨॥

અર્થ:—જેમ આ લોકમાં સિંહ મૃગને ગ્રહણ કરીને નાશ કરે છે, તેમ મૃત્યુ નિશ્ચે પુરૂષને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે લઈ જાય છે, તે સમયે તેના માતા પિતા અને ભાઈ કશામાત્ર પણ સહાય કરવાને સમર્થ થતા નથી.

(આર્યાવૃત્તમ)

જી^૧અં જલ^૨વિન્દુસમં, સંપત્તી^૩ઓ તરંગલો^૪લાઓ ।
રુ^૫પેણ^૬સમંચપિમ્મં, જંજાણસુતંકરિજ્ઞાસુ^૭ ॥૪૪॥

જીવિતં જલવિન્દુસમં, સમ્પત્તયસ્તરંગલોલાઃ ।

સ્વપ્નસમં ચ પ્રેમ, યજ્ઞાનીયાસ્તત્ક્રુરુષ્વ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:—હે આત્મા ! જીવિત (આયુષ્ય) દર્શના અથ્વા ભાગપર રહેલા પાણીના ણિંદુ સમાન અસ્થિર છે, અને સંપત્તિઓ જળના તરંગ સુરખી ચપળ છે, અને સ્ત્રી વગેરેનો પ્રેમ સ્વપ્ન જેવો છે, તો હવે જેમ જાણે (ઉચિત લાગે) તેમ કર.

સંજ્ઞરાગજલબુબ્બુઓવમે,
જી^૪વિ^૨ણ અ^૩ જલવિન્દુચંચલે ।

જુઠ્ઠવણે^૭ અ^૫ નહિ^૬વેગસંનિમે,

પાવ^૮જીવ ! કિ^{૧૨} મિયં^{૧૧} ન^૯ બુઝ્ઝસે^{૧૦}? ॥૪૫॥

સન્ધ્યારાગજલબુદ્બુદોપમે, જીવિતે ચ જલવિન્દુચંચલે ।
યૌવને ચ નદીવેગસન્નિમે, પાવજીવ ! કિમિદં ન બુઘ્યસે ? ॥

અર્થ:—સંધ્યાના રંગ અને પાણીના પરપોટા સરખું અને દર્બીના અથ્ર ભાગ ઉપર (અણી ઉપર) રહેલા પાણીના બિન્દુ સરખું અંચળ એવું જીવિત (આયુષ્ય) છતે, અને નદીના વેગ સરખી જીવાની છતે પણ હે પાણી જીવ ! તું યોધ પામતો નથી એ તે શું ?

(આર્યાવૃત્તમ)

અન્નતથ^૩ સુઆ^૨ અન્નતથ^૫, ગેહિણી^૪ પરિઅણોવિ^૬ અન્નતથ^૭ ।

ભૂઅવલિઠ્ઠવ^૮ કુટુંબં^૯, પક્ષિવત્તં^{૧૦} હયકયંતેણં^૧ ॥૪૬॥

અન્યત્ર સુતા અન્યત્ર, ગેહિની પરિજનોઽપ્યન્યત્ર ।

ભૂતવલિરિવ કુટુમ્બં, પ્રક્ષિપ્તં દતકૃતાન્તેન ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:—ઘણા જેદની વાત છે કે કૂર યમરાજીએ (કાળે) પુત્ર પુત્રીને બીજી ગતિમાં; સ્ત્રીને અન્ય ગતિમાં અને સ્વજન પરિવારને પણ કોઈ બીજે સ્થળે, એ પ્રમાણે

કુટુંબને ભૂતને બલિ ફેંકવાની માફક બુદ્ધી બુદ્ધી ગતિમાં
ફેંકયું છે (મોકલ્યું છે.)

જીવે^૨ણ ભવે^૩ ભવે^૪, મિલ્લિયા^૭ઈ દેહા^૬ઈ જા^૫ઈ સંસારે^૧ ।

તા^૮ણં ન સાગરે^{૧૨}હિં, કીર^{૧૧}ઈ સંઘા^{૧૩} અણંતે^૯હિં^{૧૦} ॥૪૭॥

જીવેન ભવે ભવે, મેલિતાનિ દેહાનિ યાનિ સંસારે ।

તેષાં ન સાગરૈઃ, ક્રિયતે સંઘ્યાડનંતૈઃ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:—હે આત્મા ! આ સંસારમાં જીવે ભવોભ-
વમાં જે શરીરો ધારણ કર્યા છે, તે શરીરોની સંખ્યા
અનંત સમુદ્રના જળાણિંદુઓ વડે અથવા અનંત સાગરો-
પમ જેટલા કાળે પણ ગણી શકાતી નથી.

નયણો^૬દયંપિ તાસિં^૩, સાગરસલિલાઓ^૭ બહુયરં^૯ હોઈ^૧ ।

ગલિતં^૫ રુઅમાણીણં^૨, માઝણં^૪ અન્નમન્નાણં^૧ ॥૪૮॥

નયનોદકમપિ તાસાં, સાગરસલિલાદ્ બહુતરં ભવતિ ।

ગલિતં રુદતીનાં, માતૃણામન્યાન્યાસામ્ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:—બીજા બીજા ભવોમાં થયેલી અને શોકથી
રડતી માતાઓનું પડેલું આંસનું જળ સમુદ્રના પાણીથી પણ
અધિક થાય છે.

જં નર^૩ણ નેર^૧ડયા, દુહા^૨ઈ પાવંતિ ઘોર^૪ડનંતાઈ ।

તત્તો અણંતગુણિયં, નિગોઅમજ્ઞે દુહં હોઈ ॥૪૯॥

યન્નરકે નૈરયિકા, દુઃખાનિ પ્રાપ્નુવન્તિ ઘોરાડનંતાનિ ।

તતોડનંતગુણિતં, નિગોદમધ્યે દુઃખં ભવતિ ॥ ૪૯ ॥

અર્થઃ—નરકમાં નારકી જીવો જે ઘોર અનંત દુઃખ
ભોગવે છે, તેથી પણ અનંત ઘણું દુઃખ નિગોદમાં હોય છે.

તંમિવિનિગોઅમજ્ઞે, વસિઓ રે જીવ ! કમ્મવસા ।

વિસહંતો તિક્કવ્વદુક્કવ્વં, અણંતપુગ્ગલપરાવત્તે ॥૫૦॥

તસ્મિન્નાપિ નિગોદમધ્યે, ઉષિતો રે જીવ ! કર્મવશાત્ ।

વિષદ્ધમાણસ્તીક્ષ્ણદુઃખં, અનંતપુદ્ગલપરાવર્તાન્ ॥ ૫૦ ॥

અર્થઃ—હું જીવ ! વિવિધ પ્રકારના કર્મના વશથી
તે નિગોદની મધ્યે પણ અનંત પુદ્ગલ પરાવર્ત કાળ સુધી
તું તીક્ષ્ણ દુઃખને સહન કરતો રહ્યો છે, માટે હવે તેવાં દુઃખો
ન ભોગવવા પડે તે માટે વીતરાગ ધર્મ આરાધવાને તત્પર થા.

નિહરીઅ કહ્હવિ તત્તો, પત્તો મણુઅત્તણંપિ રે જીવ !

તત્થવિજિણવરધમ્મો, પત્તોચિંતામણિસરિચ્છો ॥૫૧॥

નિઃશ્ચય કથમપિ તતઃ, પ્રાપ્તો મનુજત્વમપિ રે જીવ !।

તત્રાપિ જિનવરધર્મઃ, પ્રાપ્તશ્રિતામણિસદૃશઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! તું કોઈ મહા કષ્ટે કરીને પણ તે નિગોદમાંથી નિકળીને મનુષ્યપણું પામ્યો છે, ને તેમાં પણ તને ચિંતામણિ રત્ન સરખો શ્રી જીનેશ્વરભાષિત ધર્મ પ્રાપ્ત થયો છે.

^૪પત્તેવિ ^૩તંમિ ^૧રે ^૨જીવ!, ^{૧૫}કુણસિ ^{૧૩}પમાયં ^૫તુમં ^{૧૨}તયં ^{૧૪}ચેવ ।

^૬જેણં ^૮ભવંધકૂવે, ^૭પુણોવિ ^૯પડિઓ ^{૧૦}દુહં ^{૧૧}લહસિ ॥ ૫૨ ॥

પ્રાપ્તેઽપિ તસ્મિન્ રે જીવ !, કરોષિ પ્રમાદં ત્વં તદૈવ ।

યેન ભવાન્ધકૂપે, પુનરપિ પતિતો દુઃખં લપ્સ્યસે ॥ ૫૨ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! જીનવરનો ધર્મ પામીને પણ જો તું પ્રમાદ કરે છે તો ફરીથી ભવકૂપી અંધ કૂવામાં પડી ઘોર દુઃખ પામીશ. (માટે પ્રમાદનો ત્યાગ કર.)

^૩ઉવલદ્ધો ^૨જિણધમ્મો, ^૬નયઅણુચિણ્ણો ^૫પમાયદોસેણં ।

^૭હા ^૧જીવ! ^૮અપ્પવેરિઅ!, ^{૧૦}સુવહુંપર ^૯આવિસૂરિહિસિ ^{૧૧}॥ ૫૩ ॥

उपलब्धो जिनधर्मो, न चाऽनुचीर्णः प्रमाददोषेण ।

હા જીવ ! આત્મવૈરિક !, મુબહુ પરતઃ સ્વેત્સપ્સે ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તું દૈવયોગથી જનધર્મ પામ્યો,
પરન્તુ પ્રમાદના દોષવડે તેં આચર્યો નહિં, તે ઘણી ખેદ-
ની વાત છે, માટે હે આત્માના વૈરી ? તું પરલોકમાં ઘણોજ
ખેદ પામીશ.

સોઅંતિ તે વરાયા, પછ્છા સમુવટ્ટિયંમિ મરણંમિ ।

પાવપમાયવસેણં, ન સંચિયો જેહિ જિણધમ્મો ॥ ૫૪

શોચન્તે તે વરાકાઃ, પશ્વાત્ સમુપાસ્થિતે મરણે ।

પાપપ્રમાદવશેન, ન સંચિતો યૈર્જિનધર્મઃ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-જેઓએ પાપરૂપ પ્રમાદને વશ થઈને જન
ધર્મ નથી કર્યો તેવા રાંક પુરૂષો મરણ આવ્યે છતે પાછ-
ળથી શોક કરે છે.

ધીધીધી !!! સંસારં, દેવો મરિઝ્ઞ જં તિરીહોઙ્ ।

મરિઝ્ઞ રાયરાયા, પરિપચ્છહ નરયજાલાણ ॥ ૫૫ ।

ધિગ્ ધિગ્ ધિક્ !!! સંસારં, દેવો મૃત્વા યત્તિર્યગ્ ભવતિ ।

મૃત્વા રાજરાજઃ, પરિપચ્યતે નરકજ્વાલયા ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-જે કારણ માટે દેવતા મરણ પામીને તિર્યચ થાય છે, અને રાજાનો પણ રાજ ચક્રવર્તિ મરણ પામીને નરકની જવાલામાં (અગ્નિમાં) અતિશય પકાય છે, માટે તેવા સંસારને ધિક્કાર થાઓ ! ધિક્કાર થાઓ ! ધિક્કાર થાઓ !

જા^૮ઈ અ^૧ણા^૨હો જીવો, દુ^૬મસ્સ પુ^૭ષ્પં^૫વ કમ્મવાયહઓ ।
ધ^૩ણધન્ના^૪હરણા^૪ઈ, ઘરસયણકુ^૪ં^૪વમિછેવિ ॥ ૫૬ ॥

યાત્યનાથો જીવો, દ્રુમસ્ય પુષ્પમિવ કર્મવાતહતઃ ।

ધનધાન્યાઽઽભરણાનિ, ગૃહસ્વજનકુટુમ્બં મુક્ત્વાઽપિ ॥૫૬॥

અર્થ:-અનાથ જીવ ધન, ધાન્ય અને આભરણોને તથા ઘર, સ્વજન અને કુટુંબને મૂકીને કર્મરૂપ વાયરાથી હણાયલા વૃક્ષના પુષ્પની પેઠે દૂર જાય છે, અર્થાત્ નરકાદિ દુર્ગતિમાં જાય છે.

વસિયં^૪ ગિરી^૩સુ વસિયં^૬, દરી^૫સુ વસિયં^૮ સમુદ્રમજ્જંમિ ।
રુક્મવગ્ગે^{૧૦}સુ ય વસિયં^૯, સંસારે^{૧૧} સંસરંતે^૧ણં ॥ ૫૭ ॥

ઉષિતં ગિરિષૂષિતં, દરીષૂષિતં સમુદ્રમધ્યે ।

વૃક્ષાગ્રેષુ ચોષિતં, સંસારં સંસરતા ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! સંસારમાં બ્રમણ કરતા તે પર્વતોમાં, પર્વતની શુક્રાઓમાં, સમુદ્રના મધ્યભાગમાં, અને વૃક્ષોની ટોચ ઉપર પણ નિવાસ કર્યો છે. (અર્થાત્ પર્વતાદિ સ્થાનોમાં તે અનંતીવાર નિવાસ કર્યો છે.)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 દેવો નેરઙ્ગોત્તિ ય, કીટ પયંગુત્તિ માણુસો એસો ।
 ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૨
 રૂવસ્સી ય વિરૂવો, સુહભાગી દુઃસ્વભાગી ય ॥૫૮॥

દેવો નૈરયિક્ક ઇતિ ચ, કીટઃ પતંગ ઇતિ માનુષ ણ્ણઃ ।
 રૂપી ચ વિરૂપઃ, સુખભાગી દુઃસ્વભાગી ચ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-આ ૭૫ કેટલીએક વખત દેવતા, નારદી અને કીટો થયો, કેટલીએક વખત મનુષ્ય થયો, વળી તેજ તું કેટલીએક વખત રૂપવાન, દુરૂપવાન, સુખી અને દુઃખી પણ થયો છે.

૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૬ ૭ ૮
 રાડત્તિ ય દમગુત્તિ ય, એસ સવાગુત્તિ એસ વેયવિઙ્ગ ।
 ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 સામાંદાદોણ્ણો, સ્વલોત્તિ અધણો ધણવઙ્ગત્તિ ॥૫૯॥

રાજેતિ ચ દ્રમક ઇતિ ચ, ણ્ણ સ્વપાક ઇતિ ણ્ણ વેદવિત્ ।
 સ્વામી દાસઃ પૂજ્યઃ, સ્વલ ઇતિ અધનો ધનપતિરિતિ ॥૫૯॥

અર્થ:-વળી આજીવ કેટલીએક વખત રાજા, ભિ-
ખારી, ચંડાળ, અને તેજ જીવ વેદનો જાણનાર (બ્રાહ્મણ)
થયો, વળી તેજ જીવ સ્વામી, દાસ, પૂજ્ય, ખલ (દુર્જન,)
નિર્ધન અને ધનપતિ (ધનવાન) પણ થયો છે.

ન^૪વિ^૧ इत्थ^૨ कोवि^૩ नियमो,
सक^૪म्मविणिविट्ठसरिसकयचिट्ठो ।
अ^૬न्नुनरूववेसो,
न^૮डुव्व परिअत्तए जीवो ॥ ६० ॥

નાડ્યત્ર કોડપિ નિયમઃ, સ્વકર્મવિનિવિટ્સદશકૃતચેષ્ટઃ ।
અન્યોડ્યરૂપવેષો, નટ ઇવ પરિવર્તતે જીવઃ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-એમાં (જુદા જુદા દેહ ધારણ કરવામાં) કોઈ
પણ નિયમ નથી. કારણ કે સ્વકૃતકર્મના ઉદય સરખી
ચેષ્ટા કરવાવાળો અને તેથી જુદા જુદા રૂપ અને વેષને
ધારણ કરનારો આ જીવ નટની પેઠે પરાવર્તન પામે છે
એટલે નવાં નવાં રૂપ ધારણ કરે છે (અથવા પર્યાટન જામણ
કરે છે).

^૪નર^૮ણસુ^૫ વે^૬અ^૮ણા^૫ઓ, અ^૫ણો^૬વ^૮મા^૫ઓ અ^૬સા^૮ય^૫વ^૬હુ^૮લા^૫ઓ ।

^૨રે^૩ જી^{૧૦}વ ! ત^૧ણ પ^૮ત્તા, અ^૮ણં^૬ત^{૧૦}લુ^૫ત્તો વ^૯હુ^૮વિ^૭હા^૫ઓ ॥૬૧॥

નરકેષુ વેદના, અનુપમા અસાતવહુલાઃ ।

રે જીવ ! ત્વયા પ્રાપ્તા, અનન્તકૃત્વો વહુવિવાઃ ॥૬૧॥

અર્થ:-હે જીવ ! તેં રત્નપ્રભાદિત સાતે નરકોમાં,
ઉપમા રહિત, ઘણા દુઃખે કરીને ભરેલી, એટલે તીવ્ર અશાતા
વેદનીય કર્મના ઉદયવાળી ઘણા પ્રકારની વેદનાઓ અનંતી-
વાર ભોગવી, તોપણ હજી તારી શુદ્ધિ ઠેકાણે આવી નહિ ?

^૧દેવ^૨ત્તે મ^૩ણ^૫અ^૮ત્તે, પ^૯રા^૭ભિ^૬ઓ^૫ગ^૮ત્ત^૭ણં^૫ ઉ^૮વ^૬ગ^૮ણં ।

^૬મી^૫સ^૮ણ^૭દુ^૮હં વ^૬હુ^૮વિ^૭હં, અ^૮ણં^૬ત^{૧૦}લુ^૫ત્તો સ^૮મ^૬ણ^૭ભૂ^૮અં ॥૬૨॥

દેવત્વે મનુજત્વે, પરાભિયોગત્વમુપગતેન ।

મીષણદુઃખં વહુવિધં, અનંતકૃત્વઃ સમનુભૂતમ્ ॥૬૨॥

અર્થ:-હે જીવ ! દેવભવમાં અને મનુષ્યભવમાં
પરતંત્રતાના પાશમાં સપડાઈ બહુ પ્રકારનું ભયાનક દુઃખ
અનંતીવાર અનુભવ્યું.

^૧તિ^૨રિય^૪ગ^૩ઈં અ^૫ણ^૮પ^૭ત્તો, મી^૬મ^૮મ^૭હા^૫વે^૮અ^૭ણા^૫ અ^૮ણે^૬ગ^૭વિ^૮હા ।

^૫જ^૬મ્મ^૮મ^૭ર^૯ણ^૫ર^૮હ^૭દ્દે, અ^૮ણં^૬ત^{૧૦}લુ^૫ત્તો પ^૮રિ^૭ઘ^૬મ^૮મિ^૭ઓ ॥૬૩॥

તિર્યગ્ગતિમનુપ્રાપ્નો, भीममहावेदना अनेकविधाः ।

जन्ममरणाऽरघट्टे, अनंतकृत्वः परिभ्रान्तः ॥ ६३ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! તું તિર્યચગતિ પામ્યો, ત્યાં અનેક પ્રકારની ભયંકર મ્હોટી વેદનાઓ સહન કરી. આવી રીતે ચારે ગતિમાં જન્મ અને મરણરૂપ રેંટને વિષે અનંતીવાર ભમ્યો.

जावंति केवि दुक्खा, सारीरा माणसा य संसारे ।

पत्तो अणंतखुत्तो, जीवो संसारकंतारे ॥ ६४ ॥

यावन्ति कान्यपि दुःखानि, शरीराणि मानसानि च संसारे ।

પ્રાપ્નોઽનંતકૃત્વો, जीवः संसारकान्तारे ॥ ६४ ॥

અર્થ:-જીવે આ સંસારમાં શારીરિક અને મન સંબંધિ જેટલાં કોઈ દુઃખ છે, તે સર્વ દુઃખોને સંસારરૂપ અટવીમાં બ્રમણ કરતાં અનંતીવાર પ્રાપ્ત કર્યાં છે.

तण्हा अणंतखुत्तो, संसारे तारिंसी तुमं आसी ।

जं पसमेउं सव्वो-दहीणमुदयं न तीरिज्जा ॥ ६५ ॥

तृष्णाऽनन्तकृत्वः, संसारे तादृशी तवाऽऽसीत् ।

યાં પ્રશમયિતું સર્વો-દહીનામુદકં ન શક્નુયાત્ ॥ ६५ ॥

અર્થ:-હે શ્રવ ! તને નરકરૂપ સંસારમાં અનંતીવાર એવી તૃષાનાં દુઃખ ભોગવવાં પડ્યાં છે કે જે તૃષાને છીપવા માટે સર્વ સમુદ્રોનું પાણી પણ સમર્થ ન થાય.

આસી^૬ અણંત^૫ખુત્તો, સંસારે^૧ તે^૨ છુહા^૪વિ તારિ^૩સિયા ।
જં^૭ પસમે^૬ઉં સઠ્ઠો^૮, પુગલ^{૧૦}કાઓડિ^{૧૧} ન તીરિ^{૧૨}જા ॥૬૬॥

આસીદનન્તકૃત્વઃ, સંસારે તવ ક્ષુધાડપિ તાદૃશિકા ।

યાં પ્રશમયિતું સર્વઃ, પુદ્ગલકાયોડપિ ન શક્નુયાત્ ॥૬૬॥

અર્થ:-હે શ્રવ ! તને નરકરૂપ સંસારમાં અનંતી-વાર એવી તીવ્ર ક્ષુધાની વેદનાઓ ભોગવવી પડી કે જે ક્ષુધાને શાન્ત કરવાને જગતના સર્વ પુદ્ગલો પણ સમર્થ ન થાય.

કા^૫ઉણ મણે^૬ગાઈં, જમ્મ^૭મરણપરિ^૮યટ્ઠણસયા^૯ઈં ।
દુ^૬સ્થે^૭ણ માણુ^૧સત્તં, જઈ^૨ લહઈ^૩ જહિ^૪ચ્છિયં^૫ જીવો ॥૬૭॥

કૃત્વાડનેકાનિ, જન્મમરણપરિવર્તનશતાનિ ।

દુઃસ્થેન માનુષત્વં, યદિ લભતે યથેચ્છિતં જીવઃ ॥૬૭॥

અર્થ:-જ્યારે જીવ અનેક સંકરો જન્મ મરણના પરાવર્તન કરીને ઘણા કષ્ટે મનુષ્યપણું પામે છે ત્યારે તેને ઇચ્છિત સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

^૫ ^૨ ^૪ ^૩ ^૬
તં તહદુહ્લહલંભં, વિજ્જુલયાચંચલં ચ મણુયત્તં ।

^૭ ^૧ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૨} ^{૧૧}
ધમ્મંમિજોવિસીયદ્ધ, સોકાઠરિસોનસપ્પુરિસો ॥૬૮॥

તત્તથા દુર્લભલાભં, વિચ્છુલ્લતાચંચલં ચ મનુજત્વમ્ ।

ધર્મે યો વિષીદતિ, સ કાપુરુષો ન સત્પુરુષઃ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ:-જે પુરૂષ આવા દશ દૃષ્ટાંતે કરી દુઃખે પામવા યોગ્ય, અને વીજળીના ઝળકારા જેવું ચંચળ મનુષ્યપણું પામીને ધર્મમાં ખેદ પામે છે, એટલે ધર્મ કરવામાં પ્રમાદ કરે છે તેને કાયર પુરૂષ સમજવો. તે સત્પુરૂષોની પંક્તિમાં ગણાવા લાયક થતો નથી.

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

^૩ ^૨ ^૪
માણુસ્સજમ્મે તઠિ લહ્ધિયંમિ,

^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯
જિણિંદધમ્મો ન કઓ ય જેણં ।

^{૧૩} ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧}
તુદ્દે ગુણે જહ ધાણુક્કણં,

^{૫૧} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૪} ^૮
હત્થા મલેઠ્ઠા ય અવસ્સ તેણં ॥૬૯॥

માનુષ્યજન્મનિ તટે લબ્ધે,
 જિનેન્દ્રધર્મો ન કૃતશ્ચ યેન ।
 ત્રુટિતે ગુણે યથા ધાનુષ્કકેળ,
 દસ્તૌ મેલયિતવ્યૌ ચ અવશ્યં તેન ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:-બેભે સંસાર સમુદ્રના કાંઠાએ મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરવા છતાં શ્રી જિનેન્દ્રનો ધર્મ નથી કર્યો, તેને દોરી તૂટી ગયેલા ધનુષ્યધારીની પેઠે પાછળથી અવશ્ય હાથ ધસવા પડે છે-પશ્ચાત્તાપ કરવો પડે છે.

(પદ્ધતિ વૃત્તમ)

રે જીવ ! નિસુ^૩ણિ ચંચલ^૪સહાવ,
 મિલ્લે^૬વિણુ સયલ^૫ત્રિ વજ્ર^૬ભાવ ।
 નવભેયપરિગ્ગ^૭હવિવિહજાલ,
 સંસારિ^૮ અત્થિ^{૧૨} સહ^{૧૦} ઇંદયાલ^{૧૧} ॥ ૭૦ ॥

રે જીવ ! નિશ્વૃણુ ચંચલસ્વભાવાન,
 મુક્ત્વાઽપિ સકલાનાપિ વાહ્યભાવાન ।
 નવભેદપરિગ્રહવિવિધજાલાન,
 સંસારેઽસ્તિ સર્વભિન્દ્રજાલમ્ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:—હે ભવ ! સાંભળ—તું આ ગ્રંથજી સ્વભાવવાળા સર્વ શરીરાદિ બાહ્યભાવને તથા * નવ પ્રકારના પરિગ્રહના બુદ્ધા બુદ્ધા સમૂહને મૂકીને પરલોકમાં જઈશ. એ કારણ માટે સંસારમાં જે શરીરાદિક દેખાય છે, તે સર્વ ઈંદ્રજાળસમાન છે.

પિયપુત્રમિત્તઘરઘરણિજાય,

ઇહલોક્ય સઠ્ઠ નિયસુહસહાય ।

નવિ અત્થિ કોઈ તુહ સરણિ મુક્કલ !

ઇક્કલ્લુ સહસિ તિરિનિરયદુક્કલ ॥ ૭૧ ॥

પિતૃપુત્રમિત્રગૃહગૃહિણીજાતમ્,

એહલૌકિકં સર્વં નિજમુક્કલસહાયમ્ ।

નાઽપ્યાસ્તિ કોઽપિ તવ શરણં મૂર્ખ !,

एकाकी सहसि तिरिनिरयदुक्कलानि ॥ ७१ ॥

અર્થ:—હે મુર્ખ ! આ લોકમાં તને અતિશય વડાલો એવો પિતા-પુત્ર-મિત્ર-ઘર અને સ્ત્રી વિગેરેનો સમૂહ પોતે પોતાનું સુખ કરવાના સ્વભાવવાળો છે, અને નરક તથા તિર્યચ સંબંધિ દુઃખને તું એકલોજ સહન કરીશ, પરંતુ તે વખતે તેમાંનું કોઈ પણ ત્હાડું રક્ષણ કરવા આવતું નથી.

* ધન-ધાન્ય-ક્ષેત્ર-ઘર-સોનું-રૂપું-ત્રાંબુ-ખીતળ-દિપદ અને ચતુષ્પદ એ ૯ પ્રકારનો પરિગ્રહ છે.

(માગધિકા વૃત્તમ્)

કુસંગે જહ ઓસવિંદુએ, થોવં ચિંદ્વડ્ લંબમાણે. ^{૨ ૧ ૪ ૫ ૬ ૩}
^{૭ ૮ ૯ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩} એવંમણુઆણજીવિયં, સમયંગોયમ! માપમાયે ॥૭૨॥

કુશાગ્રે યથાઽવશ્યાયવિન્દુકઃ, સ્તોકં તિષ્ઠતિ લંબમાનકઃ ।
 એવં મનુજાનાં જીવિતં, સમયં ગૈતમ! મા પ્રમાદીઃ ॥૭૨॥

અર્થ:-શ્રી મહાવીર સ્વામી ગૈતમ સ્વામીને કહે છે
 કે હે ગૈતમ ! જેમ કાલના અગ્રભાગે લટકી રહેલું (જુલતું)
 આકળનું બિંદુ જેમ થોડો કાળ ટકી રહે છે, તેમ મનુષ્યોનું
 જીવિત (આયુષ્ય) પણ અતિ અલ્પકાળનું છે માટે હે
 ગૈતમ ! એક સમયમાત્ર પણ પ્રમાદ કરીશ નહિ.

સંબુજ્ઝહ કિં ન બુજ્ઝહ, ^{૧ ૨ ૩ ૪}
^{૬ ૭ ૮ ૯} સંબોહી સ્વલુ પેચ્છ દુલ્લહા ।
^{૧૨ ૧૦ ૧૧ ૧૨} નો હુ ઉવણમંતિ રાઝો,
^{૧૬ ૧૫ ૧૪ ૧૩} નો સુલહં પુણરવિ જીવિયં ॥ ૭૩ ॥

સંબુદ્યધ્વં કિં ન બુદ્યધ્વં, સંબોધિઃ સ્વલુ પ્રેત્ય દુર્લભા ।
 નૈવોપનમન્તિ રાત્રયો, નો મુલમં પુનરપિ જીવિતમ્ ॥૭૩॥

અર્થ:-હે લવ્ય જીવો ! તમે બોધ પામે, બોધ કેમ પામતા નથી ? કારણ કે જેમણે ધર્મ નથી કર્યો તેવા પુરુષોને મરણ પામ્યા પછી પરલવમાં બોધિબીજ (સમ્યક્ત્વ) દુર્લભ જ છે, કારણ કે ગયેલા રાત્રિ દિવસો નિશ્ચે પાછા આવતા નથી. તેમજ જીવિત પણ ફરી ફરીને મળતું નથી.

હવે સંસારી જીવોને આયુષ્યનું અનિત્યપણું દર્શાવે છે.

૧ ૩ ૨ ૭ ૪ ૬ ૫
 ૬ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 ઉહરા બુદ્ધા ય પાસહ, ગઢમત્થાવિ ચયંતિ માણવા।
 સેણે જહ વટ્ઠયં હરે, એવ માઉક્ખયંમિ તુટ્ઠઈ ॥૭૪॥

બાલાવૃદ્ધાશ્ચ પશ્યત, ગર્ભસ્થા અપિ ચ્યવન્તે માનવાઃ ।

શ્યેનો યથા વર્તકં દરતિ, એવમાયુઃ ક્ષયે ત્રુટ્યતિ ॥૭૪॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ જીવો ! કેટલાક મનુષ્યો ગર્ભમાં પણ મરણ પામે છે, અને કેટલાએક બાલ્યાવસ્થામાં અને કેટલાએક વૃદ્ધાવસ્થામાં મરણ પામે છે, જેમ બાળપણી તેતરને આચિંતો ઝાલી લેછે તેમ આયુષ્ય ક્ષય થતાં ચમદેવ જીવિતને હારેછે, માટે જીવિતનો વિશ્વાસ રાખવો નહિ.

(આર્યા વૃત્તમ)

૩ ૨ ૪ ૭ ૧ ૬ ૫
 ૧૦ ૮ ૯ ૧૩ ૧૧ ૧૨
 તિહુયણજણં મરંતં, દટ્ઠુણ નયંતિ જે ન અપ્પાણં ।
 વિરમંતિ ન પાવાઓ, ધી! ધી! ધિટ્ઠત્તણં તાણં ॥૭૫॥

ત્રિભુવનજનં ત્રિયમાણં, દૃષ્ટ્વા નયન્તિ યે નાત્માનમ્ ।
વિરમાન્તિ ન પાપાદ્, ધિગ્ ધિગ્ ધૃષ્ટત્વં તેષામ્ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:-જે પુરૂષો ત્રણ ભુવનના મનુષ્યને મરણ પામતા દેખીને પોતાના આત્માને ધર્મમાં જોડતા નથી, અને પાપ થકી વિરામ પામતા નથી, એવા નિર્લજ્જ પુરૂષોની ધૃષ્ટતાને ધિક્કાર હો ! ધિક્કાર હો !

મામા જંપય^૬ બહુયં^૭, જે^૪ વદ્ધા^૧ ચિક્કણે^૪ હિં^૨ કમ્મે^૩ હિં ।
સઠ્ઠે^૬ સિં^૮ તેસિ^{૧૨} જાયડ^{૧૦}, હિઓવણ્સો^{૧૧} મહાદાસો ॥ ૭૬ ॥

મા મા જલ્પત વહુકં, યે વદ્ધાચિક્કણૈઃ કર્મભિઃ ।
સર્વેષાં તેષાં જાયતે, હિતોપદેશો મહાદ્રેષઃ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:-અયોગ્ય શિષ્યોને કૃપાથી ઉપદેશ કરતા જોઈ યોગ્ય શિષ્યો ગુરૂને કહે છે કે હે ગુરૂ ! જે પુરૂષો ચીકણાં કર્મોવડે બંધાયેલા છે, તે પુરૂષોને ઘણો ઉપદેશ ન કરો, કારણ કે તે સર્વ અયોગ્ય શિષ્યોને હિતોપદેશ કેવળ મહાદ્રેષની જ વૃદ્ધિ કરે છે.

કુણસિ^૪ મમત્તં^૩, ધણસયણ^૨ વિહવપમુહેસુ^૧ અણંતદુક્ખેસુ ।
સિદ્ધિલેસિ^૬ આયરંપુણ^૮, અણંતસુક્ખંમિ^૬ મુક્ખંમિ^૭ ॥ ૭૭ ॥

કરોષિ મમત્વં, ધનસ્વજનવિભવમ્પ્રસુલ્લેખનંતદુઃસ્વેષુ ।

શ્ચિથિલયસ્યાદરં, પુનરનન્તસૌખ્યે મોક્ષે ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! અનંત દુઃખના કારણરૂપ ધન, માતાપિતાદિ સ્વજન, અને હાથીઘોડા પ્રમુખ વૈભવમાં તો તું મમતાભાવ કરે છે, અને અનંત સુખવાળા મોક્ષના આદરને શિથિલ કરે છે. (તે ઉચિત નથી.)

^૧સંસારો ^૨દુઃખદેહ, ^૩દુઃખફલો ^૪દુઃસહદુઃખસ્વરૂવો ય ।

^{૧૦}ન ^{૧૧}ચયંતિ ^૬તંપિ ^૭જીવા, ^૮અદ્વિવદ્ધા ^૯નેહનિ ^૬અલેહિં ॥ ૭૮ ॥

સંસારો દુઃસ્વદેહ, દુઃખફલો દુઃસહદુઃખસ્વરૂપશ્ચ ।

ન ત્યજન્તિ તમપિ જીવા, અતિવદ્ધા સ્નેહનિગદૈઃ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! આ સંસાર દુઃખનું કારણ અને દુઃખના ફળવાળો છે, અને તે દુઃસહ ઘોર દુઃખરૂપ છે, તેમાં સ્નેહરૂપ બેડીવડે અતિશય બંધાયેલા જીવો તે સંસારનો ત્યાગ કરતા નથી. (અર્થાત્ સંસારને દુઃખરૂપ જાણવા છતાં પણ તેનો ત્યાગ કરતા નથી.)

^૩નિયકમ્મપવ્વણચ્ચલિઓ, ^૪જીવો ^૨સંસારકાણણે ઘોરો ।

^૬કા ^૭કા ^૮વિડંબણાઓ, ^{૧૦}ન ^૫પાવણ ^૬દુઃસહદુઃખાઓ ! ॥ ૭૯ ॥

નિજકર્મપવનચલિતો, જીવઃ સંસારકાનને ઘોરે ।

કાઃ કા વિઢંબના, ન પ્રાપ્નોતિ દુસ્સહદુસ્વાઃ ॥ ૭૯ ॥

અર્થઃ—પોતાના કરેલા કર્મરૂપ પવનવડે ચલાયમાન થયેલો જીવ આ ભયંકર સંસાર રૂપ અટવીમાં દુઃસહ (સહન ન થઈ શકે તેવી આકરી) દુઃખવાળી કઈ કઈ વિટંબનાઓ પામતો નથી ? અર્થાત્ સર્વ વિટંબનાઓ પામે છે.

સિસિરંમિ સિયલાનિલ,^૩^૪

લહરિસહસ્મેહિ ભિન્નઘણાદેહો^૫ ।

તિરિયત્તણંમિ ડરણ્ણે^૧^૨,

અણંતસો નિહણ મણુપત્તો ॥ ૮૦ ॥

શિશિરે શીતલાનિલ, લહરિસહસ્રૈર્ભિન્નઘનદેહઃ ।

તિર્યક્ત્વેડરણ્યે, અનન્તજ્ઞો નિધનમનુપ્રાપ્તઃ ॥ ૮૦ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! તિર્યચના ભવમાં અરણ્યને વિષે શિશિર ઋતુના પોષ અને માઘ માસના શીતળ વાયુની હળારો હોરેવડે પીડાયલા શરીરવાળો તું અનંતીવાર મરણ-દુઃખ પામ્યો છે.

ગિમ્હાયવસંતત્તો, ડરણે છુહિઓ પિવાસિઓ વહુસો ।
 સંપત્તો તિરિયમ્ભવે, મરણદુહં વહુ વિસૂરંતો ॥૮૧॥

ગ્રીષ્માતપસંતપ્નો, ડરણ્યે શુષિતઃ પિપાસિતો વહુશઃ ।
 સંપ્રાપ્તસ્તિર્યમ્ભવે, મરણદુઃખં વહુ સ્વિગ્રમાનઃ ॥ ૮૧ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તિર્યચના લવમાં ઘેર જંગલને વિષે
 ગ્રીષ્મ ઋતુના (વૈશાખ અને જેઠ માસના) તડઝાવડે અત્યંત
 તપેલો, અને ઘણી કુધા તથા તૃષાવાળો તું ઘણો જ ખેદ
 પામતો અનેક વખત મરણને શરણ થયો છે.

વાસાસુ ડરણમજ્ઞે,
 ગિરિનિજ્ઞરણોદગેહિ વજંતો ।
 સીયાનિલહજ્જિવિઓ,
 મઓડસિ તિરિયત્તણે વહુસો ॥ ૮૨ ॥

વર્ષાસ્વરણ્યમધ્યે, ગિરિનિર્ઞરણોદકૈરુહ્યમાનઃ ।
 શીતાનિલદમ્બો, મૃતોડસિતિર્યક્ત્વે વહુશઃ ॥૮૨॥

અર્થ:-હે જીવ ! તિર્યચના લવમાં અટવીને વિષે
 વર્ષાઋતુમાં પર્વતોના ઝરણાના પાણીથી તણાતો અને શિતળ
 વાયુથી દાઝેલો તું ઘણીવાર મૃત્યુ પામ્યો છે.

સમસુ નરકમહીષુ, વજ્રાઽનલદાહશીતવેદનાસુ ।

ઉષિતોઽનન્તકૃત્વૌ, વિલપન્ કરુણશબ્દૈઃ ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-હે આત્મન ! તું વજ્રના અગ્નિ સરખી દાહ-
વાળી, અને ઘણી જ શીતની વેદનાવાળી સાતે નારકીઓમાં
કરૂણાજનક શબ્દોવડે વિલાપ કરતો અનંતીવાર વસ્યો છે.

^૩
પિયમાયસયણરહિઓ,

^૪ ^૬ ^૫
દુરંતવાહિહિં પીડિઓ બહુસો ।

^૨ ^૧
મણુઅભવે નિસ્સારે,

^૭ ^૮ ^{૧૦} ^{૧૧}
વિલાવિઓ કિં ન તં સરસિ ॥ ૮૬ ॥

પિતૃ માતૃ સ્વજનરહિતો, દુરન્તવ્યાધિભિઃ પીડિતો બહુશઃ ।

મનુજભવે નિસ્સારે, વિલાપિતઃ કિં ન તં સ્મરસિ ? ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-હે ચેતન ! આ સાર રહિત એવા મનુષ્યલવમાં
પિતા માતા અને સ્વજન રહિત, તથા દુઃખે કરીને અંત
આવી શકે એવા વ્યાધિયોવડે અનેકવાર પીડા પામી તે
બહુ વિલાપ કર્યો, તે મનુષ્યલવ શું તને સ્મરણમાં નથી
આવતો ?

^૭પવનુ^૬ઠવ ગયણમગ્ગે,
^૮અલક્ષિ^૨ઓ ભમ^૧ઈ ભવવ્રણે^૧ જીવો ।
^૩ઠાણઢાણંમિ^૪ સમુ,^૪
 જિજ્ઞઝુણ ધણસયણસંઘાણ ॥ ૮૭ ॥

પવનૈવ ગગનમાર્ગે, અલક્ષિતો ભ્રમતિ ભવવને જીવઃ ।
 સ્થાનસ્થાને સમુજ્જય, ધનસ્વજનસંઘાતાન્ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-હે આત્મન્ ! આ જીવ સંસારરૂપ અટવીમાં
 ઠેકાણે ઠેકાણે ધન તથા સ્વજનના સમૂહને ત્યાગ કરી
 આકાશ માર્ગમાં પવનની પેઠે અદૃશ્યરૂપે ભ્રમણ કરે છે.

^૬વિદ્ધિ^૪જ્જંતા^૫અસયં, જમ્મ^૪જરામરણતિવ્ર^૧ક્ષકું^૨તેહિં ।
^૮દુહ મણુ^૬ભવંતિ ઘોરં, સંસારે^૧ સંસરંત^૨ જિઆ^૩ ॥ ૮૮ ॥
 વિધ્યમાના અસકૃ, જન્મજરામરણતીક્ષ્ણકુન્તૈઃ ।
 દુઃખમનુભવંતિ ઘોરં, સંસારે સંસરન્તો જીવાઃ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:-ચાર ગતિરૂપ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતા
 જીવો જન્મ જરા અને મરણરૂપ તીક્ષ્ણ ભાલાઓવડે વારંવાર
 વિંધાઈ નિરંતર ઘોર દુઃખ અનુભવે છે.

^૧તહવિ ^૮સ્વર્ણપિ ^૫કયાવિ ^૬હુ, ^૩અન્નાણભુયંગડંકિયા ^૪જીવા ।

^૭સંસારચારગાઓ, ^{૧૦}નયઉઠિવજ્જંતિમૂઢમણા ॥ ૮૯ ॥

તથાપિ ક્ષણમાપિ કદાપિ સ્વલુ, અજ્ઞાનમુજંગદૃષ્ટા જીવાઃ ।

સંસારચારકા-ન્નવોદ્વિજન્તે મૂઢમનસઃ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ:-તોપણ મૂઢ મનના અને અજ્ઞાન રૂપ સંપે
ડસેલા જીવો કોઈ વખત પણ સંસારરૂપ બંદિખાનાથી ક્ષણ
પણ ઉદ્દેગ પામતા નથી.

^૩કીલસિ ! ^૨કિયંતવેલં, ^૧સરીરવાવીડ ^૪જત્થ ^૫પઇસમયં ।

^૬કાલરહટ્ટઘડીહિં, ^૮સોસિજ્જઇ ^૭જીવિયંમોહં ॥ ૯૦ ॥

ક્રીડિષ્યસિ ! કિયદ્દેલાં, શરીરવાપ્યાં યત્ર પ્રતિસમયમ્ ।

કાલાડરઘટ્ટઘટીભિઃ, શોષ્યતે જીવિતાડમ્મઞ્જોઘઃ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! જે શરીર રૂપી વાવમાં સમયે
સમયે કાળ રૂપ રેંટની ઘડીઓ વડે જીવિત રૂપી જળનો
પ્રવાહ શોષાઈ જાય છે તે શરીર રૂપી વાવમાં તું કેટલા
કાળ સુધી કીડા કરીશ ?

^૧રે ^૨જીવ ! ^૩બુજ્જ ^૪મા ^૫મુજ્જ, ^૬મા ^૭પમાયં ^{૧૦}કરેસિ ^૮ર ^૯પાવ ! ।

^{૧૪}કિં ^{૧૨}પરલો ^{૧૩}એ ^{૧૫}ગુરુદુક્ખમાયણં, ^{૧૧}હોહિસિ ^{૧૧}અયાણ ! ॥ ૯૧ ॥

રે જીવ ! બુદ્ધ્યસ્વ મા મુહ્ય, મા મમાદં કુરુ રે પાપ ! ।

યત્પરલોકે ગુરુદુઃસ્વ, ભાજનં ભવિષ્યસિ અજ્ઞાન ! ॥૧૧॥

અર્થ:-હે જીવ ! બોધ પામ, મોહ ન પામ. વળી
રે પાપી ! પ્રમાદ ન કર. હે અજ્ઞાની, પ્રમાદ કરીશ તો
પરલોકમાં ઘોર અસહ્ય દુઃખો તારે જ લોગવવાં પડશે.

^૪ ^૧ ^૨ ^૩ ^૭ ^૮ ^૬ ^૫
બુદ્ધ્યસુ રે જીવ ! તુમં, મા મુદ્ધસિ જિણમયંમિ નાઠુણં ।
^૮ ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૦}
જમ્હા પુણરવિ એસા, સામગ્ગી દુલ્લહા જીવ ! ॥૧૨॥

બુદ્ધ્યસ્વ રે જીવ ! ત્વં, મા મુહ્ય જિનમતે જ્ઞાત્વા ।

યસ્માત્ પુનરપ્યેષા, સામગ્રી દુર્લભા જીવ ! ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તું બોધ પામ અને જૈન ધર્મનો
બાણુકાર થયા છતાં સંસારમાં મોહ ન પામ, (પણ ધર્મમાં
બોધ પામ એટલે સમ્યક્ પ્રકારે જીનધર્મ અંગીકાર કર.)
કારણ કે હે જીવ ! ફરીને આ ધર્મસામગ્રી મળવી મહા
દુર્લભ છે, માટે આવેલો અવસર ન જવા દે.

^૩ ^૨ ^૧ ^૪ ^૫ ^૭ ^૬
દુલહો પુણ જિણધમ્મો, તુમં પગાયાયરો સુહેસીય ।
^{૧૦} ^૮ ^૮ ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૧૧૨} ^{૧૩}
દુસહં ચ નરય વલ્લં, કહ હોહિસિ તં ન યાણામો ॥૧૩॥

દુર્લભઃ પુનર્જિનધર્મઃ, ત્વં પ્રમાદાકરઃ સુરૈષી ચ ।

દુસ્સહં ચ નરકદુઃસ્વં, કથં ભવિષ્યાસિ તન્ન જાનીમઃ ॥૯૩॥

અર્થઃ—હે શુભ ! આ પ્રાપ્ત થયેલો જૈન ધર્મ ફરીથી પામવો મહા દુર્લભ છે, તું પ્રમાદની ખાણ છે છતાં સુખની ઇચ્છા કરે છે. વળી નરકનાં દુઃખ અતિ દુઃસહ (આકરાં) છે, માટે અમે નથી બાણતા કે ત્યાં શું થશે ?

અધિરેણ^૧ થિરો^૫ સમલેણ^૩, નિમ્મલો^૬ પરવસેણ^૩ સાહીણો^૭ ।

દેહેણ^૪ જહ^૮ વિઢપ્પહ^{૧૦}, ધમ્મો^૯ તા^{૧૧} કિં ન^{૧૨} પજ્જત્તં^{૧૩} ? ॥૯૪॥

અસ્થિરેણ સ્થિરઃ સમલેન, નિર્મલઃ પરવશેન સ્વાધીનઃ ।

દેહેન યદ્યર્જ્યતે; ધર્મસ્તદા કિં ન પર્યાપ્તમ્ ॥ ૯૪ ॥

અર્થઃ—હે પ્રાણી ! અસ્થિર મળ સહિત અને પરાધીન એવા આ અસાર દેહવડે સ્થિર નિર્મળ અને સ્વાધીન એવો જો ધર્મ ઉપાર્જન થઈ શકે છે તો તને શું પ્રાપ્ત નથી થયું ? અર્થાત્ સર્વકાંઈ પ્રાપ્ત થયું છે.

જહ^૨ ચિંતામણિરયણં^૬, સુલહં^૪ નહુ^૫ હોહ^૬ તુચ્છા^૭ વિહવાણં^૧ ।

ગુણા^૮ વેહવવજિયાણં^૯, જિયાણ^{૧૦} તહ^{૧૧} ધમ્મરયણં^{૧૨} પિ ॥૯૫॥

યથા ચિંતામણિરત્નં, સુલભં ન સ્વલુ ભવતિ તુચ્છાવિભવાનામ્ ।

ગુણાવિભવવર્જિતાનાં, જીવાનાં તથા ધર્મરત્નમપિ ॥ ૯૫ ॥

અર્થ:-હે શુભ ! અદ્ય વૈભવ વાળા મનુષ્યોને જેમ ચિંતામણિ રત્ન સુલભ ન જ હોય તેમ શુભ રૂપ વૈભવ વડે રહિત એવા શુભોને ધર્મરત્ન પણ સુલભ ન જ હોય.

જ^૧હ દિ^૪ટ્ટીસંજોગો, ન હો^૫ઈ જ^૬ચ્છંધયાણ જીવાણં^૩ ।
તહ^૭જિનમયસંજો^૮ગો, નહો^{૧૦ ૧૧}ઈમિચ્છંધજીવાણં^૯ ॥૧૬॥

યથા દૃષ્ટિસંયોગો, ન ભવતિ જાત્યંધાનાં જીવાનામ્ ।
તથા જિનમંતસંયોગો, ન ભવતિ મિથ્યાઽન્ધજીવાનામ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-જેમ જન્મથી જ આંધળા શુભોને દૃષ્ટિનો સંયોગ (અંટલે આંખવડે દેખવું) ન હોય તેમ મિથ્યાત્વે કરીને અંધ થયેલા શુભોને જનમંતનો સંયોગ પણ ન હોય.

પ^૧ચ્ચક્ષ્વ મણંતગુણે, જિણિંદ^૨ધમ્મેન^૩ દોસલે^૪સોવિ ।
તહ^૬વિહુઅજ્ઞાણંધા, નરમંતિક^{૭ ૮}ાવિતંમિજિયા^{૧૦ ૯} ॥૧૭॥

પ્રત્યક્ષમનંતગુણે, જિનેન્દ્રધર્મે ન દોષલેશોઽપિ ।
તથાપિ સ્વલ્પજ્ઞામાન્ધા, ન રમન્તે કદાપિ તસ્મિન્ જીવાઃ ॥૧૭॥

અર્થ:-શ્રી જીનેન્દ્રભાષિત ધર્મને વિષે પ્રત્યક્ષ અનંત ગુણો રહેલા છે, અને દોષ તો લેશમાત્ર પણ નથી,

તેમ છતાં પણ અજ્ઞાને કરીને આંધળા થયેલા જીવો તે
જીનેન્દ્રપ્રરૂપિત ધર્મમાં કદી પણ રમણ કરતા નથી અથાત્
જોડાતા નથી.

^૧મિચ્છે ^૩અણંતદોસા, ^૨પયડા ^૪દીસંતિ નવિ ^૭ય ^૫ગુણલેસો।
^૮તહવિય ^{૧૧}તં ^{૧૨}ચેવ ^{૧૦}જિયા, ^{૧૪}હી ^૯મોહંધા ^{૧૩}નિસેવંતિ ॥૯૮॥

મિથ્યાત્વેડનન્તદોષાઃ, પ્રકટા દૃશ્યન્તે નાડપિ ચ ગુણલેશઃ ।
તથાપિ ચ તદેવ જીવા, હી ! મોહાન્ધા નિષેવન્તે ॥ ૯૮ ॥

અર્થઃ—મિથ્યાત્વમાં પ્રગટ રીતે અનંત દોષ દેખાય
છે, અને તેમાં ગુણનો લવલેશ પણ નથી, તેમ છતાં
પણ મોહ વડે અંધ થયેલા જીવો તે મિથ્યાત્વને જ સેવે
છે, એ ઘણું ખેદજનક લાગે છે !

^{૧૨}ધિદ્ધી ^૬તાળ ^૭નરાણં, ^૮વિન્નાણે ^૯તહ ^{૧૦}ગુણેસુ ^{૧૧}કુસલત્તં ।
^૨સુહસચ્ચધમ્મરયણે, ^૩સુપરિવ્સવં ^૪જે ^૫ન જાણંતિ ॥૯૯॥

ધિમ્ ધિક્ તેષાં નરાણાં, વિજ્ઞાને તથા ગુણેષુ કુશલત્વમ્ ।

શુભસત્યધર્મરત્ને, સુપરીક્ષાં યે ન જાનન્તિ ॥ ૯૯ ॥

અર્થઃ—જે પુરૂષો સુખકારી અને સત્ય એવા ધર્મ-
રૂપ રત્નની પરીક્ષા સારી રીતે બાણુતા નથી તે પુરૂષોના
વિજ્ઞાન અને ગુણના કૌશલ્યને ધિક્કાર દો ! ધિક્કાર દો !

(૫૩)

(અનુશુપવૃત્તમ)

જિ^૨ણધ^૧મ્મો^૩ ડ્યં^૪ જી^૫વાણં, અ^૬પુ^૭ઠ્ઠવો^૮ ક^૯પ્પ^{૧૦}પા^{૧૧}યવો^{૧૨} ।

સ^{૧૩}ગ્ગ^{૧૪}પ^{૧૫}થ^{૧૬}ગ્ગ^{૧૭}સુ^{૧૮}ખ^{૧૯}વાણં, ફ^{૨૦}લા^{૨૧}ણં^{૨૨} દા^{૨૩}ય^{૨૪}ગો^{૨૫} ઇ^{૨૬}મો^{૨૭} ॥ ૧૦૦ ॥

જિનધર્મો ડ્યં જીવાનામપૂર્વઃ કલ્પપાદપઃ ।

સ્વર્ગાપવર્ગસૌખ્યાનાં, ફલાનાં દાયકો ડ્યમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થઃ—આ જૈનધર્મ જીવોને અપૂર્વ કલ્પવૃક્ષ છે. કેમકે એ જૈનધર્મ રૂપી કલ્પવૃક્ષ સ્વર્ગ અને અપવર્ગના (મોક્ષના) સુખરૂપ ફળને આપનાર છે.

ધ^૧મ્મો^૨ બં^૩ધુ^૪ સુ^૫મિ^૬ત્તો^૭ ય, ધ^૮મ્મો^૯ ય^{૧૦} પ^{૧૧}ર^{૧૨}મો^{૧૩} ગુ^{૧૪}રુ^{૧૫} ।

મુ^{૧૬}ખ^{૧૭}મ^{૧૮}ગ્ગ^{૧૯}પ^{૨૦}ય^{૨૧}ટ્ટા^{૨૨}ણં, ધ^{૨૩}મ્મો^{૨૪} પ^{૨૫}ર^{૨૬}મ^{૨૭}સં^{૨૮}દ^{૨૯}ણો^{૩૦} ॥ ૧૦૧ ॥

ધર્મો વન્ધુઃ સુમિત્રં ચ, ધર્મશ્ચ પરમો ગુરુઃ ।

મોક્ષમાર્ગે પ્રવૃત્તાનાં, ધર્મઃ પરમસ્યંદનઃ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! આ દુનિયામાં ધર્મ, બંધુ, ઉત્તમ મિત્ર અને શ્રેષ્ઠ ગુરુ સમાન છે. વળી ધર્મ તે મોક્ષ માર્ગમાં પ્રવર્તતા ગુરુઓને ઉત્તમ રથ સમાન છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

ચ^૧ઝ^૨ગ^૩ઙ્ગ^૪ણં^૫ત^૬દુ^૭હા^૮ન^૯લ^{૧૦}-પ^{૧૧}લિ^{૧૨}ત્ત^{૧૩}ભ^{૧૪}વ^{૧૫}કા^{૧૬}ણ^{૧૭}ણે^{૧૮} મ^{૧૯}હા^{૨૦}ભી^{૨૧}મે^{૨૨} ।

સે^{૨૩}વ^{૨૪}સુ^{૨૫}રે^{૨૬}જી^{૨૭}વ^{૨૮} ! તુ^{૨૯}મં^{૩૦}, જી^{૩૧}જી^{૩૨}વ^{૩૩} ણં^{૩૪} અ^{૩૫}મિ^{૩૬}ય^{૩૭}કું^{૩૮}ડ^{૩૯}સ^{૪૦}મં^{૪૧} ॥ ૧૦૨ ॥

ચતુર્ગત્યનન્તદુઃસ્વાઽનલ-પ્રદીપ્તભવકાનને મહાર્મિમે ।

સેવસ્વ રે જીવ ! ત્વં, જિનવચનમમૃતકુણ્ડસમમ્ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:-ચાર ગતિમાં રહેલા અનંત દુઃખરૂપ મોટા અગ્નિથી સળગેલા એવા સંસારરૂપ મહાભયંકર વનમાં હે શુભ ! તું અમૃતના કુંડ સમાન જીનરાજના વચનનું સેવન કર.

વિસમે^૨ ભવમરુદેસે,^૪

અણંતદુઃખમ્^૩જ્જ્ઞતાવરંતસ્ત્વે ।

જિણધમ્મકપ્પરુક્કસં,^૬

સરસુ^૮ તુમં^૭ જીવ ! સિવસુહદં^૫ ॥ ૧૦૩ ॥

વિષમે ભવમરુદેસે, અનન્તદુઃસ્વગ્રીષ્મતાપસંતપ્તે ।

જિનધર્મકલ્પવૃક્ષં, સર ત્વં જીવ ! શિવમૃત્સદમ્ ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:-હે શુભ ! વિષમ અને અનંત દુઃખરૂપ ગ્રીષ્મ ઋતુના તાપથી ઘણા જ તપેલા સંસારરૂપી મારવાડ દેશમાં મોક્ષસુખને આપનારા જૈનધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષનો તું આશ્રય કર.

કિં^૧ બહુણા^૨? જિણધમ્મે^૩, જહ્યઽવં^૪ જહ^૫ ભવોદહિં^૮ ઘોરં^૭

લહુતરિયમણંતસુહં^૬, લહહિ^{૧૦} જિઓસાસયંઠાણં^{૧૧} ॥ ૧૦૪ ॥

કિં બહુના ? જિનધર્મે, યતિતવ્યં યથા ભવોદાર્થિ ધોરમ્ ।
 લઘુ તીર્થાન્નન્તમુખં, લભતે જીવઃ શાશ્વતં સ્થાનમ્ ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:-હે ભગ્ય પ્રાણી ! ઘણું કહેવાથી શું ? જૈનધર્મમાં
 તેવા પ્રકારે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ જેથી ભયાનક એવા
 સંસારપ્રસુત સમુદ્રને શીઘ્ર તરીને આ જીવ અનંત સુખવાળા
 શાશ્વત સ્થાનને (મોક્ષને) પામે.

॥ મૂલામ્બય, સંસ્કૃતજ્ઞાયા અને ભાષાન્તરયુક્ત
 વૈરાગ્યશતક સમાપ્ત ॥

श्री आदिजिनस्तुति.

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

संसारार्णवसारकक्षतमहाकर्मावलीवेदन !
सद्भक्त्या प्रणतांघ्रिपद्मयुगल, श्रेयस्तर्ति साधव ।
श्रीमन्नाभिनरेन्द्रनन्दन जना-नन्दप्रदानोत्तम !
भक्तानामभयप्रदश्रुतमतां, सर्वापदां वारक ! ॥ १ ॥
सर्वे पान्तु जिमोत्तमा वररुचः, सद्धर्म विस्तारिणो-
ध्वस्ताज्ञानतमोभराजनगणा-न्निर्मानमायालवाः ।
यत्पादाम्बुजयोरुलुठन्ति सततं, स्वर्गौकसः सादराः,
सिद्धानन्दपदप्रियाः कृतधियां, मन्दारमालाञ्चिताः ॥ २ ॥
भव्या वस्तनुतां सुशान्तिमनिशं, पूज्यैर्व्रतीन्द्रैः कृतं,
दुर्लभ्यं दुर्वादिभिर्दलितदु-र्मोहारिवर्गोद्यमम ।
अश्रोम्यं कुमतैजनैः प्रवचनं, तत्त्वार्थराशिश्चितं,
निक्षेपागम सिद्धतत्त्व विमला-र्णो गशिमुद्योतकम् ॥ ३ ॥
पायाद्वः श्रुतदंघता श्रितवती, शुक्लाम्बुजं निर्मलं,
सम्यवतत्त्वविलासरक्तहृदया, विस्तारितानन्दका ।
यत्प्रेक्ष्याऽलसमानसा स्थितवती, सहस्रामरी सन्ततिः,
सन्त्यज्याश्रमिताऽमरद्रुमसुमं, सौरभ्यसंराजितम् ॥ ४ ॥

॥ સત્ચારિત્રવૃદ્ધામણિ શુદ્ધક્રિયાયાંગિ ગચ્છાધિપતિ
શ્રીમત્સુલ્કસાગરગુરુચરણકમલેભ્યાં નમઃ ॥

શ્રી

॥ ઇન્દ્રિયપરાજયશતકમ્ ॥

(ભૂજાન્યય. સંસ્કૃત છાયા અને ભાષાન્તરયુક્ત.)

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧સુ ^૨ચ્ચિય ^૩સૂરો ^૪સો ^૫ચેવ, ^૬પંડિઓ ^૭તં ^૮પસંસિમો ^૯નિચ્ચં ।
^{૧૨}ઇન્દિયચોરેહિં ^{૧૩}સયા, ^{૧૪}ન ^{૧૫}લુંટિઅં ^{૧૬}જસ્સ ^{૧૭}ચરણધણં ॥૧॥

સ એવ શૂરઃ સ ચૈવ, પંડિત સ્તં પ્રશંસામો નિત્યમ્ ।

ઇન્દ્રિયચૌરૈઃ સદા, ન લુંટિતં યસ્ય ચરણધનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ-તે જ નિશ્ચય શૂરવીર છે, તે જ નિશ્ચય પં-
ડિત છે, અને તેની જ અમે નિત્ય પ્રશંસા કરીએ છીએ
કે જેનું ચારિત્ર રૂપી ધન ઇન્દ્રિય રૂપી ચારાએ નિરંતર
લુંટયું નથી.

ઇંદેય^૧ચવલ^૪રંગો, દુર્ગ^૩ઇમગ્ગાણુ^૫ધાવિ રે નિચ્છં ।
ભાવી^૪અભવસ્સરુવો, રૂંભ^૬ઇ જિણવયણર^૫સ્સીહિં ॥૨॥

ઇન્દ્રિયચપલતુરંગો, દુર્ગતિમાર્ગાનુધાવી રે નિત્યમ્ ।
ભાવિતભવસ્વરૂપો, રુઢ્યતે જિનવચનરાશિભિઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-ઇન્દ્રિયો રૂપી અપણ દોડો નિત્ય દુર્ગતિના
માર્ગમાં દોડી રહ્યો છે, તેને, સંસારનું સ્વરૂપ જોણે બાણેલું
છે એવો જીવ જીનેશ્વરના વચનરૂપી રાશોથી રોકી શકે છે.

ઇંદિયધુ^૨ત્તાણમ^૧હા, તિલ^૩તુસમિત્તંપિ^૬ દેસુ^૫ મા પસરં^૪ ।
જઇ^૭ દિન્નો^૮ તો ની^૯ઓ, જત્થ^{૧૦} રવણો^{૧૧} વર્ષકોટિસમ^{૧૨} ॥૩॥

ઇન્દ્રિયધૂર્તેભ્ય અહો, તિલતુષમાત્રમપિ દત્સ્વ મા પ્રસરમ્ ।
યદિ દત્તસ્તતો નીતો, યત્ર ક્ષણો વર્ષકોટિસમઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-હો જીવ! ઇન્દ્રિયો રૂપી ધુતારાઓને તલના
ફેતરા જેટલી જગ્યામાં પણ ફેલાવા દર્દશ નહિ, અને જો
તે ધુતારાઓને ફેલાવા દીધા તો નિશ્ચય જ્યાં એક ક્ષણ
(ઘડીનો છટ્ટો ભાગ) તે પણ કરોડો વર્ષ સમાન થાય
તેવાં દુઃખને પમાડશે.

અજિ^૩ઈંદિ^૬ઈ^૨હિં^૧ ચરણં, કઠ્ઠ^{૧૦}વ ઘુણે^{૧૧}હિ^૬ કિર^૬ઈ અસારં^૫ ।

તો ધમ્મત્થી^૭હિ^૮ દઢું^{૧૦}, જડ્યઠ્ઠ^{૧૧}વં ઇંદિ^૬ જયાંમે^૯ ॥૪॥

અજિતેન્દ્રિયૈશ્ચરણં, કાષ્ટવત્પુણૈઃ ક્રિયતેઽસારમ્ ।

તદ્ધર્માર્થિભિર્દઢં, યતિતવ્યમિન્દ્રિયજયે ॥ ૪ ॥

અર્થ:-ધુણુ (લાકડામાં ઉત્પન્ન થયેલા કીડા) જેમ કાષ્ટને આંદરથી કોતરીને અસાર (નકામું) કરી દે છે તેમ ઇન્દ્રિયોને ન છતનારા મનુષ્યો આરિત્રને અસાર (નિષ્ફળ) કરે છે. માટે ધર્માર્થી જીવોએ ઇન્દ્રિયોને છતવામાં દઢ ઉદ્યમ કરવો.

જહ^૧ કાગિ^૩ણી^૫ઈહે^૪ઉં, કોડિ^૬ રયણા^૮ણ હારણ^૯ કોઈ^૨ ।

તહ^૭ તુચ્છ^૮વિષયગિ^{૧૧}દ્ધા, જીવા^{૧૦} હારંતિ^૯ સિદ્ધિ^{૧૦}સુહં ॥૫॥

યથા કાકિણીહેતુઃ, કોટિં રત્નાનાં હારયેત્ કથિત્ ।

તથા તુચ્છવિષયગૃદ્ધા, જીવા હારયન્તિ સિદ્ધિસુખમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-જેમ કોઈ મૂર્ખ પુરૂષ એક કાકિણી (રૂપિયાનો ૮૦ મો ભાગ કાકિણી કહેવાય છે.) માટે કરોડો રત્નો હારી જાય છે, તેમ અતિતુચ્છ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં આસક્ત થયેલા જીવો મોક્ષ સુખને હારી જાય છે.

તિલમિતં વિષયસુહં, દુહં ચ ગિરિરાયસિંગતુંગયરં ।
 ભવકોટીર્નિહં ન નિઠ્ઠઈ, જં જાણસુ તં કરિજાસુ ॥૬॥

તિલમાત્રં વિષયસુખં, દુઃખં ચ ગિરિરાજશ્રંગતુંગતરમ્ ।
 ભવકોટિર્ભિર્ન નિઘ્રતિ, યજ્ઞાનીહિ તત્કુર્યાઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-ઇન્દ્રિયોના વિષયનું સુખ તો એક તલ માત્ર (અતિ અલ્પ) છે, અને દુઃખ તો મેરૂ પર્વતના શિખરથી પણ મહોટું છે, વળી તે દુઃખ કરોટા ભવે પણ ખાલી થતું નથી. માટે હે જીવ ! ઇન્દ્રિયોના વિષયનું આતું મહા દુઃખ બાણીને તું જેમ બાણે તેમ કર, અર્થાત્ તને ઉચિત લાગે તે કર.

(શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ)

મુંજંતા મધુરા વિવાગવિરસા, કિંપાગતુલ્યા ઇમે,
 કચ્છકંડુઅણંવ દુઃસ્વજણયા, દાવિતિ બુદ્ધિ સુહે ।
 મજ્ઞન્હેમયતિન્હિઅઠ્ઠસયયં, મિચ્છાભિસંધિપ્પયા,
 મુત્તાદિતિકુજમ્મજોણિગહણં, ભોગામહાવેરિણો ॥૭॥

મુંજન્તો મધુરા વિવાગવિરસાઃ, કિંપાકતુલ્યા ઇમે,
 કચ્છકંડુઅણંવં વ દુઃસ્વજનકા. દાપયન્તિ બુદ્ધિ સુખે ।

મધ્યાન્હે મૃગતૃણિકેવ સતતં, મિથ્યાઽભિસંધિપ્રદાઃ

મુક્તા દદન્તિ કુજન્મયોનિ ગહનં, ભોગા મહાવૈરિનઃ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ—લોગવતી વખતે મધુર અને પરિણામે દુઃખદાયી એવા કિંપાકર્ષણ સરળા આ વિષયો ખરજની માફક અનંત દુઃખ ઉત્પન્ન કરનાર છે, એટલે જે ખરજને ખંજવાળતાં તો ઘણું સુખ ઉપજે છે પણ જ્યારે નખના ઝેરથી તે ખરજમાંથી મોટાં ચાંદાં અને શુંમડાં વગેરે થાય છે ત્યારે મહાવેદના થાય છે. છતાં પણ સુખમાં બુદ્ધિ ઉપજાવે છે એટલે ખરજ ખણતો જીવ મનમાં સુખ માને છે. વળી ઉન્હાળાના તાપથી મધ્યાન્હ સમયે મૃગતૃણા (અંજવાં-મૃગજળ)ની પેઠે મિથ્યા અભિપ્રાયને આપનારા એટલે ખોટી બુદ્ધિ ધારણ કરાવનારા એ વિષયલોગો લોગવ્યા છતાં દુર્ગતિરૂપ અટવીમાં લમાટે છે, માટે વિષય-લોગો તે મહા શત્રુ સમાન છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૬સક્કા ^૩અગ્નિ ^૪નિવારે^૫ઉં, ^૬વારિણો ^૭જલ^૮ઓવિ ^૯હુ ।

^{૧૦}સઠ્ઠો^{૧૧}દહિ^{૧૨}જલેનાવિ, ^{૧૩}કામગ્નિ ^{૧૪}દુનિવાર^{૧૫}ઓ ॥ ૮ ॥

શ્વયોઽગ્નિ નિવારયિતું, વારિણા જ્વલિતોઽપિ હુ ।

સર્વોદધિજલેનાઽપિ, કામાગ્નિર્દુનિવાર્યઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ:-બરેબર ! બળતો એવા અગ્નિ પાણીવડે નિવારણ કરવા યોગ્ય છે એટલે થોડા જળવડે પણ બુઝાવી શકાય છે, પરન્તુ કામરૂપી અગ્નિતો સર્વ સમુદ્રોના જળવડે કરીને પણ બુઝાવી શકાતો નથી.

(આયાંવૃત્તમ્)

વિસમિવમુહમિમહુરા, પરિણામનિકામદારુણાવિસયા ।
કાલ મણંતં મુક્તા, અજ્ઞવિ મુક્તં ન કિં જુક્તા ॥ ૯ ॥

વિષમિવ મુખે મધુરાઃ, પરિણામનિકામદારુણા વિષયાઃ ।
કાલમનન્તં મુક્તા, અઘાડપિ મોક્તું ન કિં યુક્તાઃ ? ॥ ૯ ॥

અર્થ:-વિષની પેઠે પ્રારંભમાં મધુર અને પરિણામે અત્યંત બયાંકર એવા વિષયો અનંતકાળ સુધી ભોગવ્યા તોપણ હવે શું તે વિષયો છોડવા યોગ્ય નથી ? અર્થાત્ શીઘ્ર ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.

વિસયરસાસવમત્તો, જુક્તાજુક્તં ન યાણઈ જીવો ।
મૂરઈ કલુણં પચ્છા, પત્તો નરયં મહાધોરં ॥ ૧૦ ॥

વિષયરસાસવમત્તો, યુક્તાડ્યુક્તં ન જાનાતિ જીવઃ ।
મુરતિ કરુણં પથ્યાન્, માત્તો નરકં મહાધોરમ્ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-વિષયરસરૂપ મદિરાવડે મદોન્મત્ત થયેલો જીવ
યુક્ત કે અયુક્ત (ઉચિત કે અનુચિત) કંઈપણ જાણતો
નથી અને પાછળથી જ્યારે મહાધોર નરકમાં જાય છે
ત્યારે દીનપણે ઝુરે છે.

^૧જહ ^૨નિંબદુમુપ્પન્નો, ^૩કીડો ^૪કહુઅંપિ ^૬મન્નણ ^૫મહુરં ।
^૭તહ ^૮સિદ્ધિસુહપરૂક્કવા, ^૯સંસારદુહં ^{૧૦}સુહં ^{૧૧}વિત્તિ ॥૧૧॥

યથા નિમ્બદુમોત્પન્ન-કીટઃ કદુક મપિ મન્યતે મધુરમ્ ।
તથા સિદ્ધિસુખપરોક્ષાઃ, સંસારદુઃખં મુખં વિદન્તિ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-જંમ લીંબડાના વૃક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલો કીડા
લીંબડાની કડવાશને પણ મીઠી માને છે, તેમ મોક્ષસુખથી
પરોક્ષ એટલે વિમુખ રહેલા જીવો સંસારના દુઃખને
સુખરૂપ જાણે છે.

^૧અથિરાણ ^૩ચંચલાણ ^૨ય, ^૪ખણમિત્તસુહંકરાણ ^૫પાવાણં ।
^૬દુગ્ગઈનિવંધનાણં, ^૭વિરમસુ ^૮एआण ^૯ભોગાણં ॥૧૨॥

અસ્થિરેભ્યશ્ચશ્ચલેભ્યશ્ચ, ક્ષણમાત્રસુખકરેભ્યઃ પાપેભ્યઃ ।
દુર્ગતિનિવંધનેભ્યો, વિરમસ્વૈતેભ્યો ભોગેભ્યઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! અસ્થિર અને ચંચલ, તેમજ
ક્ષણમાત્ર સુખ કરનારા પાપિષ્ઠ અને દુર્ગતિના કારણરૂપ
એવા આ વિષયલોગોથી તું વિરામ પામ. અર્થાત્ ત્યાગ કર.

૭ ૧ ૬ ૨ ૩ ૪ ૫
પત્તા ય કામભોગા, સુરેસુ અસુરેસુ તહય મણુપ્પસુ ।

૧૩ ૧૧ ૮ ૧૨ ૧૦ ૬
નય તુજ્ઞ જીવ તિત્તી, જલણસ્સવ કઢ્ઢનિયરેણ ॥૧૩॥

પ્રાપ્તાશ્ચ કામભોગાઃ, સુરેષ્વસુરેષુ તથા ચ મનુજેષુ ।

ન ચ તવ જીવ ! તૃપ્તિ, જ્વલનસ્યે વ કાષ્ઠાનિકરેણ ॥૧૩॥

અર્થ:-વળી હે જીવ ! દેવલોકમાં, દાનવલોકમાં, તેમજ
મનુષ્યલોકમાં પણ તને અનેક વિષયલોગ પ્રાપ્ત થયા છતાં
પણ કાષ્ઠના સમૂહવડે જેમ અગ્નિ તૃપ્તિ ન પામે તેમ તને
પણ તૃપ્તિ ન થઈ.

૧ ૭ ૫
જહાય કિંપાગફલા મણોરમા,

૨ ૪ ૩ ૬
રસેણ વન્નેણ ય ભુંજમાણા ।

૮ ૧૧ ૧૦ ૬
તે खुट्टए जीविय पच्चमाणा,

૧૪ ૧૩ ૧૨
एउवमा कामगुणा विवागे ॥ ૧૪ ॥

(૬૨)

યથા ચ કિંપાકક્લાનિ મનોરમાણિ,
રસેન વર્ણેન ચ ભુજ્યમાનાનિ ।

તાનિ ક્ષયન્તિ જીવિતં પચ્યમાનાનિ,
एतदुपमाः कामगुणा विपाके ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-વળી હે શુવ ! જેમ રસવડે અને રંગવડે મનોહર એવાં ખાધેલાં કિંપાકનાં ફળ જ્યારે ઉદરમાં પચે (પરિણમે) ત્યારે આયુષ્યને ખુટાડે છે, અર્થાત્ મરણ પમાડે છે, તેમ ઉદયમાં આવેલા કામગુણો પણ તેવાજ એટલે કિંપાકફળ સરખા છે.

(અનુપ્રવૃત્તમ)

^૧ સઠ્ઠં ^૨ વિલલિયં ^૩ ગીયં, ^૪ સઠ્ઠં ^૫ નટ્ટં ^૬ વિડંબણા ।

^૭ સઠ્ઠવે ^૮ આભરણા ^૯ ભારા, ^{૧૦} સઠ્ઠવે ^{૧૧} કામા ^{૧૨} દુઃસ્વાવહા ॥૧૫॥

સર્વે વિલપિતં ગીતં, સર્વં નૃત્યં વિડંબના ।

સર્વાઽઽભરણાનિ ભારતુલ્યાનિ, સર્વે કામા દુઃસ્વાવહાઃ ॥૧૫॥

અર્થ:-હે શુવ ! સર્વ ગીતગાન તે વિલાપતુલ્ય છે, સર્વ નાટકો તે વિટંબનાટુપ છે, સર્વ આભરણો (ધરેણાં) તે ભાર જેવાં છે, તેમજ સર્વે વિષયો તે દુઃખ આપનારા છે.

(૬૬)

(આર્યાવૃત્તમ)

દેવિંદ^૧ ચક્રવટ્તિ^૨ત્તણા^૩ઈ, રજા^૪ઈ ઉત્તમા ભોગા ।

પત્તા^૬ અણંત^૫ચુત્તો, નય^{૧૦} હં તત્તિ^૮ ગઓ^{૧૧} તેહિં^૭ ॥૧૬॥

દેવેન્દ્રચક્રવર્તિત્વાદિ, રાજ્યાન્યુત્તમા ભોગાઃ ।

પ્રાપ્તા અનન્તકૃત્વો, ન ચાઽહં તૃપ્તિં ગતસ્તૈઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-દેવેન્દ્રપણું, ચક્રવર્તિપણું, રાજ્ય, ઉત્તમ ભોગો,
એ સર્વ અનંતીવાર પામ્યો, તોપણુ તે દેવેન્દ્રપણાદિવડે હું
લેશમાત્ર પણ સંતોષ ન પામ્યો.

સંસારચક્ર^૧વાલે, સર્વે^૨વિઅ^૩ પુગ્ગલા^૪ મણ^૫ વહુસો ।

આહરિયા^૬ય પરિણા^૭મિઆયનયતે^{૧૧}સુ તિત્તો^૮ ડહં^{૧૦} ॥૧૭॥

સંસારચક્રવાલે, સર્વેઽપિ ચ પુદ્ગલા મયા વહુશઃ ।

આહતાશ્ચ પરિણામિતાશ્ચ ન ચ તેષુ તૃપ્તોઽહમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-સંસારરૂપી ચક્રવાલમાં (ચક્રબ્રમણમાં) સર્વ-
પુદ્ગલોને મેં ઘણીવાર આહારરૂપે ગ્રહણ કર્યા, અને પરિણમાવ્યા
(એટલે શરીરાદિપણે પરિણમાવ્યા) તોપણુ હું તે પુદ્ગલોને
વિષે તૃપ્તિ ન પામ્યો.

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

ઉવલેવા^૨ હોઈ^૩ ભોગેસુ^૧, અભોગી^૪ નો^૫ વિલિપ્પઈ^૬ ।
 ભોગી^૭ ભમઈ^૮ સંસારે^૯, અભોગી^{૧૦} વિપ્પમુચ્છઈ^{૧૧} ॥૧૮॥

उपलेपो भवति भोगे-प्वभोगी न विलिप्यते ।

भोगी भ्रमति संसारे, ऽभोगी विप्रमुच्यते ॥ १८ ॥

અર્થ:-વિષયભોગી પુરૂષને વિષયભોગને વિષે ઉપલેપ
 (કર્મનો લેપ) હોય છે, પરન્તુ અભોગી જીવો રાગાદિક
 કર્મથી લેપાતા નથી, માટે જ ભોગી પુરૂષો સંસારમાં
 પરિભ્રમણ કરે છે, અને અભોગી પુરૂષો કર્મથી મુકાય છે
 એટલે કર્મરહિત થાય છે.

અહો^૧ સુકો^૨ ય^૩ દો^૪ છૂટા^૫, ગોલયા^૬ મટ્ટિયામયા^૭ ।
 દોવિઆવડિઆકૂડે^૮, જો^૯ અહોસોતત્થલગ્ગઈ^{૧૦} ॥૧૯॥

आर्द्रः शुष्कश्च द्वौ त्यक्तौ, गोलकौ मृत्तिकामयौ ।

द्वावप्यापतितौ कूटे, य आर्द्रः स तत्र लगति ॥ १९ ॥

અર્થ:-લીલો અને સૂકો એવા છૂટા માટીના બે
 ગોળા હોય, તે બન્ને ગોળાઓને લીંત સાથે અક્ષાળ્યા છતાં

નો ડવલિપ્પઈ એવા પણ પાડે છે.

જાં આદ્રાં એટલે લીચો ગોળો હોય તેજ લીંતની સાથે ચોંટી જાય છે. (અને બીજો લીંત સાથે અફળાઈ નીચે ખરી પડે છે.) આ દ્રષ્ટાંતનો તાત્પર્ય આગળની ગાથામાં કહેવામાં આવે છે.

एवं लग्गंति दुम्महा, जे नरा कामलालसा ।

१० ११ १२ १३ १४ १५ १६
विरत्ताओ न लग्गंति, जहा सुक्केअ गोलए ॥२०॥

एवं लगन्ति दुर्मेधाविनो, ये नराः कामलालसाः ।

विरक्ता न लगन्ति, यथा शुष्कश्च गोलकः ॥ २० ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે જે મનુષ્યો દુર્ણુદ્ધિવાળા અને વિષયોની લાલસાવાળા હોય છે, તે જીવો લીલા ગોળાની પેઠે રાગનાં અને સ્નેહનાં સાધનરૂપ સ્ત્રી પુત્ર પરિવારાદિમાં લપટાઈ જાય છે, પરંતુ જેમ સૂકો ગોળો ભીંતમાં લાગતો નથી તેમ વિરક્ત મનુષ્યો સ્ત્રી પરિવારાદિમાં લિપ્ત થતા નથી.

(आर्यावृत्तम्)

तणक^१ट्टेहि^२व अग्गी, लवणसमुद्दो^४ नईसहस्सेहिं^३ ।

न इमो जीवो सक्को, तिप्पेउं कामभोगेहिं ॥२१॥

તૃણકાષ્ટૈરિવાગ્નિ, લવણસમુદ્રો નદીસહસ્રૈઃ ।

નાડ્યં જીવો શક્ત, સ્વપ્તુમ્ કામભોગૈઃ ॥૨૧॥

અર્થ:-જેમ તૃણ અને કાષ્ટવડે અગ્નિ તૃપ્ત ન થઈ શકે, અને હજારો નદીઓવડે લવણસમુદ્ર તૃપ્ત ન થાય, તેમ આ જીવને પણ ઘણા કામભોગરૂપ વિષયોવડે તૃપ્ત ન કરી શકાય.

મુત્તૃ^૩ણ^૨વિ^૧ ભોગ^૪સુહં, સુર^૫નર^૬સ્વચરે^૭સુ પુન^૮ પમા^૯ણં ।
પિજ્જ^૬ઈ^૬ નર^૭ણ^૭સુ ભૈર^૮વ, કલ^૬કલ^૬ત^૬ત^૬ત^૬વપા^૬ણા^૬ઈં ॥૨૨॥

મુક્ત્વાઽપિ ભોગમુખં, સુરનરસ્વચરેષુ પુનઃ પ્રમાદેન ।
પિત્તિ નરકેષુ ભૈરવ, -કલકલત્રપુતાન્નપાનીયમ્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:-દેવલોકમાં, મનુષ્યલોકમાં, અને વિદ્યાધરોમાં અનેક પ્રકારનું ભોગસુખ ભોગવીને પણ ફરીથી પ્રમાદ કરવાવડે નરકમાં ઉત્પન્ન થઈ મહાભયંકર અને ઉચ્ચતા સ્ત્રીસાનું અને ત્રાણાના રસનું પાન કરે છે.

કો^૨ લો^૩ભે^૩ણ^૩ ન નિ^૪હ^૪ઓ,
ક^૬સ્સ^૬ ન રમ^૫ણી^૫હિં ભો^૬લિ^૬અં^૬ હિ^૭અ^૭યં ।

અર્થ:-આ જગતમાં લોભવટે કોણ નથી હણાયો ? સ્ત્રીઓએ કોનું હૃદય નથી ભોળવ્યું ? (અર્થાત્ સ્ત્રીઓથી કોનું મન નથી ઠગાયું ?) મૃત્યુએ કોને ગ્રહણ નથી કર્યો ? અને વિષયોવટે કોણ આશક્ત નથી થયો ? અર્થાત્ સર્વે જીવોને લોભે હણ્યા છે, સ્ત્રીઓએ ભોળવ્યા છે, મૃત્યુએ ગ્રહણ કર્યા છે, અને વિષયોએ આશક્ત બનાવ્યા છે. માટે એ સર્વથી વિરામ પામવું એજ ઉપદેશ છે.

खणमि॒त्तसु॒क्खा व॒हु॒दा॒दा॒नु॒दा॒दा॒,

पगामदुक्खा अनिकामसुक्खा ।

संसारमोक्षस्स विपक्खभूआ,

खाणी अणत्थाणउ कामभोगा ॥ २४ ॥

क्षणमात्रमुखा बहुकालदुःखाः,

प्रकामदःखा अनिकाममुखाः ।

સંસારમોક્ષસ્ય વિપક્ષભૂતાઃ,

સ્વનિરનર્થાનાં તુ કામભોગાઃ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-ક્ષણમાત્ર સુખ આપનારા, બહુકાળ સુધી
અને અત્યંત દુઃખ આપનારા, અનિકામ એટલે અદૃષ્ટ સુખ
આપનારા, અને વળી સંસારની મુક્તિના શત્રુ સરખા એટલે
સંસારમાં રજળાવનારા એવા કામભોગો (વિષયો) તે બરેબર
અનર્થની મોટી ખાણ છે.

^૧ સર્વગ્રહાણં ^૨ પ્રભવો, ^૪ મહાગ્રહો ^૩ સર્વદોષપાયદ્વી ।

^૫ કામગ્રહો ^૬ દુરપ્પા, ^૭ જેણ ^{૧૦} ડમિભૂઅં ^૮ જગં ^૯ સર્વં ॥ ૨૫ ॥

સર્વગ્રહાણાં પ્રભવો, મહાગ્રહઃ સર્વદોષપ્રાકટયિતા ।

કામગ્રહો દુરાત્મા, યેના ડમિભૂતં જગત્ સર્વમ્ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ:-સર્વ ગ્રહોને ઉત્પન્ન કરનાર, અને સર્વ દોષોને
પ્રગટ કરનાર એવો મહાગ્રહ સરખો કામરૂપી ગ્રહ દુરાત્મા
છે કે જેણે સર્વ જગતને પરાલવ પમાડ્યું છે. (અર્થાત્
આ કામરૂપી ગ્રહ સર્વ જગતને નડયો છે.)

^૧ જહ ^૨ કચ્છુલ્લા ^૩ કચ્છું, ^૪ કંડુઅમાણો ^૫ દુહં ^૭ મુણઇ ^૬ સુક્ષ્મં ।

^૮ મોહા ^{૧૦} ઊરા ^૯ મણુસ્સા, ^{૧૧} તહ ^{૧૨} કામદુહં ^{૧૩} સુહં ^{૧૪} ચિત્તિ ॥ ૨૬ ॥

યથા કચ્છુરઃ કચ્છું, કંઙ્કયમાનો દુઃખં મન્યતે સુખમ્ ।

મોહાતુરા મનુષ્યા, સ્થા કામદુઃખં સુખં વિદન્તિ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-જેમ ખરજવાળો મનુષ્ય ખરજને ખણતો છતો તેથી ઉત્પન્ન થયેલા દુઃખને સુખ માને છે, તેમ મોહરૂપી ખરજથી વ્યાકુળ થયેલા મનુષ્યો મોહથી ઉત્પન્ન થયેલા કામરૂપી દુઃખને સુખરૂપ માને છે.

(અનુપવૃત્તમ)

^૨ સહ્સં ^૧ કામા ^૪ વિસં ^૩ કામા, ^૫ કામા ^૬ આસીવિસાવમા ।

^૮ કામે ^૭ ય ^૯ પત્યેમાણા, ^{૧૦} અકામા ^{૧૨} જતિ ^{૧૧} દુગ્ગઈં ॥૨૭॥

શલ્યં કામા વિષં કામાઃ, કામા આશીવિષોપમાઃ ।

કામાંશ્વ પ્રાર્થયમાના, અકામા યાન્તિ દુર્ગતિર્ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-કામભોગ એ શલ્ય સમાન છે, કામભોગો વિષ સમાન છે, કામભોગો સર્પ સમાન છે, અને કામભોગોને પ્રવૃત્તતા છવે કામભોગને ભોગવ્યાવિતા પણ દુર્ગતિમાં જાય છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧ વિસદ્ ^૨ અવદ્ ^૪ કલંતા, ^૩ પડંતિ ^૫ સંસારસાયરે ^૬ ઘોરે ।

^૮ વિસદ્સુ ^૭ નિરાવિઘ્નવા, ^૯ તરંતિ ^{૧૦} સંસારકંતારે ॥૨૮॥

વિષયાનપેક્ષમાણાઃ, પતન્તિ સંસારસાગરે ઘોરે ।

વિષયેષુ નિરપેક્ષા, સ્તરન્તિ સંસારકાન્તારમ્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-વિષયોની ઇચ્છા રાખતા જીવો ઘોર એટલે
ભયંકર સંસાર સમુદ્રમાં પડે છે, અને વિષયોને વિષે
અપેક્ષા વિનાના (ઇચ્છા વિનાના) જીવો સંસારરૂપી
અટવીનો પાર પામે છે.

^૨છલિ^૧આ અવ^૩ઙ્ક^૪સ્વંતા, નિરાવ^૫ઙ્ક^૬સ્વા ગયા અવિ^૭ઘ્ઘેનં ।

તસ્મા^૮ પવ^૯ચનસારે, નિરાવ^{૧૦}ઙ્ક^{૧૧}સ્વેણ હોઅ^{૧૨}ઘ્ઘં ॥૨૯॥

છલિતા અપેક્ષમાણાઃ, નિરપેક્ષા ગતા અવિઘ્ઘનેન ।

તસ્માત્ પ્રવચનસારે, નિરપેક્ષેણ ભવિતવ્યમ્ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ:-વિષયોની અપેક્ષા રાખતા જીવો ઠગાયા છે,
અને વિષયોની અપેક્ષા નહિ રાખનારા જીવો નિર્વિઘ્નપણે
પરમપદને પામ્યા છે. અર્થાત્ મોક્ષ પામ્યા છે. તે કારણથી
સિદ્ધાંતનો સાર એજ છે કે વિષયોની અપેક્ષા રાખવી નહિ.

^૧વિસ^૨યાવિ^૩ઙ્ક^૪સ્વોનિવ^૫ડ^૬ઙ્, નિર^૭વિ^૮ઙ્ક^૯સ્વોતર^{૧૦}ઙ્દુત્તર^{૧૧}ભવો^{૧૨}ઘં ।

દે^{૧૩}વી^{૧૪}દી^{૧૫}વસમાગય-ભા^{૧૬}ઝ^{૧૭}અ^{૧૮}જુ^{૧૯}અ^{૨૦}લેણ દિ^{૨૧}ઘ્ઘંતો ॥૩૦॥

વિષયાપેક્ષો નિપતતિ, નિરપેક્ષસ્તરતિ દુસ્તરભવૌઘમ્ ।

દેવીદ્વીપમાગતઃ, -ભ્રાતૃકયુગલેન દ્રઘાન્તઃ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-વિષયની ઇચ્છાવાળો જીવ લવજ્ઞમણીમાં પડે છે, અને વિષયની ઇચ્છારહિત થયેલો જીવ દુઃખે કરીને તરવા યોગ્ય એવા લવસમુદ્રને તરી જાય છે. આ ઠેકાણે રત્નાદેવીના દ્વીપમાં ગયેલા જીવરક્ષિત તથા જીવપાલ એ બે ભાઈઓનું દ્રષ્ટાંત જાણવું.

જં^૨ અ^૩દ્વિ^૪તિક્ષ્ણં^૬ દુઃ^૫સ્વં^૮, જં^૭ ચ^૯ સુ^{૧૦}હં^{૧૧} ઉત્તમં^{૧૨} તિલોયમિ^{૧૩} ।
તં^{૧૪} જાણસુ^{૧૫} વિસયાણં^{૧૬}, વૃદ્ધિ^{૧૭}ક્ષય^{૧૮}હેતુ^{૧૯}અં^{૨૦} સઢવં ॥૩૧॥

યદતિતીક્ષ્ણં દુઃસ્વં, યજ્ઞ મુખમુત્તમં ત્રિલોકે ।

તજ્જાનીહિ વિષયાણાં, વૃદ્ધિક્ષયહેતુકં સર્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! આ ત્રણે જગતમાં જીવોને જે અતિ તીક્ષ્ણ (અતિ આકર્ષ) દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે, અને જે અતિ ઉત્કૃષ્ટ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, તે સર્વ અનુક્રમે વિષયોની વૃદ્ધિ અને ક્ષયના હેતુથી થાય છે એમ તું જાણજે.

ઈન્દિયવિસયપસક્તા, પડંતિ^૧ સંસારસાયરે^૨ જીવા ।
પક્ષિવઢવ^૩ છિન્નપંક્ત્વા^૪, સુસીલગુણપેદ્ધુણ^૫વિહૂણા ॥૩૨॥

इन्द्रियविषयप्रसक्ताः, पतन्ति संसारसागरे जीवाः ।

पक्षिण इव छिन्नपक्षाः, सुशीलगुणपक्षविहीनाः ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં આશક્ત થયેલા અને શીલગુણ (એટલે ઉત્તમ સદાચાર) રૂપી પાંખોવિનાના જીવો છેદાયલી પાંખવાળા પંખીની માફક સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડે છે. (માટે ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં આશક્ત ન થવું એજ ઉપદેશ છે.)

ન લહૃઙ્ જહાલિહંતો, મુહલ્લિઙ્ અઢ્ઠિઙ્ જહા સુઙ્ઓ ।
સોસૃઙ્ તાલુરસિઙ્, વિલિહંતો મન્નૃૃ સુઙ્ઘ્ ॥૩૩॥

ન લભતે યથા લિહન, મુહ્યાર્દ્રિતમસ્થિકં યથા શુનકઃ ।
શોષયતિ તાલુરસિતં, વિલિહન મન્યતે સૌઘ્યમ્ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:-એમ કૃતરો પોતાનાજ મુખવડે આર્દ્ર (ભીનું-રસવાળું) થયેલા હાડકાને ચાટતો થકો એમ નથી જાણતો કે તે પોતાના તાળવાના રસને શોષે છે. તેતો પોતાના તાળવાના રસને ચાટતાં છતાં હું હાડકાનોજ રસ ચાટું છું એમ મુખ માને છે. (આ દ્રષ્ટાંતનો ઉપનય આગળની ગાથામાં રહે છે.)

મહિલાઙ્ કાયસેવી,

ન લહૃઙ્ કિંચિવિ સુહં તહા પુરિસો ।

સો મન્ન^૬એ વરાઓ,^{૧૩ ૧૦}

સયકાયપરિસ્સમં^{૧૧ ૧૨} સુખં ॥ ૩૪ ॥

મહિલાનાં કાયસેવી, ન લભતે કિંચિદપિ સુખં તથા પુરુષઃ ।
સ મન્યતે વરાકઃ, સ્વકાયપરિશ્રમં સૌખ્યમ્ ॥ ૩૪ ॥

અર્થઃ—તેમ સ્ત્રીઓની કાયાનું સેવન કરનાર પુરુષ
કંઈપણ સુખ નથી પામતો, તોપણ તે શંક (પામર) જીવ
પોતાની કાયાના પરિશ્રમનેજ સુખ માને છે.

સુદૃ^૨વિ મગ્ગિજ્ઞં^૩તો, કત્થ^૪વિ કયલી^૪ઈ નત્થિ^૭ જહં^{૧ ૬} સારો ।

ઈન્દિયવિસણ્ણ^૬ સુ તહા, નત્થિ^{૬ ૧૩ ૧૨ ૧૦ ૧૧} સુહં સુદૃ^{૧૩}વિ ગવિટ્ઠં ॥૩૫॥

મુષ્ટવપિ માર્ગ્યમાણઃ, કુત્રાપિ કદલ્યાં નાસ્તિ યથા સારઃ ।
ઇન્દ્રિયાવિષયેષુ તથા, નાસ્તિ મુગ્ધં મુષ્ટવપિ ગવેષિતમ્ ॥૩૫॥

અર્થઃ—જેમ સારી રીતે જોતાં પણ કેલીમાં એટલે
કેળમાં (અથવા કીડામાં) ક્યાંય પણ સાર દેખાતો નથી,
તેમ ઇન્દ્રિયના વિષયોમાં પણ સારીરીતે તપાસતાં લેશ પણ
સુખ દેખાતું નથી.

સિંગારતરંગા^૧ણ, વિલાસવેલા^૨ઈ જુઘ્વણજલા^૩ણ ।

કે^{૬ ૭} કે^૪ જયંમિ પુરિસા, નારીનઈ^{૬ ૧૦}ણ ન બુઙ્ઠંતિ ॥૩૬॥

શ્રૃંગારતરંગાયાં, વિલાસવેલાયાં યૌવનજલાયામ્ ।

કે કે જગતિ પુરુષા, નારીનયાં ન બુઢન્તિ ? ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-શ્રૃંગારરૂપી તરંગો (કલ્પેલા)વાળી, વિલાસરૂપી પ્રવાહવાળી (અથવા પૂરવાળી), અને જુનાનીરૂપી જળવાળી નારીરૂપી નદીમાં જગતની અંદર કયા કયા પુરુષો નથી દુખતા ? અર્થાત્ નારીરૂપી નદીમાં સર્વ પુરુષો દુખ્યા છે.

સો^૨અસરી^૩દુરિ^૪અદરી,કવ^૫ડકુડીમહિ^૬લિઆકિ^૭લેસકરી ।

વૈ^૮રવિરોય^૯ણઅર^{૧૦}ણી,દુઃ^{૧૧}સ્વસ્વા^{૧૨}ણીસુ^{૧૩}સ્વપ^{૧૪}ડિવસ્વા ।૩૭

શોકસરિદુરિતદરી, કપટકુટી મહિલા ક્લેશકરી ।

વૈરવિરોચનારાણિ, દુઃસ્વસ્વની સુખપ્રાપ્તિપક્ષા ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-આ જગતમાં સ્ત્રી તે શોકની નદી છે, પાપની શુદ્ધ છે, કપટની કુટી છે, કલેશની કરનારી છે, વૈરરૂપી અગ્નિને ઉત્પન્ન કરવામાં અરણીના કાષ્ટ સરખી છે, દુઃખની ખાણ છે, અને સુખને રોકનારી છે.

અમુ^૧ણિઅમ^૨ણપરિક^૩મ્મો,સમ્મ^૪મંકોનામનાસિ^૫અંતર^૬ઈ ।

વમ્મ^૭હસરપસરો^૮હે, દિ^૯ઠિચ્છો^{૧૦}હે મય^{૧૧}ચ્છી^{૧૨}ણં ॥૩૮॥

અવિદિતમનઃ પરિક્રમઃ, સમ્યક્ કો નામ નાશયિતુમ્ તરતિ ? ।
મન્મથશરપ્રસરોઘાન્, દૃષ્ટિશ્ચોભાન્ મૃગાક્ષીણામ્ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-નથી બાણયું મનનું પરાક્રમ જેણે એવો કયો
પુરુષ સ્ત્રીઓના દેહેલા કામરૂપ બાણના ફેલાતા સમૂહને
અને દ્રષ્ટિના શ્વાભને (કટાક્ષોને) સમ્યક્ પ્રકારે નાશ કરવાને
(જીતવાને) કોણ સમર્થ થાય છે? (અર્થાત્ સ્ત્રીઓના કામ-
બાણ અને કટાક્ષમાં સર્વે પુરુષો ફસાઈ બંધ છે.)

પરિહરસુ^૬તઓ^૧ તાસિં^૪, દિઢિં^૫ દિઢિવિસસ્સવ^૩ અહિંસ્સ^૨ ।
જં^૭ રમણિનયનવાણા^૮, ચરિત્તપાણે^૯ વિનાસંતિ^{૧૦} ॥૩૯॥

પરિહર તતસ્તાસાં, દૃષ્ટિં દૃષ્ટિવિષમ્યાદોગિવ ।

યદ્રમણીનયનવાણા, શ્વાગિત્રપ્રાણાન વિનાશયન્તિ ॥૩૯॥

અર્થ:-માટે છે સુત્ત ! સર્પની દ્રષ્ટિએવી વિષસરખી
તે સ્ત્રીઓની દ્રષ્ટિનો ત્યાગ કર. જે કારણમાટે સ્ત્રીનાં
નયનરૂપી બાણો જીવના ચારિત્રરૂપી અભ્યંતરપ્રાણોનો
વિનાશ કરે છે.

સિદ્ધંતજલહિપારં, ગઓવિ^૨ વિજિહંદિઓવિ^૩ સૂરોવિ^૪ ।
વઢચિત્તોવિ^૫ છલિજ્જહ, જુવહિપિસાઈહિં^૬ સુહાહિ^૭ ॥૪૦॥

સિદ્ધાન્તજલાધિપારં, ગતોઽપિ વિજિતેન્દ્રિયોઽપિ શૂરોઽપિ ।
દૃઢચિત્તોઽપિ છલયતે, યુવતિપિશાચીભિઃ ક્ષુદ્રાભિઃ ॥૪૦॥

અર્થ:-સર્વ સિદ્ધાન્તરૂપી સમુદ્રનો પાર પામેલો
(એટલે સર્વ આગમોને જાણનારો), વળી વિશેષ કરીને
જીતેલી છે ઇન્દ્રિયો જેણે એવા અને અતિ દૃઢ ચિત્તવાળો
પુરૂષ પણ ક્ષુદ્ર સ્ત્રીરૂપ પિશાચરૂપીથી છેતરાઈ જાય છે.
અર્થાત્ એવા સમર્થ આત્માએને પણ સ્ત્રીઓ પોતાને
આધીન બનાવે છે માટે જેમ અને તેમ સ્ત્રીનો સંસર્ગ
તજવો એ ઉપદેશ છે.

મળયનવળીયવિલઓ,

જહ જાયઙ્ જલણસંનિહાણંમિ ।

તહ રમણિસંનિહાણે,

વિદ્વઙ્ મળો મુળીણંપિ ॥ ૪૧ ॥

મદનકનવનીતવિલયો, યથા જાયતે જ્વલનસન્નિધાને ।
તથા રમણીસન્નિધાને, વિદ્વતિ મનો મુનીનામપિ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-જેમ અગ્નિની પાસે રહેવાથી મીઠું અને
માખણ પીગળી જાય છે, તેમ સ્ત્રીની પાસે રહેથી મુનિનું
મન પણ પીગળી જાય છે. અર્થાત્ વિકારવાળું થાય છે.

ની^૧અંગમા^૨હિં સુપયો^૩હરાહિં,

ઉપિ^૩ત્થમંથરગ^૪ઈહિં ।

મહિ^૪લાહિં નિમ^૫ગ્ગાહિવ,

ગિરિ^૬વર ગુરુઆ^૭વિ મિજ્જંતિ ॥ ૪૨ ॥

નીચંગમાભિઃ સુપયોધરાભિઃ, રુપ્પ્રેક્ષ્યમન્થરગતિભિઃ ।

મહિલાભિર્નિમ્નગાભિરિવ, ગિરિવરગુરુકા અપિ મિચ્ચન્તે ॥૪૨॥

અર્થઃ--નીચા માર્ગમાં ગમન કરનારી (સ્ત્રીના પદ્મમાં-
નીચ માર્ગમાં એટલે ખેડે રસ્તે ચાલનારી), ઉત્તમ પાણીને
ધારણ કરનારી (સ્ત્રીના પદ્મમાં-ઉત્તમ પયોધર એટલે
સ્તનવાળી), જેવા યોગ્ય મંદગતીવાળી (એ અર્થ નદી
અને સ્ત્રી બન્નેમાં સરખો છે.) એવી નદી અથવા સ્ત્રી
પર્વત જેવા મોટાઓને (મોટા પુરૂષોને) પણ ભેટી નાખે છે.
અર્થાત્ નદી જંમ મોટા પર્વતને ભેટી છે તેમ સ્ત્રી મોટા
પુરૂષોનાં મનને ભેટી નાખે છે.

વિસય^૧જલં મોહ^૨કલં, વિલાસ^૩વિવ્વોઅજલયરાઈન્નં ।

મય^૪મયરં ઉત્તિ^૫ન્ના, તારુણ^૬મહન્નર્વ ધીરા ॥ ૪૩ ॥

વિષયજલં મોહકલં, વિલાસવિવ્વોકજલચરાકીર્ણમ્ ।

મદમકરમુત્તીર્ણા, સ્તારુણમહાર્ણવં ધીરાઃ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:-વિષયરૂપી જળવડે ભરેલા, મોહરૂપી કાદવવાળા, વિલાસ અને હાવભાવરૂપી જળચર જીવોવડે કરીને આ-કીર્ણ અને મદ-અભિમાનરૂપી મગરમચ્છવાળા તારૂણ્યરૂપી સમુદ્રને ધીર પુરૂષોજ તર્યા છે.

^૧જઈવિ ^૨પરિચત્તસંગો, ^૩તવતણુઅંગો ^૪તહાવિ ^૭પરિવડઈ ।
^૫મહિલાસંસર્ગીણ, ^૬કોસાભવણૂસિયમુણિઠ્ઠ ॥૪૪॥

યદ્યપિ પરિત્યક્તસંગ, સ્તપસ્તન્વંગસ્તથાપિ પરિપતતિ ।
મહિલાસંસર્ગતઃ, કોશાભવનોષિતમુનિવત્ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-જોકે સર્વસંગનો ત્યાગ કરનાર, અને તપાદિ-વડે કૃશ (પાતળા) થયેલા શરીરવાળો પ્રાણી પણ સ્ત્રીયોના સંસર્ગથી, કોશાવેશ્યાના ભવનમાં વસેલા સિંહગુફાવાસી મુનિનીપેઠે તપથી અને સંયમથી પતિત થાય છે.

^૧સઘ્વગ્ગંથવિમુક્કો, ^૨સીઈમૂઓ ^૪પસંતચિત્તો ^૩અ ।
^૫જં ^૭પાવઈ ^૬મુક્તિસુહં, ^{૧૦}ન ^૮ચક્રવટ્ટીવિ ^૯તં ^{૧૧}લહઈ ॥૪૫॥

સર્વગ્રન્થિવિમુક્તઃ, શીતીભૂતઃ પ્રશાન્તચિત્તશ્ચ ।

યત્પ્રાપ્નોતિ મુક્તિસુખં, ન ચક્રવર્ત્યપિ તલ્લભતે ॥૪૫॥

અર્થ:-સર્વ ગ્રંથી (એટલે રાગદ્રેષરૂપ અભ્યંતર

ગાંઠ અને ધન ધાન્યાદિ બાહ્ય ઉપાધિરૂપ બાહ્યગાંઠ) રહિત થયેલો, અને ક્રોધાદિનો ત્યાગ કરવાથી શાન્ત થયેલો, તથા અનેક સાંસારિક ઉપાધિઓનો ત્યાગ કરવાથી પ્રશાન્ત ચિત્તવાળો થયેલો જીવ જે નિર્લોભતાનું સુખ પામે છે, તે સુખ છ બાંડનો ઘણી ચક્રવર્તિ પણ પામતો નથી.

^૩ ^૪ ^૫
 खेलंमि पडिअ मपं,

^૧ ^૭ ^૮ ^૨ ^૬
 जह न तरइ मच्छिआवि मौएऊ ।

^૯ ^{૧૧}
 तह विसयखेलपडिअं,

^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૨} ^{૧૦}
 न तरइ अप्पं पि कामंधो ॥ ૪૬ ॥

શ્લેષ્મણિ પતિતમાત્માનં, યથા ન તરતિ મક્ષિકાઽપિ મોર્ચયિતુમ્ ।
 તથા વિષયશ્લેષ્મપતિતં, ન તરત્યાત્માનમપિ કામાન્ધઃ ॥૪૬॥

અર્થ:-જેમ ગળકામાં પડેલી માખી પોતાની દેહને તમાંથી બહાર કાઢવા સમર્થ નથી થતી, તેમ કામભોગમાં અંધ થયેલો જીવ વિષયરૂપી ગળકામાં પડેલા પોતાના પ્રાણનો ઉદ્ધાર કરી શકતો નથી. અર્થાત્ કામાંધ પુરૂષ વિષયમાં જ લપટાડી રહે છે.

જં લહઈ વીયરાઓ, સુખં તં મુણઈ સુચ્ચિય ન અણ્ણો ।

નહિ ગત્તાસૂઅરઓ, જાણઈ સુરલોઈઅં સુખં ॥૪૭॥

યહ્મતે વીતરાગઃ, મુખં તજ્જાનાતિ સ એવ નાડન્યઃ ।

નહિ ગત્તામૂકરો, જાનાતિ મુરત્યૌકિકં સૌમ્યમ્ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:-શ્રી વીતરાગ ભગવાન નિર્મોહીપણાનું જે સુખ અનુભવે છે, તે સુખ તે શ્રી વીતરાગજ બાણે છે, પણ બીજે બાણેતો નથી. ઉદાહરણ તરીકે ગત્તાશૂકર (વિદ્યાનો આહાર કરી ઉકરડામાં રહેનારો ભુંડ) તે દેવલોક સંબંધિ સુખને તે કેવી રીતે બાણી શકે ? અર્થાત્ નજ બાણી શકે.

જં અજ્જવિ જીવાણં, વિસંસુદુહાસવેસુ પડિવંધો ।

તં નજ્જઈ ગુરુઆણવિ, અલંઘણિજ્ઞા મહામોહો ॥૪૮॥

યદગ્રાપિ જીવાનાં, વિષયેષુ દુઃસ્વાશ્રયેષુ પ્રતિવંધઃ ।

તજ્જ્ઞાયતે ગુરુણા-મપ્યલંઘનીયો મહામોહઃ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-જે કારણ માટે દુઃખ આપનારા એવા વિષયોમાં જીવોને હજી સુધી પણ પ્રતિવંધ (રાગ) છે, તે કારણથી બાણીએ છીએ કે મહામોહ તે મોટા પુરુષોને પણ અલંઘનીય છે (ઉલ્લંઘન કરવો અશક્ય છે.)

જે^૧ કામંધા^૨ જીવા^૩, રમંતિ^૪ વિસંસુ^૫ તે^૬ વિગયસંકા^૭ ।

જે^૮ પુણ^૯ જિણવયણરયા^{૧૦}, તે^{૧૧} ભીરૂ^{૧૨} તેસુ^{૧૩} વિરમંતિ^{૧૪} ॥૪૯॥

યે કામાન્ધા જીવા, રમન્તે વિષયેષુ તે વિગતશંકાઃ ।

યે પુનર્જિનવચનરતા, સ્તે ભીરવસ્તેભ્યો વિરમન્તિ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ:-કામ ભોગમાં અંધ થએલા જીવો શંકારહિત થઇને વિષયોમાં રમણ કરે છે, અર્થાત્ વિષયોને સેવે છે. અને જે પુરૂષો જીનેશ્વરના વચનમાં રક્ત થએલા છે, તેઓ સંસારથી ભય પામીને વિષયોથી વિરામ પામે છે. અર્થાત્ વિષયોનો ત્યાગ કરે છે.

અસુ^૧ઈમુત્તમલપવાહરૂવયં,

વંતપિત્તવસમજ્જા^૨ફોફસં- ।

મેયમંસ^૩બહુહડુકરંડયં,

ચર્મમિત્તપચ્છા^૪ઈયગ્ગવઈઅંગયં ॥ ૫૦ ॥

અશુચિમૂત્રમલપ્રવાહરૂપકં, વાન્તપિત્તવસામજ્જાફોફસમ્ ।

મેદમાંસબહ્વસ્થિકરંડકં, ચર્મમાત્રપચ્છાદિતયુવત્પંગમ્ ॥૫૦॥

અર્થ:-અશુચી, મૂત્ર, અને વિષાના પ્રવાહ રૂપ, વમન, પિત્ત, નસો, ચરબી, મજ્જા, ફેફસાંવાળું, મેદ, માંસ, અને ઘણા હાડકાંના કરંડીયા રૂપ, તથા આમડી માત્ર વડે ઢાંકેલું એવું સ્ત્રીનું અંગ છે. (માટે એવા અશુચીમય દેહમાં મોહ ન પામવો એ સાર છે.)

^૧મંસં ^૭ઇમં ^૨મુત્તપુરીસમીસં,

^૩સિંધાણખેલાઇઅનિજ્ઞરંતં ।

^૮૧૪ ^૫અં ^૬અણિચ્ચં ^૬કિમિઆણ વાસં,

^{૧૧}૧૦ ^૮પાસં નરાણં મહ્વાહિરાણં ॥ ૫૧ ॥

માંસલભિદં મૂત્રપુરીષમિશ્રં, સિંધાનકશ્લેષ્માદિકનિર્ઘરત્ ।

एतदनित्यं कृमिकानां वासः, पाशो नराणां मतिहीनानाम्॥૫૧॥

અર્થ:-માંસવાળું તથા મૂત્ર અને વિષા વડે યુક્ત, તથા લીંટ અને શ્લેષ્માદિકે (ગળફાદીકે) ઝરતું, અનિત્ય, અને કૃમિ જીવોના નિવાસરૂપ આ શરીર તે મતિથી વિમુખ થયેલા પુરૂષોને પાશરૂપ છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧પાસેણ ^૪પંજરેણ ^૩ય, ^૬વજ્ઞંતિ ^૨ચતુપયાય ^૫પક્ષવીર્ઙ્મ ।

^૭ઇયં ^૮જુવઇપંજરેણ ^૯ય, ^{૧૦}વદ્ધા ^{૧૧}પુરિસા કિલિસ્સંતિ ॥૫૨॥

પાશેન પંજરેણ ચ, વધ્યન્તે ચતુષ્પદાઃ પક્ષિણશ્ચ ।

ઇત્યં યુવતિપંજરેણ ચ, વદ્ધાઃ પુરુષાઃ ક્લિશ્યન્તે ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-જેમ રજગુ વગેરેના પાશ વડે ચતુષ્પદ જીવો (ગાય-ભેંસ વગેરે ચાર પગવાળાં પ્રાણી) બંધાય છે, અને પાંજરા વડે પક્ષીઓ બંધાય છે, તેમ સ્ત્રી રૂપી પાંજરા વડે બંધાયલા પુરૂષા અનેક પ્રકારના કલેશને પામે છે. માટે સ્ત્રી રૂપી પાંજરનો ત્યાગ કરવા પ્રયત્ન કરવો.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૧અહો ^૨મોહો ^૩મહામહો, ^૪જેણં ^૫અમ્મારિસા ત્રિ હુ ।

^૭જાણંતાવિ ^૮અણિચ્ચત્તં, ^૯વિરમંતિ ^{૧૦}ન ^{૧૧}ખણંપિ ^{૧૨}હુ ॥૫૩॥

અહો ! મોહો મહામહો, યેનાસ્માદશા અપિ હુ ।

જાનન્તોઽપ્પનિત્યત્ત્વં, વિરમન્તિ ન ક્ષણમપિ દિ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-અહો ! મોહરૂપી મદલ બહુજ મોટો છે. જે કારણે માટે અમારા સરળા પદાર્થોનું અનિત્યપાત્રું બાણતા

છતાંપણુ નિશ્ચ એક ક્ષણમાત્ર પણ મોહથી વિરામ પામતા નથી.

^૧જુવઈ^૨હિં^૪સહ^૩કુણંતો, ^૬સંસર્ગિ^૫કુણઈ^૬સયલદુઃસ્વેહિં ।

^{૧૨}નહિ^૭મુસગાણં^{૧૦}સંગો, ^{૧૩}હોઈ^{૧૧}સહ^૬બિલાડેહિં ॥૫૪॥

યુવાતિભિઃ સહ કુર્વન્, સંસર્ગ કરોતિ સકલદુઃસ્વૈઃ ।

ન દિ મૂષકાનાં સંગો, ભવતિ મુઃખઃ સહ વિલાલૈઃ ॥૫૪॥

અર્થ:-જેમ ઉંદર બિલાડીની સાથે સંસર્ગ કરવાથી સુખ પામતો નથી, તેમ સ્ત્રીની સાથે સંસર્ગ કરવાથી પુરૂષ પણ કોઈ જાતનું સુખ પામતો નથી, પણ સર્વ દુઃખોને ઉત્પન્ન કરે છે. અર્થાત્ સ્ત્રીસંસર્ગ કોઈ રીતે સુખકારી નથી.

^૧હરિહર^૨ચતુરાણ^૩ચંદ-^૪સૂર^૫સ્વંદાઈ^૬ણો^૭વિ^૮જે^૯દેવા ।

^૪નારી^૫ણ^૬કિંકર^૭ત્તં, ^૮કુણંતિ^૯ધિ^{૧૦}ક્ષી^{૧૧}વિસયતિન્હા ॥૫૫॥

હરિહરચતુરાણનચન્દ્ર.-સૂર્યસ્કંદાદયોઽપિ યે દેવાઃ ।

નારીણાં કિંકરત્વં, કુર્વન્તિ ધિગ ધિગ ! વિષયતૃષ્ણામ્ ॥૫૫॥

અર્થ:-વિષ્ણુ, મહાદેવ, બ્રહ્મા, ચંદ્ર, સૂર્ય અને કાર્તિક-સ્વામિ વગેરે જે દુનિયામાં મોટા દેવરૂપે મનાય છે, તેઓ પણ વિષયના પ્રભાવ વડે સ્ત્રીઓનું દાસપણું કરે છે, માટે એ વિષયની તૃષ્ણાને ધિક્કાર હો ! ધિક્કાર હો !

^૧સિયં ચ ^૨ઉન્હં ચ ^૩સહંતિ મૂઢા,

^૧ઇત્થીસુ ^૨સક્તા ^૩અવિવેઅવંતા ।

^૮ઇલાઇપુત્તંવ ^{૧૦}ચયંતિ ^૯જાઈ,

^{૧૩}જિઅં ચ ^{૧૪}નાસંતિ ^{૧૧}અ ^{૧૨}રાવણુઞ્ચ ॥ ૫૬ ॥

શીતં ચોષ્ણં ચ સદન્તે મૂઢા, સ્ત્રીષુ સક્તા અવિવેકવન્તઃ ।

ઇલાચિપુત્ર ઇવ ત્યજન્તિ જાર્તિ, જીવિતં ચ નાશયન્તિ ચ રાવણ ઇવ ॥

અર્થ:-સ્ત્રીયોને વિષે આસક્ત થયેલા અવિવેકી અને મૂઢ પુરૂષો ટાઢ અને તડકો સહન કરે છે, વળી ઇલાચી પુત્રની પેઠે પોતાની ઉત્તમ ભતિ અને કુલ છોડે છે, અને સ્ત્રીતાનું હરણ કરનાર રાવણની પેઠે જીવિતનો નાશ કરે છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૩વુત્તુણવિ ^૧જીવાણં, ^૪સુદુક્કરાયંતિ ^૫પાવચરિયાઈ ।

^૫ભયવં ^૬જાસાસાસા, ^{૧૦}પચ્ચાણસો ^૭હુ ^૮ઇણમા ^૯તે ॥ ૫૭ ॥

વક્તુમપિ જીવાનાં, સુદુષ્કરાયન્તે પાપચરિતાનિ ।

ભગવન્ ! યા સા ? સા સા, પ્રત્યાદેશો જ્યેષ્ઠે ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-આ જગતમાં જીવોને પોતાનાં પાપાચરણો કહેવાં-પ્રકાશવાં તે અતિ દુષ્કર થાય છે. તેથી અત્યંત પાપાચરણ કરનાર એક ભીડ્યે ભગવંતને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભગવંત ! જેની સાથે હું પાપાચરણ સેવું છું, તે મારી બેન છે ? ભગવંતે કહ્યું, તે સ્ત્રી ત્હારી બેન જ છે. નિશ્ચે એજ તારો પ્રત્યાદેશ (જવાબ) છે. એ કથાનો વિસ્તાર શ્રીઉપદેશ-માળાથી જાણવો.

^૨જલલવતરલં ^૧જીઅં, ^૪અથિરા ^૩લચ્છીવિ ^૬મંગુરો ^૫દેહો ।

^૮તુચ્છા ^૭ય ^૯કામભોગા, ^{૧૧}નિવંધનં ^{૧૦}દુઃસ્વલક્ષણાં ॥ ૫૮ ॥

જલલવતરલં જીવિત-મસ્થિરા લક્ષ્મીરપિ મંગુરો દેહઃ ।

તુચ્છાશ્ચ કામભોગા, નિવંધનં દુઃસ્વલક્ષણામ્ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! આ જીવતર દર્ભના અગ્ર ભાગપર રહેલા પાણીના ખિંદુ સરખું ચપળ છે, વળી આ લક્ષ્મી પણ અસ્થિર છે, દેહ પણ ક્ષણભંગુર છે, તથા સ્ત્રીયાદિકના જે વિષય ભોગો તે તુચ્છ (સાર વિનાના) અને લાખો દુઃખનું કારણ છે. માટે એ સર્વ ત્યાગ કરવાને પ્રયત્ન કરવો એજ સાર છે.

નાગો જહા પંકજલાવસન્નો,

દદ્ધું થલં નાભિસમેદ્ તીરં ।

एवं जिआ कामगुणेषु गिद्धा,

सुधम्ममग्गे न रया हवन्ति ॥ ૫૯ ॥

નાગો યથા પંકજલાવસન્નો, દદ્ધા સ્થલં નાભિસમેતિ તીરમ્ ।

एवं जीवाः कामगुणेषु गृद्धाः, मुधर्ममार्गे न रता भवन्ति ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-જેમ કાદવવાળા જળમાં ખુંચી રહેલો હાથી કિનારાની ભૂમિને દેખે છે છતાં પણ કાંઠે આવી શકતો નથી, તેમ કામવિષયને વિષે આસક્ત થયેલા જીવો શુદ્ધ ધર્મરૂપી માર્ગમાં રક્ત-લીન થતા નથી.

જહ વિદ્ધપુંજલુત્તો, કિમી સુહં મન્નણ સયાકાલં ।

तह विसयासुद्धरत्तो, जीवो विमुणइ सुहं मूढो ॥ ૬૦ ॥

યથા વિદ્ધાપુંજલુક્ષ્ણઃ, ક્રમિઃ મુક્ત્વં મન્યતે સદાકાલમ્ ।

तथा विषयाशुचिरत्तो, जीवोऽपि मन्यते मुक्त्वं मूढः ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-જેમ વિદ્યાના સમૂહમાં ખુંચી રહેલો (આસક્ત બનેલો) કીટો સદાકાળ તેમાંજ મુગ્ધ જ માને છે, તેમ

વિષયરૂપી અશુચિમાં આસક્ત થયેલો મૂર્ખ જીવ પણ સુખ
જ માને છે.

^૨ મયરહરોવ ^૧ જલેહિં, ^૩ તહવિ ^૪ દુ ^૭ દુષ્પૂરઓ ^૫ ઇમે ^૬ આયા ।

^{૧૦} વિસયામિસંમિ ^{૧૧} ગિદ્ધો, ^૮ ભવે ^૯ ભવે ^{૧૪} વચ્ચઈ ^{૧૩} ન ^{૧૨} તત્તિ ॥૬૧॥

મકરાકર ઇવ જલૈ, સ્તથાપિ હિ દુષ્પૂરકોઽયમાત્મા ।

વિષયામિષે ગૃદ્ધો, ભવે ભવે વ્રજતિ ન તૃપ્તિમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-એમ જળવટે કરીને સમુદ્ર પૂરવા દુષ્કર છે,
તેમ વિષયરૂપ માંસમાં આસક્ત થયેલો આ આત્મા પણ
દુઃખે કરીને પૂરવા યોગ્ય છે, અને તેને લીધે ઢોઢ જાતની
તૃપ્તિ પામતો નથી.

^૧ વિસયવિસટ્ટા ^૨ જીવા, ^૩ ઉપ્પઠરુવાઈણસુ ^૪ વિવિહેસુ ।

^૫ ભવસયસહસ્સદુલહં, ^૮ ન ^૯ મુણંતિ ^૭ ગયંપિ ^૬ નિઅજમ્મં ॥૬૨॥

વિષયવિષાર્ત્તા જીવા, ઉદ્ધટરૂપાદિકેષુ વિવિથેષુ ।

ભવશતસહસ્રદુર્લભં, ન જાનન્તિ ગતમાપિ નિજજન્મ ॥૬૨॥

અર્થ:-વિષયરૂપી વિષથી ખીડાયેલા જીવો વિવિધ
પ્રકારના ઉત્કૃષ્ટ રૂપાદિકમાં એટલે વર્ણુ ગંધ રસ સ્પર્શ રૂપ
વિષયોમાં આસક્ત થઈને લાખો ભવમાં પણ દુર્લભ એવા

પોતાના મનુષ્યજન્મ વ્યતીત થાય છે, તે પણ નથી જાણતા.

પરન્તુ હજી ઘણું જીવવું છે એમજ જાણે છે.

^૬ચિંત્વંતિ ^૧વિસયવિવસા, ^૪મૂત્તૂળ ^૩લજ્જંપિ ^૨કેવિ ^૫ગયસંકા ।

^{૧૧}ન ^{૧૨}ગણંતિ ^૮કેવિ ^{૧૦}મરણં, ^૭વિસયંકુસસલ્લિયા ^૯જીવા ॥૬૩॥

ચેષ્ટન્તે વિષયવિવજ્ઞા, મુક્ત્વા લજ્જામપિ કેઽપિ ગતશંકાઃ ।

ન ગણયન્તિ કેઽપિ મરણં, વિષયાંકુશશલ્પિતાજીવાઃ ॥૬૩॥

અર્થ:-વિષયમાં પરવશ થયેલા એવા કેટલાએક જીવો લજ્જા પણ છોડી દઈને શંકારહિત થયા છતાં અનેક પ્રકારની વિષય એટાઓ કરે છે, અને વિષયરૂપી અંકુશ વડે શલ્પવાળા થયેલા એટલે જેઓને વિષયરૂપી અંકુશનો ધા લાગેલો છે તેવા જીવો મરણને પણ નથી જાણતા.

^૩વિસયવિસેણં ^૨જીવા, ^૪જિણધમ્મં ^૫હારિઝ્ઞ ^૧હા ^૯નરયં ।

^{૧૦}વચ્ચંતિ ^૬જહા ^૭ચિત્તય-^૮નિવારિઓ ^૯વંમદત્તનિવો ॥૬૪॥

વિષયવિષેણ જીવા, જિનધર્મ હારયિત્વા હા ! નરકમ્ ।

વ્રજન્તિ યથા ચિત્રક-નિવારિતો બ્રહ્મદત્તનૃપઃ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-ઘણી ખેદની વાત છે કે જગતના જીવો વિષય રૂપી વિષના પ્રભાવ વડે ચિંતામણિ સરખો જૈનધર્મ

હારી જઇને, જેમ ચિત્રક મુનિએ નિવારણ કર્યા છતાં પણ
પ્રહ્લદત્ત ચક્રવર્તિ નરકે ગયો તેમ નરકમાં જાય છે.

^{૧૦} ^૮ ^૯ ^૧ ^૨ ^૩
ધિક્ત્રી તાણ નરાણં, જે જિણવચણામયંપિ મુત્તૂણં ।

^૪ ^૫ ^૬ ^૭
ચઉગડ્ઢિડંબણકરં, પિયંતિ વિસયાસવં ઘોરં ॥૬૫॥

ધિગ્ ધિક્ તાન્ નરાન્, યે જિનવચનામૃતમપિ મુક્ત્વા ।

ચતુર્ગતિવિડંબનકરં, પિવન્તિ વિષયાસવં ઘોરમ્ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:-જે મનુષ્યો જીનેશ્વરના વચન રૂપી અમૃતને
પણ છોટીને ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ રૂપી વિટંબના
આપનાર અને ભયંકર એવી વિષય રૂપ મદિરા પીએ છે તે
મનુષ્યને ધિક્કાર હો ! ધિક્કાર હો !

^૪ ^૫ ^૧ ^૨ ^૩ ^૬ ^૭
મરણેવિ દીણવચણં, માણધરા જે નરા ન જંપંતિ ।

^૮ ^{૧૨} ^{૧૧} ^{૧૦} ^૬
તેવિહુ કુણંતિ લલ્હિં, બાલાણં નેહગહગહિલા ॥૬૬॥

મરણેઽપિ દીનવચનં, માનધરા યે નરા ન જલ્પન્તિ ।

તેઽપિ હિ કુર્વન્તિ લાલનં, બાલાનાં સ્નેહગ્રહગ્રથિલાઃ ॥૬૬॥

અર્થ:-મોટા માનને ધારણ કરનારા જે મહા અભિ-
માની પુરૂષો મરણ સુધી પણ દીન વચન નથી બોલતા,
તેવા પુરૂષો પણ સ્ત્રીઓના સ્નેહ રૂપી ગ્રહ વડે પાગલ
થઇને સ્ત્રીઓની આગળ દીન વચન બોલે છે.

સક્રોવિ નેવ^૫ ઘંડે^૬ઈ, માહપ્પ^૩ મહુપ્પુરં^૪ જણ^૧ જૈસિં^૨ ।

તેવિ^૭ નરા^૮ નારીહિં^૯, કરાવિઆ^{૧૧} નિઅય^{૧૦} દાસત્તં ॥૬૭॥

સક્રોડપિ નૈવ ઘંડયેત્, માહાત્માઢંબરં જગતિ વેષામ્ ।

તેડપિ નરા નારીભિઃ કારિતા નિજક દાસત્ત્વમ્ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ—જગમાં જે મનુષ્યોનું મહાત્મ્ય અને આડંબર શકેન્દ્ર સરખા પણ ન ખાંડી શકે તેવા પુરુષોની પાસે પણ સ્ત્રીઓએ પોતાનું દાસપણું કરાવ્યું ! એ સ્ત્રીનો મોહ કોઈ વિચિત્રજ છે.

જડ^૧ નંદણો^૨ મહપ્પા^૩, જિણભાયા^૪ વયધરો^૫ ચરમદેહો ।

રહનેમી^૬ રાયમડ^૭, રાયમડકા^૮ ડડસિ^{૧૦} હી^{૧૧} વિસયા ॥૬૮॥

યદુનન્દનો મહાત્મા, જિનભ્રાતા વ્રતધરશ્વરમદેહઃ ।

રથનેમી રાજિમત્યા, રાગમતિક આસીદ્ધિગ્ ? વિષયાન્ ॥૬૮॥

અર્થ—બ્રહ્મવનો પુત્ર, મહાત્મા, શ્રીનેમિનાથ જીનેશ્વરનો ભાઈ, ચારિત્રવ્રતને ધારણ કરનાર, અને ચરમશરીરી એવા શુક્ષ્માં કાઉસ્સગ કરનાર રથનેમી સુનિ પણ રાજમતિ સાધવી સાથે (પોતાની ભોબ્બ સાથે) રાગમતિવાળા એટલે વિષયબુદ્ધિવાળા થયા. માટે વિષયોને ધિક્કાર છે !

^૨મયણપવણેણ ^૧જઈ ^૩તા-^૪રિસાવિ ^૫સુરસેલનિચ્છલાચલિયા।
^૬તા ^૭પક્કપત્તસત્તાણ, ^૮ઇયરસત્તાણ ^૯કા ^{૧૦}વત્તા ॥ ૬૧ ॥

મદનપવનેન યદિ, તાદૃશા અપિ સુરશૈલ નિશ્ચલાશ્ચલિતાઃ ।
 તસ્માત્ પક્વપત્રસત્ત્વાના-મિતરસત્ત્વાનાં કા વાર્તા ! ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-જ્યારે કામદેવરૂપી પવનના ઝપાટાવડે તેવા પ્રકારના મેરૂપર્વત સરખા નિશ્ચલ મહાત્માઓ પણ ચળાય-માન થઈ ગયા, તો પાકા પાંદડા સરખા બીજા પામર જીવોની તો વાતજ શી ! અર્થાત્ બીજા હીન સત્ત્વવાંત પ્રાણીઓ તો સહજમાં ચળાયમાન થઈ જાય.

^૫જિપ્પંતિ ^૪સુહેળંચિય, ^૩હરિકરિસપ્પાઈણો ^૧મહાકૂરા ।
^૭इकुच्चिय ^૮दुज्जेओ, ^૯कामो ^{૧૦}कयसिवसुहविरामो ॥ ૭૦ ॥

जीयन्ते मुखेनैव, हरिकरिस्पर्पादयो महाक्रूराः ।
 एक एव दुर्ज्जयः, कामः कृतशिवमुखविरामः ॥ ७० ॥

અર્થ:-સિંહ, હાથી અને સર્પ વિગેરે મહાક્રૂર પ્રાણીઓ સુખે કરીને જીતાય છે, પરન્તુ કરેલો છે શિવસુખનો અંત જોણે એટલે મોક્ષસુખનો રોધ કરનાર એક કામદેવજ મહા દુર્જય (દુઃખે કરીને જીતવાયોગ્ય) છે.

^૩વિસમા ^૪વિસયપિવાસા, ^૫અના^૪દિભવભાવના^૬ઈ ^૭જીવાણં ।
^૭અદ્દુજ્જેયાણિ ^૮ઈં-^૯દિઆણિ ^{૧૦}તહ ^{૧૧}ચંચલં ^{૧૨}ચિત્તં ॥ ૭૧ ॥

વિષમા વિષયપિવાસા, અનાદિભવભાવના જીવાનામ્ ।
 અતિ દુર્જ્જેયાનીન્દ્રિયાણિ, તથા ચંચલં ચિત્તમ્ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-જીવોને વિષય વાસના રૂપ તરસ અતિ તીવ્ર છે, સંસાર ભાવના અનાદિ કાળની છે, ઇન્દ્રિયો પણ દુઃખે કરીને જીતવા યોગ્ય છે, અને ચિત્ત પણ ચંચળ છે. માટે ધર્મ વિના આ જીવનો મોક્ષ નથી.

^૨કલમલઅર^૩ઈ અસુખ^૪સ્વં, ^૫વાહી^૬દાહાઈ ^૭વિવિહ^૮દુઃસ્વાઈં ।
^૯મરણંપિ ^{૧૦}હુ ^{૧૧}વિરહાઈસુ, ^{૧૨}સંપજ્જઈ ^{૧૩}કામતવિઆણં ॥ ૭૨ ॥

કલમલારતી વાસૌખ્યં, વાહિદાહાદિ વિવિધદુઃસ્વાનિ ।
 મરણમપિ વિરહાદિષુ, સંપત્યતે કામતત્ત્વાનામ્ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:-કામદેવરૂપી તાપ વડે અતિ તમ થયેલા (તપી ગયેલા) પુરુષોને કલમલ, (વિશેષ ગભરાટ) અ-
 રતિ વગેરે દુઃખ, વળી વાહિ, અને દાહ (કામ વડે થતી બળતરા) વગેરે વિવિધ પ્રકારનાં દુઃખો, તેમજ સ્ત્રીનો વિરહાદિ થયે છતે મરણ પણ પ્રાપ્ત થાય છે.

^૧પંચિંદિ^૨અવિસયપસંગરેસિ,
^૩મળવયળંકાર^૪ નવિ^૫ સંવરેસિ ।
^૬તં^૭ વાહિસિ^૮ કત્તિ^૯અ^{૧૦} ગલપણસિ,
^{૧૧}જં^{૧૨} અટ્ટકમ્મ^{૧૩} નવિ^{૧૪} નિજ્જરેસિ ॥ ૭૩ ॥

પંચેન્દ્રિયવિષયપ્રસંગયસિ, મનોવચનકાયાનાંડપિ સંવૃણોપિ ।
 તદ્વાહયસિ કર્ત્ત્રિકાં ગલપ્રદેશે, યદટ્ટકર્મ નાંડપિ નિજ્જરયસિ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! જો તું પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિષયનો
 પ્રસંગ કરે છે, વળી મન, વચન અને કાયાને સંવરતો
 (આડે માર્ગે જતાં અટકાવતો) નથી, તેમજ વળી આઠ
 કર્મને નિર્જરતો નથી, એટલે આઠ કર્મનો ક્ષય કરવામાં
 ઉદ્યમ નથી કરતો; તો હે જીવ ! ખરેખર તું તારા ગળા
 ઉપરજ કાતર ચલાવે છે, અર્થાત્ તું પોતે જ તારો વિનાશ
 કરે છે.

^૧કિં^૨ તુમંધો^૩ સિ^૪ કિંવા^૫ સિ^૬ ધત્તૂરિઓ,
^૭અહવ^૮ કિં^૯ સાન્નેવા^{૧૦} ણ આઝરિઓ ।

અમયસમધમ્મ જં વિસવ અવમન્નસે,
 વિસયવિસ વિસમ અમિયં વ બહુ મન્નસે ॥૭૪॥

કિં ત્વમ્ન્યોઽસિ ? કિં વાઽસિ ધત્તૂરિતો ?

અથવા કિં સન્નિપાતેન આતુરિતઃ ।

અમૃતસમધર્મં યદ્વિષમિવાવમન્યસે !

વિષયવિષં વિષમમમૃતમિવ બહુમન્યસે ! ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! તું શું અંધ બની ગયો છે ? કે શું ધંતૂરો પીધો છે ? અથવા શું સન્નિપાત રોગ વડે રોગી બની ગયો છે ? કે જેથી અમૃત સરખા ધર્મને તું વિષની પેઠે અવગણ્ય છે ! અને આકરા વિષયરૂપી વિષને તું અમૃતની પેઠે બહુ માન કરે છે ! (માટે બરેબર તું અંધ જ બનેલો છે.)

તુજ્જ તહ નાણવિન્નાણગુણડંબરો,
 જલણજાલાદુ નિવડંતુ જિય નિપ્પરો ।

પયઙ્ગવામેસુ કામેસુ જં રજ્જસે,
 જૈહિ પુણપુણવિ નરયાનલે પચ્ચસે ॥ ૭૫ ॥

તેવ તથા જ્ઞાનવિજ્ઞાનગુણાઢંબરો,
 જ્વલનજ્વાલાસુ નિપતતુ જીવ ! નિર્ધરઃ ।
 પ્રકૃતિવામેષુ કામેષુ યદ્રજ્યસે
 યૈઃ પુનઃ પુનરપિ નરકાઢનલે પચ્યસે ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:-હે શુભ ! તેવા પ્રકારના મોટા જ્ઞાન વિજ્ઞાન અને
 શુભનો તે તારો આઢંબર અતિશય પછે અગ્નિની જ્વાળામાં
 પડે ! કારણ કે જે કામવિષયો વડે તું વારંવાર નરકની
 અગ્નિમાં પકાય છે, તેવાજ સ્વભાવે કરીને પ્રતિકૂળ એવા
 કામલોભમાં રાજી થાય છે ! માટે તારો શુભનો આઢંબર
 ફેકટ છે.

^૭દહઈ ^૬ગોસીસસિરિખંડ ^૫છારક્ષણ,

^૮છગલગહણઢ-^૯મેરાવણં ^{૧૦}વિક્રણ ।

^{૧૧}કમ્પતરુ ^{૧૨}તોડિ ^{૧૩}ઈરંડ ^{૧૪}સો ^{૧૫}વાવણ,

^{૧૬}જુજિવિસણ્ઢિં ^{૧૭}મણુઅત્તણં ^{૧૮}હારણ ॥ ૭૬ ॥

દહતિ ગોસીર્ષશ્રીખંડં મસ્મકૃતે,છગલગ્રહણાર્થમેરાવતં વિક્રીણીતે ।

કલ્પતરું ત્રેણિટૈવરંડં સ વપતિ,તુચ્છવિષયૈર્મનુજત્વં હારયતિ॥૭૬॥

અર્થ:-આ જગતમાં જે મનુષ્ય અદ્ય વિષયસુખને માટે આપું મનુષ્યપણું હારી જાય છે, તે મનુષ્ય ખરેખર રાખ મેળવવાને માટે ઉત્તમ ગોશીર્ષ ચંદન ખાળે છે, બકરી લેવાને માટે ઐરાવત હાથી વેચી દે છે, અને કદ્યવૃક્ષને ઉખેડી એરંડાનું આડ વાવે છે. એ ખરેખર મૂર્ખતા જ છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૨અધુવં ^૧જીવિઅં ^૩નચ્ચા, ^૪સિદ્ધિમગ્ગં ^૫વિઆણિઆ ।
^૬વિણિઅટ્ટિજ્જ ^૭ભોગેસુ, ^૮આડં ^૯પરિમિઅ ^{૧૦}મપ્પણો ॥ ૭૭ ॥

અધુવં જીવિતં જ્ઞાત્વા, સિદ્ધિમાર્ગં વિજાનીયાત્ ।
 વિનિવર્ત્તેવ્દ્ ભોગેભ્ય, આયુઃ પરિમિતમાત્મનઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-પ્રાણીનું આયુષ્ય અસ્થિર છે, માટે મોક્ષ માર્ગને જાણીને વિષયભોગથી વિરામ પામવું. કારણ કે આપણું આયુષ્ય પ્રમાણુ વિનાનું છે.

^૧સિવમગ્ગસંઠિઆણવિ,
^૪જહ ^૫દુજ્જેઆ ^૨જિઆણ ^૩પણવિષયા ।
^૬તહ ^૭અન્નં ^૮કિપિ ^૯જણ,
^{૧૧}દુજ્જેઅ ^{૧૨}નત્થિ ^{૧૩}સયલેવિ ॥ ૭૮ ॥

શિવમાર્ગસંસ્થિતાનામપિ, યથા દુર્જ્જેયા જીવાનાં પંચવિષયાઃ ।
તથાઽન્યત્ કિમપિ જગતિ, દુર્જ્જેયં નાસ્તિ સકલેઽપિ ॥૭૮॥

અર્થ:-મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવર્તતા જીવોને પણ પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો જેવા દુઃખે કરીને જીતવા યોગ્ય છે, તેવું સઘળા જગતમાં બીજું કંઈ પણ દુર્જેય નથી. અર્થાત્ સઘળા જગતમાં પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો જીતવા તેજ અતિ દુષ્કર છે. બાકી સર્વ તો સુલભ છે.

^૧સવિહં ^૨ઉપ્પદરૂવા, ^૩દિદ્ધા ^૪માહેદ્ ^૫જા ^૬મણં ^૭ઇત્થી ।
^૮આયહિયં ^૯ચિંતંતા, ^{૧૦}દૂરયરેણં ^{૧૧}પરિહરંતિ ॥ ૭૯ ॥

સત્રીડમુદ્ગટરૂપા, દૃષ્ટા મોહયતિ યા મનઃ સ્ત્રી ।

આત્મમદિતં ચિન્તયન્તો, દૂરતરેણ પરિહરન્તિ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:-વિકારવાળી અને ઉત્કૃષ્ટ રૂપવાળી એવી જે સ્ત્રી દૃષ્ટિમાં આવેથી મનને મોહ પમાડે છે, તેવી સ્ત્રીને આત્માનું (પોતાનું) કદ્યાણુ ઇચ્છનારા પુરૂષો. હરથીજ તજે છે.

^૩સચ્ચં ^૪સુઅંપિ ^૫સીલં, ^૬વિદ્ધાણં ^૭તહ ^૮તવંપિ ^૯વેરગ્ગં ।

^{૧૨}વચ્ચદ્ ^{૧૧}સ્થણેણ ^{૧૦}સઠ્ઠં, ^૧વિસયવિસેણં ^૨જઈણંપિ ॥૮૦॥

સત્યં શ્રુતમાપિ શીલં, વિજ્ઞાનં તથા તપોઽપિ વૈરાગ્યમ્ ।
નશ્યતિ ક્ષણેન સર્વં, વિષયાવિષેણ યતીનામપિ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:-વિષય રૂપી વિષના વિકાર વડે મુનિમહાત્માનું
પણ સત્યવાદીપણું, સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન, સદાચાર, વિજ્ઞાન, તેમજ
તપ અને વૈરાગ્ય એ એક ક્ષણમાત્રમાં વિનાશ પામે છે.
વિષયવિકારને શાન્ત કરવાનો જ ઉદ્યમ કરવો એ
ઉપદેશ છે.

^૧ ^૩ ^૪ ^{૧૦} ^૨
રે જીવ મઙ્ગવિગપ્પિય-નિમેસસુહલાલસો કહં મૂઢ ।

^૬ ^૫ ^{૧૧} ^૭ ^૮
સાસયસુહ મસમતમં, હારિસિ સસિસો અરંચજસં ॥ ૮૧ ॥

રે જીવ ! મતિવિકલ્પિત, -નિમેષ સુહલાલસઃ કથં મૂઢ ! ।
શાશ્વતસુખમસમતમં, હારયસિ શશિસોદરં ચ યશઃ ॥ ૮૧ ॥

અર્થ:-રે મૂઢ જીવ ! પોતાની મતિકલ્પના વડે
કલ્પેલા અને નિમેષ માત્રના (આંખના પલકારા જેટલા
અદ્યકાળના) સુખમાં લોલુપી થઈને જેના સમાન બીજું
કોઈ સુખ નથી એવા મોક્ષસુખને અને અંદ્ર સરખા ઉજ્જ્વળ
એવા ઉપાર્જન કરેલા યશને શા માટે હારી બીચ છે ?

^૧ ^૨ ^૪ ^૫ ^૩
પજ્જલિઓ વિસયઅગ્ગી, ચરિત્તસારં ડહિજ્જ કસિણંપિ ।

^૬ ^૭ ^૮ ^૯
સમ્મત્તંપિ વિરાહિઅ, અણંતસંસારિઅં કુજ્જા ॥ ૮૨ ॥

પ્રજ્વલિતો વિષયાગ્નિ, શ્રારિત્રસારં દગ્ધ્વા કૃત્સ્નમપિ ।
સમ્યક્ત્વમપિ વિરાધ્ય, અનંત સંસારકં કુર્યાત્ ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:-જ્વલતો અગ્નિ (બળતો) એવો કામ
રૂપ અગ્નિ સઘળા ચારિત્રોના સારને બાળી દે છે, (અર્થાત્
ચારિત્રનો વિનાશ કરે છે.) અને સમ્યક્ત્વની વિરાધના
કરીને અનંત સંસારમાં રખડાવે છે.

^૧ભીસણ^૪ભવકંતારે, ^૨વિસમા ^૩જીવાણ ^૫વિસય^૬તિન્હા^૭ઓ ।
^૮જી^૯ઈ ^{૧૦}નડિયા ^{૧૧}ચડ^{૧૨}દસ-પૂ^{૧૩}વ્વી^{૧૪}વિ ^{૧૫}રુલં^{૧૬}તિ ^{૧૭}હુ ^{૧૮}નિગો^{૧૯}ઈ ॥ ૮૩ ॥

ભીષણભવકાન્તારે, વિષમા જીવાનાં વિષયતૃષ્ણા ।
યયા નડિતાશ્વતુર્દશ, -પૂર્વિણોડપિ રુલન્તિ હિ નિગોદે ॥ ૮૩ ॥

અર્થ:-ભયંકર ભવરૂપી અટવીમાં સર્વ જીવોને વિષય-
તૃષ્ણા જ વિષમ (દુઃખ આપનારી) છે, કે જે વિષય-
તૃષ્ણાથી પીડા પામીને જ્ઞાતપૂર્વી સરખા મહાત્માઓ પણ
નિશ્ચે નિગોદમાં રડવડે છે. અર્થાત્ વિષયના ઉછાળાથી
જ્ઞાતપૂર્વધર સરખા શ્રુતકેવલિ મુનિ મહાત્માઓ પણ મુનિ-
પણાનો ત્યાગ કરીને સિદ્ધપુત્ર બને છે, અને પરિણામે
*નિગોદમાં ઉત્પન્ન થાય છે. માટે હે જીવ ! વિષયવિકારનું
! પ્રબલપાણું કેટલું છે તે વિચાર !

હા વિસમા હા વિસમા, વિસયા જીવાણ જેહિં પડિબંધો ॥
 હિંડંતિ ભવસમુદ્રે, અણંત દુઃખાઈ પાવંતા ॥ ૮૪ ॥

હા વિષમા ! હા વિષમા !, વિષયા જીવાનાં યૈઃ પ્રતિબદ્ધાઃ ।
 હિન્ડન્તિ ભવસમુદ્રે, જનંત દુઃખાનિ પ્રાપ્નુવન્તઃ ॥ ૮૪ ॥

અર્થ:-અહો ! જીવોને પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો
 અતિ વિષમ છે, કે જે વિષયો વડે બંધાયેલા જીવો અનંત
 દુઃખોને પામતા છતાં ભવરૂપી સમુદ્રમાં રખડે છે.

મા ઇંદ્રજાલચપલા, વિસયા જીવાણ વિજ્ઞુતેઅસમા ।
 લ્લણદિદ્ધા લ્લણનદ્ધા, તા તેસિં કા હુ પડિબંધો ॥ ૮૫ ॥

માયેન્દ્રજાલ ચપલા, વિષયા જીવાનાં વિજુત્તેજસ્સમાઃ ।
 લ્લણદિદ્ધાઃ લ્લણનદ્ધા, સ્તસ્પ્રાત્તેષાં કો હિ પ્રતિબંધઃ ? ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-માયાવી ઇન્દ્રજાળ જેવા, ચપળ અને વિજ-
 ણીના બળકારા સમાન એવા વિષયો જીવોને લ્લણમાં દેખાય
 છે અને લ્લણમાં નાશ પામે છે, તો તેવા વિષયોમાં પ્રતિ-
 બંધ (આસક્તિ) શું કરવો ?

નિગોપસુ અણંતયં કાલં ॥ નિહાપમાયવસઓ, તા હોહિસિ
 કહ તુમં જીવ ! ॥ ૭૪ ॥ અર્થ:-જો ચાહપૂર્વધર પણ નિગ્રાદિ
 પ્રમાદના વશથી અનંતકાળ સુધી નિગોપમાં વસે છે તો હે જીવ ?
 તારું શું થયે ?

^૧ સત્તુ ^૨ વિસં ^૩ પિસાઓ, ^૪ વેઆલા ^૭ હુઅવહો ^૫ વ ^૬ પજ્જલિઓ ।
^૮ તં ^૯ ન ^{૧૦} કુણઙ્ગ ^{૧૧} જં ^{૧૩} કુવિઆ, ^{૧૫} કુણંતિ ^{૧૪} રાગાઙ્ગો ^{૧૨} દેહે ॥૮૬॥

શત્રુર્વિષંપિશાચો, વેતાલો હુતવહ વા પ્રજ્વલિતઃ ।

તન્ન કરોતિ યત્ કુપિતાઃ, કુર્વન્તિ રાગાદયો દેહે ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! શત્રુ, વિષ, પિશાચ (ભૂત-ડાકણુ -શાકણુ વગેરે), વેતાલ, અને જાનવદ્યમાન થયેલા અગ્નિ એ સર્વેપણુ કોપ્યા થકી તેવો અપકાર (અવગુણુ) નથી કરતા કે જેવો અપકાર શરીરાદિ પર રહેલા અને કોપ પામેલા રાગદ્રેષાદિ કરે છે. (અર્થાત્ શત્રુ વગેરેથી પણ રાગદ્રેષાદિ ધણો અવગુણુ કરે છે.)

^૧ જો ^૨ રાગાઙ્ગ ^૩ વસે, ^૬ વસંમિ ^૪ સો ^૫ સયલદુઃખલક્ષણં ।
^૭ જસ્સ ^૮ વસે ^{૧૦} રાગાઙ્ગ, ^{૧૧} તસ્સ ^{૧૨} વસે ^{૧૩} સયલસુખવાઙ્ગ ॥૮૭॥

યો રાગાદીનાં વશે, વશે સકલદુઃખલક્ષણામ્ ।

યસ્ય વશે રાગાદય, સ્તસ્ય વશે સકલસુખાનિ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-જે જીવો રાગ દ્રેષાદિના વશમાં પડેલા છે, તે સર્વ જીવો લાખો દુઃખના જ વશમાં પડેલા છે. અને જે જીવોના વશમાં રાગાદિક પડેલા છે, તેના વશમાં

સર્વ સુખો પડેલાં છે, એમ ઉલટપાલટ બાણવું. (અર્થાત્ રાગાદિકના વશમાં પડેલા જીવોને સર્વ પ્રકારનું દુઃખ જ હોય છે, માટે રાગાદિકની આધીનતામાં નહિ રહેતાં રાગાદિકને જ પોતાને આધીન બનાવવા, જેથી સર્વ સુખ પ્રાપ્ત થાય એ ઉપદેશ છે.)

^૧કેવલ^૨દુહનિ^૩મ્મવિ^૪ણ, પડિ^૫ઓ સંસારસાયરે જીવો ।

^૫જં અ^૬ણહવ^૭ઈ કિલેસં, તં આ^૮સ્સવહે^૯ઉઅં^{૧૦}સઘ્વં ॥૮૮॥

કેવલદુઃસ્વનિર્માપિતે, પતિતઃ સંસારસાગરે જીવો ।

યદનુભવતિ ક્લેશં, તદાશ્રવહેતુકં સર્વમ્ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:-કેવળ દુઃખ જ નિર્માણ કરેલું છે જેમાં, એવા સંસાર રૂપી સમુદ્રમાં પડેલો જીવ જે દુઃખને અનુભવે છે, તે સર્વ દુઃખનું આશ્રવ (કર્મબંધનનાં કારણો) એજ કારણ છે. આશ્રવનો (કર્મબંધનનાં ૪૨ કારણોનો) ત્યાગ કરવો એજ સર્વ સુખનું પરમ કારણ છે.

^૧હી સંસારે વિ^૨હિના, મહિ^૩લારૂવે^૪ણ મંડિ^૫અં જાલં ।

^{૧૩}ઞજ્ઞંતિ^૭ જત્થ મૂઢા, મણુ^૮આ તિરિ^૯આ સુરા^{૧૦} અસુરા^{૧૧} ॥૮૯॥

હા ! સંસારે વિધિના, મહિલારૂપેણ મંડિતં જાલમ્ ।

વદ્યન્તે યત્ર મૂઢા, મનુજાસ્તિર્યશ્ચઃ સુરા અમુરાઃ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ:-અહો ! આ સંસારમાં વિધાતાએ સ્ત્રીરૂપી
જાળ માંડેલી છે (રચેલી છે), કે જે જાળમાં મૂક
(વિવેકશૂન્ય થયેલા) એવા મનુષ્યો, તિર્યચો, દેવો અને
દાનવો સર્વ દ્રસાય છે.*

વિસમા વિસયભુયંગા, જૈહિં ડસિયા જિઆ ભવવણંતિ ।
કીસંતિ દુહગ્ગીહિં, ચુલસીઈજોણિલક્ષેસુ ॥ ૯૦ ॥

વિષમા વિષયભુજંગા, ચૈર્દષ્ટા જીવા ભવવને ।

ક્રિશ્યન્તે દુઃસ્વામિભિ, શ્રતુરશીતિયોનિલક્ષેષુ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ:-અતિ આકરા વિષવાળા એવા વિષયરૂપી
સર્પો જેઓને ડસેલા છે, તેવા સંસારી જીવો ભવરૂપી અટ-
વીમાં ૮૪ લાખ જીવ્યોનાં વિષે ભ્રમણ કરતા દુઃખરૂપ
દાવાનળ અગ્નિ વડે કલેશ પામે છે.

સંસારચારગિમ્હે, વિસયકુવાણ લુક્કિયા જીવા ।

હિય મહિઅં અમુણંતા, અણુહવંતિ અણંતદુક્કવાઈં ॥ ૯૧ ॥

સંસારચારગ્રીષ્મે, વિષયકુવાતેન લુકિતા જીવાઃ ।

હિતમહિતમજાનન્તો, ડનુભવન્ત્યનન્તદુઃસ્વાનિ ॥ ૯૧ ॥

* નરકગતિમાં રહેલા નારકા જીવોને સ્ત્રી હોતી નથી. માટે તેઓને સ્ત્રીરૂપી જાળમાં દ્રસાયલા કહ્યા નથી. અને ગાથામાં કહેલા મનુષ્યાદિ સર્વ સ્ત્રીરૂપી જાળમાં દ્રસાયલા છે.

અર્થ:-આ સંસારમાર્ગરૂપી શ્રીષ્ઠ ઋતુમાં વિષયરૂપી
કુપવનવડે (ઉષ્ણ વાયરા વડે) લુક પામેલા (તપેલા-જ્વર
ચઢેલા) જીવો હિત અને અહિતને (પથ્ય અને અપથ્યને)
નહિ જાણતા છતાં અનંત દુઃખોને અનુભવે છે.

^૧હા ^૨હા ^૪દુરંતદુષ્ટા, ^૩વિસયતુરંગા ^૫કુસિંચિત્ત્વા લાણ ।
^૬ભીસણભવાડવીણ, ^૭પાડંતિ ^૮જિઆણ ^૯મુદ્ધાણં ॥૧૨॥

હા ! હા ! દુરન્તદુષ્ટા, વિષયતુરંગાઃ કુશિસિતા લોકે ।
ભષિણભવાટચ્યાં, પાતયન્તિ જીવાન્ મુગ્ધાન્ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-અહો ઘણા ખેદની વાત છે કે અત્યંત દુષ્ટ,
અને દુઃશિક્ષિત (ખોટી શિક્ષા પામેલ) એવા વિષયરૂપી
ઘોડાઓ આ સંસારમાં ભોળા જીવોને ભયંકર ભવરૂપી
અટવીમાં પાડે છે, (રખડાવે છે) અર્થાત્ વિષયો સંસારમાં
રખાયા છે.

^૧વિસયપિવાસાતક્તા, ^૩રક્તા ^૨નારીસુપંકિલસરંમિ ।
^૪દુહિયા ^૫દીના ^૬સ્ત્રીણા, ^૭રુલંતિ ^૮જીવા ^૯ભવવણંમિ ॥૧૩॥

વિષયપિવાસાતક્તા, રક્તા નારીસુપંકિલસરસિ ।
દુઃસ્વિતા દીનાઃ સ્ત્રીણા, રુલન્તિ જીવા ભવવને ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-વિષયરૂપી તૃષા વડે વ્યાકુળ થયેલા જે જીવો સ્ત્રીરૂપી ઘણા કાદવવાળા સરોવરમાં આસક્ત થયા, તે દુઃખી, દીન (ગરીબ) અને ક્ષીણ (અશક્ત-દુર્બળ) જીવો ખરેખર આ સંસારરૂપ અટવીમાં રહ્યો છે. (માટે વિષયાલિલાધાનો ત્યાગ કરવો એ જ શ્રેયસ્કર છે.)

ગુણકારિઆઈ^૬ ધણિયં^૬, ધિરજ્જુનિયંતિઆઈ^૪ તુહ^૭ જીવ^૧ ।
નિયયાઈ^૫ ઇંદિયાઈ^૬, વલ્લિનિઅત્તા^૨ તુરંગુઢવ^૩ ॥ ૧૪ ॥

ગુણકારકાણિ નિચિતં, ધૃતિરજ્જુનિયન્નિતતાનિ તવ જીવ ।
નિજકાર્નીન્દ્રિયાણિ, સ્વલિનનિયન્નિતતુરંગ ઇવ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! બળવાન પણ વશ કરેલા ઘોડાની પેઠે (વશ કરેલો ઘોડો જેમ ઘણા ગુણ કરનારો હોય છે તેમ) સંતોષરૂપી રજજી વડે (દોર વડે) વશ કરેલી ઘોડાની ઇન્દ્રિયો તને ઘણાજ ગુણ કરનારી થશે. માટે ઇન્દ્રિયોને વશ કરવી એજ ઉપદેશ છે.

મણવયણકાયજોગા^૨, સુનિયત્તાવિ^૧ ગુણકરા^૩ હંતિ^૪ ।
અનિયત્તા^૬ પુણ^૫ મંજંતિ^૬, મત્તકરિણુઢવ^૭ સીલવણં^૮ ॥ ૧૫ ॥

મનોવચનકાયયોગાઃ, સુનિયન્નિતાઅપિ ગુણકરા ભવન્તિ ।
અનિયન્નિતાઃ પુનર્ભજન્તિ, મત્તકરીવ શીલવનમ્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-સારી રીતે વશ કરેલા મન વચન અને કાયાના યોગ ઘણા ગુણ કરનારાજ હોય છે, અને નહિ વશ કરેલા એવા તે મન વચન કાયાના યોગ મદોન્મત્ત હાથીની પેઠે શીલરૂપી વનને (આશિરૂપી વનને) લાગી વિનાશ કરે છે.

જહ જહ દોસા વિરમઈ, જહ જહ વિસઈહિં હોઈ વેરગંગ ।
 ૧૦ ૧૧ ૧૫ ૧૪ ૧૨ ૧૩
 તહ તહ વિન્નાયઠવં, આસન્નં સેઅ પરમપયં ॥ ૧૬ ॥

યથા યથા દોષાદ્વિરમતિ, યથા યથા વિષયૈર્ભવતિ વૈરાગ્યમ્ ।
 તથા તથા વિન્નાયઠવ, માસન્નં તસ્ય ચ પરમપદમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-જંમ જંમ જીવ દોષથી વિરામ પામે છે (અટકે છે,) અને જેમ જંમ વિષયોથી વૈરાગ્યભાવ પ્રગટ થાય છે, તેમ તેમ તે જીવને મોક્ષસુખ નજીકમાં આવતું બાય છે એમ બાણુવું. માટે વિષયાદિકથી વિરામ પામવું એજ સાર છે.

દુઠ્ઠર મેઈહિં કયં, જેહિં સમત્યેહિં જુઠ્ઠવણત્યેહિં ।
 ૧૦ ૧૧ ૧૫ ૧૪ ૧૨ ૧૩
 ભગં ઇંદિઅસિન્નં, ધિઈપાયારં વિલગ્નેહિં ॥ ૧૭ ॥

દુષ્કરમેતૈઃ કૃતં, યૈઃ સમર્થૈ યૌવનાર્થિભિઃ ।

ધગ્નમિન્દ્રિયસૈન્યં, ધૃતિપ્રાકારં વિલગ્નૈઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-ખરેખર દુષ્કર કાર્ય તો તેઓએ જ કર્યું કહે-
વાય કે જે પુરૂષોએ ધૈર્ય વા સંતોષરૂપી કિલ્લાને વળગીને
(આશ્રય કરીને) પોતાના સમર્થપણથી યુવાવસ્થામાં ઇન્દ્રિ-
યોરૂપ સૈન્યને નાશ પમાડયું. (અર્થાત્ જેઓએ જીવાનીમાં
ઇન્દ્રિયોને જીતી છે તેઓને ધન્ય છે.)

^૧તે ^૨ધન્ના ^૩તાણ ^૪નમો, ^૫દાસો ^૬ઽહં ^૭તાણ ^૮સંજમધરાણં ।

^{૧૧}અદ્ધચ્છીપિચ્છરિઓ, ^{૧૨}જાણ ^{૧૦}ન ^{૧૩}હિઅણ ^{૧૪}સ્વદુક્કંતિં ॥૧૮॥

તે ધન્યાસ્તેભ્યોનમો, દાસોઽહં તેષાં સંયમધરાણામ્ ।

અર્ધાક્ષિમેધિકા, યેષાં ન હૃદયે સ્વટકન્તિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-આ જગતમાં તે પુરૂષોને જ ધન્ય છે, અને
તે પુરૂષોને જ નમસ્કાર થાઓ, અને તેજ સંયમધર મુનિ
મહારાજનો હું દાસ છું. કે જેઓના હૃદયમાં અર્ધચક્ષુએ
(કટાક્ષથી) જોનારી સ્ત્રીઓ લેશમાત્ર પણ ખટકતી નથી.

^૧કિં ^૨બહુણા ^૩જઈ ^૪વંછસિ, ^૫જીવ ^૬તુમં ^૭સાસયં ^૮સુહં ^૯અરુઅં ।

^{૧૦}તા ^{૧૪}પિઅસુ ^{૧૧}વિસયવિમુહો, ^{૧૩}સંવેગરસાયણં ^{૧૨}નિચ્છં ॥૧૯॥

કિં બહુના યદિ વાઙ્છસિ, જીવ ! ત્વં શાશ્વતંમુસ્વમરુજમ્ ।

તસ્માત્ પિવ વિષયવિમુક્તઃ, સંવેગરસાયણં નિત્યમ્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-હે સંસારી જીવ ઘણું કહેવાથી શું ? જો તું રોગરહિત એટલે નિરાબાધ એવું શાશ્વતસુખની (મોક્ષની) ઇચ્છા રાખતો હોય તો વિષયોથી વિમુખ થઈને (વિષયોનો ત્યાગ કરીને) હંમેશાં સંવેગ (વૈરાગ્ય) રૂપી રસાયણનું પાન કર.

॥ મૂલાન્ધય, સંસ્કૃત છાયા અને ભાષાન્તરયુક્ત
 હન્દ્રિયપરાજયશતક સમાપ્ત. ॥

ટીપ:-આ શતકની ગાથા હલ છે, અને સૌ ગાથાનું શતક
 કહેવાય છે પરંતુ ૧ ગાથા બોધી છે તે ઉપસાધ નથી.

॥ मञ्जारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्री रत्नशेखरमूरि विरचित

श्री

संबोधसत्तरि.

(भूषान्वय, संस्कृत छाया અને ભાષાન્તર યુક્ત.)

(આર્યાવૃત્તમ)

નમિ^૫ઝુ^૨ણ તિલો^૩અગુરું, લોઆલોઅપ્પયાસયં વીરં^૪ ।

સંવો^૭હસત્તરિ-મહં^૧, રણમિ^૬ ઉદ્ધારગાહાહિં^૬ ॥ ૧ ॥

નત્વા ત્રિલોકગુરું, લોકાલોકપ્રકાશકં વીરમ્ ।

સંવોધસપ્તતિકામહં, રચયામ્યુદ્ધૃત ગાથાભિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ:-સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ રૂપ ત્રણુ લોકના
શુર અને લોકાલોકના પ્રકાશક એવા શ્રીવીરસ્વામીને નમસ્કાર

કરીને સૂત્રોમાંથી ગાથાઓ ઉઠ્ઠરીને હું સંખોધસત્તરિ અથ
રચું છું.

સૈયંવરો^૨ ય આસંવરો^૧ ય, બુદ્ધો^૪ અ અહવ^૩ અન્નો^૫ વા^૭ ।

સમભાવભાવિઅપ્પા,^૯ લહેહ^{૧૧} મુક્કવં^{૧૦} ન સંદેહો^{૧૩} ॥ ૨ ॥

શ્વેતામ્બરશ્ચાશામ્બરશ્ચ, બુદ્ધશ્ચાથવાઽન્યો વા

સમભાવભાવિતાત્મા, લભતે મોક્ષં ન સન્દેહઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-ચ્છાયા શ્વેતાંબર હોય, અથવા દિગંબર હોય, વા
ખાંદ્ર હોય અથવા અન્ય હોય, પરંતુ જેને આત્મા સમભા-
વથી લાવિત હોય, તે મોક્ષ પામે; તેમાં સંદેહ નથી.

દેવ, ધર્મ અને ગુરુનું સ્વરૂપ.

અદ્વદસદોસરહિઓ,^૧ દેવો^૨ ધમ્મો^૪ વિ નિઉણદયસહિઓ^૫ ।

સુગુરુ^૬ વિ વંભયારી,^૬ આરંભપરિગ્મહા^૭ વિરઓ ॥ ૩ ॥

અષ્ટાદશદોષરહિતો, દેવો ધર્મોઽપિ નિપુણદયાસહિતઃ ।

સુગુરુરપિ બ્રહ્મચારી, આરંભપરિગ્રહાદિરતઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-અઢાર દૂષણો રહિત દેવ, નિપુણ ક્રમાયે યુક્ત
ધર્મ, તેમજ બ્રહ્મચારી અને આરંભ પરિગ્રહથી વિરક્ત હોય;
તે સુગુરુ બાણવા.

હવે પ્રથમ દેવનાં અઢાર દૂષણો અતાવે છે, જે નાશ પામવાથી
જ દેવપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

અન્નાણ કોહ મય માણ, લોહ માયા રઈ ય અરઈ ય ।

નિદ્રા સોઅ અલિયવચન, ચોરિઆ મચ્છર ભયા ય ॥ ૪ ॥

અજ્ઞાન ક્રોધ મદ માન, લોભ માયા રતિ ચારતિશ્ચ ।

નિદ્રા શોકાલિનવચન, ચૌરિકામત્સર ભયાનિચ ॥ ૪ ॥

પાણિવહ પેમ કીલાપસંગ, હાસા ય જસ્સ ઇ દોસા ।

અટ્ટારસવિ પણટ્ટા, નમામિ દેવાહિદેવં તં ॥ ૫ ॥

પ્રાણિવધ પ્રેમ ક્રીડાપસંગ, હાસાશ્ચ યસ્યૈતે દોષાઃ ।

અષ્ટાદશાપિ પ્રણટ્ટા, નમામિ દેવાધિદેવં તમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-અજ્ઞાન, ક્રોધ, મદ, માન, લોભ, માયા, રતિ, અરતિ, નિદ્રા, શોક, અસત્ય વચન, ચોરી, મત્સર, ભય, પ્રાણિવધ (જીવહિંસા,) પ્રેમ, ક્રીડાપસંગ અને હાસ્ય; એ અટ્ટાર દૂષણો જેનામાંથી નાશ પામ્યા છે; તે દેવાધિદેવને હું નમસ્કાર કરું છું.

ધર્મનું સ્વરૂપ.

સઘ્વાઓવિ નઈઓ, કમેણ જહ સાયરંમિ નિવડંતિ ।

તહ ભગવઈ અહિંસિં, સઘ્વે ધમ્મા સમિહંતિ ॥ ૬ ॥

સર્વા અપિ નદ્યઃ, ક્રમેણ યથા સાગરે નિપતન્તિ ।

તથા ભગવત્યામહિંસાયાં, સર્વે ધર્માઃ સમ્મિલન્તિ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ—જેમ સર્વ નદીઓ અનુક્રમે સમુદ્રમાં આવીને
મળે છે, તેમ ભગવતિ અહિંસા (દયા)માં પણ સર્વ ધર્મ
આવીને મળે છે.

ગુરુનું સ્વરૂપ.

^૧સસરીરે^૨વિ નિરી^૩હા, વજ્ર^૪હિંમતરપરિગ્ગહવિમુક્તા ।

^૬ધમ્મોવગરણમિત્તં, ^૭ધરંતિ ચારિત્તર^૫ક્ષવટ્ટા ॥ ૭ ॥

સ્વશરીરેડાપિ નિરીહા, વાહ્યાભ્યન્તર પર્ગિગ્રહવિમુક્તાઃ ।

ધર્મોપકરણમાત્રં, ધારયન્તિ ચારિત્રરક્ષાર્થમ્ ॥ ૭ ॥

^૧પંચિદિયદમણપરા, ^૨જિણુત્તસિદ્ધંતગહિયપરમત્થા ।

^૩પંચસમિયા ^૪તિગુત્તા, ^૫સરણં ^૬મહ ^૭एरिसा ^૮ગુરુણા ॥ ૮ ॥

પંચેન્દ્રિયદમનપરા, જિનોક્તસિદ્ધાન્તગૃહીતપરમાર્થાઃ ।

પંચસમિતા સ્ત્રિગુપ્તાઃ, શરણં મમેતાદૃશા ગુરવઃ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ—પોતાના શરીરને વિષે પણ મમતા વિનાના,
બાહ્ય અને અભ્યંતર પરિશ્રુથી વિમુક્ત થએલા, ચારિત્રની
રક્ષાને અર્થેજ માત્ર ધર્મોપકરણને ધારણ કરનારા, પાંચ

(૧૧૭)

ઇન્દ્રિયેને દમન કરવામાં તત્પર, જીનોક્ત સિદ્ધાંતથી ગ્રહણ કર્યો છે પરમાર્થ જોણે, પાંચ સમિતિએ કરી યુક્ત અને ત્રણ ગુપ્તિએ કરી યુક્ત એવા શુદ્ધ મહારાજનું મને શરણ થાયો.

કુગુરુનું સ્વરૂપ.

^૧પાસત્થો ^૨ઓસન્નો, ^૪હોઈ ^૩કુસીલો ^૫તહેવ ^૬સંસત્તો ।

^૮અહંદો ^૯વિ ^{૧૦}ય ^{૧૧}એ ^{૧૨}અવંદનીયા ^{૧૩}જિનમતે ॥૯॥

પાર્શ્વસ્થોઽવસન્નો, ભવતિ કુશીલસ્તથૈવ સંસત્તઃ ।

યથા હંદોઽપિ ષૈતે-ઽવંદનીયા જિનમતે ॥ ૯ ॥

અર્થ:-પાસત્થો, ઓસન્નો, કુશીલિયો તેમજ સંસત્તો અને યથાહંદો: એઓ જીનમતને વિષે અવંદનીક છે.

કુગુરુને વંદન કરવાનું ફલ.

^૧પાસત્થાઈ ^૨વંદમાણસ્સ, ^૪નેવ ^૩કિત્તી ^૫ન નિજ્જરા ^૬હોઈ ।

^૮જાયઈ ^૯કાયકિલેસો, ^{૧૦}વંધો ^{૧૧}કમ્મસ્સ ^{૧૨}આણાઈ ॥૧૦॥

પાર્શ્વસ્થાદીન વંદમાનસ્ય, નૈવ કીર્તિર્ન નિર્જરા ભવતિ ।

જાયતે કાયકેશો, વન્ધઃ કર્મણ આજ્ઞાયાઃ (મજ્ઞઃ) ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-પૂર્વે જેમનાં નામ બતાવ્યાં છે એવા પાસત્થા-દિકને વંદન કરનાર જનની કીર્તિ થતી નથી, નિર્જરા

(કર્મક્ષય) તે પણ થતી નથી, પરંતુ કાયાને ક્લેશ થાય છે. વંદન કરવાના પ્રયાસથી (મહેનતથી) આઠે પ્રકારના કર્મેની બાંધ થાય છે અને જીનાજ્ઞાનો ભાંગ થાય છે.

તેવે પાસત્યા વિગેરેમાં જેઓ બ્રહ્મચર્યથી રહિત, સ્ત્રીવિલાસને પ્રિયનારા અને લાંપટ હોય છે, તેમને નમસ્કાર કરનારને પૂર્વોક્ત ગેરલાભ થાય છે; પરંતુ નમસ્કાર કરાવનારને શું ગેરલાભ થાય છે ? તે કહે છે.

જે^૨ વંભચેર^૧મટ્ટા^૪, પાપ^૫ પાડંતિ^૩ વંભચારીણં^૬ ।

તે^૬ હંતિ^૮ ટુંટમુંટા^૭, બોહિવિ^{૧૦} સુદુલ્હા^{૧૧} તેસિં^૯ ॥૧૧॥

ये ब्रह्मचर्यभ्रष्टाः, पादे पातयन्ति ब्रह्मचारिणः ।

ते भवन्ति टुंटमुंटा, बोधिरपि सुदुर्लभा तेषाम् ॥ ११ ॥

અર્થ:-જે બ્રહ્મચર્યભ્રષ્ટપુરુષો, બ્રહ્મચારી પુરુષોને પોતાને પગે પાડે છે, તેઓ આવતા ભવમાં લૂલા પાંગળા થાય છે અને સમ્યક્ત્વ પણ તેઓને અત્યંત દુર્લભ થઈ પડે છે.

દંસણ^૧મટ્ટો^૨ મટ્ટો, દંસણ^૩મટ્ટસ્સ^૪ નત્થિ^૫ નિઠ્ઠવાણં^૬ ।

સિજ્ઞંતિ^૭ ચરણરહિઆ^૮, દંસણરહિઆ^૯ ન સિજ્ઞંતિ^{૧૦} ॥૧૨॥

दर्शनभ्रष्टो भ्रष्टो, दर्शनभ्रष्टस्य नास्ति निर्वाणम् ।

सिध्यन्ति चरणरहिता, दर्शनरहिता न सिध्यन्ति ॥ १२ ॥

અર્થ:-દર્શન એટલે સમ્યક્ત્વ, તેથી જે બ્રહ્મ થાય છે, તે બ્રહ્મ કહેવાય છે. દર્શનબ્રહ્મને નિર્વાણની પ્રાપ્તિ થતી નથી. (દ્રવ્ય) ચારિત્ર રહિત સિદ્ધપદને પામે છે, પણ સમ્યક્ત્વ રહિત સિદ્ધપદને પામતા નથી.

દેવે જિનાજ્ઞાનો અતિક્રમ ન કરવા સંબંધો કહે છે.

તિથયરસમૌ સૂરી, સમ્મં જો જિણમયં પયાસેઈ ।

આળાઈ અઙ્કંતો, સૌ કાપુરિસો ન સત્પુરિસો ॥૧૩॥

તીર્થંકરસમઃ સૂરિઃ, સમ્યગ્ યો જિનમતં પ્રકાશયત્તિ ।

આજ્ઞામતિક્રામન્ સ, કાપુરુષો ન સત્પુરુષઃ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-તે તીર્થંકરના જેવા આચાર્ય છે, કે જે સમ્યક્ પ્રકારે જીનમતને પ્રકાશે છે, પરંતુ આણી-જિનાજ્ઞાનો અતિક્રમ કરે છે, તેને કુત્સિત પુરુષ બાણીયો, પણ સત્પુરુષ ન બાણીયો.

જહ લોહસિલા અપ્પંપિ, બોલણ તહ વિલગ્ગપુરિસંપિ ।

ઇય સારંભો ય ગુરુ, પરમપ્પાણં ચ બોલેઈ ॥ ૧૪ ॥

યથા લોહશિલાઽઽત્માનમપિ, વ્રૂહયતિ તથા વિલગ્નપુરુષમપિ ।

एवं सारंभश्च गुरुः, परमात्मानं च ब्रूहयति ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-જેમ લોહમય શિલા પોતે બુઝે છે અને તેને

વળગેલા-તેની ઉપર રહેલા મનુષ્યને પણ ખુડાડે છે, તેમ સારંગી (આરંગે સહિત) ગુરૂ, ખીજા જેઓ તેના ઉપાસક હોય છે તેને અને પોતાને-પોતાના આત્માને બન્નેને ખુડાડે છે.

કિંદ્રકમ્મં^૨ ચ^૩ પસંસા^૪, સુહસીલજણંમિ^૧ કમ્મબંધાય^૫ ।

જે^૬ જે^૭ પમાયઠાણા^૮, તે^૯ તે^{૧૦} ઉવવૂહિયા^{૧૧} હંતિ^{૧૨} ॥ ૧૫ ॥

કૃતિકર્મ ચ પ્રશંસા, સુખશીલજને કર્મબંધાય ।

યાનિ યાનિ પ્રમાદસ્થાનાનિ, તાનિ તાન્યુપવૃંદિતાનિ ભવન્તિ ॥ ૧૫ ॥

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

एवं^૧ णाऊण^૨ संसग्गि^૩, दंसणालावसंथवं^૪ ।

संवासं^૬ च^૫ हियाकंखी^૭, सव्वो^૮ वाएहिं^૯ वज्जए^{૧૦} ॥ ૧૬ ॥

एवं ज्ञात्वा संसर्ग-दर्शनाऽऽलापसंस्तवम् ।

संवासं च हिताकाङ्क्षी, सर्वोपायैर्वर्जयेत् ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-સુખશીલિયા-બ્રહ્મચારી ગુરૂનું કૃતિકર્મ-દ્વાદશા-વર્ત વંદન અને પ્રશંસા કર્મબંધનને અર્થે થાય છે, અને એ પ્રમાણે કરવાથી પ્રમાદનાં જે જે સ્થાનકોનું વધારે સેવન થાય છે, તેનો વૃદ્ધિ કરનાર તે વંદનાનો પ્રશંસા કરવાવાળો થાય છે. એ પ્રમાણે બાણીને પાસથાદિક કુગુરૂનો તથા સારંગી અને સુખશીલ ગુરૂનો સંસર્ગ, તેમનું દર્શન, તેમની

સાથે આલાપસંલાપ, તેમની સ્તુતિ અને તેમનો સહવાસ
પોતાનું હિત ઇચ્છનાર મનુષ્ય સર્વ ઉપાયે કરીને વળે છે.

હવે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી જોમના ભક્ત પરિણામ થયા હોય
છે, તેને માટે કહે છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧અહિ^૩ગિલ^૨હ ગલ^૪હ ઉઅરં, અહ^૫વા પચ્ચ^૬ગલંતિ નય^૬ણાંડં ।

^૭હા વિ^૮સમા કજ્જ^૯ગઈ, અહિ^{૧૦}ણા છ^{૧૧}છુંદરિ ગહિ^{૧૨}જ્ઞા ॥૧૭॥

અધિગિલતિ ગિલત્યુદર-મથવા પ્રત્યુદિલતિ નયનાનિ ।

હા ! વિષમા કાર્યગતિ-રહિના છછુંદરી ગૃહીતા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- (ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી જોના શિથિલ પરિ-
ણામ થયા હોય છે, તેને સર્પે છછુંદર ગ્રહણ કર્યા બરાબરનો
ન્યાય થાય છે, તે દષ્ટાંત બતાવવા માટે કહે છે.) સર્પ જો
છછુંદરને મુખમાં ગ્રહણ કર્યા પછી ગળી જાય તો તેનું ઉદર
ગળી જાય છે, અને જો પાછું કાઢી નાંખે છે, તો નેત્ર નાશ
પામેછે ! કાર્યની ગતિ વિષમ થઈ છે કે, સર્પે છછુંદર ગ્રહણ કર્યું !

હવે જોવા પરિણામવાગાને સ્થિત કરવાને ચારિત્રધર્મનું વિશેષ
પ્રકારે સર્વોત્કૃષ્ટપાત્ર બતાવવા કહે છે.

^૧કો ચક્ક^૨વટ્ટિરિ^૩દ્ધિ, ચઈ^૪ઉં દાસ^૫ત્તણં સમભિલસઈ ।

^{૧૦}કો વ રય^૬ણાંડં મુત્તં, પરિ^{૧૧}ગિન્હ^૮હ ઉવલ^૯સંડાઈ ॥૧૮॥

કથક્રવર્તિઋદ્ધિં, ત્વત્ત્વા દાસત્વં સમભિલષતિ ।

કો વા રત્નાનિ મુક્તવા, પરિગૃહ્ણાત્યુપલસંઘાનિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-ચક્રવર્તિપણની ઋદ્ધિને ત્યજી દઇને દાસપણનો અભિલાષ કોણ કરે ? વળી રત્નને મૂકી દઇને પ્રત્યરનો કકડો કોણ ગ્રહણ કરે ? (જે મૂર્ખ હોય અને લાભાલાભના વિચારથી અબ્બાણ હોય તે તેમ કરે.)

હવે પ્રાપ્ત થયેલું દુઃખ નાશ થશે એમ દાપ્તાંતવડે સિદ્ધ કરવા માટે કહે છે.

નેરઙ્ગયાણવિદુઃસ્વં, જિજ્ઞઙ કાલેણ કિં પુનઃનરાણં ।

તા ન ચિરં તુહ હોઈ, દુઃસ્વમિણં મા સમુચ્ચિયસુ ॥ ૧૯ ॥

નૈરયિકાનામપિ દુઃસ્વં, જીર્યતિકાલેન કિં પુનર્નરાણામ્ ।

તસ્માન્ન ચિરં તવ ભવતિ, દુઃસ્વમિદં મા સ્વિચ્ચસ્વ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-નારકીનાં દુઃખ પણ કાળે કરીને નાશ પામે છે. તો મનુષ્યના દુઃખો માટે શું કહેવું ? તે માટે તને આ દુઃખ ઘણા કાળ સુધી નહિ રહે, એમ સમજી તું ખેદ ન કર.

ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને છોડી દેવું, તે બહુજ અનિષ્ટ છે એમ ખતાવવા માટે કહે છે.

વરં અગ્નિમિ પવેસો, વરં વિસુદ્ધેણકમ્મણા મરણં ।

મા ગહિયઠ્ઠવયભંગો, મા જીઅં ચલિઅસીલસ્સ ॥ ૨૦ ॥

વરમયૌ પ્રવેશો, વરં વિશુદ્ધેન કર્મણા મરણમ્ ।

મા ગૃહીતવ્રતભંગો, મા જીવિતં સ્વલિતશીલસ્ય ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:-અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો તે શ્રેષ્ઠ છે, વિશુદ્ધકર્મ જે અણુસણ કરીને મરણ પામવું તે પણ શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ અહણ કરેલા વ્રતનો ભંગ કરવો તે શ્રેષ્ઠ નથી, તેમજ શીલથી સ્થાપના પામનારનું જીવવું પણ શ્રેષ્ઠ નથી.

પ્રાર્થને શ્રદ્ધાની દૃઢતા કરવા માટે સમક્રિતનું સ્વરૂપ, સમક્રિતની દુર્લભતા અને સમક્રિતનું ફળ બતાવે છે.

^૧અરિહં ^૨દેવો ^૪ગુરુણો, ^૩સુસાહુણો ^૫જિણમયં ^૬મહ ^૭પમાણં ।

^૮ઇચ્છાઇ ^૯સુહો ^{૧૦}ભાવો, ^{૧૨}સમ્મત્તં ^{૧૩}વિતિ ^{૧૧}જગગુરુણો ॥૨૧॥

અર્હન્ દેવો ગુરવઃ, સુસાધવો જિનમતં મમ પ્રમાણમ્ ।

ઇત્યાદિ શુભો ભાવઃ, સમ્યક્ત્વં વ્રુવતે જગદ્ગુરવઃ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-અરિહંત દેવ, સુસાધુ ગુરુ અને જૈનશાસન, તે મહારે પ્રમાણુ છે-ઇત્યાદિ જ્યાં શુભ ભાવ હોય છે, ત્યાં જગત્ગુરુ તીર્થંકર મહારાજ સમ્યક્ત્વ કહે છે.

સમ્યક્ત્વની દુર્લભતા.

^૨લબ્ધ ^૧સુરસામિત્તં, ^૪લબ્ધ ^૩પદુઅત્તણં ^૬ન ^૫સંદેહો ।

^૮एगं ^૭नवरि ^{૧૨}न ^{૧૩}लबभइ, ^૯दुल्लहरयणं ^{૧૦}च ^{૧૧}सममत्त ॥૨૨॥

લભ્યતે સુરસ્વામિત્વં, લભ્યતે પ્રભુત્વં ન સન્દેહઃ ।

एकं नवरं न लभ्यते, दुर्लभरत्नवत् सम्यक्त्वम् ॥ २२ ॥

અર્થ:-દેવોનું સ્વામીપણું (મન્દ્રપણું) પામીએ અને પ્રભુતા, (ઐશ્વર્યતા-ઠકુરાઈપણું) પણ મેળવીએ એમાં કંઈ સંદેહ જેવું નથી, પરંતુ વિશેષ પ્રકારે વિચારતાં એક દુર્લભ રત્ન (ચિંતામણી રત્ન) સદૃશ જે સમ્યક્ત્વ તે મેળવવું દુષ્કર છે.

સમ્યક્ત્વનું ફલ.

^૧ સમ્મત્તમિ ^૩ ડ ^૨ લદ્ધે, ^૪ વિમાણવજ્જં ^૬ ન ^૭ વંધણ ^૫ આડં ।

^૮ જડ્ઢિવિ ^૯ ન સમ્મત્તજઢો, ^{૧૧} અહવ ^{૧૪} ન વઢ્ઢાડ ^{૧૩} ડો ^{૧૨} પુઢિવિ ॥ ૨૩ ॥

સમ્યક્ત્વે તુ લબ્ધે, વિમાનવર્જં ન વચ્યત આયુઃ ।

यद्यपि न सम्यक्त्वजडो, ऽथवा न वद्धायुष्कः पूर्वम् ॥ २३ ॥

અર્થ:-સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કર્યા છતાં પ્રાણી વૈમાનિક દેવતાના આયુષ્ય સિવાય બીજું આયુષ્ય બાંધતો નથી; પણ જે તેણે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરીને પાછું વમી નાંખ્યું નહોય તો, અથવા સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિની પૂર્વે કોઈ અન્ય ગતિનું નિકાચિત આયુષ્ય ન બાંધ્યું હોય તો એ પ્રમાણે સમજવું.

સામાયિકનું ફલ.

^૨ દિવસે ^૩ દિવસે ^૪ લક્ષ્વં, ^૬ દેઢ ^૪ સુવન્નસ્સ ^૬ લ્લંડિયં, ^૭ ંગો ।

^૮ ંગો ^૯ પુળ ^{૧૦} સામાઢયં, ^{૧૨} કરેઢ ^{૧૩} ન પહુપ્પણ ^{૧૧} તસ્સ ॥ ૨૪ ॥

દિવસે દિવસે લક્ષં, દદાતિ સુવર્ણસ્ય સ્વાળિકકમેકઃ ।

एकः पुनः सामायिकं, करोति न प्रभुत्वे तस्य ॥ २४ ॥

અર્થ:-કોઈ પુરૂષ દિન દિન પ્રત્યે લાખ ખાંડી સુવર્ણ આપે છે અને કોઈ પુરૂષ સામાયિક કરે છે; તો તે સામાયિક કરનાર પુરૂષની તુલ્યતા (ખરોબરી) કરવાને સુવર્ણની ખાંડી આપનાર પુરૂષ થતો નથી. અર્થાત્ સામાયિકનું ફળ વિશેષ છે.

निंदपसंसासु^३ समो^४, समो^७ अ^५ माणावमाणकारीसु^६ ।

समसयणपरयणमणो^{*}, सामाइयसंगओ^१ जीवो^२ ॥ २५ ॥

निन्दाप्रशंसासु समः, समश्च मानापमानकारिषु ।

समस्वजनपरजनमनाः, सामयिक संगतो जीवः ॥ २५ ॥

અર્થ:-નિંદા અને પ્રશંસામાં, માન અને અપમાનમાં તથા સ્વજન અને પરજનમાં જેનું મન સમાન છે, તેને સામાયિકસંગત જીવ કહીએ. (સામાયિકમાં સ્થિત પુરૂષ એવો હોય.)

નિરર્થક સામાયિકનું ફળ.

सामाइयं^४ तु^५ काउं^६, गिहिकजं^७ जावि^१ चिंतए^२ सद्धौ^३ ।

अट्टवसट्टावगओ^६, निरस्थयं^{१२} तस्स^{१०} सामाइयं^{११} ॥ २६ ॥

*વાયનાચાર્ય શ્રી ગુણવિનય વિરચિત ધૃતિમાં પરિચય એવો પણ પાડે છે.

સામાયિકં તુ કૃત્વા, ગૃહકાર્યં યોઽપિ ચિન્તયતિ શ્રાદ્ધઃ ।
 આર્તરૌદ્રમુપગતો, નિરર્થકં તસ્ય સામાયિકમ્ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-પણ એ શ્રાવક સામાયિક કરતો છતો ગૃહ-
 કાર્યને ચિંતવે અને આર્ત રૌદ્ર ધ્યાનને વશ થાય, તો તેનું
 સામાયિક નિર્ર્થક છે.

આચાર્યના છત્રીશ ગુણ.

પ^૧ડિ^૨રૂ^૪વા^૩ઈ^૫ ચ^૬ઉ^૭દ^૮સ, સ્વ^૯તી^{૧૦}મા^{૧૧}ઈ^{૧૨} ય^{૧૩} દ^{૧૪}સ^{૧૫}વિ^{૧૬}હો^{૧૭} ધ^{૧૮}મ્મો^{૧૯} ।

બારસ ય^{૨૦} ભાવના^{૨૧}આ, સૂરિ^{૨૨}ગુણા^{૨૩} હંતિ^{૨૪} છત્તીસં^{૨૫} ॥૨૭॥

પતિરૂપાદય શ્વતુર્દશ, જ્ઞાન્ત્યાદિ શ્વ દશવિધો ધર્મઃ ।

દ્વાદશ ચ ભાવનાઃ, સૂરિગુણા ભવન્તિ પટ્ટત્રિંશત્ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-[પ્રતિરૂપ ૧, તેજસ્વી ૨, જુગ પ્રધાન (ઉત્કૃષ્ટ
 આગમના પારગામી અર્થાત્ સર્વ શાસ્ત્રના જ્ઞાણ) ૩, મધુર
 વચનવાળા ૪, ગંભીર ૫, ધૈર્યવાન ૬, ઉપદેશમાં તત્પર
 અને રૂઢા આચારવાળા ૭, સાંભળેલું નહિ ભૂલી જનારા ૮,
 સૌમ્ય ૯, સંગ્રહશીલ ૧૦, અભિગ્રહ મતિવાલા ૧૧, વિકથા
 નહિ કરનાર ૧૨, અચપલ ૧૩, અને પ્રશાંત હૃદયવાલા
 ૧૪,] એ પ્રતિરૂપાદિક ચૌદ ગુણ; (ક્ષમા ૧, આર્જવ ૨,
 માર્દવ ૩, મુક્તિ ૪, તપ ૫, સંયમ ૬, સત્ય ૭, શૌચ
 ૮, અકિંચન ૯, પ્રહાર્ય ૧૦) એ ક્ષમાદિક દશ પ્રકારનો

યતિધર્મ અને (અનિત્ય ૧, અશરણુ ૨, સંસાર ૩, એકત્વ ૪, અન્યત્વ ૫, અશુચિ ૬, આશ્રય ૭, સંવર ૮, નિર્ગ્ન ૯, લોહ સ્વરૂપ ૧૦. બોધિદુર્લભ ૧૧, અને ધર્મ ૧૨,) એ બાર ભાવના-એ પ્રમાણે સુરિ-આચાર્યના છત્રીશ ગુણ છે.

સાધુમુનિગજના સત્તાવીશ ગુણ.

^૧છવ્વય ^૨છકાયરક્ષા, ^૩પંચિદિયલોહનિગ્ગહો ^૪સ્વંતી ।
^૫ભાવવિસુદ્ધિ ^૬પડિલેહણા, ^૭ય ^૮કરણે ^૯વિસુદ્ધી ^{૧૦}ય ॥૨૮॥

ષટ્ત્રતાનિ ષટ્કાયરક્ષા, પંચેન્દ્રિય લોભનિગ્રહઃ જ્ઞાન્તિઃ ।

ભાવવિશુદ્ધિઃ પ્રતિલેખના, ચ કરણે વિશુદ્ધિ શ્ચ ॥ ૨૮ ॥

^{૧૧}સંજમજો ^{૧૨}ણ ^{૧૩}જુત્તો, ^{૧૪}અકુસલમળવયણકાયસંરોહો ।

^{૧૫}સીયાડપીડસહનં, ^{૧૬}મરણં ^{૧૭}ઉવસગ્ગસહનં ^{૧૮}ચ ॥ ૨૯ ॥

સંયમયોગેયુક્તો, ડ્કુશ્લમનોવચનકાયસંરોધઃ ।

શીતાદિપીડાસહનં, મરણમુપસર્ગસહનં ચ ॥ ૨૯ ॥

અર્થઃ-(પ્રાણાતિપાત ૧, મુખાવાહ ૨, અદત્તાદાન ૩, મૈથુન ૪, પરિગ્રહ ૫ અને રાત્રિભોજન ૬) એ છને ત્યાગ કરવા રૂપ છ વ્રત; (પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેજઃ ૩, વાયુ ૪, વનસ્પતિ ૫ અને પ્રસકાય ૬) રૂપ છકાયની

રક્ષા, (સ્પર્શેન્દ્રિય ૧, રસેન્દ્રિય ૨, ઘ્રાણેન્દ્રિય ૩, ચક્ષુરેન્દ્રિય ૪, અને શ્રોત્રેન્દ્રિય ૫) એ પાંચ ઈન્દ્રિયો; અને લોભનો નિગ્રહ ૧૮, ક્ષમા ૧૯, ભાવની વિશુદ્ધિ ૨૦, પડિલેહણ કરવામાં વિશુદ્ધિ ૨૧, સંયમ યોગ યુક્ત રહેવું ૨૨, અકુશલ મન ૨૩, અકુશળ વચન ૨૪, અકુશળ કાયાનો સંરોધ ૨૫, શીતાદિ પીડાનું સહન ૨૬ અને મરણનો ઉપસર્ગ સહન કરવો તે ૨૭, આ પ્રમાણે સત્તાવીશ ગુણ સાધુના થાય છે.

સત્તાવીસગુણે^૨હિં, એ^૧હિં જો^૩ વિભૂસિઓ^૪ સાહુ^૪ ।

તં^૬ પળમિજ્જ^{૧૧}ઈ ભત્તિભરે^૮ણહિય^{૧૦}ણ^૭ રે^૯ જીવ^૯ ॥ ૩૦ ॥

સપ્તવિંશતિગુણે^૨રેતૈ, યો^૧ વિભૂષિતઃ^૪ સાધુઃ ।

તં પ્રણમય^{૧૧} ભક્તિભરે^૮ણ હૃદયે^{૧૦}ન રે^૯ જીવ ! ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-પૂર્વોક્ત સત્તાવીશ ગુણે કરીને જે સાધુ વિભૂષિત હોય, તેને રે જીવ ! તું બહુ ભક્તિવાળા હૃદયે કરીને નમસ્કાર કર.

શાવકના એકવીશ ગુણ.

ધમ્મરયણસ્સ^૧ જુગ્ગો^૨, અક્ખુહો^૪ રૂવવં^૫ પગડ્સોમો^૬ ।

લાગપ્પિઓ^૭ અકૂરો^૮, મીરૂ^૯ અસઢા^{૧૦} સુદન્નિવન્નો^{૧૧} ॥ ૩૧ ॥

धर्मरत्नस्य योग्यो, ऽक्षुद्रो रूपवान् प्रकृतिसौम्यः ।

लोकप्रियोऽकूरो, भीरुरशठः सुदाक्षिण्यः ॥ ३१ ॥

^{१२ १३ १४ १५ १६ १७}
लज्जालू अ दयालू, मज्झत्थो सोमदिट्ठी गुणरागी ।

^{१८ १९ २० २१}
सक्कह सुपक्खजुत्तो, सुदीर्घदंसी विसेसन्नू ॥ ३२ ॥

लज्जालुश्च दयालु, मध्यस्थः सौम्यदृष्टिर्गुणरागी ।

सत्कथकः सुपक्षयुक्तः, सुदीर्घदर्शी विशेषज्ञः ॥ ३२ ॥

^{२२ २३ २४ २५ २६}
वृद्धानुगो विणिओ, कयन्नओ परहिअत्थकारी अ ।

^{२७ २८ २९ ३० ३१ ३}
तह चेव लद्धलक्खो, इगवीसगुणो हवइ सट्ठो ॥ ३३ ॥

वृद्धानुगो विनीतः, कृतज्ञः परहितार्थकारी च ।

तथाचैव लब्धलक्ष्य-एकविंशतिगुणो भवति श्राद्धः ॥ ३३ ॥

अर्थः-धर्मरत्नने योग्य ओवो श्रावक ओकवीश गुणे करीने युक्त होय. ते ओकवीश गुण आ प्रमाणे-अक्षुद्र १, उपपंत २, प्रकृतिमे सौम्य ३, लोकप्रिय ४, अकूर ५, भीरु ६, अशठ ७, सुदाक्षिण्यवान् ८, लज्जालु ९, दयालु १०, मध्यस्थ सौम्यदृष्टि ११, गुणरागी १२, सत्कथक १३, सुपक्षयुक्त १४, सुदीर्घदर्शी १५, विशेषज्ञ १६, वृद्धानुग १७, विनीत १८, कृतज्ञ १९, परहितार्थकारी २०, तेभन् लब्धलक्ष २१.

(૧૩૦)

જિનાગમનું ઉત્કર્ષપણું.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

કત્થ^૪ અમ્હારિસા^૨ પાણી^૩, દૂસમા^૧ દોસદૂસિઆ^૧ ।

હા^૫ અણાહા^{૧૦} કહું^{૧૧} હુંતા^{૧૨}, ન^૮ હુંતો^૬ જડ^૬ જિનાગમો^૭ ॥૩૪॥

કુત્રાસ્માદશઃ પ્રાણિનો, દુઃષમદોષદૂષિતાઃ ? ।

હા ! અનાથાઃ કથમભવિષ્યન્નાડમવિષ્યદિ જિનાગમઃ ॥૩૪॥

અર્થઃ:-દૂષમ કાલના દોષે કરીને દૂષિત એવા અમારા
જેવા પ્રાણીઓ ક્યાં? અર્થાત્ શું ગણત્રીમાં? ઘણી ખેદજનક
વાત છે કે, જે જિનાગમ ન હોત તો અનાથ એવા જે
અમે તેનું શું થાત? અર્થાત્ સ્વામી રહિત અમોને
જિનાગમ જ આ પંચમકાળમાં આધાર છે.

આગમનો આદર કરવામાં રહેલ તાત્પર્ય.

આગમં^૧ આયરંતેણં^૨, અત્તણો^૩ હિયકંચિણો^૪ ।

તિત્થનાહો^૫ ગુરૂ^૬ ધમ્મો^૭, સઁવ્વે^૮ તે^૯ વહુમન્નિયા^{૧૦} ॥૩૫॥

આગમમાચરતા, આત્મનો હિતકાંક્ષિણા ।

તીર્થનાથો ગુરુર્ધર્મઃ, સર્વે તે વહુમાન્યાઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ:-આગમને અર્થાત્ આગમોક્ત રહસ્યને આચ-
રતા છતાં આત્માના હિતેચ્છુ પુરૂષે તીર્થનાથ અરિહંત

ભગવંત, સદ્ગુરુ અને કેવલી પ્રરૂપિત ધર્મ એ સર્વ બહુ
માનનીય છે (સત્યપણે અંગીકાર કરવા યોગ્ય થાય છે.).

કયા સંઘને, સંઘ ન કહેવો ?

(આર્યાવૃત્તમ)

સુહસીલા^૧ઓ સચ્છંદચારિણો^૨, વૈરિણો^૪ સિવપહસ્સ^૩ ।

આણાભટ્ટાઓ^૫ બહુજણાઓ^૬, મા ભણહ સંઘુન્તિ^૭ ॥૩૬

સુસ્વશીલાઃ સ્વચ્છંદચારિણો, વૈરિણઃ શિવપથસ્ય ।

આજ્ઞાભ્રષ્ટાન્ બહુજનાન્, મા ભણતુ સંઘ ઇતિ ॥ ૩૬ ॥

અથ:—જ્ઞાતમસ્વામી પ્રત્યે શ્રી વીર ભગવંત કહે છે,
સુખશીલિયા અર્થાત્ સુખને વિષે સ્થાપન કર્યો છે આત્મા
જેણે એવા અને સ્વેચ્છા મુજબ વર્તવાવાળા, તથા મોક્ષ-
માર્ગના વૈરી, તેમ જ જિનાશા થકી બ્રહ્મ એવા ઘણા લોકો
હોય, તોપણ તેને સંઘ એમ ન કહેવો.

કયા સંઘને સંઘ કહેવો ?

૧ ૨ ૪ ૩ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
એગો સાહૂ^૧ એગા, ય સાહુણી^૨ સાવઓવિ સઢ્ઠી^૪ વા ।

૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૨ ૧૪
આણાજુત્તો^{૧૦} સંઘો, સેસો^{૧૧} પુણ અઢ્ઠીસંઘાઓ^{૧૪} ॥૩૭॥

एकः साधुरेका च साध्वी, श्रावकोऽपि श्राद्धी वा ।

आज्ञायुक्तः संघः, शेषः पुनरस्थिसंघातः ॥ ३७ ॥

અર્થ:-એક સાધુ, એક સાધ્વી, એક શ્રાવક અને એક શ્રાવિકા (આ ચાર ભેદે કરીને સંઘ કહેવાય છે,) તેમાં જે જિનાજ્ઞાએ કરીને યુક્ત હોય, તેને સંઘ કહેવો. બાકીનાને હાડકાનો સંઘ-સમૂહ કહેવો.

સંઘનું લક્ષણ.

નિમ્મલનાણપહાણો, દંસણજુત્તો ચરિત્તગુણવંતો ।

તિત્થયરાણં ય પુજ્જો, વુચ્છઈ અગ્ગસિન્નો સંઘો ॥૩૮॥

નિર્મલજ્ઞાનપ્રધાનો, દર્શનયુક્તશ્વારિત્રગુણવાન્ ।

તીર્થંકરાણાં ચ પૂજ્ય, ઉચ્યતે એતાદૃશઃ સંઘઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-નિર્મલ જ્ઞાનની છે પ્રધાનતા જેને વિષે, (નિર્મલ જ્ઞાનવાન) દર્શન જે સમ્યક્ત્વ તેણે કરીને યુક્ત અને ચારિત્રના ગુણે કરીને અલંકૃત એવો જે સંઘ છે, તે તીર્થંકર ભગવંતને પણ પૂજ્ય છે; તેથી એવા ગુણવાનને સંઘ કહીએ.

જિનાજ્ઞાનું મુખ્યપર્ણ.

જહ તુસખંડણં, મયમંડણાઈ રુણાઈ સુન્નરન્નમિ ।

વિહલાઈ તહ જાણસુ, આણારહિયં અણુઘાણં ॥૩૯॥

યથા *તુષખંડનં, મૃતમંડનानि *રુદિતાનિ શૂન્યારણ્યે ।
વિફલાનિ તથા જાનીદિ, આજ્ઞારહિતમનુષ્ઠાનમ્ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:-જેમ ફેાતરાને ખાંડવું, મડદાને શણગારવું અને
શૂન્ય અરણ્યમાં રેાવું નિષ્ફલ છે, તેમ આજ્ઞા રહિત અનુ-
ષ્ઠાન પણ નિષ્ફલ બાણવું.

આ^૧ણા^૨ઈ તવો^૩ આ^૪ણા^૫ઈ, સંજમો^૬ તહ^૭ ય દાણમાણા^૮ ।
આ^૯ણારહિ^{૧૦}ઓ^{૧૧} ધમ્મો^{૧૨}, પલાલ^{૧૩} પુલ્લૂવ^{૧૪} પડિહા^{૧૫}ઈ ॥ ૪૦ ॥

આજ્ઞયા તપઃ આજ્ઞયા, સંયમ સ્તથા ચ દાનમાજ્ઞયા ।

આજ્ઞારહિતો ધર્મઃ, પલાલપૂલકવત્ પ્રતિભાતિ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-આજ્ઞાએ જ તપ, આજ્ઞાએ જ ચારિત્ર અને
આજ્ઞાએ જ દાન કરવું; કેમકે આજ્ઞા રહિત જે ધર્મ છે,
તે તૃણ સમૂહની પેઠે શોભે છે. અર્થાત્ આજ્ઞા રહિત ધર્મ
શોભતો નથી.

આજ્ઞા રહિતપણે કરેલી ધર્મક્રિયા નિર્થક છે.

આ^૧ણા^૨ખંડ^૩ણકારી, જ^૪ઈ^૫વિ^૬ તિકાલ^૭ મહાવિભૂ^૮ઈ^૯ ।
પૂ^{૧૦}ણ^{૧૧}ઈ^{૧૨} વીયરાયં, સઠ્ઠ^{૧૩}વંપિ^{૧૪} નિરત્થયં^{૧૫} તસ્સ ॥ ૪૧ ॥

આજ્ઞાસ્વંદનકારી, યદ્યપિ ત્રિકાલં મહાવિભૂત્યા ।
પૂજયતિ વીતરાગં, સર્વમપિ નિરર્થકં તસ્ય ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાનું ખંડન કરવાવાળો પુરૂષ
જો કે, મ્હોટી સંપદાવડે કરીને ત્રણે કાલ વીતરાગ દેવની
પૂજા કરે, તોપણ તે સર્વે ક્રિયા જેની પૂજા કરવી છે, તેની
આજ્ઞાથી બહાર હોવાથી નિરર્થક છે.

૨ રત્નો આનામંગે, ૩ ઇક્કુચ્ચિ ૪ ય ૫ હોઈ ૬ નિગ્ગહો ૭ લોણ ।
૮ સવ્વન્નઆણમંગે, ૯ અણંતસો ૧૦ નિગ્ગહો ૧૧ હોઈ ॥ ૪૨ ॥

રાજ્ઞ આજ્ઞામંગે, એકથૈવ ભવતિ નિગ્ગહો લોકે ।
સર્વજ્ઞાજ્ઞામંગે, અનન્તશો નિગ્ગહો ભવતિ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-આ લોકને વિષે રાજાની આજ્ઞાનો ભંગ કર-
વાથી એક જ વાર નિગ્ગહ-દંડ થાય છે, પરંતુ સર્વજ્ઞની
આજ્ઞાનો ભંગ કરવાથી અનંતીવાર નિગ્ગહ-બહુ જન્મોને
વિષે છેદન, ભેદન, જન્મ, જરા, મરણ, શોક અને રોગાદિ
રૂપ દંડને પામે છે.

અવિધિયં અને વિધિયં કરેલા ધર્મમાં અંતરપણું.

૧ જહ ૨ ભોયણમ ૩ વિહિકયં, ૪ વિણાસ ૫ એ વિહિકયં ૬ જિયાવેઈ ।
૭ તહ ૮ અવિહિકઓ ૯ ધમ્મો, ૧૦ દેઈ ૧૧ ભવં ૧૨ વિહિકઓ ૧૩ મુક્કસં ॥ ૪૩

યથા મોજનમવિધિકૃતં, વિનાશયેદ્વિધિકૃતં જીવયતિ ।

તથાઽવિધિકૃતધર્મો, દદાતિ ભવં વિધિકૃતો મોક્ષમ્ ॥૪૩॥

અર્થ:-જેમ અવિધિયે કરેલું ભોજન શરીરનો વિનાશ કરે છે અને વિધિયે કરેલું ભોજન પુષ્ટિ આપે છે, તેમ અવિધિયે કરેલો ધર્મ સંસારને વધારે છે અને વિધિયે કરેલો ધર્મ મોક્ષને આપે છે.

દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવનું અંતરપણું.

^૧મેરુસ્સ^૩ સરિસવસ્સ^૨ ય, ^૪જિત્તિયમિત્તં^૫ તુ^૬ અંતરં^૭ હોઈ^૮ ।

^{૧૧}દઠ્ઠવત્થય^૯ભાવત્થય^{૧૦}, અંતરમિહ^{૧૧} તિત્તિયં^{૧૨} નેયં ॥૪૪॥

મેરોઃ સર્પસ્ય ચ, યાવન્માત્રં ત્વન્તરં ભવતિ ।

દ્રવ્યસ્તવભાવસ્તવયો-રન્તરમત્ર તાવજ્જયમ્ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-મેરુપર્વત અને સરસવમાં જેટલું અંતર છે, તેટલું અંતર અહિં દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવમાં બાણુયું.

દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવનું ઉત્કૃષ્ટ ફલ.

^૧ઉક્કોસં^૨ દઠ્ઠવત્થયં^૩, આરાહિયં^૪ જાઈ^૫ અચ્ચયં^૬ જાવ^૭ ।

^૭ભાવત્થણ^{૧૦} પાવઈ^૮, અંતમુહુત્તેણ^૯ નિવ્વાણં ॥૪૫॥

ઉત્કૃષ્ટં દ્રવ્યસ્તવ, મારાધ્ય યાત્યચ્યુતં યાવદ્ ।

ભાવસ્તવેન પ્રાપ્નો-ત્યન્તર્મુહૂત્તેણ નિર્વાણમ્ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-દ્રવ્યસ્તવનો આરાધક વધારેમાં વધારે અન્યુત નામે બારમા દેવલોક સુધી જાય અને બાવસ્તવે કરીને અંત-મુક્તિમાં નિર્વાણને પામે.

કેવા ગચ્છનો ત્યાગ કરવો ?

જ^૪સ્થ^૧ ય મુ^૩ણિ^૫ણૌ કય^૬વિ, ક્રયા^૭ઈ કુ^૮ર્વંતિ નૈ^૯ચ પ^{૧૦}ચ્ચ^{૧૧}ન^{૧૨}દ્ઘા^{૧૩} ।
તં ગ^{૧૪}ચ્છં ગુ^{૧૫}ણસા^{૧૬}યર, વિ^{૧૭}સંવ દૂ^{૧૮}રં પરિ^{૧૯}હરિ^{૨૦}જ્ઞા ॥૪૬॥

યત્ર ચ મુનયઃ ક્રયવિ-ક્રયાદિં કુર્વન્તિ નિત્યપ્રભ્રષ્ટાઃ ।

તં ગચ્છં ગુણસાગર !, વિષવત્ દૂરં પરિહર ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં નિત્ય બ્રધાચારી એવા મુનિયો કયવિકયાદિ કરે છે, તે ગચ્છને હે ગુણસાગર ! વિષની પેઠે દૂર ત્યજ દે.

જ^૨સ્થ^૧ ય અ^૩જ્જાલ^૪દ્ધં, પ^૫ડિ^૬ગ્ગહ^૭મા^૮ઈય વિ^૯વિ^{૧૦}હ^{૧૧}મુ^{૧૨}વગર^{૧૩}ણં ।
પ^{૧૪}ડિ^{૧૫}મુંજ^{૧૬}ઈ સા^{૧૭}હૂ^{૧૮}હિં, તં ગો^{૧૯}યમ^{૨૦} કેરિ^{૨૧}સં ગ^{૨૨}ચ્છં ॥૪૭॥

યત્ર ચાર્યાલબ્ધં, પ્રતિગ્રહાદિક વિવિધમુપકરણમ્ ।

પ્રતિમુજ્યતે સાધુભિઃ, સ ગૌતમ ! કીદૃશો ગચ્છઃ ? ॥૪૭॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં સાધ્વીએ લાવેલાં વસ્ત્ર પાત્રાદિ ઉપકરણો સાધુઓ ભોગવે છે, હે ગૌતમ ! તે કેવો ગચ્છ ?
અર્થાત્ કાંઈ નહિ એવો જાણવો.

જહિ નત્થિ સારણા વારણા, ય પડિચોયણા ય ગચ્છંમિ ।
 સો અગચ્છો ગચ્છો, સંજમકામીહિ મુત્તવ્વો ॥૪૮॥

યત્ર નાસ્તિ સારણા, વારણા ચ પ્રતિચોદના ચ ગચ્છે ।

સ ચાગચ્છો ગચ્છઃ, સંયમકામિભિ મોક્તવ્યઃ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં સારણા, વારણા, ચ શબ્દથી ચો-
 યણા અને પડિચોયણા થતી નથી, તે ગચ્છ અગચ્છ તુલ્ય
 છે, તેથી સંયમના વાંચક મુનિઓએ તે ગચ્છને તથા દેવો.

ગચ્છની ઉપેક્ષા કરવાનું અને પાલવાનું ફલ.

ગચ્છં તુ ઉવેહંતો, કુવ્વઈ દીહંભવે વિહીણા ।
 પાલંતો પુણ સિજ્ઝઈ, તઈઅ ભવે ભગવઈ સિદ્ધં ॥૪૯॥

ગચ્છં તૂપેક્ષયન્, કુર્યાદીર્ધં ભવં વિધિના ।

પાલયન્પુનઃ સિદ્ધ્યતિ, તૃતીયભવે ભગવત્યાં સિદ્ધમ્ ॥૪૯॥

અર્થ:-ગચ્છની ઉપેક્ષા કરે તો દીર્ધ-લાંબા ભવ કરે
 અને વિધિપૂર્વક પાલન કરે તો ત્રીજે ભવે સિદ્ધપદ પામે.
 એ પ્રમાણે શ્રી ભગવતિસૂત્રમાં સિદ્ધપણે કહ્યું છે.

જત્થ હિરન્નસુવન્નં, હત્થેણ પરાણગંપિ નો છિપ્પે ।

કારણસમપ્પિયંપિ હુ, ગોયમ ગચ્છં તયં ભણિયં ॥૫૦॥

યત્ર હિરણ્યસુવર્ણે, હસ્તેન પરકીયમપિ નો સ્પૃશેત્ ।

કારણસમર્પિતમપિ દિ, ગૌતમ ! ગચ્છઃ સ ભણિતઃ ॥૫૦॥

અર્થઃ:-જે ગચ્છમાં મુનિયો કારણથી આપ્યા છતાં પણ પારકા એવા હિરણ્ય અને સુવર્ણને હસ્તસ્પર્શ પણ કરતા નથી, તેવા ગચ્છને ગચ્છ કહ્યો છે.

પુઢવિદગઅગણિમારુઅ-વણસ્સઙ્ગ^{૧ ૨ ૪ ૩} તહતસાણવિવિહાણં^{૫ ૬ ૮ ૧૦ ૭ ૧૧ ૧૨}
મરણંતેવિ ન પીડા, કીરઙ્ગ મણસા તયં ગચ્છં ॥૫૧॥

પૃથ્વ્યુદકાઽગ્નિમારુત, વનસ્પતીનાં તથા ત્રસાણાં વિવિધાનામ્
મરણાન્તેઽપિ ન પીડા, ક્રિયતે મનસા સ ગચ્છઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્થઃ:-પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ અને વિવિધ પ્રકારના ત્રસ જીવોને જેઓ મરણાંતે પણ મનવડે કરીને પણ પીડા કરતા નથી, એવા ગચ્છને ગચ્છ કહેવો.

મૂલગુણેહિં વિમુક્કં, बहुगुणकलियंपि लब्धिसंपन्नं ।
उत्तमकुलेवि जायं, निच्चाडिज्जइ तयं गच्छं ॥५२॥

મૂલગુણૈર્વિમુક્તં, बहुगुणकलितमपि लब्धिसंप्राप्तम् ।

उत्तमकुलेऽपि जातं, निर्घाटयति स गच्छः ॥ ५२ ॥

અર્થઃ:-કોઈ પણ મુનિનીના બહુ ગુણે અલંકૃત હોય,

લઘિસંપન્ન હોય અને ઉત્તમ કુલમાં ઉત્પન્ન થએલા હોય,
તોપણ મૂળ ગુણે કરીને વિમુક્ત હોય; એવાને જે કાઢી મૂકે
છે, એવો ગચ્છ તે જ ગચ્છ છે.

જ^૧તથ^૪ ય^૫ ઉસહાદી^૩ણં, તિ^૨ત્થયરા^૬ણં^૭ રુ^૮રિંદમ^૯હિયા^{૧૦}ણં ।
ક^૨મ્મટ્ઠ^૬વિમુક્કા^૭ણં, આ^૮ણં ન^૯ સ્વલિ^{૧૦}જ્જઈ સ ગચ્છો ॥૫૩॥

યત્ર ચ ઋષભાદીનાં, તીર્થકરાણાં સુરેન્દ્રમદિતાનામ્ ।
કર્માણિવિમુક્તાના, માણાં ન સ્વલતિ સ ગચ્છઃ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં અષ્ટકર્મ વિમુક્ત અને સુરેન્દ્રપૂજિત
શ્રી ઋષભાદિક તીર્થકરોની આજ્ઞા સ્ખલના પામતી નથી,
તે ગચ્છને ગચ્છ જાણવો.

જ^૨તથ^૧ ય^૬ અજ્ઞા^૭હિં^૪ સમં, થે^૫રાવિ^૮ ન^૯ ઉહ્લ^૩વંતિ ગય^{૧૦}દસ^{૧૧}ણાં ।
૧૩૧૦ ૧૪ ૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૬
ન ય^{૧૩} જ્ઞાયંતિ^{૧૪}ત્થી^{૧૧}ણં, અંગો^{૧૨}વંગા^{૧૫}ઈં તં ગચ્છં ॥ ૫૪ ॥

યત્રચાર્યાભિઃ સમં, સ્થવિગઅપિનોહ્લપન્તિ ગતદશનાઃ ।
ન ચ ધ્યાયન્તિ સ્ત્રીણા-મંગોપાંગાનિ સ ગચ્છઃ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છને વિષે જેના દાંત પણ ગએલા છે
એવાં સ્થવિર પણ, સાધ્વીની સાથે જોલતા નથી અને સ્ત્રીનાં
અંગોપાંગને નિરખતા નથી, તેને ગચ્છ કહીએ.

વજેઈ^૪ અપ્પમત્તો, અજ્ઞાસંસંગિ^૩ અગ્ગિવિસસરિસી^૨ ।
 અજ્ઞાણુચરો^૫ સાહૂ^૬, લહઈ^{૧૦} અકિત્તિ^૯ યુ^૭ અચિરેણ^૮ ॥૫૫॥

વર્જયત્યપ્રમત્ત, આર્યાસંસર્ગમગ્નિવિષસદ્દશમ્ ।

આર્યાનુચરઃ સાધુ, લંભતેઽકીર્તિં સ્વલ્પચિરેણ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-અપ્રમત્ત મુનિ મહારાજાએ અગ્નિ અને વિષ
 સદશ આર્યાનો જે સંસર્ગ છે, તે વર્જવો. આર્યાનો (સાધ્વીનો)
 અનુચર સાધુ નિશ્ચે સ્વલ્પકાલમાં અપકીર્તિ પામે છે.

શોભનો પુષ્ટિ.

જો^૧ દેઈ^૩ કણયકોડિં^૨, અહવા^૪ કારેઈ^૬ કણયજિણ^૫ ભવણં ।
 તસ્સ^૭ ન તત્તિય^{૧૦} પુત્તં^૮, જત્તિય^૯ વંભઠ્ઠવણ^{૧૧} ધરિણ^{૧૨} ॥૫૬॥

યો દદાતિ કનકકોટિ, મથવા કારયતિ કનકજિનમ્ભવનમ્ ।

તસ્ય ન તાવત્પુણ્યં, યાવદ્ બ્રહ્મવ્રતે ધારિતે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:-જો કોઈ પ્રાણી સુવર્ણની કોટિ અર્થાત્ કોટા
 રૂપિયાની કિંમતનું સુવર્ણ યાચકોને આપે, અથવા કંચનનું
 જિનભવન કરાવે, તોપણ તેને તેટલું પુણ્ય ન થાય કે, જેટલું
 બ્રહ્મવ્રત ધારણ કરનારને થાય છે.

(૧૩૧)

સીલં^૧ કુલઆહરણં,^૨ સીલં^૪ રૂવં^૬ ચ^૩ ઉત્તમં^૫ હોઈ^૭ ।

સીલં^૮ ચિયં^{૧૦} પંડિત્તં,^૯ સીલં^{૧૧} ચિયં^{૧૪} નિરુવમં^{૧૨} ધમ્મં^{૧૩} ॥૫૭॥

શીલં કુલાભરણં, શીલં રૂપં ચોત્તમં ભવતિ ।

શીલં ચૈવ પાણ્ડિત્યં, શીલં ચૈવ નિરુપમો ધર્મઃ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-શીળ કુળના આભરણુ સમાન છે, શીળ તે જ ઉત્તમ રૂપ છે, શીળ તે જ પાંડિત્ય છે અને શીળ તે જ નિરૂપમ ધર્મ છે.

કુમિત્રનો સંગ ઘર્જવાનાં ઉપદેશ.

(અનુશુપ્તૃત્તમ)

વરં^૨ વાહી^૧ વરં^૪ મચ્ચૂ,^૩ વરં^૬ દારિદ્રસંગમો^૫ ।

વરં^૮ અરણ્ણવસો^૯ અ, મા^૭ કુમિત્તાણ^{૧૨} સંગમો^{૧૦} ॥૫૮॥^{૧૧}

વરં વ્યાધિ વરં મૃત્યુ, વરં દારિદ્ર્યસંગમઃ ।

વરમરણ્યવાસશ્ચ, મા કુમિત્રાણાં સંગમઃ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-વ્યાધિ, મૃત્યુ અને દારિદ્ર્યનો સંગમ તેમ જ અરણ્યમાં વાસ એ સઘળું દ્રેષ છે, પરંતુ કુમિત્રનો સંગમ તેવો નથી.

(૧૪૨)

અગીયત્થ^૧ કુસીલેહિં^૨, સંગં^૩ તિવિહેણ^૪ વોસિરે ।

મુક્ખમગ્ગંસિમે^૬ વિગ્ધં^૫, પહંમિ^૭ તેણગે^૮ જહા^{૧૦} ॥ ૫૯ ॥

અગીતાર્થ કુસીલૈઃ, સંગં ત્રિવિધેન વ્યુત્સજેત્ ।

મોક્ષમાર્ગે ઇમે વિદ્વાઃ, પથિ સ્તેનકો યથા ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-અગીતાર્થ અને કુસીલિયાને સંગ ત્રિવિધે કરીને તથા દેવો. કેમકે રસ્તામાંના ચોરની પેઠે તેઓ મોક્ષ માર્ગમાં વિદ્વ કરનારા છે.

અગીતાર્થ અને કુસીલિયાને નજરે પણ ન જોવા.

(આર્યાવૃત્તમ્)

ઉન્મગ્ગદેસણાણ^૩, ચરણં^૫ નાસંતિ^૬ જિણવરિંદાણં^૪ ।

વાવન્નદંસણા^૧ સ્વલુ^૨, ન હુ^{૧૦} લલ્ભા^૮ તારિસં^{૧૧} દદ્ધું^૭ ॥ ૬૦ ॥

ઉન્માર્ગદેશનયા, ચરણં નાશયન્તિ જિનવરેન્દ્રાણામ્ ।

વ્યાપન્નદર્શનાઃ સ્વલુ, નહિ લભ્યં તાદૃશાં દર્શનમ્ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-ઉન્માર્ગની દેશના દેવાથી નિશ્ચે નાશ પામ્યું છે સમકિત જેઓનું એવા પુરૂષો શ્રી જિનેશ્વર ભગવાંતનું કહેલું ચારિત્ર નાશ પમાડે છે, માટે તેઓનું દેખવું પણ ન થાયે.

પરિવારપૂ^૨અહેઠ^૩, ઓસન્નાણ^૧ ચ આણુવિત્તી^૪ણ ।

ચરણ^૫કરણ^૬નિગૂહ^૭ઈ, તં^૮ દુલહં^૯ બોહિ^{૧૦}અં જાણં^{૧૧} ॥૬૧॥

પરિવારપૂજાદેતવે-ડવસન્નાનામનુવૃત્ત્યા ।

ચરણકરણૌ નિગુહતિ, તંદુર્લભવોધિકં જાનીહિ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-પરિવારના પૂજના હેતુથી ઓસન્નાની અનુવૃત્તિએ
આણે અને ચરણસિત્તરી કરણસિત્તરીને ગોપવે, તેને સમકિત
દુર્લભ બાણુવું.

ઑસન્નાની નિશ્રાપ ચાલવાથી સાગ મુનિમાં પણ દાંષ
પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યાં વૃષ્ટાંત કહે છે.

અં^૨વસ્સ^૧ય નિં^૪વસ્સ^૩ય, દુ^૫ળહં^૬પિ સમાગ^૮યાઈં^૭ મૂલાઈં^૯ ।

સંસર્ગ^{૧૦}ેણ ત્રિ^{૧૧}ણદ્વો, અં^{૧૨}વો નિં^{૧૩}વત્તણં^{૧૪} પત્તો ॥ ૬૨ ॥

આમ્રસ્ય ચ નિમ્બસ્ય ચ, દ્વયોરપિ સમાગતાનિ મૂલાનિ ।

સંસર્ગેણ વિનષ્ટ, આમ્રો નિમ્બત્વં પ્રાપ્તઃ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-આંબાના અને લીંબડાના એ બન્નેનાં મૂળ
એકઠાં થયાં, તેમાં લીંબડાના સંસર્ગથી આંબો વિનષ્ટ થયો
અને લીંબડાપણને પામ્યો.

પક્ષ્ણકુલે^૧ વસંતો^૨, સડળીપારોવિ^૩ ગરહિઓ^૪ હોઈ^૫ ।

ઇય^૭ દંસળા^૮ સુવિહિઆ^{૧૦}, મજિજ્ઞ^{૧૧} વસંતા^૯ કુસીલાળં ॥૬૩

પક્ષ્ણકુલે વસન્, શકુનિપારોઽપિ ગર્હિતો ભવતિ ।

इति दर्शनं सुविहिता, मध्ये वसन्तः कुशीलानाम् ॥ ६३ ॥

અર્થ:-ચંડાળના કુળને વિષે વસંતો એવો શકુન-
પારક (જ્યોષી) પણ નિંદાને પાત્રથાય છે. તેમ જ સુવિ-
હિત એવા મુનિ પણ કુશીલિયામાં વસવાથી નિંદનીક
થાય છે.

उत्तमनो संगतथी यतो लाभ.

ઉત્તમજનસંસર્ગી^૧, સીલ^૨ દરિદ્રંપિ^૩ કુળઈ^૪ સીલઢું^૫ ।

જહ^૬ મેરુગિરિ^૭ વિલગ્નં^૮, તળંપિ^૯ કળગત્તળમુવેઈ^{૧૦ ૧૧} ॥૬૪

उत्तमजनसंसर्गः, शीलदरिद्रमपि करोति शीलान्वयम् ।

यथा मेरुगिरिविलग्नं, तृणमपि कनकत्वमुपैति ॥ ६४ ॥

અર્થ:-ઉત્તમ જનની સંગતિ, શીળ રહિત પુરુષને
પણ શીળયુક્ત કરે છે, જેમ મેરુપર્વત સાથે લાગેલાં તૃણ
પણ સુવર્ણપણને પામે છે.

મિથ્યાત્વ, મહાદોષને ઉત્પન્ન કરનારું છે.

૧૦ ૯ ૭ ૧૧ ૮ ૧૩ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૪
 નવિ તં કરેસિ અગ્ની, નેવ વિસં નેવ કિન્હસપ્પો અ ।
 ૪ ૬ ૫ ૧ ૩ ૨
 જં કુણઙ્ગ મહાદોસં, તિઠ્ઠવં જીવસ્સ મિચ્છત્તં ॥૬૫॥

નાપિ તત્કરોત્યગ્નિ, નૈવ વિષં નૈવ કૃષ્ણસર્પશ્ચ ।

યત્ કરોતિ મહાદોષં, તીવ્રં જીવસ્ય મિથ્યાત્વમ્ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:-તીવ્ર મિથ્યાત્વ, જીવને જેટલો મહાન્ દોષ કરે છે, તેટલો દોષ અગ્નિ, વિષ અને કાળો સર્પ પણ કરતો નથી.

મિથ્યાત્વ છતે બીજું સર્વ નિરર્થક છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૬ ૭ ૫
 કટ્ઠં કરેસિ અપ્પં, દમોસિ અત્થં ચયંસિ ધમ્મત્થં ।
 ૮ ૧૦ ૧૧ ૯ ૧૨ ૧૩
 ઇકં ન ચયંસિ મિચ્છત્ત, વિસલલવં જેણ વુદ્ધિહસિ ॥૬૬॥

કટ્ઠં કરોષ્યાત્માનં, દમયસ્યર્થં ત્યજસિ ધર્માર્થમ્ ।

એકં ન ત્યજસિ મિથ્યાત્વં, વિષલલવં યેન વર્દયસિ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-કટ્ઠ કરે છે, આત્માને દમે છે અને ધર્મને અર્થે દ્રવ્યને તજે છે, પણ જો વિષલલ તુલ્ય મિથ્યાત્વને તજતો નથી, તો તે સર્વ નિરર્થક છે; કારણ કે મિથ્યાત્વથી પ્રાણી સંસારસમુદ્રને વધારે છે.

યતનાનો પ્રાધાન્યતા.

જયણા ય ધમ્મજણની, જયણા ધમ્મસ્સ પાલણી ચૈવ ।

તવવૃદ્ધિકરી જયણા, એગંતસુહાવહા જયણા ॥૬૭॥

યતના ચ ધર્મજનની, યતના ધર્મસ્ય પાલની ચૈવ ।

તપોવૃદ્ધિકરી યતનૈ-કાન્તસુહાવહા યતના ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:-જયણા ધર્મની માતા છે, જયણા ધર્મનું પાલન કરનારી છે, જયણા તપની વૃદ્ધિ કરનારી છે અને એકાંત સુખને આપનારી પણ જયણા છે.

કષાયનું ફલ.

જ અજિઅં ચરિત્તં, દેસૂણાણં વિ પુવ્વકોડીણં ।

તં પિ કસાદ્દયમિત્તો, હારેદ્દ નરો મુહુત્તેણં ॥૬૮॥

યદર્જિતં ચારિત્રં, દેશોનયા ઽપિ પૂર્વકોઢ્યા ।

તદપિ કષાયિતમાત્રો, હારયતિ નરો મુહૂર્તેન ॥ ૬૮ ॥

અર્થ:-દેશે ઉણા પૂર્વકોડ વર્ષ સુધી પણ ચારિત્ર પાલવાથી જે ચારિત્ર શુભ ઉપાર્જન કર્યો હોય, તેને પણ એક મુહૂર્ત માત્ર કષાય કરવાથી પ્રાણી હારી જાય છે.

ચારે કષાયના દોષાનું જુદું જુદું વર્ણન કરે છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૧કોહો ^૨પીઈ ^૩પણાસેઈ, ^૪માણો ^૫વિણયનાસણો ।

^૬માયા ^૭મિત્તાણિ ^૮નાસેઈ, ^૯લોહો ^{૧૦}સઘવિણાસણો ॥૬૯॥

ક્રોધઃ પ્રીતિં પ્રણાશયતિ, માનો વિનયનાશનઃ ।

માયા મિત્રાણિ નાશયતિ, લોભઃ સર્વવિનાશનઃ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:-ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મિત્રોનો નાશ કરે છે; અને લોભ સર્વનો વિનાશી છે.

શ્રમાના ગુણો.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧ખંતી ^૨સુહાણ ^૩મૂલં, ^૪મૂલં ^૫ધમ્મસ્સ ^૬ઉત્તમા ^૭ખંતી ।

^{૧૩}હરઈ ^૮મહાવિજ્ઞા ^૯ઈવ, ^{૧૦}ખંતી ^{૧૧}દુરિયાઈં ^{૧૨}સઘ્વાઈં ॥૭૦॥

ક્ષાન્તિઃ સુખાનાં મૂલં, મૂલં ધર્મસ્યોત્તમા ક્ષાન્તિઃ ।

હરતિ મહાવિગ્નેવ, ક્ષાન્તિર્દુરિતાનિ સર્વાણિ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:-ક્ષમા સુખનું મૂલ છે, ધર્મનું મૂલ પણ ઉત્તમ ક્ષમા છે. મહા વિદ્યાની પેઠે ક્ષમા સર્વ દુઃખોને હરે છે.

(૧૪૮)

પાપશ્રમણનું લક્ષણ.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

૧ ૨ ૩ ૪ ૬
સયં ગેહં પરિચ્છજ્જ, પરગેહં ચ વાવડે ।

૮ ૭ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
નિમિત્તેણ ય વવહરેઈ, પાવસમણુત્તિ બુચ્છેઈ ॥૭૧॥

સ્વકં ગૃહં પરિત્યજ્ય, પરગૃહં ચ વ્યાપ્રિયતે ।

નિમિત્તેન ચ વ્યવહરતિ, પાપશ્રમણ इत्युच्यते ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-જે પોતાનું ઘર તથા દઇને પરધરને જોયા કરે છે, પરને વિષે ભભત્વ ધારણ કરે છે અને નિમિત્તવડે વ્યાપાર કરે છે તેને પાપશ્રમણ કહેવામાં આવે છે.

૧ ૨ ૪ ૩
દુદ્ધ દહી વિગેઈઓ, આહારેઈ અભિક્ષણં ।

૬ ૭ ૫ ૮ ૯ ૧૦
ન કરેઈ તવોકમ્મં, પાવસમણુત્તિ બુચ્છેઈ ॥ ૭૨ ॥

દધિદુગ્ધે વિકૃતી, આહારયત્યભીક્ષણમ્ ।

ન કરોતિ તપઃ કર્મ, પાપશ્રમણ इत्युच्यते ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:-દુધ, દહિં અને ઘૃતાદિક વિગય વારંવાર વાપરે અને તપકર્મ ન કરે, તેને પાપશ્રમણ કહેવામાં આવે છે.

પાંચ પ્રમાદ મેઘવાનુ પ.ઢ.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧ મજ્જં ^૨ વિસય ^૩ કસાયા, ^૬ નિદ્રા ^૪ વિકહા ^૫ ય પંચમી ^૬ ભણિયા ।

^૭ એ ^૮ એ પંચ ^{૧૦} પમાયા, ^{૧૧} જીવં ^{૧૩} પાડંતિ ^{૧૨} સંસારે ॥ ૭૩ ॥

મગ્નવિષયકષાયૌ, નિદ્રા વિકથા ચ પંચમી ભણિતા ।

એતે પંચ પ્રમાદા, જીવં પાતયન્તિ સંસારે ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:-મદ્, વિષય, કષાય, નિદ્રા અને પાંચમી વિકથા એ કહેલા પાંચ પ્રમાદો જીવને સંસારને વિષે પાડે છે.

નિદ્રાથી થતી હાનો.

^૧ જઈ ^૨ ચતુર્દસપુરૂવધરો, ^૬ વસઈ ^૫ નિગોદે ^૭ ષ્વનંતયં ^૮ કાલં ।

^૯ નિદ્રાપમાયવસઓ, ^{૧૦} તા ^{૧૧} હોહિસિ ^{૧૨} કહ ^{૧૩} તુમં ^{૧૪} જીવ ॥ ૭૪ ॥

યદિ ચતુર્દશપૂર્વધરો, વસતિ નિગોદેષ્વનંતકં કાલમ્ ।

નિદ્રાપ્રમાદવશગ-સ્તતો ભવિષ્યસિ કથં ત્વં જીવ ! ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જ્યારે નિદ્રાપ્રમાદના વશ થકી ચૈત્ત્ય પૂર્વધર નિગોદને વિષે અનંતકાલ સુધી રહે છે, તો હે જીવ ! ત્યાં શું થશે ? અર્થાત્ તું જે નિદ્રાપ્રમાદને વશ પડ્યો તો કદિપણ ઉંચો આવી શકીશ નહીં.

જ્ઞાન અને ક્રિયાની આવશ્યકતા.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૩ હયં ^૨ નાણં ^૧ ક્રિયાહીણં, ^૬ હયા ^૪ અન્નાણઓ ^૫ ક્રિયા ।

^૭ પાસંતો ^૮ પંગુલો ^{૧૨} દદ્ધો, ^{૧૦} ધાવમાણો ^૬ અ ^{૧૧} અંધઓ ॥ ૭૫ ॥

દતં જ્ઞાનં ક્રિયાહીનં, દતાઽજ્ઞાનતઃ ક્રિયા ।

પશ્યન્નપિ પંગુર્દમ્બો, ધાવમાનશ્ચાન્ધકઃ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:-ક્રિયાહીન જે જ્ઞાન છે તે હણાયલું છે અને અજ્ઞાન પણાથી ક્રિયા હણાએલી છે. અર્થાત્ જ્ઞાનવડે શુભાશુભ ભાવ કૃત્યાકૃત્ય જાણે છે, પરંતુ જે શુભ ક્રિયા કરતો નથી તો તેથી કાંઈ પણ સિદ્ધિ થતી નથી. અહિંયા દૃષ્ટાંત કહે છે. પાંગળો દેખતો થકો દાઝ્યો અને આંધળો દોડીને દાઝ્યો.

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

^૧ સંજોગ ^૨ સિદ્ધિ ^૩ અ ફલં વયંતિ,

^૭ ન ^૪ હુ ^૬ એગચક્રેણ ^૫ રહો ^૮ પચાઈ ।

^{૧૦} અંધો ^૮ ય ^{૧૨} પંગૂ ^{૧૧} ય ^{૧૩} વણે ^{૧૪} સમિચ્છા,

^{૧૫} તે ^{૧૬} સપણદ્વા ^{૧૭} નગરં ^{૧૮} પવિટ્થા ॥ ૭૬ ॥

સંયોગસિદ્ધિકં ફલં વદન્તિ,

નભોકચક્રેણ રથઃ પ્રયાતિ ।

અન્ધશ્ચ પદ્મશ્ચ વનકે સમેત્ય,

તૌ સંપ્રયુક્તૌ નગરં પ્રવિષ્ટૌ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:-પંડિત પુરૂષો જ્ઞાન અને ક્રિયાના સંયોગની સિદ્ધિ વડે જ મુક્તિ રૂપ ફલની પ્રાપ્તિ કહે છે; કારણ કે એક પૈડે કરીને રથ ચાલતો નથી, પણ બે પૈડાંવડે જ ચાલી શકે છે. અહિંયાં દૃષ્ટાંત કહે છે. આંધળો અને પાંચળો વનને વિષે એકઠા મળીને ત્યાંથી તેઓ નાડા અને તેઓ નગરમાં પેચી ગયા.

ચામિન્દ્રની પ્રાધાન્યતા.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧સુ^૨બહુ^૪પિ ^૩સુ^૬અમ^૭હી^૫અં, ^૬કિ ^૭કા^૮હી ^૯ચર^{૧૦}ણવિ^{૧૧}પ્પહી^{૧૨}ણસ્સ ।

^{૧૩}અંધસ્સ ^{૧૪}જહ ^{૧૫}પલિ^{૧૬}ત્તા, ^{૧૭}દિવસ^{૧૮}યસ^{૧૯}હસ્સ^{૨૦}કોડી^{૨૧}ઓ ॥ ૭૭ ॥

સુવદ્વાપિ શ્રુતમધીતં, કિં કરિષ્યતિ ચરણવિપ્રહીણમ્ય ।

અન્ધસ્ય યથા પ્રજ્વલિતા, દીપશતમદ્મસ્કોઞ્ચઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-અત્યંત જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યા હોય તોપણ ચારિત્ર રહિતને જ્ઞાન શું અસર કરે ? અર્થાત્ કાંઈ પણ અવબોધ કરી શકતું નથી. જેમ લાગે કોડો પ્રજ્વલિત કરેલા દીપકો અંધને કાંઈ પણ પ્રકાશ આપી શકતા નથી.

^૧અ^૨પ્પં^૪પિ ^૩સુઅમ^૬હીઅં, ^૭પયાસગં ^૫હોઈ ચરણજુત્તસ્સ ।

^{૯૧૦}ઈક્કોવિ ^૮જહ ^{૧૧}પઈવો, ^{૧૨}સચ્ચલુ^{૧૩}અસ્સા ^૫પયાસેઈ ॥ ૭૮ ॥

અલ્પમાપિશ્રુતમધીતં, પ્રકાશકં ભવતિ ચરણયુક્તસ્ય ।

एकोऽपि यथा प्रदीपः, सचक्षुषः प्रकाशयति ॥ ७८ ॥

અર્થ:-જેમ ચક્ષુવાળાને એક દીપક પણ પ્રકાશને કરે છે તેમ ચારિત્રયુક્ત પુરુષનો થોડો પણ શ્રુતાવ્યાસ પ્રકાશને કરનાર થાય છે.

શ્રાવકની અગોચાર પડિમા.

^૧દંસણ ^૨વય ^૩રામ્મહિય, ^૪પોસહપડિમા ^૫અવંભ ^૬સચ્ચિત્તે ।

^૮આરંભ ^૯પેસ ^{૧૦}ઉદ્દિટ્ઠ, ^{૧૨}વજ્જણ ^{૧૧}સમણભૂણ અ ॥ ૭૯ ॥

दर्शनव्रतसामायिक-पौषधप्रतिमाऽब्रह्मसचित्तम् ।

आरंभप्रेष्योद्दिष्ट, वर्जक श्रमणभूतश्च ॥ ७९ ॥

અર્થ:-૧ સમકિતપ્રતિમા, ૨ વ્રતપ્રતિમા, ૩ સામાયિક-પ્રતિમા, ૪ પૌષધપ્રતિમા, ૫ કાયૈત્સર્ગપ્રતિમા, ૬ અબ્રહ્મ-વર્જકપ્રતિમા, ૭ સચિત્તવર્જકપ્રતિમા, ૮ આરંભવર્જકપ્રતિમા, ૯ પ્રેષ્યવર્જકપ્રતિમા, ૧૦ ઉદ્દિષ્ટવર્જકપ્રતિમા અને ૧૧ શ્રમણભૂત પ્રતિમા.

(૧૫૩)

શ્રાવક પ્રતિદિવસ શું સાંભળે ?

સંપત્તદંસળાઈ, પડ્ડિયહ જડ્ડજળાઓ નિસુળેઈ ।

સામાચારિં પરમં, જો સ્વલુ તં સાવગં ચિંતિ ॥૮૦॥

સંપ્રાપ્તદર્શનાદિઃ પ્રતિદિવસં યતિજનેભ્યો નિઃશ્રુણોતિ ।

સામાચારીં પરમાં, યઃ સ્વલુ તંશ્રાવકં બ્રુવન્તિ ॥૮૦॥

અર્થઃ—સંપ્રાપ્ત કર્યું છે સમક્રિત જેણે અર્થાત્ સંપૂર્ણ થઈ છે દર્શનાદિ પ્રતિમા જેને એવો જે શ્રાવક પ્રતિ-
દિવસ મુનિજનની પાસે શ્રેષ્ઠ એવી સામાચારીને સાંભળે.
નિશ્ચે તે પુરૂષને તીર્થકર ભગવાંત શ્રાવક કહે છે.

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

જહા સ્વરા ચંદળભારવાહી,

ભારસ્સભાગી ન હુ ચંદળસ્સ ।

એવં સુ નાળી ચરણેળ હીણો,

ભારસ્સભાગી ન હુ સુગ્ગઈય ॥ ૮૧ ॥

યથા સ્વરશ્વંદનભારવાહી,

ભારસ્ય ભાગી ન હિ ચંદનસ્ય

एवं हि ज्ञानी चरणेन हीनो,

भारस्य भागी न हि सद्गतेः ॥ ८१ ॥

અર્થ:-ચંદનના કાષ્ટસમૂહને ઉપાડનાર ગર્દભ જેમ ભારભાત્રનો ભાગી છે, પણ તે ચંદનના સુગંધનો ભાગી નથી; તેમ ચારિત્ર ધર્મે કરીને હીન (રહીત) એવો જ્ઞાની નિશ્ચે જ્ઞાન ભાત્રનો ભાગી છે, પરંતુ સદ્ગતિનો ભાજન થતો નથી.

શ્રીસંગમાં રહેલા દોષનું વર્ણન.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

ત^૧હિં પંચિ^૪દિ આ^૬ જીવા, ઇત્થી^૬જોણીનિવાસિ^૨ણો ।

મ^૩ણુઆણં નવલક્ષ્વા, સઠ્ઠે પાસે^૪ઈ કેવલી ॥૮૨॥

તત્ર પચ્ચેન્દ્રિયા જીવાઃ, સ્ત્રીયોનિનિવાસિનઃ ।

મનુપ્યાણાં નવલક્ષાઃ, સર્વાન પચ્ચાતિ કેવલી ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:-મનુષ્યોની સ્ત્રીઓની યોનિમાં નવ લાખ પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય જીવો રહે છે, તેઓને કેવળિ ભગવાન દેખે છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

ઇત્થી^૨ણં જોણી^૩સુ, હવંતિ^૪ વેઇંદિયા^૪ ય જે^૧ જીવા^૫ ।

ઇક્રો^૮ ય દુન્નિ^૯ તિન્નિ^{૧૦}વિ, લક્ષપહુતં^{૧૧} તુ^{૧૩} ઝકોસં^{૧૪} ॥૮૩॥

સ્ત્રીणाં યોનિષુ, ભવન્તિ દ્વીન્દ્રિયાશ્ચ યે જીવાઃ ।

एकश्च द्वौवा त्रयोऽपि, लक्षपृथक्तवं तूत्कृष्टम् ॥ ८३ ॥

અર્થ:-સ્ત્રીઓની યોનિને વિષે બેદ્વિદ્રિય જે જીવો છે.
તેની સંખ્યા શાસ્ત્રકારે એક, બે, ત્રણ અથવા ઉત્કૃષ્ટ લાખ
પૃથક્ત્વ કહેલી છે.

પુરિસેણ સહગયાણ, તેસિં જીવાણ હોઈ ઉદ્ભવણં ।

वेणुअ वेदुंजेणं, तत्ताइ सिलागनाएणं ॥ ८४ ॥

પુરુષેણ સહગતાયા-સ્ત્રેષાં જીવાનાં ભવત્યુદ્ભવણમ્ ।

वेणुक दृष्टान्तेन, तप्तायः शलाकाज्ञातेन ॥ ८४ ॥

અર્થ:-તપાવેલી સલાકા દાખલ કરેલી બૂંગળીના
દૃષ્ટાંતે કરીને પુરુષની સંગાથે સ્ત્રીનો યોગ થવાથી તે
પૂર્વોક્ત જીવોનો નાશ થાય છે.

इत्थीण जोगित्तं ज्ञे, गढभगयाइं हवन्ति जे जीवा ।

उत्पज्जन्ति चयन्ति य, समुच्छिमा असंख्या भणिया ॥

સ્ત્રીणाં યોનિમધ્યે, ગર્ભગતા ભવન્તિ યે જીવાઃ ।

उत्पद्यन्ते चयवन्ति च, समूर्च्छिमा असंख्याता भणिताः॥८५॥

અર્થ:-સ્ત્રીની યોનિને વિષે ગર્ભગત જે જીવો છે,

તે ઉપજે છે અને ચલે છે; તથા સમૂર્દિષ્ઠમ ઊવો પણ
અસંખ્ય કહ્યા છે.

મે^૧હુ^૩પ્રા^૪સા^૨નારૂઢો, નવલક્ષ્વ^૩ હણે^૪ઈ સુહુમ^૨ જીવાણં ।

તિ^૫થયરેણ^૬ ભણિયં, સદ્^૮હિયવ્વં^૭ પયત્તેણં ॥ ૮૬ ॥

મૈથુનસંજ્ઞારૂઢો, નવલક્ષાન્ હન્તિ સૂક્ષ્મ જીવાનામ્ ।

તીર્થકરેણ ભણિતં, શ્રદ્ધાતત્ત્વં પ્રયત્નેન ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-મૈથુનસંજ્ઞાને વિષે આ૩૬ થયેલો મનુષ્ય
નવલાખ સૂક્ષ્મ ઊવોને હણે છે. એ પ્રમાણે તીર્થકરે કહ્યું
છે. તે રીતે તે પ્રયત્ને કરી સદ્હણું.

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

અસં^૨ખ્યા^૧તાથી નર મેહુ^૧નાઓ,

મુ^૪ચ્છં^૩તિ પંચિ^૩દિય માણુ^૩સાઓ ।

નિસેસ^૫ અંગાણ વિભત્તિ^૬ ચંગે,

ભણે^૮ઈ જિણો પન્નવણા^૭ ઉવંગે ॥ ૮૭ ॥

અસંખ્યાતાઃ સ્ત્રીનરમૈથુનતો, મૂચ્છન્તિ પન્નેન્દ્રિયમનુષ્યાઃ ।

નિઃશ્લેષાઙ્ગાનાં વિભક્તિચંગે, ભણતિ જિનઃપ્રજ્ઞાપનોપાદે ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-સ્ત્રી અને પુરૂષના મૈથુનથી અસંખ્યાતા સમૂ-

(૧૫૭)

છિંમ પંચદ્રિય મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે સર્વ
અંગોને વિષે જીવાજીવાદિકના વિવરણવડે મનોહર એવા
પદ્યવણા ઉપાંગને વિષે શ્રીજીનેશ્વર ભગવંતે કહ્યું છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૧ મજ્જે ^૨ મહુંમિ ^૩ મંસંમિ, ^૪ નવણીયંમિ ^૫ ચઉત્થણ ^૬ ।

^{૧૦} ઉપ્પજ્જંતિ ^૮ અસંખા, ^૯ તઠ્ઠવન્ના ^૬ તત્થ ^૭ જંતુણો ॥૮૮॥

મઘે મધુનિ માંસે, નવનીતે ચતુર્થકે ।

ઉત્પન્નન્તેઽસંખ્યા, સ્તદ્દર્ણા સ્તત્ર જંતવઃ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:-મહિરામાં, મધમાં, માંસમાં અને ચોથા માખણમાં
તેવાજ વર્ણ (રંગ)ના અસંખ્ય જંતુઓ ઉત્પન્ન થાય છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૨ આમાસુ ^૧ અ ^૪ પક્કાસુ ^૩ અ, ^૬ નિપ્પણાણાસુ ^૭ મંસપેસીસુ ।

^૮ સયયં ^૯ ચિય ^{૧૧} ઉવવાઓ, ^{૧૨} મણિઓ ^૫ અ ^{૧૦} નિગોઅ ^{૧૦} જીવાણં ॥

આમાસુ ચ પક્કાસુ ચ, વિપચ્ચમાનાસુ માંસપેશીણુ ।

સત્તત મેચોપપાતો, મણિતથ નિગોદજીવાનામ્ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ:-પકવ, અપકવ તથા પકવકરાતી માંસની
પેશીમાં નિરંતર નિગોદજીવોનું ઉત્પન્ન થવું કહેલું છે.

(૧૫૮)

વ્રત ભંગ કરવાનું ફલ.

આજન્મં જં પાવં, બંધઈ મિચ્છત્ત સંજુઓ કોઈ ।

વયમંગં કાઠમણો, બંધઈ તં ચેવ અટ્ટગુણં ॥૧૦॥

આજન્મ યત્પાપં, બધ્નાતિ મિથ્યાત્વસંયુક્તઃ કોઽપિ ।

વ્રતમજ્ઞં કર્તુમના, બધ્નાતિ તત્ત્વેવાષ્ટગુણમ્ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-મિથ્યાત્વ સંયુક્ત કોઈ પ્રાણી જન્મથી આરં-
ભીને મરણ પર્યંત જેટલું પાપ બાંધે છે, તે કરતાં આઠગણું
પાપ વ્રત ભંગ કરવાનું મન કરનાર બાંધે છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

સયસહસ્સાણ નારીણં, પિટ્ઠં ફાડેઈ નિઘ્વિણો ।

સત્તટ્ઠમાસિણ ગબ્હે, તપ્પડંતે નિકત્તઈ ॥ ૧૧ ॥

સતસહસ્રાણાં નારીણા-મુદરં સ્ફોટયતિ નિર્ઘ્વિણઃ ।

સપ્તાષ્ટમાસિકં ગર્ભં, કમ્પમાનં નિકૃન્તાતિ ॥ ૧૧ ॥

(આર્યાવૃત્તમ)

તં તસ્સ જત્તિયં પાવં, તં નવગુણિય મેલિયં હુજ્જા ।

ણગિત્થિયં જોગેણં, સાહુ બંધિજ્જ મેહુણઓ ॥૧૨॥

તત્તસ્ય યાવત્કં પાપં, તન્નવગુણિતમેલિતં ભવેત્ ।

एकस्त्रियाश्च योगेन, साधु बध्नाति मैथुनतः ॥ ९२ ॥

અર્થ:-એક લાખ ગર્ભવંતી સ્ત્રીઓનાં નિર્દયપણે પેટ ચીરે અને તેમાંથી બહાર આવેલા સાત આઠ માસના તરફડતા ગર્ભને ભારી નાંખે, તે પ્રાણીને જેટલું પાપ લાગે, તેને નવગણું કરીએ તેટલું પાપ એક સ્ત્રીના યોગે કરીને મૈથુન સેવન કરવાથી સાધુ બાંધે.

કોનો સમીપે સમકિતાદિ ગ્રહણ કરવું ?

अखंडीयचारित्तो, वयधारी जो व होइ गीहत्थो ।

तस्स सगासे दंसण, - वयग्रहणं सोहिकरणं च ॥ ९३ ॥

अखंडितचारित्रो, व्रतधारी यो वा भवति गृहस्थः ।

तस्य सकाશે दर्शन-व्रतग्रहणं शोधिकरणं च ॥ ९३ ॥

અર્થ:-અખંડ ચારિત્રવંત મુનિ અથવા વ્રતધારી ગૃહસ્થ હોય, તેની સમીપે સમકિત તથા વ્રત ગ્રહણ કરવું અને આલોચણ લેવું.

સ્થાવર જીવોમાં ગહેલા જીવો.

अहमलय पमाणे, पुढवीकाए हवन्ति जे जीवा ।

तं पारेवय मित्ता, जंदावे न मायन्ति ॥ ९४ ॥

ते पारापतमात्रा, जंबूद्वीपे न मान्ति ॥ ९४ ॥

१ २ ३ ४ ५ ६

ते जड् सरिसवमिच्छा, जंबूदीवे न मायन्ति ॥ १५ ॥

ते यदि सर्षपमात्रा, जंबूद्वीपे न मान्ति ॥ ९५ ॥

9 2 4 3 8

ते जड^६ खसखरा^७पे^८त्ता, जंबूदीवे^९ न मायंति^{१०} ॥१६॥

ते यदि स्वसखसमात्रा, जंबूद्वीपे न मान्ति ॥ ९६ ॥

જૈ લિંવપત્તમિત્તા, વાઝકાં^૩૬ હવંતિ જૈ જીવા^૪ ।

તં મત્થયલિસ્સવમિત્તા, જંબૂદીવે^{૧૦} ન માયંતિ^{૧૧} ॥૧૭॥

યાસ્મિન્ નિમ્બપત્રમાત્રે, વાયુકાયે ભવન્તિ યે જીવાઃ ।

તે મસ્તકલિક્ષામાત્રા, જંબૂદ્વીપે ન માન્તિ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-લીંબડાના પાંદડા જેટલી જગ્યા રોકનારા એવા વાયુકાયમાં જે જીવો છે, તે દરેકને માથાની લીંબ જેવડા શરીરવાળા કરીએ તો જંબૂદ્વીપમાં સમાય નહીં.

અસુદ્ઠાણે પડિઆ, ચંપકમાલા^૩ ન કીરડ^૪ સીસે ।

પાસત્થાઈ^૬ ઠાણે, સુવટ્ટમાણો^૭ તહ અપુજ્જે^{૧૦} ॥૧૮॥

અથુચિસ્થાને પતિતા, ચંપકમાલા ન ક્રિયતે શીર્ષે ।

પાર્શ્વસ્થાદિસ્થાનેષુ, વર્તમાનસ્તથાડપૂજ્યઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-અપવિત્ર સ્થાનકને વિષે પડેલી ચંપાના પુષ્પોની માળા જેમ મસ્તક ઉપર ધારણ કરાતી નથી, તેમ પાસત્થાદિક સ્થાનકને વિષે વર્તતા-રહેતા એવા મુનિ પણ અપૂજ્ય છે-પૂજવા યોગ્ય નથી.

છટ્ઠદ્ધમ દસમ દુ^૧લ્લહે^૨હિં, માસદ્ધમાસિ^૩લ્લમણે^૪હિં ।

ઇત્તો^૩ડ અણેગગુણા, સોહા^૪ જિમિય^૬સ્સ નાણિ^૭સ્સ ॥૧૯॥

પષ્ટાષ્ટમદશમદ્વાદશૈ, માસાર્દમાસક્ષપણૈઃ ।

एतेभ्यस्त्वनेकगुणा, शोभा जिमितस्य ज्ञानिनः ॥ ९९ ॥

અર્થ:-છઠ્ઠ, અઠ્ઠમ, દશમ, દુવાલસ, અર્ધ માસખમણુ અને માસખમણુ કર્યાથી જે શોભા છે, તે કરતાં અનેક ઘણી શોભા દરરોજ જમતા એવા જ્ઞાનીની છે.

जं अन्नाणी कम्मं, खवेइ बहुआइं वासकोडीहिं ।

तन्नाणी तिहिंगुत्तो, खवेइ उस्सासमित्तेणं ॥ १०० ॥

यदज्ञानी कर्म, क्षपयति बहुभिर्वर्षकोटीभिः ।

तज्ज्ञानी त्रिभिर्गुप्तः, क्षपयत्युच्छ्वासमात्रेण ॥ १०० ॥

અર્થ:-બહુકોડ વર્ષોએ કરીને અજ્ઞાની જેટલાં કર્મને ખપાવે છે, તેટલાં કર્મને જ્ઞાની ત્રણ ગુપ્તિયુક્ત વર્તવાથી એક શ્વાસોશ્વાસમાં ખપાવે છે.

देवद्रव्यना रक्षणं फल.

जिणपवयणवुद्धिकरं, पभावगं नाणदंसणगुणानं ।

रक्खतो जिणदठवं, तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ १०१ ॥

जिनप्रवचनवृद्धिकरं, प्रभावकं ज्ञानदर्शनगुणानाम् ।

रक्षन् जिनद्रव्य, तीर्थकरत्वं लभते जीवः ॥ १०१ ॥

અર્થ:-જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનાર અને જ્ઞાનદર્શન ગુણનું પ્રભાવક એવા જિનદ્રવ્યનું રક્ષણ કરનાર જીવ તીર્થંકર-પણાને પ્રાપ્ત કરે છે.

જિણપવચણવુદ્ધિકરં, પમાવગં નાણદંસણગુણાણં ।

મક્કવંતો જિણદઠવં, અણંતસંસારિઓ હોઈ ॥૧૦૨॥

જિનપ્રવચનવૃદ્ધિકરં, પ્રમાવકં જ્ઞાનદર્શનગુણાનામ્ ।

મક્ષયન્ જિનદ્રવ્ય, મનન્તસંસારિકો મવાતિ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:-જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનાર અને જ્ઞાનદર્શન ગુણનું પ્રભાવક એવા જિનદ્રવ્યનું રક્ષણ કરનાર અનંત-સંસારી થાય.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

મક્કવેઈ જો ઉવેક્કવેઈ, જિણદઠવં તુ સાવઓ ॥

પન્નાહીણો મવે જીવો, લિપ્પઈ પાવકમ્મુણા ॥૧૦૩॥

મક્ષયતિ ય ઉપેક્ષતે, જિનદ્રવ્યં તુ શ્રાવકઃ ।

પ્રજ્ઞાહીનો મવેજીવો, લિપ્યતે પાપકર્મણા ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:-જે શ્રાવક જિનદ્રવ્યનું રક્ષણ કરે, અથવા ઉ-પેક્ષા કરે, તે તે જીવ પ્રજ્ઞા (બુદ્ધિ) હીન થાય અને પાપ-કર્મ લેખાય.

(૧૬૪)

ચાર મ્હોટાં અકાર્ય ઘર્જયાં.

(આર્યાવૃત્તમ્)

ચૈ^૧ત્વદ્રવ્ય^૨વિનાસે, રિસિ^૩ઘા^૪તે પવચનસ્સોડ્ઢા^૫હે ।

સંજ^૬ઇચ^૭ત્થમંગે, મૂલ^૮ગી^૯ બોહિલામસ્ય ॥ ૧૦૪ ॥

ચૈત્યદ્રવ્યવિનાશે, ઋષિઘાતે પ્રવચનસ્યોડ્ઢાહે ।

સંયતીચતુર્થમંગે, મૂલાગ્નિર્બોધિલામસ્ય ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:-ચૈત્યદ્રવ્યનો વિનાશ કરનાર, મુનિની ઘાત કરનાર, પ્રવચનનો ઉડાહ કરનાર અને સાધ્વીના ચતુર્થ વ્રતનો ભંગ કરનાર સમકિતના લાભરૂપ વૃક્ષના મૂળમાં અગ્નિ મૂકે છે.

પૂજા કરવાના ભાવ પણ મહા ફલવાળા છે.

સુવ્વ^૧ઇ^૨ દુઃખ^૩યનારી, જગ^૪ગુરુ^૫ણો સિંદુવાર^૬કુસુ^૭મેહિ^૮ ।

પૂ^૯આપણિ^{૧૦}હાણેણં, ઉપ્પન્ના^{૧૧} તિયસલોગંમિ ॥ ૧૦૫ ॥

શ્રૂયતે દુર્ગતનારી, જગદ્ગુરોઃ સિન્દુવારકુસુમૈઃ ।

પૂજાપ્રણિધાને-નોત્પન્ના ત્રિદશલોકે ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થ:-એમ સાંભળાય છે કે, હરિદ્રિ એવી એક સ્ત્રી સિન્દુવારના (નગોડના) પુષ્પોવડે પ્રભુની પૂજા કરવાના પ્રણિધાનથી-એકાગ્રતાથી દેવલોકને વિષે ઉત્પન્ન થઈ.

(૧૬૫)

ગુરુવંદન કરવાનું ફલ.

^૧તિથ્યરત્તં ^૩સમ્મન્ત-^૨સ્વાઇયં ^૫સત્તમી ^૬તર્ક્યાણ ।

^૮સાહુણ ^૯વંદણેણં, ^{૧૦}વદ્ધં ^૪ચ ^૭દસારસી ^૭ણં ॥૧૦૬॥

તીર્થકરત્વં સમ્યક્ત્વં, ક્ષાયિકં સમ્મ્યાસ્તૃતીયાયુઃ ।

સાધૂનાં વન્દનેન, વદ્ધં ચ દાશાર્હસિંહેન ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ:-તીર્થકરપણું, ક્ષાયિક સમકિત અને સાતમી નરકથી ત્રીજી નરકનો બંધ (એ ત્રણ વાનાં) વિધિપૂર્વક મુનિઓને વંદન કરવાથી કૃષ્ણે ઉપાર્જન કર્યા.

દ્રવ્યસ્તવનું સ્થાપન.

^૧અકસિણપવત્તગાણં, ^૨વિરયાવિરયાણ ^૪એસ ^૬સ્વલુજુત્તો ।

^૩સંસારપયણુકરણે, ^૭દઘ્વત્થા ^૮એ કૂવદિટ્ઠંતો ॥ ૧૦૭ ॥

અકૃત્સપ્રવર્તકાનાં વિરતાઽવિરતાનામેષ સ્વલુ યુક્તઃ ।

સંસારપ્રતનુકરણે, દ્રવ્યસ્તવે કૂપદૃશન્તઃ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:-સમસ્ત પ્રકારે ધર્મકાર્યમાં નહિ પ્રવર્તેલા એવા વિરતાવિરતિ જે આવકો, તેમને સંસાર પાતળો કરવાને અર્થે દ્રવ્યસ્તવ (આચરણીય છે) તેને વિષે ક્ષવાનં રૂપાંત લાગાવં

ક્રોધનું કઠ.

અ^૧ળથો^૨વં વ^૪ળથો^૩વં, અ^૬ગ્ગીથો^૫વં ચ કસાયથો^૮વં ચ ।

૯ ૮ ૭ ૧૦ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૬
ન હુ તે વિસસિ^{૧૦}અ^{૧૩}વ્વં, થો^{૧૪}વંપિ હુ તં બહૂ^{૧૧} હોઈ^{૧૨} ॥૧૦૮॥

ઋણસ્તોકં વ્રણસ્તોક, મગ્નિસ્તોકં ચ કષાયસ્તોકં ચ ।

ન હિ તદ્વિશ્વસિતવ્યં, સ્તોકમપિ તદ્બહુભવતિ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:-દેવું થોડું હોય, વ્રણ થોડું હોય, અગ્નિ થોડી હોય, અને કષાય થોડો હોય તોપણ તેનો વિશ્વાસ ન કરવો. કેમ કે થોડું હોય તોપણ તે ઘણું થઈ જાય છે. અર્થાત્ ઘણું થતા વાર દૂરગતી નથી.

મિચ્છામિદુઃકટનું પ્રવર્તન.

જં^૧ દુઃકટં^૨તિ મિ^૪ચ્છા, તં^૩ ભુજ્ઞો^૫ કારણં^૭ અપૂરં^૬તો ।

૯ ૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૩ ૧૪
તિ^૯વિ^{૧૦}હેણ^{૧૨} પડિ^{૧૧}કંતો, તસ^{૧૩}સ^{૧૪} સ્વલુ^{૧૫} દુઃકટં^{૧૬} મિચ્છા ॥૧૦૯॥

યદુષ્કૃતમિતિ મિથ્યા, તદ્ભૂયઃ કારણમપૂરયન્ ।

ત્રિવિધેન પ્રતિક્રામન્, તસ્ય સ્વલુ દુષ્કૃતમિથ્યા ॥૧૦૯॥

અર્થ:-જે દુષ્કૃતને મિથ્યા કરે, તે દુષ્કૃત સંબંધી કારણને કરીને સેવે નહિ અને વિધિએ કરીને પડિક્કમે; તેનું ખરું મિથ્યાદુષ્કૃત બાણવું.

जं दुक्कडंति मिच्छा, तं चेव निसेवइ पुणो पावं ।

पच्चक्खमुसावाई, मायानियडिप्पसंगो अ ॥११०॥

यदुष्कृतमिति मिथ्या, तच्चैव निषेवते पुनः पापम् ।

प्रत्यक्षमृषावादी, मायानिबिडप्रसंगश्च ॥ ११० ॥

अर्थः—जे दुष्कृतने-पापने मिथ्या करे, तेज पापना कारखुने इरीने सेवे, ते प्राणीने प्रत्यक्ष मृषावादी अने मायाकपटना निविड प्रसंगवाणे जाणुवे.

मिच्छामिदुक्कडं ए वाक्यनो अर्थ.

मिति मिउ मइवत्ते, छत्तीदोसाण छायणे होई ।

मिच्छिअ मेराइट्ठिओ, दुत्ति दुगंछामि अप्पाणं ॥१११॥

मीति मृदुर्मर्दवत्वे, ज्ञेति दोषाणांच्छादने भवति ।

मीति च मर्यादास्थितो, दु इति दुर्गच्छान्यात्मानम् ॥१११॥

कत्ति कडं मे पावं, डत्तिय देवेमि तं उवसमेणं ।

एसो मिच्छादुक्कड, पयक्खरत्थो समासेणं ॥११२॥

केति कृतं मे पापं, डेति च दहामि तदुपशमेन ।

एष मिथ्यादुष्कृत, पदाक्षरार्थः समामेन ॥ ११२ ॥

અર્થ:-“મિ” મૃદુ માર્દવપણાને વિષે છે. “મિ” દોષનું આચ્છાદન કરવાને અર્થે છે. “મિ” મર્યાદામાં સ્થિત થવા માટે છે. “દુ” આત્માની દુર્ગંજ કડું છું એમ જણાવવા માટે છે. “ક્ર” મહારાં કરેલાં પાપ એમ સૂચવે છે. અને “ક” તે પાપને ઉપશમ વડે બાળી નાંખું છું એમ કહે છે. આ પ્રમાણે “મિચ્છામિદુક્રક” વાક્યના દરેક અક્ષરનો અર્થ સંક્ષેપમાં જણાવો.

ચાર પ્રકારના તીર્થનું વર્ણન.

નામં^૧ ઠવણાતિત્થં^૨, દઠ્ઠવંતિત્થં^૪ ચ^૫ ભાવતિત્થં^૩ ચ^૭ ।
 ઇક્કિંકમિ^૬ ય^૮ ઇત્તો, ડ્નેગવિહં^૯ હૌઈ^{૧૦} નાયઠ્ઠવં^{૧૧} ॥૧૧૩॥

નામ સ્થાપનાતીર્થ, દ્રવ્યતીર્થ ચ ભાવતીર્થ ચ ।

एकैकस्मिन् चा-ડ્નેકવિધં ભવતિ જ્ઞાતવ્યમ્ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:-નામ તીર્થ, સ્થાપના તીર્થ, દ્રવ્ય તીર્થ અને ભાવ તીર્થ એ પ્રમાણે તીર્થના મુખ્ય ચાર ભેદ છે. તે એકેકના અનેક પ્રકાર છે તે જાણી લેવા.

દાહોવસમં^૧ તહ્હાઈ^૨ છેયણં^૪, મલપિવાહણં^૩ ચૈવ^૭ ।
 તિહિં^૫ અત્થેહિં^૬ નિઉત્તં^૮, તમ્હા^૯ તં^{૧૦} દઠ્ઠવઓતિત્થં^{૧૧} ॥૧૧૪॥

દાદોપશમં તૃષ્ણાદિ, છેદનં મલમવાધનં ચૈવ ।

ત્રિભિરથૈર્નિયુક્તં, તસ્માત્ તદ્વ્યતસ્તીર્થમ્ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:-દાહનું ઉપશમાવર્ણ, તૃષ્ણાદિનો છેદ કરવો, અને મેલને દૂર કરવો, એ ત્રણે અર્થે કરીને યુક્ત હોય તે કારણથી તેને દ્રવ્યતીર્થ કહીએ.

માવતીર્થનું સ્વરૂપ.

^૧કોહંમિ^૨ત નિ^૩ગ્ગહિ^૪એ, દાહ^૫સ્સ ઉવસમણં હવ^૬ઈ તિ^૭ત્થં ।

^૮લાહંમિ^૯ત નિ^{૧૦}ગ્ગહિ^{૧૧}એ, તક્કા^{૧૨}એ છે^{૧૩}યણં હો^{૧૪}ઈ ॥ ૧૧૫ ॥

ક્રોધેતુ નિગૃહીતે, દાહસ્યોપશમનં ભવતિ તીર્થમ્ ।

લોભે તુ નિગૃહીતે, તૃષ્ણાયાઃ છેદનં ભવતિ ॥ ૧૧૫ ॥

^૧અઠ્ઠ^૨વિહં કમ્મરયં, વહુ^૩એહિં ભવે^૪હિં સંચિ^૫યં જમ્હા ।

^૬તવસંજમેણ ધોવ^૭ઈ, તમ્હા તં ભાવ^૮ઓતિ^૯ત્થં ॥ ૧૧૬ ॥

અઠ્ઠવિથં કર્મરજો, વહુભિર્ભવૈઃ સંચિતં યસ્માત્ ।

તપઃ સંયમેન ધુવતિ, તસ્માત્ તત્ ભાવતસ્તીર્થમ્ ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:-ક્રોધનો નિગ્રહ થવાથી દાહના ઉપશમરૂપ તીર્થ થાય અને લોભનો નિગ્રહ થવાથી તૃષ્ણાના છેદનરૂપ તીર્થ થાય. આઠ પ્રકારના કર્મરૂપી રજ ખડુ ભયે કરીને

ધારિજ્ઞ^૧ઇ^૨ ઇત્તો^૩ જલનિહી^૪, વિકલ્લોલભિન્નકુલસેલો^૫ ।
 ન^૬ હુ^૭ અ^૮જન્મનિર્મિત^૯, શુભાશુભો^{૧૦} કર્મપરિણામો^{૧૧} ॥

ધાર્યત ઇતો જલનિધિ, રપિ કલ્લોલભિન્નકુલસૈલઃ ।

ન હન્યજન્મનિર્મિત-શુભાશુભઃ કર્મપરિણામઃ ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ:-પોતાના કલ્લોલે કરીને મહોટા પર્વતોને જેણે
 લેહી નાંખ્યા છે એવા સમુદ્રને ધારણ કરી શકાય, પણ
 અન્ય જન્મ નિર્મિત શુભાશુભ કર્મના પરિણામને ધારણ
 કરી શકાય નહીં. અર્થાત્ રોકી શકાય નહીં.

અકયં^૧ કો^૨ પરિભુંજઈ^૩, સકયં^૪ નાસિજ્ઞ^૫ કસ્સ^૬ કિરકમ્મં^૭ ।
 સકયમણુભુંજમાણો^૮, કીસ^૯ જણો^{૧૦} દુસ્મણો^{૧૧} હોઈ ॥ ૧૨૦ ॥

અકૃતં કઃ પરિભુક્તે, સ્વકૃતં નશ્યતિ કસ્ય કિલ કર્મ ? ।

સ્વકૃતમનુભુંજાનઃ, કથં જનો દુર્મના મહતિ ? ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ:-ન કરેલાં કર્મ કોણે લોગવે ? અને પોતાનાં
 કરેલાં કર્મ કોનાં નાશ પામે છે ? અર્થાત્ ન કરેલાં કોઈ
 લોગવતું નથી અને કરેલાં કર્મ કોઈનાં નાશ પામતાં નથી.
 ત્યારે પોતાનાં કરેલાં કર્મને લોગવતો થકો શા માટે પ્રાણી
 દુઃખી મનવાળો થાય છે ?

(૧૭૨)

પૌષધનું ફલ.

પો^૫સે^૪ઈ સુ^૬હમા^૭વે, અસુ^{૧૧}હા^{૧૦}ઈ ય^૧વે^૨ઈ ન^૩ત્થિ સંદે^૩હો ।

છિં^૬દ^૮ઈ નર^૮યતિરિ^૧યગ^૨ઈ, પોસ^૨હવિ^૩હિ અપ્પમત્તો ય ॥

પોષયતિ શુભભાવા-નશુભાનિ ક્ષપયતિ નાસ્તિ સંદેહઃ ।

છિનત્તિ નરકતિર્યગગતિં, પૌષઞ્ચવિધિરપ્રમત્તશ્ચ ॥ ૧૨૧ ॥

અર્થ:-પૌષધની વિધિને વિષે અપ્રમત્ત-અપ્રમાદી
એવો મનુષ્ય શુભ લાવતું પોષણ કરે છે, અશુભ લાવના
ક્ષય કરે છે અને નરક તિર્યચની ગતિનો છેદ કરે છે.
એમાં સંદેહ નથી.

જિનપૂજાના પ્રકાર.

વરગંધપુ^૧પ્પ અક્ષ^૨વય, પર્ડ^૩વફલધૂ^૪વનીરપત્તે^૫હિં ।

નેવિજ્જવિહા^૩ણે^૨ણ ય, જિ^૪ણપૂ^૫આ અટ્ટ^૬હા મણિયા ॥ ૧૨૨ ॥

વરગન્ધપુષ્પાક્ષત-પ્રદીપફલધૂપનીરપાત્રૈઃ ।

નૈવેદ્યવિધાનેન ચ, જિનપૂજાઽઘ્રયા મણિતા ॥ ૧૨૨ ॥

અર્થ:-૧ શ્રેષ્ઠ ગંધ, ૨ પુષ્પ, ૩ અક્ષત (ચોખા),
૪ દીપક, ૫ ફળ, ૬ ધૂપ, ૭ જાગપાત્ર અને ૮ નૈવેદ્યના
વિધાને કરીને જીનપૂજા આઠ પ્રકારે કરી છે.

જિનેન્દ્રની પૂજાનું ફલ.

૪ ૩ ૬ ૫ ૮ ૭
વસમદ્ દુરિયવર્ગં, હરદ્ દુહં કુણદ્ સયલસુખ્વાદ્ ।

૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૨ ૧
વંતાઈયંપિ ફલં, સાહદ્ પૂઆ જિણંદાણં ॥ ૧૨૩ ॥

ઉપશમયતિ દુરિતવર્ગં, હરતિ દુઃખં કરોતિ સકલસૌખ્યાનિ ।

ચિન્તાતીતમપિ ફલં, સાધયતિ પૂજા જિનેન્દ્રાણામ્ ॥૧૨૩॥

અર્થ:-જિનેન્દ્રની પૂજા દુરિત વર્ગને ઉપશમાવે છે,
દુઃખને દૂર કરે છે, સમસ્ત સૌખ્યને ઉત્પન્ન કરે છે અને
ચિન્તાતીત-ચિંતવવાને પણ અશક્ય એવા ક્ષણને-મોક્ષ ક્ષણને
સાધે છે.

ધર્મકાર્ય કરવામાં વિધિની પ્રવચ્છતા.

૨ ૧
ન્નાણં વિહિજોગો, વિહિપક્ષ્વારાહગા સયા ધન્ના ।

૩ ૪ ૫ ૬
હિવહુમાણા ધન્ના, વિહિપક્ષ્વ અદૂસગા ધન્ના ॥૧૨૪॥

ધન્યાનાં વિધિયોગો, વિધિપક્ષ્વારાધકાઃ સદા ધન્યાઃ ।

વિધિવહુમાના ધન્યા, વિધિપક્ષાઽદૂષકા ધન્યાઃ ॥૧૨૪॥

અર્થ:-વિધિનો યોગ ધન્ય પુરૂષોને થાય છે. વિધિ-
પક્ષના આરાધન કરનારને સદા ધન્ય છે, વિધિનું બહુમાન
કરનારને ધન્ય છે અને વિધિપક્ષને દૂષણ આપે નહિ તેને
પણ ધન્ય છે.

આ ગ્રંથ મળવાથી થતું ફલ:-

સંવેગમણો સંબોધસત્તરિં, જો પઢેહ મઠ્ઠવજિવો ।

સિરિજયસેહરઠાણં, સો લહૈહ નત્થિ સંદેહો ॥૧૨૫॥

સંવેગમના: સંબોધસત્તરિં, ય: પઠંતિ મઠ્ઠવજીવ: ।

શ્રી જયશેખરસ્થાનં, સલભતે નાસ્તિ સંદેહ: ॥ ૧૨૫ ॥

અર્થ:-સંવેગ યુક્ત મનવાળા થયા થકા જે ભવ્ય
જીવો આ સંબોધસત્તરિ પ્રકરણ ભણે, તે શ્રીજયશેખર
સ્થાન-મોક્ષસ્થાન પ્રત્યેપામે એમા સંદેહ નથી.

(અનુશ્વરુત્તમ)

શ્રીમન્નાગપુરીયાહ, તપોગંજકજારુણા: ॥

જ્ઞાનપીયૂષપૂર્ણાંગા: સૂરીન્દ્રા જયશેખરા: ॥ ૧ ॥

તેષાંપત્કજમધુપા:, સૂરયો રત્નશેખરા: ॥

સારંમૂત્રાત્સમુદ્ધત્ય, ચક્રુ:સંબોધસત્તરિમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-શ્રીમત્ નાગપુરીય નામના તપગચ્છ ૩પી
કમળને સૂર્ય સમાન અને જ્ઞાન ૩પી અમૃતવડે પૂર્ણ
શરીરવાળા શ્રીજયશેખર નામના સૂરીન્દ્રના ચરણકમળને
વિષે બ્રમર સમાન શ્રીરત્નશેખર નામે આચાર્ય, સૂત્રમાંથી
સાર સાર ગાથાઓનો ઉદ્ધાર કરીને આ સંબોધસત્તરિ
નામે પ્રકરણની રચના કરી.

॥ सच्चार्द्रिचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्रीमन्महावीरस्वामिहस्तदीक्षित

श्री वीरभद्रमुनिमहाराज कृत

श्री

चतुसरण पयन्त्रौ.

(भृगुन्याय, संस्कृत भाषा अने भाषान्तर युक्त.)

(आयांवृत्तम्)

सावज्जजोगविरई, उक्कित्तण गुणवओ अ पडिवत्ती ।

खलियस्स निंदणा वण, - तिगिच्छगुणधारणा चैव ॥

सावद्योग विरति-सत्कीर्त्तनं गुणवतश्च प्रतिपत्तिः ।

स्खलितस्य निन्दना, व्रणचिकित्सा गुणधारणाचैव ॥१॥

अर्थः-पाप व्यापारथी निवर्तवाङ्ग-सामायक नामे
पडेहुं आवश्यक, ध्यावीस तीर्थकरना गुणानुं उक्किर्त्तन करवा ऽप

ચઉવિસત્થો નામનું ^૫ળીળું આવશ્યક, ગુણવંત ગુરૂની વંદના
 રૂપ વંદનક નામનું ^૬ત્રીળું આવશ્યક, લાગેલા અતિચાર
 રૂપ દોષની નિંદારૂપ પ્રતિક્રમણ નામનું ચોથું આવશ્યક,
 વ્રણચિકિત્સા-ભાવધા એટલે આત્માને ભારે દુષણ લાગેલું,
 તેને મટાડવા રૂપ કાઉસગ્ગ નામનું પાંચમું આવશ્યક, અને
 ગુણને ધારણ કરવા રૂપ પચ્ચખાણ નામનું છઠું આવશ્યક.
 એ છ આવશ્યક નિશ્ચે કરી કહેવાય છે.

ચારિત્તસ્સ વિસોહી, ^૫કીરડસામાઈ^૬ણ ^૭કિલ્લ^૮ ઇહયં^૧ ।
 સાવજ્ઞેયર-^૨જોગાણ, વજ્જણા-^૩સેવણત્ત(ણ)ઓ ॥ ૨ ॥

ચારિત્રસ્ય વિશુદ્ધિઃ, ક્રિયતે સામાયિકેન કિલેહ ।

સાવચેતરયોગાનાં, વર્જના સેવનત્વતઃ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ-આ જિનશાસનમાં સામાયિક વડે નિશ્ચે
 ચારિત્રની વિશુદ્ધિ કરાય છે, તે સાવધ યોગનો ત્યાગ
 કરવાથી અને નિર્વધ યોગને સેવવાથી થાય છે

દંસણયાર-^૫વિસોહી, ^૬ચડવીસાયત્થ^૮ણ ^૧કિજ્ઞં^૨ ય ।
 અચ્ચન્નુઅ-^૩ગુણકિત્તણ, -^૪રૂવેણ^૫ જિણવરિંદાણં ॥ ૩ ॥

દર્શનાઽઽચાર વિશુદ્ધિ-શ્વતુર્વિશ્વત્યાત્મસ્તવેન ક્રિયતે ચ ।

અત્યદ્દ્યુતગુણકાર્ત્તન-રૂપેણ જિનવરેન્દ્રાણામ્ ॥ ૩ ॥

(૧૭૭)

અર્થ:-દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ ચઢવિસતથા (લોગસ્સ) વડે કરાય છે. તે જિનેશ્વર ભગવાનોના અતિ અદ્ભુત ગુણના કીર્તનરૂપ એવિસે જિનની સ્તુતિવડે થાય છે.

નાણા^૨આ^૧અ^૩ગુણા, તસસંપન્નપડિવત્તિકરણા^૪ઓ ।

વંદણ^૫ણં વિહિ^૬ણા, કીર^{૧૧}ડ સોહી^૯તેસિં^{૧૦} તુ^૭ ॥ ૪ ॥

જ્ઞાનાદિકાસ્તુગુણા-સ્તસંપન્ન પ્રતિપત્તિકરણાત્ ।

વન્દનકેન વિધિના, ક્રિયતે શુદ્ધિસ્તુ તેપાન્તુ ॥ ૪ ॥

અર્થ:-જ્ઞાનાદિક ગુણો તે જ્ઞાનાદિ ગુણસંપન્ન ગુરુ મહારાજની ભક્તિથી થાય છે અને ગુરુ મહારાજની વિધિપૂર્વક વંદના કરવારૂપ, ત્રીભવંદન નામના આવશ્યકે જ્ઞાનાદિક ગુણોની શુદ્ધિ કરાય છે.

खलिअस्स ये तेसिं पुणो,

विहिणां जं निंदणांइ पडिक्कमणं ।

तेणं पडिक्कमणेणं,

तेसिं^{૧૨} પિ^૩ ય^{૧૧} કીર^{૧૫}ણ સોહી^{૧૪} ॥૫॥

स्खलितस्य च तेषां पुन-र्विधिना यन्निन्दनादि प्रतिक्रमणम् ।

तेन प्रतिक્રमणेन, तेषामपि च क्रियते शुद्धिः ॥ ૫ ॥

અર્થ:-જળી તે જ્ઞાનાદિક ગુણોની આશાતનાની

નિદાદિક, વિધિવડે કરવી તે પ્રતિક્રમણ કહેવાય; તે પ્રતિક્રમણવડે તે જ્ઞાનાદિક ગુણોની શુદ્ધિ કરાય છે.

ચરણાડ્યાડ્યાણં, જહક્કમં વળતિગિચ્છરૂવેણં ।

પડિક્રમણાસુદ્ધાણં, સોહી તહ કાઠસ્સગ્ગેણં ॥૬॥

ચરણાડતિગાદિકાનાં, યથાક્રમં વળચિકિત્સારૂપેણ ।

પ્રતિક્રમણાડશુદ્ધાનાં, શુદ્ધિસ્તથા કાયોત્સર્ગેણ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-ચારિત્રાદિકના અતિચારોની પ્રતિક્રમણવડે શુદ્ધિ ન થઈ હોય તેમની ગુમડાના ઔપધ સરખા અનુક્રમે આવેલા પાંચમા કાઉસગ્ગ નામના આવશ્યકવડે શુદ્ધિ થાય છે.

ગુણધારણરૂવેણં, પચ્ચક્કવાળેણ તવડ્ઠારસ્સ ।

વિરિઆયારસ્સ પુણો, સવ્વેહિ વિ કીરણ સોહી ॥૭॥

ગુણધારણરૂપેણ, પ્રત્યારહ્યાનેન તપોડતિચારસ્ય ।

વીર્યાડચારસ્ય પુનઃ, સર્વૈરપિ ક્રિયતે શુદ્ધિઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-ગુણના ધારણ કરવારૂપ પચ્ચક્કાણે કરી તપના અતિચારની અને વળી વીર્યાચારની સર્વ આવશ્યકે કરી શુદ્ધિ કરાય છે.

ગય વસહ સીહ અભિસેઅ,દામ સસિ ધિણયરં ઘયં કુંભં ।

પડમસર સાગર વિમાણ, ભવણ રયણુચ્ચય સિહિં ચ ॥

ગજવૃષભ સિંહાઽભિષેક-દામ શશિ દિનકરં ધ્વજં કુંભમ્ ।
પન્ન સરઃ સાગર વિમાન-ભવન રત્નોચ્ચય શિશિ ચ ॥૮॥

અર્થ:-હાથી, વૃષભ, સિંહ, લક્ષ્મીઅભિષેક, માળા,
ચંદ્રમા, સૂર્ય, ધ્વજા, કળસ, પન્નસરોવર, ક્ષીરસમુદ્ર,
દેવગતિમાંથી આવેલા તીર્થકરની માતા વિમાન, અને
નરકમાંથી આવેલા તીર્થકરની માતા લવન દેખે, રત્નોનો
ઢગલો અને અગ્નિ. એ ચઢિદ સ્વપ્ન સર્વ તીર્થકરોની માતા
તેમને ગર્ભમાં આવતાં દેખે.

અમરિંદનરિંદમુણિંદ-વંદિઅં વંદિઅં મહાવીરં ।

કુસલાણુવંધિવંધુર-મઙ્ગલયણં કિન્તિઙ્ગસ્સામિ ॥ ૯ ॥

અમરેન્દ્રનરેન્દ્ર મુનીન્દ્ર-વન્દિતં વન્દિત્વા મહાવીરમ્ ।

કુશલાઽનુવન્ધિ વન્ધુર-મધ્યયનં કીર્તયિષ્યામિ ॥ ૯ ॥

અર્થ:-દેવતાનાઈન્દ્ર, ચક્રવર્તિરાજા, અને મુનીશ્વરોથી
વંદન કરાએલા એવા મહાવીરસ્વામિને વંદન કરીને મોક્ષને
પ્રમાડનાર સુંદર ચઢિસરણુ નામનું અધ્યયન કહીશ.

ચઽસરણગમણ દુક્કઢ-ગરિહા સુકઢાણુમોયણા ચૈવ ।

પ્સ ગણો અણવરયં, કાયવો કુસલહેઽત્તિ ॥ ૧૦ ॥

ચતુઃ શરણગમનં દુઃકૃત-ગર્હાં સુકૃતાઽનુમોદના ચૈવ ।

एप गणोऽनवरतं, कर्त्तव्यः कुशलहेतुरिति ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-ચાર શરણ કરવાં, પાપકાર્યોની નિંદા કરવી,
અને નિશ્ચે સુકૃતની અનુમોદના કરવી. આ ત્રણ વસ્તુઓ
ખાસ મોક્ષના કારણભૂત છે; માટે તેની નિરંતર ઉપાસના કરવી.

અરિહંત^૧ સિદ્ધ^૨ સાધુ^૩, કેવલિકહિઓ^૪ સુહાવહો^૫ ધમ્મો^૬ ।

एए चउरो चउगइ-हरणा सरणं लहइ धन्नो ॥ ૧૧ ॥

अर्हन्तः सिद्धाः साधवः, केवलिकथितः सुखावहो धर्मः ।

एतं चत्वारश्चतुर्गति-हरणाः शरणं लभते धन्यः ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળીએ કહેલો
સુખ આપનાર ધર્મ, આ ચાર શરણ છે, તે ચાર ગતિનો
નાશ કરનાર છે અને તે ભાગ્યશાળી પુરૂષનેજ પ્રાપ્ત થાય છે.

અહ^૧ સો^૩ જિણભક્તિભરુ-ચ્છરંતરોમંચકંચુઅકરાલો^૨
પહરિસપણ^૪ઉમ્મીસં, સીસંમિ^૫ કયંજલી^૬ભણઈ^૭ ॥ ૧૨ ॥

अथ स जिनभक्तिभरो-च्छद्रोमाञ्चकञ्चुककरालः ।

प्रहर्षप्रणयोन्मिश्रं, शीर्षं कृताञ्जलिर्भणति ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-હવે તીર્થકરની ભક્તિના સમૂહે કરી ઉચ્છળતાં

(૧૮૧)

રૂપાટાંરૂપ બખ્તરે કરી લયંકર એવો તે પુરૂષ ઘણા હર્ષ
અને સ્નેહ સહિત મસ્તકને વિષે જો હાથ ઝેડી આ
પ્રમાણે કહે.

ર^૧વલો^૩સિ^૪રિમ^૫વક^૬સિ^૭ત્તા, હં^૮તા ક^૯મ્મ^{૧૦}ઠગા^{૧૧}ઈ અ^{૧૨}રિ^{૧૩}હં^{૧૪}તા ।

વિ^{૧૫}સય^{૧૬}કસા^{૧૭}યારી^{૧૮}ણં, અ^{૧૯}રિ^{૨૦}હં^{૨૧}તા હું^{૨૨}તુ મે^{૨૩} સર^{૨૪}ણં ॥૧૩॥

રાગદ્વેષાડરીણાં, દન્તારઃ કર્માડૃકાચરિદન્તારઃ ।

વિષયકષાયાડરીણા-મર્દન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥૧૩॥

અર્થ:-રાગ અને દ્વેષરૂપ વૈરીઓના હણનાર, અને
આઠકર્માદિક શત્રુને સંહારનાર, વિષયકષાયાદિક રિપુઓનો
નાશ કરનાર એવા અરિહંતા ભગવાનનું મ્હને શરણુ હો.

ત્વ^૧સિ^૨રિ^૩મિ^૪વક^૫સિ^૬ત્તા, ત^૭વ^૮ચર^૯ણં દુ^{૧૦}ચ્ચર^{૧૧}ણં અ^{૧૨}ણ^{૧૩}ચરિ^{૧૪}ત્તા ।

ત્વ^{૧૫}લસિ^{૧૬}રિ^{૧૭}મર^{૧૮}હં^{૧૯}તા, અ^{૨૦}રિ^{૨૧}હં^{૨૨}તા હું^{૨૩}તુ મે^{૨૪} સર^{૨૫}ણં ॥ ૧૪ ॥

રાજ્યશ્રિયમવકૃણ્ય, તપશ્ચરણં દુશ્વરમનુચર્ય ।

કેવલશ્રિયમર્દન્તો-દન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥૧૪॥

અર્થ:-રાજ્યલક્ષ્મીને ત્યાગ કરીને, દુષ્કરતપ અને
ચારિત્રને સેવીને, કેવળ જ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીને યોગ્ય એવા
અરિહંતાનું મ્હને શરણુ હો.

ધુદ્ધં^૧ત્વપ્પ^૨મરહંતા, અમરિંદ^૩ નરિંદ^૪ પૂઅમરહંતા ।

સ^૫સપ્પ^૬પુહ્પ^૭મરહંતા, અરિહંતા^૮ હંતુ^૯ મે સરણં ॥ ૧૫ ॥

સ્તુતિવન્દનમર્હન્તોઽમરેન્દ્ર નરેન્દ્ર પૂજામર્હન્તઃ ।

શાશ્વતમુખમર્હન્તોઽર્હન્તોભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-સ્તુતિ અને વંદન કરવા યોગ્ય, ઇન્દ્ર અને ચક્રવર્તિની પૂજાને લાયક અને શાશ્વત મુખ પામવાને યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મહાને શરણુ લેા.

પરમણગયં^૧ મુણંતા^૨, જોહંદ^૩ મહિદ^૪ જ્ઞાણમરહંતા ।

ધમ્મકહં^૫ અરહંતા^૬, અરિહંતા^૭ હંતુ^૮ મે સરણં ॥ ૧૬ ॥

પરમનોગતં જાનન્તો-યોગીન્દ્ર મહેન્દ્ર ધ્યાનમર્હન્તઃ ।

ધર્મકથામર્હન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-ખીજના મનમાં રહેલી વાતને જાણનારા, અને યોગીશ્વર તથા મહેન્દ્રને ધ્યાન કરવા યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મહાને શરણુ લેા.

સવ્વજિઆણમહિસં^૧, અરહંતા^૨ સચ્ચવયણમરહંતા ।

વંભવયમરહંતા^૩, અરિહંતા^૪ હંતુ^૫ મે સરણં ॥ ૧૭ ॥

સર્વજીવાનામર્દિસા-મર્દન્તઃ સત્યવચનમર્દન્તઃ ।

ब्रह्मव्रतमर्दन्तोऽर्दन्तो भवन्तु मम शरणम् ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-સર્વ જીવોની દયા પાળવી તેને યોગ્ય, સત્ય વચનને યોગ્ય, વળી બ્રહ્મવ્રત પાળવાને યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મહાને શરણુ લેા.

ઓસરણમવસરિત્તા, ચ^૧ડતીસં^૨ અ^૩ડસં^૪ નિસેવિત્તા^૫ ।

धम्मकहं च^૭ કહંતા^૬, અરિહંતા^૮ હુંતુ^૯ મે^{૧૨} સરણં^{૧૦} ॥ ૧૮ ॥

સમવસરણમવસૃત્ય, ચતુર્વિંશતોઽતિશયાન્નિવેવ્ય ।

धर्मकथां च कथयन्तोऽर्दन्तो भवन्तु मम शरणम् ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-સમવસરણમાં બેસીને ચોત્રીશ અતિશયે કરીને સહિત ધર્મકથાને કહેતા એવા અરિહંતોનું મહાને શરણુ લેા.

एगाइ^૧ ગિરા^૨ જેગે^૪, સંદેહે^૫ દેહિણં^૩ સમં^૬ છિત્તા^૭ ।

तिहुअणमणुसासंता, अरिहंता^૮ હુંતુ^{૧૦} મે^{૧૩} સરણં^{૧૧} ॥ ૧૯ ॥

एकया गिराऽनेकान्, संदेहान्देहिनां छित्त्वा ।

त्रिभुवनमनुशासयन्तोऽर्दन्तो भवन्तु मम शरणम् ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-એક વચને કરીને ત્રાણીઓના અનેક સંદેહોને એક કાળે છેદી નાખતા અને ત્રણ જગતને શિક્ષા (ઉપદેશ) આપતા એવા અરિહંત ભગવાનનું મહાને શરણુ લેા.

વયનામ^૧ણ^૨ ભુવણં, નિ^૩ઢવાવંતા^૪ ગુણેસુ^૫ ઠાવંતા ।

જિ^૬અલો^૭અમુદ્ધરંતા, અરિ^૮હંતા^૯ હંતુ^{૧૦} મે સરણં ॥ ૨૦ ॥

વચનાઽમૃતેન ભુવનં, નિર્વાપયન્તો ગુણેષુ સ્થાપયન્તઃ ।

જીવલોકમુદ્ધરન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:-પોતાના વચનામૃતવડે જગતને શાંતિ પમાડતા, અને ગુણોમાં સ્થાપતા, વળી જીવલોકનો ઉદ્ધાર કરતા એવા અરિહંતનું મ્હને શરણુ હો.

અચ્ચ^૧ત્તુ^૨અગુણવંતે, નિય^૩જસસસહરપસાહિ^૪અદિ^૫અંતે ।

નિય^૬ય મણા^૭ઈઅણંતે, પડિ^૮વન્નો^૯ સરણમરિ^{૧૦}હંતે ॥ ૨૧ ॥

અત્યદ્ધત ગુણવતો-નિજયશઃ શશધર પ્રસાધિતદિગન્તાન્ ।

નિયતમનાચનન્તાન્, પ્રતિપન્નઃ શરણમર્હતઃ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-અતિ અદ્ભૂત ગુણવાળા, અને પોતાના યશસ્વચંદ્રવડે સર્વ દિશાઓના અંતને શોભાવ્યા છે એવા, શાશ્વત અનાદિઅનંત એવા અરિહંતોનું શરણુ મ્હે અંગિકાર કર્યું છે.

ઉજ્જિ^૧યજરમરણાણં, સમત્ત^૨દુઃખત્તસત્તસરણાણં ।

તિહુ^૩અણજણસુહયાણં, અરિ^૪હંતાણં નમો^૫ તાણં ॥ ૨૨ ॥

(૧૮૫)

उज्झितजरामरणेभ्यः, समस्तदुःखार्त्तसत्त्वशरणेभ्यः ।

त्रिभुवनजनसुखदेभ्योऽर्हद्भ्यो नमस्तेभ्यः ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:-જેમણે જરા અને મરણ તત્ત્વાં છે, અને બધા દુઃખથી પીડાએલા પ્રાણીઓને જે શરણભૂત છે, અને ત્રણ જગતના લોકને જે સુખ આપનારા છે એવા તે અરિહંતોને મહારો નમસ્કાર હો.

आरेहंतसरणमलशुद्धि, लद्धसुविसुद्धसिद्धबहुमाणो ।

पणयसिररइयकरकमल, सेहरो सहरिसं भणइ ॥ ૨૩ ॥

अर्हच्छरणमलशुद्धि-लब्धसुविसुद्धसिद्धबहुमानः ।

प्रणतशिरोरचितकरकमल-शेखरः सदर्पं भणति ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-અરિહંતના શરણથી કર્મરૂપ મેલની શુદ્ધિએ પામ્યું છે અતિ શુદ્ધ સિદ્ધમાં બહુ માન જેણે એવો, અને તેથી નમેલા મસ્તક ઉપર કર્યો છે હસ્તરૂપ કમળનો દોડો જેણે અર્થાત્ મસ્તકે અંગલી કરી છે જેણે એવો હળુઆ કર્મિણવ હર્ષ સહિત સિદ્ધનું શરણ કહે.

कम्मठक्खयसिद्धा, साहाविअनाणदंसणसमिद्धा ।

सवट्ठलद्धिसिद्धा, ते सिद्धा हुंतु मे सरणं ॥ ૨૪ ॥

(૧૮૬)

કર્માઽષ્ટકયાસિદ્ધાઃ, સ્વાભાવિકજ્ઞાનદર્શનસમૃદ્ધાઃ ।

સર્વાર્થલાઙ્ઘિસિદ્ધા-સ્તેસિદ્ધા ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥૨૪॥

અર્થઃ:-આઠ કર્મનો ક્ષય કરીને સિદ્ધ થએલા, અને સ્વાભાવિકજ્ઞાનદર્શનની સમૃદ્ધિવાળા, વળી સર્વ અર્થની લાઙ્ઘિઓ જેમને સિદ્ધ થઈ છે એવા તે સિદ્ધોનું મ્હને શરણુ હો.

તિ^૧અલો^૨અમત્થયત્થા, પરમપયત્થા અ^૩ચિંતસામત્થા ।

મંગલસિદ્ધપયત્થા, સિદ્ધા^૪ સરણં^૬ સુહપસત્થા^૭ ॥૨૫॥

ત્રેલોક્યમસ્તકસ્થાઃ, પરમપદસ્થા અચિન્ત્યસામર્થ્યાઃ ।

મંગ્ગલસિદ્ધપદાર્થાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં સુખપ્રશસ્તાઃ ॥૨૫॥

અર્થઃ:-ત્રણુભુવનના મથાળે રહેલા, અને પરમપદ એટલે મોક્ષમાં રહેલા, વળી અચિંત્ય સામર્થ્યવાળા, અને મંગળભૂત સિદ્ધપદમાં રહેનાર, અને અનંત સુખે કરી પ્રશસ્ત એવા સિદ્ધોનું મ્હને શરણુ હો.

મૂલુ^૧ક્ષવયપડિવક્ષ્વા, અમૂ^૨ઢલક્ષ્વા સજોગિપચ્ચક્ષ્વા ।

સાહા^૪વિઅત્તસુક્ષ્વં, સિદ્ધા^૬ સરણં^૭ પરમમુક્ષ્વા^૫ ॥૨૬॥

મૂલોત્પાતપ્રતિપક્ષા-અમૂઢલક્ષાઃ સયોગિપ્રત્યક્ષાઃ ।

આપ્તસ્વાભાવિકમુક્ષ્વાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં પરમમોક્ષાઃ ॥૨૬॥

(૧૮૭)

અર્થ:-મૂળથી ઉખાડી નાખ્યા છે રાગદ્વેષરૂપ શત્રુઓ
જેમણે અને અમૂઢ લક્ષવાળા, વળી કેવળીઓ જેમને દેખી
શકે છે એવા, સ્વાભાવિક સુખ જેમણે અહણ કર્યું છે એવા
ઉત્કૃષ્ટ મોક્ષવાળા સિદ્ધોનું મહને શરણ હો.

પડિપીલ્હિઅપડિનીઆ,

સમગ્ગજ્ઞાણઅગ્ગિદદ્ધુભવવીઆ ।

જાઈરક્કણીઆ,

સિદ્ધા સરણં સમરણીયા ॥૨૭॥

પ્રતિપ્રેરિતપ્રત્યનીકાઃ, સમગ્રધ્યાનાગ્નિદગ્ધભવવીજાઃ ।

યોગીશ્વરસરણીયાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં સ્મરણીયાઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-જેમણે રાગાદિ શત્રુઓનો તિરસ્કાર કર્યો છે,
વળી જેમણે ભવનુંખીજ સમઅધ્યાનરૂપ અગ્નિએ ખાળ્યું
છે એવા, અને યોગીશ્વરોએ આશ્રય કરવા યોગ્ય તથા
ભવ્ય પ્રાણીઓએ સ્મરણ કરવા લાયક એવા સિદ્ધોનું
મહને શરણ હો.

પાવિઅપરમાણંદા^૧, ગુણનિસંદા^૨ વિદિન્નભવકંદા^૩ ।

લહુઈકયરવિચંદા^૪, સિદ્ધા^૬ સરણં^૭ સ્વવિઅદંદા^૫ ॥૨૮॥

પ્રાપિતપરમાનન્દા-ગુણનિસ્યન્દા વિદીર્ણભવકન્દાઃ ।

લઘુકીકૃતરવિચન્દ્રાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં ક્ષપિતદ્વન્દ્વાઃ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-આનંદ પમાડનાર, અને શુભના સાર રૂપ, વળી જેમણે લવરૂપકંઠનો નાશ કર્યો છે, અને કેવળ જ્ઞાનના પ્રકાશવડે ચંદ્ર અને સૂર્યને થોડા પ્રભાવવાળા કરી દીધા છે, અને વળી જેમણે યુદ્ધ આદિ કલેશનો નાશ કર્યો છે એવા સિદ્ધોનું મ્હને શરણ હો.

૧ ૨ ૩
ઉવલદ્વપરમવંભા, દુલ્લહલંભા વિમુક્તસંરંભા ।

૪ ૬ ૭ ૫
ભુવણઘરધરણસંભા, સિદ્ધા સરણં નિરાંરંભા ॥૨૯॥

ઉપલબ્ધપરમવ્રહ્માણો-દુર્લભલંભા વિમુક્તસંરમ્મા: ।

ભુવનગૃહધરણસ્તમ્મા:, સિદ્ધા: શરણં નિરાંરમ્મા: ॥૨૯॥

અર્થ:-પામ્યું છે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન જેમને એવા, વળી મોક્ષરૂપ દુર્લભ લાભ મેળવ્યો છે જેમણે એવા, મૂક્યા છે અનેક પ્રકારના સમારંભ જેમણે એવા, ત્રણભૂવનરૂપ ઘરને ધારણ કરવામાં સ્તંભ સમાન, અને વળી આરંભ રહિત એવા સિદ્ધોનું મ્હને શરણ હો.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
સિદ્ધસરણેણ નયવંભદ્દે, સાધુગુણજિઅણુરાઓ ।

મેરૂણીમિલંતસુપસથ, મથઓ તથિમં મળઈ ॥૩૦॥

સિદ્ધશરણેન નયવ્રહ્મદેતુ-સાધુગુણજનિતાનુરાગ: ।

મેરૂનીમિલત્સુપસથ-મસ્તકસ્તવ્રેદંભગતિ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-સિદ્ધના શરણુવડે નય અને બાર અંગરૂપ પ્રહ્મના કારણભૂત સાધુના ગુણોનો ઉપજ્યો છે અનુરાગ જેને, એવો ભવ્ય પ્રાણી પૃથ્વીને અડક્યું છે અતિ પ્રશસ્ય મસ્તક જેનું એવો થઈ ત્યાં આ રીતે કહે.

જિઅલોઅવંધુ^૧ણો કુગઈ^૨, સિંધુ^૩ણો પારગા^૪ મહાભાગ^૫
નાણાઈ^૬ઈહિં સિવસુખ, સાહગા^૭ સાહુણો^૮ સરણં ॥૩૧

जीवलोकबन्धवः कुगति-सिन्धोः पारगा महाभागाः ।

ज्ञानादिकैः शिवसुख-साधकाः साधवः शरणम् ॥ ३१ ॥

અર્થ:-જીવલોકના બંધુ અને કુગતિસમુદ્રના પાર-પામનાર, મહાભાગ્યવાળા એવા, અને જ્ઞાનાદિકે કરી મોક્ષ સુખના સાધનાર સાધુઓનું મૂળે શરણુ હો.

કેવલિ^૧ણો પરમોહી^૨, વિઝલમઈ^૩ સુઅહરા^૪ જિણમયંમિ^૫
આયરિય^૬ઉવજ્ઞાયા^૭, તે સર્વે^૮ સાહુણો^૯ સરણં ॥ ૩૨

केवलिनः परमावधयो-विमलमतयःश्रुतधराजिनमते ।

आचार्योपाध्याया-स्तेसर्वे साधवः शरणम् ॥ ३२ ॥

અર્થ:-કેવળીઓ, પરમાવધિજ્ઞાનવાળા, વિપુલમતિ મનઃ પર્યવજ્ઞાની, શ્રુતધર તેમજ જિનમતને વિષે રહેલા આચાર્યો અને ઉપાધ્યાયો તે સર્વે સાધુઓનું મૂળે શરણુ હો.

ચ^૧ઉદસદસનવપુ^૪વી, દુવાલસિક્કારસંગિ^૩ણો^૨ જે અ ।

જિ^૫નકપ્પા^૬હાલંદિ^૮અ, પરિહારવિસુદ્ધિસા^૭હૂ અ ॥૩૩॥

ચતુર્દશદશનવપૂર્વિ^૧ણો-દ્વાદશૈકાદશાદ્વિ^૨નો^૩ યે ચ ।

જિનકલ્પિકાયથાલંદિકાઃ, પરિહારવિશુદ્ધિસાધવશ્ચ ॥૩૩॥

અર્થ:-ચૌદપૂર્વિ, દશપૂર્વિ અને નવપૂર્વિ, અને વર્ણી
બાર અંગ ધરનાર, અગિયાર અંગ ધરનાર, જિનકલ્પિ,
યથાલંકિ, પરિહારવિશુદ્ધિ આરિત્રવાળા એવા સાધુઓનું
મહત્ત્વે શરણુ હો.

ક્ષીરાશ્રવમધ્વાશ્રવ, સંભિન્નસોઅકુટ્ટબુદ્ધી^૧અ ।

ચારણવે^૨ઉવિપયાણુ, સારિણો^૩ સાહુ^૪ણો સરણં ॥૩૪॥

ક્ષીરાશ્રવમધ્વાશ્રવ-સંભિન્નશ્રોતઃ કોષ્ટબુદ્ધયઃ ।

ચારણવૈકુર્વિપદાઽ-નુસારિણઃ સાધવઃ શરણમ્ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:-ક્ષીરાશ્રવ અને મધ્વાશ્રવ લઙ્ઘિવાળા, સંભિન્ન
શ્રોતલઙ્ઘિવાળા અને કોષ્ટબુદ્ધિવાળા, આરણ્ય મુનિયો, વૈકિય
લઙ્ઘિવાળા અને પદ્માનુસારિલઙ્ઘિવાળા સાધુઓનું મહત્ત્વે
શરણુ હો.

उज्झि^१अवइर^२विरा^३हा, नि^४च्च म^५दो^६हा प^७संत^८मुह^९सो^{१०}हा ।
अभि^१मय^२गुण^३संदो^४हा, ह^५यमो^६हा सा^७हुणो^८ सरणं ॥३५॥

उज्झિતવૈરવિરોધા-નિત્યમદ્રોહાઃ પ્રશાન્તમુખશોભાઃ ।

અભિમતગુણસન્દોહા-હતમોહાઃ સાધવઃ શરણમ્ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:-તબ્યાં છે વૈર વિરોધ જેમણે, હમેશાં અંદ્રોહિ,
અતિશય શાંત, મુખની શોભાવાળા, બહુમાન કર્યું છે ગુણના
સમૂહનું જેમણે એવા, અને હણ્યો છે મોહ જેમણે એવા
સાધુઓનું મહને શરણ હો.

खण्डि^१असिणे^२हदामा^३, अ^४काम^५धामा^६ नि^७काम^८सुह^९कामा^{१०} ।
सु^१पु^२रि^३स^४म^५णा^६भिरामा^७, आ^८या^९रा^{१०}मा^{११} मु^{१२}णी^{१३} सरणं ॥३६॥

खण्डितस्नेहदामानोऽ-कामधामानो निकामसुखकामाः ।

सुपुरुषमनोऽभिरामा-आत्मारामा मुनयः शरणम् ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-તોડયું છે સ્નેહરૂપ બંધન તે જેમણે, નિર્વિકારી
સ્થાનમાં રહેનાર, નિર્વિકાર મુખના કામી, સત્પુરૂષોના મનને
આનંદ કરનાર અને આત્મામાં રમનાર મુનિઓનું મહને
શરણ હો.

મિલ્હિઅવિસયકસાયા,

ઉજ્જિઅઘરઘરણીસંગસુહસાયાં ।

અકલિઅહરિસાવસાયાં,

સાહૂ સરણં ગયપમાયાં ॥ ૩૭ ॥

મિલ્હિતવિષયકપાયા-ઉજ્જિતગૃહગૃહિણીસંગસુખસ્વાદાઃ ।

અકલિતહર્ષવિષાદાઃ, સાધવઃ સ્મરણં ગત પ્રમાદાઃ ॥ ૩૭ ॥

અર્થઃ-હર કયો છે વિષય અને કપાય તે જેમણે, ત્યાગ કયો છે ઘર અને સ્ત્રીના સંગના સુખનો સ્વાદ તે જેમણે, વળી નથી હર્ષ અને નથી શોક તે જેમને એવા અને ગયો છે પ્રમાદ જેમનો એવા સાધુઓનું મહને શરણુ હો.

હિંસા^૧ઈદોસ^૨ સુન્ના, કયકારુન્ના^૩ સયંભુરુપ્પન્ના ।

અજરામરપહસુન્ના, સાહૂ^૪ સરણં^૬ સુકયપુન્ના^૭ ॥ ૩૮ ॥

હિંસાદિ દોષ શૂન્યાઃ, કૃતકારુણ્યાઃ સ્વયમ્ભૂરુપ્પન્નાઃ ।

અજરામરપથક્ષુણ્ણાઃ, સાધવઃ સ્મરણં સુકૃતપુણ્યાઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થઃ-હિંસાદિક દોષે કરીને રહિત, કયો છે કષ્ટભાવ તે જેમણે, એવા સ્વયંભુરમણ, સમુદ્ર જેવી વિસ્તીર્ણ પુદ્ધિવાળા, જરા અને મરણ રહિત મોક્ષમાર્ગમાં જવારા,

અને અતિશય પુન્ય કર્યું છે જેમણે એવા સાધુનું મ્હને
શરણુ હો.

કામવિડંબણચુકા,^૧ કલિમલમુક્તા^૨ વિમુક્તચૌરિકા^૩ ।

પાવરયસુરયરિકા,^૪ સાદુગુણતણવિદેહા^૫ ॥ ૩૯ ॥

કામવિડમ્બનચ્યુતાઃ, કલિમલમુક્તા વિમુક્તચૌરિકાઃ ।

પાપરજઃ સુરતરિક્તાઃ, સાધુગુણરત્નદીપ્તિમન્તઃ ॥૩૯॥

અર્થ:-કામની વિડંબનાએ કરીને રહિત, પાપે કરીને
રહિત, વળી જેમણે ચોરીનો ત્યાગ કર્યો છે એવા, પાપરૂપ-
રજના કારણુ એવા મૈથુનથી રહિત, અને સાધુના ગુણરૂપ-
રત્નની કાંતિવાળા એવા મુનિઓનું મ્હને શરણુ હો.

સાદુત્તસુઠિઆ^૩ જં,^૧ આયરિયાઈ^૨ તઓઅં^૪ તે સાહૂ^૫ ।

સાહુભણિણ^૬ ગહિઆ,^૭ તમ્હા^{૧૦} તે સાહુણો^{૧૧} સરણં^{૧૨} ॥૪૦॥

સાધુત્વમુસ્થિતાય-દાચાર્યાદયસ્તતશ્ચતે સાધવઃ ।

સાધુભણિતેન ગૃહીતા-સ્તસ્માત્તે સાધવઃ શરણમ્ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-જે માટે સાધુપણમાં વિશેષે કરીને રહેલા એવા
આચાર્યાદિક છે, તે માટે તેઓ પણ સાધુ કહેવાય. સાધુ
કહેવાપડે તેમને અહણુ કયા તે માટે તે સાધુનું મ્હને
શરણુ હો.

પડિવન્નસાહુસરણો, સરણં કાઠં પુણોવિ^૧ જિણધમ્મં^૪ ।

પહરિસરોમંચપવંચ, - કંચુઅંચિઅતણૂ^૭ ભણઇ^૮ ॥ ૪૧ ॥

પ્રતિપન્નસાધુશરણઃ, શરણંકર્તુ^૧ પુનરપિ જિનધર્મમ્ ।

પરપરોમાશ્વપપશ્ચ-કશ્ચુકાશ્ચિતતનુર્ભજતિ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-સ્વીકાર્યું છે સાધુનું શરણુ બેણે એવો તે જીવ,
વળી પણ જનધર્મને શરણુ કરવાને અતિ હર્ષથી થએલા
સામાન્યતા વિસ્તારરૂપ બળતરે કરી શોભાયમાન શરીરવાળો
આ રીતે કહે છે.

પવરસુકણ્હિ પત્તં, પત્તેહિંવિ નવરિ કેહિંવિ ન પત્તં ।

તં કેવલિપન્નત્તં, ધમ્મં સરણં પવન્નોહં ॥ ૪૨ ॥

પવરસુકૃતૈઃ પ્રાપ્તં, પાત્રૈરપિનવરં કૈશ્ચિન્ન પ્રાપ્તમ્ ।

તં કેવલિપ્રજ્ઞતં, ધર્મં શરણં પ્રપન્નોઽહમ્ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-અતિ ઉત્કૃષ્ટ પુન્યોપડે પામેલો, વળી કેટલાક
ભાગ્યવાળા પુરૂષોએ પણ નહિ પામેલો એવો કેવળી ભગ-
વાને પ્રરૂપેલો ધર્મ તેને હું શરણુરૂપે અંગિકાર કરું છું.

પત્તેણ અપત્તેણ ય, પત્તાણિ ય જેણ નરસુરસુહાઈં ।

મુક્ખસુહં પુણ પત્તેણ, નવરિ ધમ્મો સમે સરણં ॥ ૪૩ ॥

પ્રાપ્તેનાઽપ્રાપ્તેન ચ, પ્રાપ્તાનિચ યેન નરસુરસુખાનિ ।

મોક્ષમુત્ત્વં પુનઃ પ્રાપ્તેન, ન વરં ધર્મઃ સ મે શરણમ્ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:-જે ધર્મ પામે છતે વા અણપામે છતે પણ જેણે
માણુસ અને દેવતાનાં સુખોને મેળવ્યાં, તેમ છતાં પણ મોક્ષ-
સુખ જે ધર્મવડે મેળવ્યું તે ધર્મનું મહારે શરણુ હો.

નિર્દલિઅકલુસકમ્મો,

કયસુહજમ્મો સ્વલીકયઅહમ્મો ।

પમુહપરિણામરમ્મો,

સરણં મે હોઽ જિણધમ્મો ॥ ૪૪ ॥

નિર્દલિતકલુપકર્મા, કૃત્યુભજન્મા સ્વલીકૃતાઽધર્મઃ ।

પ્રમુખપરિણામરમ્યઃ, શરણં મમ ભવતુ જિનધર્મઃ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-અતિશય દુષ્ટાં છે મલીન કર્મ જેણે, કર્યો છે
શુભ જન્મ જેણે, દૂર કર્યો છે અધર્મ જેણે, આદિમાં, અને
પરિણામમાં સુંદર એવો જે જિનધર્મ, તહેનું મહને શરણુ હો.

કાલત્ત^૧એ^૨વિ^૩ ન મયં^૪, જમ્મ^૫જરમરણવાહિસયસમયં ।

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪

અમયંવ^{૧૫} બહુમયં, જિણમયં ચ સરણં પવન્નોહં ॥ ૪૫ ॥

कालत्रयेऽपि न मृतं, जन्मजरामरणव्याधिशतशमकम् ।

अमृतमिव बहुमतं, जिनमतं च शरणं प्रपन्नोऽहम् ॥ ४५ ॥

અર્થ:-ત્રણ કાળમાં પણ નહિ નાશ પામેલું, અને જન્મ, જરા, મરણ અને સેંકડોગમે વ્યાપિતું ધમાવનાર, અમૃતની પેઠે ઘણાને ઈષ્ટ એવા જિનમતને હું સરણરૂપે અંગિકાર કરું છું.

पसमिअकामपमोः, विदुविदुः नकलियविरोहं ।

सेवसु^४खल^५य^६लोहं^७, धम्मं^८ सरणं^९ पवन्नोहं^८ ॥४६॥

प्रशमितकामप्रमोहं, दृष्टाऽदृष्टेषु न कलितविरोधम् ।

शिवसुखफलदममौघं, धर्मं शरणं प्रपन्नोऽहम् ॥ ४६ ॥

અર્થ:-વિશેષે શમાવ્યો છે કામનો ઉન્માદ જેણે, દેખેલા અને નહિ દેખેલા પદાર્થોમાં નથી કર્યો વિરોધ જેણે, અને મોક્ષના સુખરૂપ ફળને આપનાર એવા અમોઘ એટલે સફળ ધર્મને હું શરણરૂપે અંજિકાર કરું છું.

नरयगङ्गमणरोहं^१, गुणसंदोहं^२ पवाङ्गनिक्खोहं^३ ।

निहणियवम्महजोहं, धम्मं सरणं पवन्नोहं ॥४७॥

नरकगतिगमनरोधं, गुणसन्दोहं प्रवादिनिःक्षोभम् ।

निहतमन्मथयोधं, धर्मं शरणं प्रपन्नोऽहम् ॥ ४७ ॥

અર્થ:-નરકમતિના ગમનને રોકનાર, ગુણનો સમૂહ છે જેમાં એવો, અન્યવાદિવડે ફોલ કરવાયોગ્ય નહિ એવો, અને હણ્યો છે કામરૂપ મુલટ જેણે એવો જે ધર્મ તે હું શરણરૂપે અંગિકાર કરું છું.

ભાસુરસુવર્ણસુંદર, રચનાલંકારગારવમહર્ગ્યં ।

નિહિમિવ દોગચ્છહરં, ધર્મં જિણદેસિયં વંદે ॥૪૮॥

ભાસુરસુવર્ણસુંદર-રત્નાડલકારગૌરવમહાર્ગ્યમ્ ।

નિધિમિવ દૌર્ગત્યહરં, ધર્મં જિણદેશિતં વંદે ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-દેહીશ્વમાન, ઉત્તમ શબ્દોથી સ્તવાયેલો, સુંદર રચનાએ શોભાવાળો, મોટાઈના કારણબૂત મહા મૂલ્યવાળો, નિધાનળી પેઠે અજ્ઞાનરૂપ દારિદ્રને હણનાર એવા જિનેશ્વરાએ ઉપદેશેલા ધર્મને હું વંદન કરું છું.

ચતુસરણગમણસંચિત્, સુચરિતરોમંચઅંચિત્સરીરો ।

કયદુક્કડગરિહાસુહ, કમ્મક્કલ્લકંથિરોમ્મણ્ઙ ॥૪૯॥

ચતુઃશરણગમનસંચિત-સુચરિતરોમાચ્ચાચિતશરીરઃ ।

કુત્તદુષ્કૃતગર્હાડ્યુમ-કર્મક્લ્લકાંક્ષિતો મણતિ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ:-આ ચાર શરણ અંગિકાર કરવાવડે એકદું કરેલું જે સુકૃત તોણે કરી થએલી ચિકિત્સવર રોમરાણએ યુક્ત છે

શરીર જેનું એવો, અને કરેલાં પાપની નિંદાએ કરીને અ-
શુભ કર્મના ક્ષયને ઇચ્છતો એવો જીવ આ પ્રમાણે કહે છે.

ઇ^૧હ^૨ભ^૪વિ^૩અ^૫મન્ન^૪ભ^૩વિ^૫અં, મિ^૪ચ્છ^૩ત્ત^૫પ^૪વ^૩ત્ત^૫નં જ^૪મ^૩હિ^૫ગર^૪ણં ।

જિ^૬ણ^૭પ^{૧૦}વ^૮ય^૯ણ^૮પ^૮ડિ^૮કુ^૮ટ્ઠં, દુ^૭ટ્ઠં ગરિ^{૧૦}હામિ તં પા^૮વં ॥૫૦॥

એદ્દભવિકમાન્યભવિકં, મિથાત્વપ્રવર્તનં યદધિકરણમ્ ।

જિનપ્રવચનપ્રતિપિદ્ધં, દુટ્ઠં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:-આ ભવમાં કરેલું અને પરભવમાં કરેલું મિ-
થ્યાત્વના પ્રવર્તનરૂપ જે અધિકરણ, જિનશાસનમાં નિષેધેલું
એવું તે દુષ્ટ પાપ તેને હું ગર્હું છે એટલે ગુરૂની સાક્ષિએ
નિંદુ છું.

મિ^૧ચ્છ^૩ત્ત^૪ત^૫મં^૪ધે^૫ણં અ^૩રિ^૪હંતા^૫ઇ^૪સુ અ^૪વ^૫ન્ન^૪વ^૫ય^૪ણં જં ।

અ^૨ન્ના^૬ણે^૮ણ વિ^{૧૦}રિ^૭ઙ્ઞં, ઇ^૮ન્નિ^૯હ ગરિ^{૧૦}હામિ તં પા^૮વં ॥૫૧॥

મિથ્યાત્વતમોઽન્ધેનાઽર્દ્ધદાદિપ્વવર્ણવચનં યત્ ।

અજ્ઞાનેન વિરચિત-મિદાર્ની ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ:-મિથ્યાત્વરૂપ અંધારાએ અંધ થએલાએ અરિ-
હંતાદિકમાં જે અવરણવાદ, અજ્ઞાને કરીને વિશેષ કર્યો હોય
તે પાપને હમણાં હું ગર્હું છું-નિંદુ છું.

(૧૧૧)

સુઅધમ્મસંઘસાધુસુ, પાવં પડિણીઅયાઈ જં રહિંઅં ।

અન્નેસુ અ પાવેસુ, ઇન્હિં ગરિહામિ તં પાવં ॥ ૫૨ ॥

શ્રુતધર્મસંઘસાધુપુ, પાપં પ્રત્યનીકતયા યદ્રચિતમ્ ।

અન્યેષુ ચ પાપેષ્વિ-દાર્ણીં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-શુદ્ધધર્મ, સંઘ, અને સાધુઓમાં શત્રુપણાએ જે પાપ કર્યું હોય તે, અને અન્ય પાપસ્થાનકોમાં જે પાપ લાગ્યું હોય તેને હુમણાં હું ગર્હું છું.

અન્નેસુ અ જીવેસુ, મિત્તીકરુણાઈગોઅરેસુ કયં ।

પરિઆવણાઈદુક્ખં, ઇન્હિં ગરિહામિ તં પાવં ॥ ૫૩ ॥

અન્યેષુ ચ જીવેષુ, મૈત્રીકરુણાદિગોચરેષુ કૃતમ્ ।

પરિતાપનાદિદુઃસ્વ-મિદાર્ણીં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-ખીન્નપણુ, મૈત્રી કરુણાદિકના વિષય, એવા જીવોમાં પરિતાપનાદિક દુઃખ ઉપજાવ્યું હોય તે પાપને હું હુમણાં નિહું છું.

જં મળવચકાણ્હિકય, -કારિઅઅણુમર્હિં આયરિઅં ।

ધમ્મવિરુદ્ધમસુદ્ધં, સવં ગરિહામિ તં પાવં ॥ ૫૪ ॥

યન્મનોવચનકાયૈઃ, કૃતકારિતાઽનુમતિભિરાચરિતમ્ ।
ધર્મવિરુદ્ધમશુદ્ધં, સર્વં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-જે મન, વચન, અને કાયાએ કરી કરવા,
કરાવવા, અને અનુમોદવા વડે આચરેલું એવું ધર્મથી વિરુદ્ધ
અને અશુદ્ધ એવું સર્વ પાપ તે હું નિંદું છું.

^૧અહ ^૩સો ^૨દુક્કડગરિહા, ^૪દલિ^૬ઉક્કડદુક્કડો ^૫ફુડં ^૬મળાઈ ।
સુકડાણુરાયસમુદ્ગમ્, પુન્નપુલયંકુરકરાલો ॥ ૫૫ ॥

અથ સ દુષ્કૃતગર્હા-દલિતોત્કટદુષ્કૃતઃ સ્ફુટં મળાતિ ।
સુકૃતાઽનુરાગસમુદીર્ઘ-પુણ્યપુલકાકુરકરાલઃ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-હવે દુષ્કૃતની નિંદાથી દળ્યું છે ઉત્કટ પાપ
કર્મ તે જોણે એવો, અને સુકૃતનો જે રાગ તેથી થએલી
પવિત્ર વિકસ્વર રોમરાણીએ સહિત એવો, તે જીવ પ્રગટ
નીચે પ્રમાણે કહે છે.

^૪અરિહત્તં ^૩અરિહંતેસુ, ^૨જંચ ^૧સિદ્ધત્તનં ^૭ચ ^૫સિદ્ધેસુ ।
^૬આયારં ^૮આયરિણ, ^{૧૧}ઉવજ્ઞાયત્તં ^{૧૦}ઉવજ્ઞાણ ॥ ૫૬ ॥

અર્હત્વમર્હત્સુ, યચ્ચ સિદ્ધત્વં ચ સિદ્ધેષુ ।

આચારમાચાર્યે. ઉપાધ્યાયત્વમુપાધ્યાયે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:-અરિહંતોને વિષે અરિહંતપણું, અને સિદ્ધોને વિષે વળી જે સિદ્ધપણું, આચાર્યમાં જે આચાર, અને ઉપાધ્યાયમાં ઉપાધ્યાયપણું.

સા^૧હુ^૨ણ સા^૩હુ^૪ચરિ^૫અં, દે^૬સ^૭વિર^૮દં ચ સા^૯વયજ^{૧૦}ણાં ।
અ^{૧૧}ણુમ^{૧૨}ન્ને સ^{૧૩}ર્વેસિં, સ^{૧૪}મ્મત્તં સ^{૧૫}મ્મદિ^{૧૬}ટ્ટી^{૧૭}ણં ॥ ૫૭ ॥

સાધુનાં સાધુચરિતં, દેશવિરતિશ્ચ શ્રાવકજનાનામ્ ।
અનુમન્યે સર્વેષાં, સમ્યક્ત્વં સમ્યગ્દિટ્ટીમામ્ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-સાધુઓનું જે ઉત્તમ ચારિત્ર, અને શ્રાવક લોકનું દેશવિરતિપણું, અને સમકિતદષ્ટિનું સમકિત એ સર્વને હું અનુમોદું છું.

અ^૧હ^૨વા સ^૩ર્વંચિ^૪અ વી^૫અ, -રા^૬ય^૭વ^૮ય^૯ણા^{૧૦}ણુસારિ^{૧૧}જં સુ^{૧૨}ક^{૧૩}ડં ।
કા^{૧૪}લ^{૧૫}સ^{૧૬}પિ^{૧૭}તિ^{૧૮}વિ^{૧૯}હં, અ^{૨૦}ણુમો^{૨૧}પ^{૨૨}મો ત^{૨૩}યં સ^{૨૪}ર્વં ॥ ૫૮ ॥

અથવા સર્વમેષ વીત-રાગવચમાનુસારિ યત્સુકૃતમ્ ।
કાલત્રયેऽપિત્રિવિધ-મનુમન્યાવહે તત્સર્વમ્ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-અથવા વીતરાગવચનને અનુસારે જે સર્વ સુકૃત ગ્રંથે કાગમાં કર્યું હોય તે ગ્રંથે પ્રકારે (મન, વચન, અને કાયાએ કરી) અનુમોદીએ છીએ.

સુહપરિણામો નિચ્ચં, ચ^૧તસરણગમા^૧ઈ આયરં^૪ જીવો^૫ ।
 કુસલપયડી^૬ઝ બંધ^૭ઈ, વદ્ધા^૮ઝ સુહાણુ^૯બંધા^૯ઝ ॥ ૫૯ ॥

શુભપરિણામો નિત્યં, ચતુઃશરણગમાચરજીવઃ ।

કુશલપ્રકૃતીર્વિપ્રાપ્તિ, વદ્ધાસ્તુશુભાઽનુવન્ધાઃ ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-નિરંતર શુભ પરિણામવાળો જીવ ચાર શરણની પ્રાપ્તિ આદિને આચરતો પુન્ય પ્રકૃતિઓને ખાંધે છે અને (અશુભ) ખાંધેલીને શુભ અનુબંધવાળી કરે છે.

મંદાણુ^૧ભાવા^૨ વદ્ધા, તિવ્વણુ^૫ભાવા^૬ઝ કુણ^૭ઈ તા^૮ ચેવ^૯ ।
 અસુહા^૭ઝ નિરણુ^૮બંધા^{૧૧}ઝ, કુણ^{૧૦}ઈ તીવ્વા^૯ઝ મંદા^૯ઝ ॥ ૬૦ ॥

મન્દાઽનુભાવા વદ્ધા-સ્તીત્રાઽનુભાવાસ્તુ કરોતિતાશ્ચૈવ ।

અયુમા નિરનુવન્ધાઃ, કરોતિ તીત્રાસ્તુ મન્દાઃ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-જે (શુભ) મંદ રસવાળી ખાંધી હોય તેને તીવ્ર રસવાળી કરે છે, અને અશુભ (મંદ રસવાળી)ને અનુબંધ રહિત કરે છે, અને તીવ્ર રસવાળી (જે અશુભ) તેને મંદ રસવાળી કરે છે.

તા^૧ ઇ^૬ં કા^૭યવ્વં, બુ^૨હેહિ નિ^૪ચ્ચંપિ સંકિલેસંમિ^૫ ।^૩

હો^{૧૨}ઈ તિકાલં સમ્મં^{૧૦}, અસંકિલેસંમિ^{૧૧} સુકય^૮ફલં^૯ ॥૬૧॥

તસ્માદેતત્કર્ત્તવ્યં, બુધૈર્નિત્યમપિ સંક્લેશે ।

ભવતિ ત્રિકાલં સમ્ય-ગસંક્લેશે મુકૃતફલમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-તે માટે પંડિતોએ હુમેશાં સંકલેશમાં (રોગાદિ કારણમાં) એ કરવું, અસંકલેશપણામાં ત્રણ કાળ રૂઢી પેદે કર્યું છતુ મુકૃત ફળ (પુન્યાનુબંધિ પુન્ય)વાળું થાય છે.

ચ^૧તરંગો જિ^૨ણધમ્મો, ન ક^૩ઓ ચ^૪તરંગસરણમવિ ન ક^૫ર્યં^૬ ।^૭

ચ^૮તરંગભવચ્છેઓ, ન ક^{૧૦}ઓ હા^{૧૧} હારિઓ જમ્મો^{૧૨} ॥૬૨॥^{૧૪ ૧૩}

ચતુરજ્ઞો જિનધર્મો-નકૃતશ્ચતુરજ્ઞશરણમપિ ન કૃતમ્ ।

ચતુરજ્ઞભવચ્છેદો-ન કૃતો હા ! હારિતં જન્મ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-જેણે (દાન, શિયળ, તપ, અને ભાવરૂપ) ચાર અંગવાળો શ્રી જિનધર્મ ન કર્યો, જેણે (અરિહંતાદિ) ચાર પ્રકારનું શરણ પાળુ ન કર્યું, તેમજ જેણે ચાર ગતિરૂપ સંસારનો છેદ ન કર્યો, તે અરે ! મનુષ્ય જન્મ હારી ગયો.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 ઇઅ જીવ પમાયમહારિ, વીરમદંતમયમજ્જયણં ।

૬ ૭ ૮ ૯
 દ્વાપસુ તિસંજ્ઞમવંજ, -કારણં નિવ્વુદ્ધસુહાણં ॥૬૩॥

इति जीव ! प्रमादमहारि-वीरमद्रान्तमेतदध्ययनम् ।

ध्याय त्रिसन्ध्यमवन्ध्य-कारणं निर्व्वृत्तिसुखानाम् ॥ ६३ ॥

અર્થ:-આ રીતે હે જીવ ! પ્રમાદમહારી શત્રુને
 જિતનાર, મોક્ષ પમડનાર, અને મોક્ષના સુખોનું અવંધ્ય
 કારણભૂત એવા આ અધ્યયનનું ત્રણ સંધ્યાએ ધ્યાન કર.

॥ इति श्री चउत्तरण पयन्नो मूलान्वय, संस्कृत छाया
 तथा भाषान्तरयुक्त समाप्त. ॥

॥ सत्त्वारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति

श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्रीमन्महावीरस्वामिहस्तदीक्षित श्रीवीरभद्रमुनिमहाराजकृत

श्री

आरुरपच्चक्रखाण पयन्नो.

(भूषान्वय, संस्कृत छाया अने आध्यान्तर युक्त.)

(आयावृत्तम्)

देसिक^१देसविरओ, सम्मदि^२ट्टी मरिज्ज^४ जो जीवो^४ ।

तं^६ होइ^८ बालपंडिय, मरणं^७ जिणसासणे^९ भणियं^{१०} ॥१॥

देशैकदेशविरतः, सम्यग्दृष्टिर्भियते यो जीवः ।

तद् भवति बालपण्डित-मरणं जिनशासने भणितम् ॥ १ ॥

अर्थः—छ कायनी हिंसाभांथी देश ने प्रसहिंसा, तेने
એક દેશ ને મારવાની બુદ્ધિએ નિરપરાધી જીવની નિરપેક્ષ-

પણે હિંસા, તેથી તથા જૂઠું બોલવાદિકથી નિર્વૃત્તિ પામ્યો છતો, જે સમક્તિદષ્ટિ જીવ મરે તે (મરણને) જિનશાસનને વિષે પાંચ મરણમાંનું બાળપંડિત મરણ કહેલું છે.

^{૨ ૧} પંચ ^૩ ય ^૪ અણુવચયાઈં, ^૬ સત્ત ^૭ સિલ્લાઉ દેસજઈ ધમ્મો ।

^૮ સવ્વેણ ^૯ વ ^{૧૧} દેસેણ ^{૧૦} વ, ^{૧૨} તેણ ^{૧૩} જુઓ ^{૧૪} હોઈ ^{૧૫} દેસેજઈ ॥૨॥

પશ્ચ્ચ ચાણુવ્રતાનિ, સપ્પ તુ શિક્ષાવ્રતાનિ દેશયતિધર્મઃ ।

સર્વેણ વા દેશેન વા, તેન યુતો ભવતિ દેશયતિઃ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—જિનશાસનમાં સર્વવિરતિ અને દેશવિરતિ એ બે પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો છે, તેમાં સર્વવિરતિને પાંચ મહાવ્રત કહ્યાં છે, અને દેશવિરતિને પાંચ આણુવ્રતો, સાત શિક્ષાવ્રતો મળી શ્રાવકનાં બાર વ્રત કહ્યાં છે, તે (શ્રાવકનાં) સર્વ વ્રતોએ અથવા એક બે આદિ વ્રતરૂપ તેના દેશે કરીને જીવ દેશવિરતિ હોય.

^૨ પાણવહ ^૧ મુસાવાણ, ^૪ અદત્ત ^૫ પરદાર ^૩ નિયમ ^૭ ણોહિં ^૬ ચ ।

^૪ અપરિમિ ^૫ ઇચ્છા ^૩ ઓ ^૭ વિ ^૬ ય, ^૭ અણુવચયાઈં ^૬ વિરમણાઈં ॥૩॥

પ્રાણવધમૃષાત્રાદાણુવ્રતપરદારનિયમૈશ્વ ।

અપરિમિતેચ્છાતોણુવ્રતાનિ વિરમણાનિ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-પ્રાણીનો વધ, જ્યૂંઠું બોલવું, અદ્વત્તાદાન (ચારી), અને પરસ્ત્રીનો નિયમ કરવાવડે કરીને તેમજ વળી પરિભાણુ-રહિત ઇચ્છાચક્રી નિયમ કરવાવડે પાંચ અણુવ્રતો (નિયમો) થાય છે.

૨ ૧ ૩ ૫ ૬ ૭ ૪ ૮
જં ચ દિસાવેરમણં, અણત્થદંડાઉ જં ચ વેરમણં ।

૧૦ ૧૧ ૯ ૧૩ ૧૪ ૧૨
દેસાવગાસિયં પિ ય, ગુણઠ્ઠવયાઈં ભવે તાઈં ॥૪॥

યચ્ચદિગ્વિરમણ-મનર્થદંડાત્તુ યચ્ચ વિરમણમ્ ।

દેશાઽવકાશમપિ ચ, ગુણવ્રતાનિ ભવન્તિ તાનિ ॥ ૪ ॥

અર્થ:-દિગ્વિરમણવ્રત, અનર્થદંડ થકી જે નિર્વાણું તે અનર્થદંડ વિરમણ, અને દેશાવગાસિક તે વ્રણુ ગુણવ્રતો કહેવાય છે.

૧ ૨ ૩ ૫ ૪
ભોગાણં પરિસંખા, સામાઙ્ગ્ય અતિહિસંવિભાગો ય ।

૭ ૬ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧
પોસહવિહી ઉ સઠ્ઠ્વો, ચતુરો સિક્ખાઓ વુત્તાઓ ॥૫॥

ભોગાનાં પરિસંખ્યા, સામાયિકમતિથિસંવિભાગશ્ચ ।

પોષધવિધિસ્તુસર્વ-શ્ચત્વારિ શિક્ષાવ્રતાન્યુક્તાનિ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-લોગોપલોગનું પરિભાણુ, સામાયિક, અતિથિ-સંવિભાગ, અને પોષધવિધિ એ ચાર શિક્ષાવ્રત કહેલાં છે.

આસુકારે^૨ મરણે^૧, અચ્છિન્ના^૫ અ^૩ જીવિઆસા^૪ણ ।
 ના^૭ણહિં^૬ વ અમુકો^૮, પચ્છિમસંલેહ^૯ણમકિચ્છા^{૧૦} ॥૬॥

આશુકારે મરણેઽ-ચ્છિન્નાયાં ચ જીવિતાશાયામ્ ।
 જ્ઞાતિભિર્વાઽમુક્તઃ, પશ્ચિમસંલેખનામકૃત્વા ॥ ૬ ॥

આલોહ્ય^૧ નિસ્સલ્હો^૨, સઘરે^૪ ચૈવાસહિત્તુ^૩ સંથારં^૫ ।
 જઙ્ઘ^૮ મરઙ્ઘ^{૧૦} દેસવિરઓ^૯, તં વુત્તં^{૧૧} બાલ પંડિઅયં^{૧૨} ॥૭॥

આલોચ્યનિઃશલ્યઃ, સ્વગૃહે ચૈવાઽસહ્ય સંસ્તારમ્ ।
 યદિ મ્રિયતે દેશવિરત સ્તદુક્ત બાલપણ્ડિતકમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ—ઉતાવળું મરણ થયે છે, અને શુભિત્યની આશા નહિ તુટે છે, અથવા સ્વજનોએ (સંલેખના કરવાની) રજા નહિ આપે છે એવટની સંલેખના કયા વિના, શલ્ય રહિત છતો પાપ આળોવીને અને પોતાના ઘરને વિષે નિશ્ચે સંથારા ઉપર ચઢીને જો દેશવિરતિ છતો મરણ પામે તો તે આળપંડિત મરણ કહેવાય.

જો^૩ ભત્તપરિન્ના^૨ણ, ઉવક્કમો^૪ વિત્થરેણ^૫ નિર્દિઠો^૬ ।
 સો^૭ ચૈવ^૮ બાલપંડિય^૯,—મરણે^{૧૧} નેઓ^{૧૦} જહાજુગ્ગં ॥૮॥

યો ભક્તપરિજ્ઞાયા-મુપક્રમો વિસ્તરેણ નિર્દિષ્ટઃ ।

સચૈવ બાલપણ્ડિત-મરણે જ્ઞેયો યથાયોગ્યમ્ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ:-જે વિધિ ભક્તપરિજ્ઞા નામના પચત્તામાં વિ-
સ્તારથી બતાવેલો છે, તે નક્કી બાળપંડિત મરણને વિષે
યથાયોગ્ય બાણ્યો.

વૈમાણિ^૨ણસુ^૧ કલ્પો^૩, -વગૈસુ^૪ નિઅમે^૫ણ તસ્સ^૬ ઉવવા^૭ઓ ।

નિયમા^{૧૦} સિજ્ઞ^{૧૧}ઈ ઉક્કો^૭, -સણ^૮ સો સત્તમં^૯મિ ભવે ॥ ૯ ॥

વૈમાનિકેષુ કલ્પો-પગેષુ નિયમેન તસ્યોપપાતઃ ।

નિયમાત્સિદ્ધયત્યુત્કૃ-ષ્ટતઃ સ સપ્તમે ભવે ॥ ૯ ॥

અર્થઃ:-વૈમાનિક દેવલોકના બાર દેવલોકને વિષે નિશ્ચય
કરીને તેની ઉત્પત્તિ થાય છે, અને તે ઉત્કૃષ્ટથી નિશ્ચય કરી
સાતમા ભવને વિષે સિદ્ધ થાય છે.

ઈય^૧ બાલપંડિયં^૨ હોઈ, મરણ^૩ મરિહંતસાંસણે^૪ દિઢં^૫ ।

ઈત્તો^૭ પંડિય પંડિય, -મરણં^૮ વુચ્છં^{૧૦} સમાસેણં^૯ ॥ ૧૦ ॥

इति बालपण्डितं भवति, मरणमर्हञ्चासने दिष्टम् ।

इतः पण्डित ! पण्डित-मरणं वक्ष्ये संक्षेपेण ॥ १० ॥

અર્થઃ:-જિનશાસનને વિષે આ પ્રમાણે બાળપંડિત
મરણ કહેલું છે, હવે હે પંડિત ! પંડિતમરણ કોને કહેવું
તે સંક્ષેપકરીને કહું છું.

इच्छामि भंते उत्तमठं पडिक्कमामि, अइयं
 पडिक्कमामि, अणागयं पडिक्कमामि, पच्चुपन्नं पडि-
 क्कमामि, कयं पडिक्कमामि, कारियं पडिक्कमामि,
 अणुमोइयं पडिक्कमामि, मिच्छत्तं पडिक्कमामि,
 असंजमं पडिक्कमामि, कसायं पडिक्कमामि पावप-
 ओगं पडिक्कमामि, मिच्छादंसणपरिणामेसु वा,
 इहलोगेसु वा, परलोगेसु वा, सच्चित्तेसु वा,
 अच्चित्तेसु वा, पंचसु इंदियत्थेसु वा, अन्नाणंझाणे,
 अणायारंझाणे, कुदंसणंझाणे, कोहंझाणे, माणं-
 झाणे, मायंझाणे, लोहंझाणे, रागंझाणे, दोसं-
 झाणे, मोहंझाणे, इच्छंझाणे, मिच्छंझाणे, मुच्छं-
 झाणे, संकंझाणे, कंखंझाणे, गेहिंझाणे, आसं-
 झाणे, तन्हंझाणे, लुहंझाणे, पंथंझाणे, पंथाणं-
 झाणे, निदंझाणे, नियाणंझाणे, नेहंझाणे, कामं
 झाणे, कुलुसंझाणे, कलहंझाणे, जुज्झंझाणे, नि-
 जुज्झंझाणे, संगंझाणे, संगहंझाणे, ववहरंझाणे,

कयविक्रयंज्ञाणे, अणत्थदंडंज्ञाणे, आभोगंज्ञाणे,
 अणाभोगंज्ञाणे, अणाइल्लंज्ञाणे, वेरंज्ञाणे, वियकं
 ज्ञाणे, हिंसंज्ञाणे, हासंज्ञाणे, पहासंज्ञाणे, पओसं
 ज्ञाणे, फरुसंज्ञाणे, भयंज्ञाणे, रूवंज्ञाणे, अप्पपसंसं
 ज्ञाणे, परनिंदंज्ञाणे, परगरिहंज्ञाणे, परिग्गहंज्ञाणे,
 परपरिवायंज्ञाणे, परदूसणंज्ञाणे, आरंभंज्ञाणे,
 संरंभंज्ञाणे, पावणुमोयणंज्ञाणे, अरिगरणंज्ञाणे,
 असमाहिमरणंज्ञाणे, कम्मोदयपच्चयंज्ञाणे, इट्ठी-
 गारवंज्ञाणे, रसगारवंज्ञाणे, सायागारवंज्ञाणे,
 अवेरमणंज्ञाणे, अमुत्तिमरणंज्ञाणे, पसुत्तस्सवा,
 पडिबुद्धस्सवा, जो मे कोइ देवसिओ, राइओ,
 उत्तमहे, अइक्कमो, वइक्कमो, अइयारो, अणा-
 यारो, तस्स मिच्छामिदुक्कडं ॥

इच्छामि भदन्त उत्तमार्थं प्रतिक्राम्यामि, अस्तीति प्रति-
 क्राम्यामि, अनागतं प्रतिक्राम्यामि, प्रत्युत्पन्नं प्रतिक्राम्यामि,
 कृतं प्रतिक्राम्यामि, कारितं प्रतिक्राम्यामि, अनुमोदितं प्रति-

क्राम्यामि, मिथ्यात्वं प्रतिक्राम्यामि, असंयमं प्रतिक्राम्यामि,
 कषायं प्रतिक्राम्यामि, पापयोगं प्रतिक्राम्यामि, मिथ्यादर्शन
 परिणामेषुवा, इहलोकेषुवा परलोकेषुवा सचित्तेषुवा अचित्तेषु
 वा पञ्चस्त्रिन्द्रियार्थेषुवा, अज्ञान ध्याने, अनाचार ध्याने, कु-
 दर्शन ध्याने, क्रोध ध्याने, मान ध्याने, माया ध्याने, लोभ
 ध्याने, रति ध्याने, दोष ध्याने, मोह ध्याने, इच्छा ध्याने,
 मिथ्या ध्याने, मूर्च्छा ध्याने, शङ्का ध्याने, कांक्षा ध्याने, शृद्धि
 ध्याने, आशा ध्याने, तृष्णा ध्याने, क्षुधा ध्याने, पथि (सामान्ये)
 ध्याने, पथि (विषमे) ध्याने, निद्रा ध्याने, निदान ध्याने,
 स्नेह ध्याने, काम ध्याने, कलुष ध्याने, कलह ध्याने, युद्ध ध्याने,
 नियुद्ध ध्याने, संग ध्याने, संग्रह ध्याने, व्यवहार ध्याने, क्रय-
 विक्रय ध्याने, अनर्थदण्ड ध्याने, आभोग ध्याने, अनाभोग
 ध्याने, ऋणार्त्त ध्याने, वैर ध्याने, वितर्क ध्याने, हिंसा ध्याने,
 हास्य ध्याने, प्रहास्य ध्याने, प्रद्वेष ध्याने, परुष ध्याने, भय
 ध्याने, रूप ध्याने, आत्मप्रशंसा ध्याने, परनिन्दा ध्याने, पर-
 गर्हा ध्याने, परिग्रह ध्याने, परपरिवाद ध्याने, परदूषण ध्याने,
 आरंभ ध्याने, संरंभ ध्याने, पापाऽनुमोदम ध्याने, अधिकरण
 ध्याने, असमाधिमरण ध्याने, कर्मोदयप्रत्यय ध्याने, कृद्धिगौरव
 ध्याने, रसगौरव ध्याने, सातगौरव ध्याने, अविरमण ध्याने,
 अमृक्तिमरण ध्याने, प्रसुप्तस्थवा, प्रतिबुद्धस्थवा, योमेकोऽपि

દૈવસિકોરાત્રિકૃત્તમાર્થેઽતિક્રમો વ્યતિક્રમોઽતિચારોઽનાચાર-
સ્તસ્ય મિથ્યામેદુષ્કૃતમ્,

હે ભગવંત ! અનશન માટે સામાન્યપણે પાપવ્યાપાર પડિછમું છું, ગદ વળતનાને પડિછમું છું, લવિષ્યમાં થવાનાને પડિછમું છું, વર્તમાનકાળના પાપને હું પડિછમું છું, કરૈલા પાપને પડિછમું છું, કરાવેલા પાપને પડિછમું છું, અનુભોદેલા પાપને પડિછમું છું, મિથ્યાત્વને પડિછમું છું, અવિરતિને પડિછમું છું, કષાયને પડિછમું છું, પાપવ્યાપારને પડિછમું છું, મિથ્યાદર્શન પરિણામને વિષે, આ લોકને વિષે, પરલોકને વિષે, સચિત્તને વિષે, અચિત્તને વિષે, પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયને વિષે, અજ્ઞાન સાડું એમ ચિંતવે છતે, ખોટો આચાર ચિંતવે છતે, બૌદ્ધાદિક દર્શન સાડું એમ ચિંતવે છતે, ક્રોધવશ થઈ ચિંતવે છતે, માનવશ થઈ ચિંતવે છતે, માયાવશ થઈ ચિંતવે છતે, લોભવશ થઈ ચિંતવે છતે, રાગને વશ થઈ ચિંતવે છતે, દ્રેષને વશ થઈ ચિંતવે છતે, અજ્ઞાનને વશ થઈ ચિંતવે છતે, પુદ્ગલ પદાર્થ અને યશ આદિકની ઇચ્છાને વશ થઈ ચિંતવે છતે, મિથ્યાદૃષ્ટિપણે ચિંતવે છતે, સુચ્છાવશ થઈ ચિંતવે છતે, સંશયથી ચિંતવે છતે, અન્ય મતની વાંચ્છાએ કરી ચિંતવે છતે, ઘરવિષે ચિંતવે છતે, બીજાની વસ્તુ પામવાની વાંછા થકી ચિંતવે છતે, તરસ લાગવાથી ચિંતવે છતે, ભુખ લાગવાથી ચિંતવે છતે, સામાન્ય માર્ગમાં ચાલવા છતાં ચિંતવે

છતે, વિષમ માર્ગમાં ચાલવા છતાં ચિંતવે છતે, નિંદ્રામાં
 ચિંતવે છતે, નિયાણું ચિંતવે છતે, સ્નેહવશે ચિંતવે છતે,
 વિકારના વશે ચિંતવે છતે, ચિત્તના ડોહોલાણુથકી ચિંતવે છતે,
 કલેશ કરાવવા ચિંતવે છતે, સામાન્ય યુદ્ધને વિષે ચિંતવે
 છતે, મહાયુદ્ધને વિષે ચિંતવે છતે, સંગ ચિંતવે છતે,
 સંગ્રહ ચિંતવે છતે, રાજસભામાં ન્યાય કરાવવા ચિંતવે છતે,
 ખરીદ કરવા વેચવા માટે ચિંતવે છતે, અનર્થદંડ ચિંતવે
 છતે, ઉપયોગ સહિત ચિંતવે છતે, અનુપયોગે ચિંતવે છતે,
 માથે દેવું હોય તેના વશ ચિંતવે છતે, વૈર ચિંતવે છતે,
 તર્કવિતર્ક ચિંતવે છતે, હિંસા ચિંતવે છતે, હાસ્યના વશ
 થઈ ચિંતવે છતે, અતિહાસ્યના વશ થઈ ચિંતવે છતે, અતિ
 રોષે કરી ચિંતવે છતે, કઠોર પાપકર્મ ચિંતવે છતે, ભય
 ચિંતવે છતે, રૂપ ચિંતવે છતે, પોતાની પ્રશંસા ચિંતવે છતે,
 બીજાની નિંદા કરતાં ચિંતવે છતે, બીજાની ગર્હા કરતાં
 ચિંતવે છતે, ધનાદિક પરિગ્રહ મેળવવાને ચિંતવે છતે,
 બીજાને કલેશ આપવાનું ચિંતવે છતે, બીજાને માથે પોતાનું
 દૂષણ ચઢાવવા ચિંતવે છતે, આરંભ ચિંતવે છતે, વિષયના
 તીવ્ર અભિલાષથી ચિંતવે છતે, પાપકાર્ય અનુમોદવારૂપ
 ચિંતવે છતે, જીવહિંસાના સાધનોને મેળવવાનું ચિંતવે છતે,
 અસમાધિએ મરવું એમ ચિંતવે છતે, ગાઢકર્મના ઉદ્ધય થકી
 ચિંતવે છતે, રૂદ્ધિના અભિમાને કરી ચિંતવે છતે, સારા

લોજનના અભિમાને કરી ચિંતવે છતે, સુખના અભિમાને કરી ચિંતવે છતે, અવિરતિ સારી એમ ચિંતવે છતે, સંસાર-સુખના અભિલાષ સહિત મરણ કરતાં ચિંતવે છતે, દિવસ સંબંધી અથવા રાત્રી સંબંધી સુતાં છતાં અથવા જાગતાં છતાં, કોઇપણ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અનાચાર લાગ્યો હોય તેના મુને મિચ્છામિદુઃકંડં હો.

(આર્યાવૃત્તમ)

૧ ૧૧ ૧૦ ૨ ૩
 ૫ ૪ ૬ ૮ ૭ ૯
 એસ કરેમિ પણામં, જિણવરવસહસ્સ વદ્ધમાણસ્સ ।
 સેસાણં ચ જિણાણં, સગણહરાણં ચ સઠ્ઠેસિં ॥૧૧॥

एष करोमि प्रणामं, जिनवर वृषभस्य वर्द्धमानस्य ।

शेषाणाञ्च जिनानां, सगणधराणाञ्च सर्वेषाम् ॥ ११ ॥

અર્થ:-જિનોને વિષે વૃષભ સમાન એવા વર્દ્ધમાન સ્વામીને, વળી ગણધરો સહિત બાકીના સર્વે તીર્થકરોને હું આ નમસ્કાર કરું છું.

૧ ૨ ૧૦ ૪ ૫ ૪
 ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૧
 સઠ્ઠવં પાણારમ્ભં, પચ્ચક્કવામિત્તિ અલિયવયણં ચ ।
 સઠ્ઠવમદિન્નાદાણં, મેહુન્નપરિગ્ગહં ચેવ ॥ ૧૨ ॥

सर्वं प्राणारम्भं, प्रत्याख्यामीत्यलीकवचनञ्च ।

सर्वमदत्ताऽदानं, मैथुनपरिग्रहश्चैव ॥ १२ ॥

અર્થ:-આ પ્રકારે સર્વ પ્રાણીઓના આરંભને, અલિક (અસત્ય) વચનને, સર્વ અદત્તાદાન (ચોરીને), મૈથુન (સ્ત્રી-સમાગમ) અને પરિગ્રહને હું પચ્યખખું છું.

^૩ સમ્મં ^૨ મે ^૧ સઠવભૂણસુ, ^૬ વેરં ^૪ મઙ્ગ ^૭ ન ^૫ કેણઈ ।

^૮ આસાઓ ^૯ વોસિરિત્તાણં, ^{૧૦} સમાહિમણુપાલણ ^{૧૧} ॥૧૩॥

સામ્યં મે સર્વભૂતેષુ, વૈરં મમ ન કેનચિત્ ।

આજ્ઞા વ્યુત્સૃજ્ય, સમાધિમનુપાલયે ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-મ્હારે સર્વે પ્રાણીઓ વિષે મિત્રપણું છે, કોઈની સાથે મ્હારે વૈર નથી, સર્વે વાંછાઓને ત્યાગી દઈને હું હવે સમાધિ રાખું છું.

^૨ સઠ્ઠવં ^૧ ચાહારવિહિં, ^૩ સન્નાઓ ^૪ ગારવે ^૫ કસાણ ^૭ અ ^૬ ।

^૮ સઠ્ઠવં ^૯ ચૈવ ^{૧૦} મમત્તં, ^{૧૨} ચણમિ ^{૧૩} સઠ્ઠવં ^{૧૪} સ્વમાવેમિ ॥૧૪॥

સર્વે ચાહારવિધિં, સંજ્ઞા ગૌરવાન્ કષાયાંશ્ચ ।

સર્વે ચૈવ મમત્ત્વં, ત્યજામિ સર્વે ક્ષમયામિ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-સર્વે પ્રકારના આહારને, સંજ્ઞાઓને, ગારવોને, અને સર્વ કષાયને તેમજ સર્વે મમતાનો હું ત્યાગ કરું છું; સર્વેને હું ખમાવું છું.

હુજ્ઞા^૭ ઇમંમિ^૪ સમયે^૫, ઉવક્રમો^૬ જીવિઅસ્સ^૩ જહ^૧ મજ્ઞ^૨ ।
 એઅં^૮ પચ્ચક્ષાણં^૯, વિઝલા^{૧૦} આરાહણા^{૧૧} હોઝ^{૧૨} ॥ ૧૫ ॥

ભવેદસ્મિન્સમયે, ઉપક્રમો જીવિતસ્ય યદિ મમ ।

એતત્પ્રત્યાખ્યાનં, વિપુલાઽઽરાધના ભવતુ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-એ મહારા જીવિતવ્યનો ઉપક્રમ (આયુષ્યનો નાશ) આ અવસરમાં હોય તો આ પચ્ચખખાણુ અને વિસ્તારવાળી આરાધના થાઓ.

સઠ્ઠદુક્ખપહીણાણં^૧, સિદ્ધાણં^૨ અરહંઓ^૩ નમો^૪ ।

સદ્દહે^૬ જિણપ-ત્તં^૫, પચ્ચક્ષામિ^૮ અં પાવગં^૭ ॥ ૧૬ ॥

સર્વદુઃસ્વપ્રક્ષીણેભ્યઃ, સિદ્ધેભ્યોઽર્હંઙ્ગયો નમઃ ।

શ્રદ્ધધામિ જિનપ્રજ્ઞસં, પ્રત્યાખ્યામિ ચ પાપકમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-સર્વ દુઃખ ક્ષય થયાં છે જેમનાં એવા સિદ્ધોને, અરિહંતને નમસ્કાર હો, જિનેશ્વરોએ કહેલું તત્ત્વ હું સદ્દહું છું; અને પાપકર્મને પચ્ચખખુ છું.

નમુત્થુ^૫ ધુઅપાવાણં^૬, સિદ્ધાણં^૧ ચ^૩ મહેસિણં^૨ ।

સંથારં^૮ પઢિવજ્ઞામિ^{૧૦}, જહા^૭ કેવલિદેસિઅં^૯ ॥ ૧૭ ॥

નમોઽસ્તુ ધૃતપાપેભ્યઃ, સિદ્ધેભ્યશ્ચ મહર્ષિભ્યઃ ।

સંસ્તારં પ્રતિપદ્યે, યથા કેવલિદેશિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ—જેમનાં પાપ ક્ષય થયાં છે એવા સિદ્ધોને તથા મહાશ્વેતોને નમસ્કાર હો, જેવો કેવળીએ બતાવ્યો છે તેવો સંસ્તારો હું અંગિકાર કરું છું.

જં^૧ કિંચિવિ^૨ દુઃશ્ચરિ^૩અં, તં સઠ્ઠં^૪ વોસિરામિ^૫ તિવિહેણં^૬ ।

સામાઙ્યં^{૧૩} ચ^૮ તિવિહં^{૧૦}, કરેમિ^{૧૪} સઠ્ઠં^{૧૨} નિરાગારં^{૧૧} ॥૧૮॥

યત્કિંચિદપિ દુશ્ચરિતં, તત્સર્વં વ્યુત્સૃજામિ ત્રિવિધેન ।

સામાયિકશ્ચ ત્રિવિધં, કરોમિ સર્વં નિરાગારમ્ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ—જે કંઈપણ ખોટું આચર્યું હોય તે સર્વને મન, વચન, કાયાએ કરીને હું વાંસિરાવું છું, વળી સર્વ આગારરહિત (જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને ક્રિયારૂપ) ત્રણ પ્રકારનું સામાયિક કરું છું.

વજ્ઞં^૧ અઙ્ગિમતરં^૨ ઉવહિં^૩, સરીરાઈ^૪ સમોયણં^૫ ।

મણસાવચક^૬ યેહિં^૭, સઠ્ઠં^૮ ભાવેણ^૯ વોસિરે^{૧૦} ॥૧૯॥

બાહ્યમભ્યન્તરમુપર્ષિ, શરીરાદિ સમોજનમ્ ।

મનોવચનકાયૈઃ, સર્વં ભાવેન વ્યુત્સૃજામિ ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ—બાહ્ય, અભ્યંતર, ઉપાધિ, અને શરીરાદિ ભોજન સહિત ને મન, વચન, કાયાએ કરીને ભાવથી વાંસિરાવું છું.

^૧ સઠ્ઠં ^૨ પાણારંભં, ^{૧૦} પચ્ચક્કવામિત્તિ ^૪ અલિયંવયણં ^૩ ચ ।

^૬ સઠ્ઠમાદે ^૭ દાણં, ^૯ મેહુન્ન ^{૧૧} પરિગ્મહં ^{૧૧} ચેવ ॥ ૨૦ ॥

સર્વે પ્રાણારામ્ભં, પ્રત્યાખ્યામીત્યલિકવચનञ्ચ ।

સર્વમદત્તાદાનં, મૈથુનપરિગ્રહञ્ચૈવ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:-આ પ્રમાણે સર્વે પ્રાણીઓના આરંભને, અલિક (અસત્ય) વચનને, સર્વ અદત્તાદાન (ચોરી)ને, મૈથુન (સ્ત્રીસમાગમ) અને પરિગ્રહને પચ્ચખ્ખું છું.

^૩ સમ્મં ^૨ મે ^૧ સઘ્ઘભૂણ્ણસુ, ^૬ વેરં ^૪ મજ્ઝ ^૭ ન ^૫ કેણઈ ।

^૮ આસાઓ ^૯ વોસિરિત્તાણં, ^{૧૦} સમાહિ ^{૧૧} મણુપાલયે ॥ ૨૧ ॥

સામ્યં મે સર્વભૂતેષુ, વૈરં મમ ન કેનચિત્ ।

આજ્ઞા વ્યુત્સુજ્ય, સમાધિ મનુપાલયે ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-મ્હારે સર્વે પ્રાણીઓ વિષે મિત્રપાત્રું છે, કોઈની સાથે મ્હારે વૈર નથી, સર્વે વાંચ્છાઓને ત્યાગી દઈને હું સમાધિ રાખું છું.

^૧ રાગં ^૨ બંધં ^૪ પઓસં ^૩ ચ, ^૫ હરિસં ^૬ દીણભાવયં ।

^૭ ઉસ્સુગત્તં ^૮ ભયં ^૯ સોગં, ^{૧૦} રહં ^{૧૨} અરહં ^{૧૧} ચ ^{૧૩} વોસિરે ॥ ૨૨ ॥

રાગં વન્ધં મદ્દેષજ્ઞ, હર્ષં દીનભાવનામ્ ।

ઉત્સુકત્વં મયં શોકં, રતિમરતિશ્ચ વ્યુત્સજામિ ॥૨૨॥

અર્થ:-(આત્માને) બંધનના કારણેનૂત એવા ભગ તથા દેવને, હર્ષને, રાંકપણાને, ચપળપણાને, ભયને, શોકને, રતિને, અરતિને, વૉસિરાવું છું.

^૩મમત્તં ^૪પરિવજ્જામિ, ^૧નિમ્મમત્તં ^૨ઉવઠિઓ ।

^૮આલંબણં ^૫ચ ^૬મે ^૭આયા, ^{૧૦}અવસેસં ^૯ચ ^{૧૧}વૉસિરે ॥૨૩॥

મમત્વં પરિવર્જયામિ, નિર્મમત્વમુપસ્થિતઃ ।

આલંબનશ્ચ મે આત્માજ્વશેષશ્ચ વ્યુત્સજામિ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-મમતારહિતપણામાં તત્પર થયો છો તો મમતાનો ત્યાગ કરું છું; વળી મ્હને આત્મા અવલંબનનૂત છે; બીજા સર્વે પદાર્થોને વૉસિરાવું છું.

^૪આયા ^૩હુ ^૧મહંનાણે, ^૨આયા ^૮મે ^૫દંસણે ^૬ચરિત્તે ^૭અં ।

^{૧૦}આયા ^૯પચ્ચક્ષુણે, ^{૧૪}આયા ^{૧૧}મે ^{૧૨}સંજમે ^{૧૩}જોગે ॥૨૪॥

આત્માહુ મમ જ્ઞાને, આત્મા મમ દર્શને ચારિત્રે ચ ।

આત્મા પ્રત્યારુણાને, આત્મા મમ સંયમે યોગે ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-નિશ્ચે મ્હને જ્ઞાનમાં આત્મા, દર્શનમાં આત્મા, ચારિત્રમાં આત્મા, પરચક્ષુણમાં આત્મા, અને સંજમ-જોગમાં મ્હને આત્મા અવલંબનરૂપ થાયો.

एगो^२ वच्चइ^३ जीवो^१, एगो^५ चेवुववज्जइ^{४ ६ ७} ।

एगस्स^{८ ९ १०} चैव^{११} मरणं^{१३}, एगो^{१४} सिज्झइ^{१२} नीरओ ॥ २५ ॥

एको व्रजति जीव-एकश्चैवोपपद्यते ।

एकस्य चैव मरण-मेकः सिद्ध्यति नीरजः ॥ २५ ॥

અર્થ:-જીવ એકલો જાય છે, નક્કી એકલોજ ઉપજે છે, મરણ પછી એકલોજ પામે છે, અને સકળ કર્મભણ દૂર કરીને સિદ્ધ પછી એકલોજ થાય છે.

एगो^२ मै^३ सासओ^५ अप्पा^४, नाणदंसणसंजुओ^१ ।

सेसा^{६ ७} मै^८ बाहिरा^{१०} भावा^९, सव्वे^{११} संजागलक्खणा ॥ २६ ॥

एको मे शाश्वत आत्मा, ज्ञानदर्शनसंयुक्तः ।

शेषमे बाह्या भावाः, सर्वे संयोगलक्षणाः ॥ २६ ॥

અર્થ:-જ્ઞાન, દર્શન સહિત મહારો આત્મા એક શાશ્વતો છે, બાકીના મહારે સર્વે બાહ્ય પદાર્થો સંબંધ માત્ર સ્વરૂપવાળા છે.

संजागमूला^२ जीवेण^१, पत्ता^४ दुस्खएण^३ ।

तम्हा^५ संजोगसंबंधं^७, सव्वं^६ तिविहेण^८ वोसिरे^९ ॥ २७ ॥

સંયોગમૂલા જીવેન, પ્રાપ્તા દુઃખપરમ્પરા ।

તસ્માત્સંયોગસમ્બન્ધં, સર્વં ત્રિવિધેન વ્યુત્પદ્યમામિ ॥૨૭॥

અર્થ:-સંબંધ છે મૂળ તે જેનું એવી દુઃખની પરંપરા
આ જીવે મેળવી, તે માટે સર્વે સંયોગ સંબંધને મન, વચન
ને કાયાએ કરીને વેસિરાવું છું.

^૩મૂલગુણ ^૪ઉત્તરગુણે, ^૨જે ^૧મે ^૬નારાહિયા ^૭પયત્તેનં ।

^૮૧૦ તમહં ^૯સઠ્ઠં ^{૧૧}નિંદે, ^{૧૩}પડિક્કમે ^{૧૨}આગમિસ્સણં ॥૨૮॥

મૂલગુણા ઉત્તરગુણા, યે મયા નારાધિતાઃ પ્રયત્નેન ।

તમહં સર્વં નિન્દામિ, પ્રતિક્રામ્યામ્યાગમિષ્યતામ્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-પ્રયત્નવડે જે મૂળગુણો અને ઉત્તરગુણો મહે
ન આરાધ્યા, તે સર્વેને હું નિંદું છું, અને આવતા કાળની
વિરાધનાને પડિક્કમું છું.

^૧સત્ત ^૨મ્પ ^૩અઠ ^૪મ્પ, ^૬સન્નાચત્તારિ ^૫ગારવે ^૮તિન્નિ ।

^{૧૦}આસાયણ ^૯તિત્તીસં, ^{૧૧}રાગં ^{૧૩}દોસં ^{૧૨}ચ ^{૧૪}ગરિહામિ ॥૨૯॥

સપ્ત મયાન્યષ્ટૌમદાન્, સંજ્ઞાશ્વતસ્રો ગૌરવૌસ્ત્રીન્ ।

આશાતનાસ્ત્રયસ્ત્રિંશતં, રાગં દ્વેષઞ્ચ ગર્હામિ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ:-સાત ભય, આઠ મદ, ચાર સંજ્ઞા, ત્રણ ગારવ,
તેત્રીશ ગુરૂ આશાતના, રાગ અને દ્વેષને હું ગર્હું છું.

^૧ અસંજમમજ્ઞાણં, ^૨ મિચ્છત્તં ^૩ સઠ્ઠમેવ ^૮ યં ^૯ મમત્તં ^{૧૦} ।

^૫ જીવેસુ ^૭ અજીવેસુ ^૬ અ, ^{૧૧} તં ^{૧૨} નિંદે ^{૧૪} તં ^{૧૩} ચ ^{૧૫} ગરિહામિ ॥૩૦

અસંયમમજ્ઞાનં, મિથ્યાત્વં સર્વમેવ ચ મમત્વમ્ ।

જીવેષ્વ જીવેષુ ચ, તન્નિન્દામિ ત ચ્ચ ગર્હામિ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-જીવ અને અજીવમાં અવિરતિને, અજ્ઞાનને, મિથ્યાત્વને અને વળી સર્વ ભ્રમતાને નિંદુ છું અને ગર્હુ છું.

^૩ નિંદામિ ^૨ નિંદણિજ્ઞં, ^૮ ગરિહામિ ^૧ અ ^૫ જં ^૪ ચ ^૬ મે ^૭ ગરહણિજ્ઞં
^{૧૩} આલોણમિ ^૯ અ સઠ્ઠં, ^{૧૦} અભિતરં ^{૧૧} વાહિરં ^{૧૩} ઉવહિં ^{૧૨} ॥૩૧॥

નિન્દામિ નિન્દનીયં-ગર્હામિ ચ યચ્ચમે ગર્હણીયમ્ ।

આલોચયામિ ચ સર્વ-મભ્યન્તરં બાહ્યમુપધિમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:-નિંદવાયોગ્ય કાર્યને હું નિંદુ છું, અને જે મહને ગર્હવા યોગ્ય કાર્ય છે તે ગર્હુ છું, સર્વ અભ્યંતર અને બાહ્ય ઉપધિ (માયા)ને હું આલોચું છું.

^૧ જહ ^૨ બાલો ^૩ જંપંતો, ^૪ કજ્જમકજ્જં ^૬ ચ ^૫ ઉજ્જુઅં ^૭ મણઇ ^૮ ।
^{૧૦} તં ^૯ તહ ^{૧૩} આલોહજ્ઞા, ^{૧૧} માયામોસં ^{૧૨} પમુત્તૂણં ॥ ૩૨ ॥

યથા બાલો જલ્પન્, કાર્યમકાર્યશ્ચ ઋજુકં મળતિ ।

તત્તથાઽઽલોચયેન્માયામૃષા પ્રમુચ્ય ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:-જેમ બાળક બોલતો છતો કાર્ય, અકાર્યને સરળ-
પણે કહે છે, તેમ તે પાપને માયા મૃષાવાદ મૂઢીને તેવી
રીતે સરળ ભાવથી આલોવે.

ના^૧નાં^૩મિ^૨ દંસ^૪નાં^૬મિ^૫ અ, ત^૭વે^૮ ચરિ^૯ત્તે^૮ અ^૯ચ^૮ઉ^૯સુ^૮વિ^૮અ^૯કં^૮પો^૮ ।

ધી^{૧૦}રો^{૧૧} આગમ^{૧૩}કુસલો^{૧૨}, અપરિસ^{૧૩}તાવી^{૧૨} રહસ્તા^{૧૨}નાં ॥૩૩॥

જ્ઞાને દર્શને ચ, તપસિ ચારિત્રે ચ ચતુર્ષ્વપ્યકમ્પઃ ।

ધીર આગમકુશલોઽપરિસાવી રહસ્યાનામ્ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:-જ્ઞાન, દર્શન, તપ અને ચારિત્ર એ ચારેમાં
અચલાયમાન, ધીર, આગમમાં કુશળ, આપણે કહેલાં શુભ
પાપોને બીજાને નહિ કહેનાર એવા શુદ્ધ પાસે આળોયણ લેવી
ભેદએ.

રા^૩ગે^૧ણ^૫ વ^૪ દો^૬સે^૮ણ^૮ વ, જં^૬ મે^૭ અક^૬ય^૬ન્ન^૬આ^૭ પ^૭મા^૭ગ્નં^૭ ।

જો^{૧૨} મે^{૧૩} કિં^{૧૦}ચિ^{૧૧}વિ^{૧૩} મ^{૧૪}ણિ^{૧૫}ઓ, તમ^{૧૬}હં^{૧૭} તિ^{૧૬}વિ^{૧૭}હે^{૧૭}ણ^{૧૭} સ્વા^{૧૭}મે^{૧૭}મિ ॥૩૪॥

રાગેણ દ્વેષેણ વા, યદ્વત્તામકૃતજ્ઞતયા પ્રમાદેન ।

યો યયા કિંચિદપિ મળિત-સ્તમહં ત્રિવિધેન ક્ષમ્યામિ ॥૩૪॥

અર્થ:-રાગ અને દ્રેષે કરી, અથવા અકૃતજ્ઞપણાએ અને પ્રમોદે કરી તમારૂં જે અહિત બીજાને મહેં કંઈક કહ્યું હોય તે હું મન, વચન, કાયાએ કરી ખમાવું છું.

તિવિહં^૧ મળંતિ^૩ મરણં^૨, બાલાણં^૪ બાલપંડિયાણં^૬ ચ^૫
તદ્વયં^૭ પંડિયમરણં^૮, જં^૯ કેવલિણો^{૧૦} અણુમરંતિ^{૧૧} ॥૩૫॥

ત્રિવિધં મળન્તિ મરણં, બાલાનાં બાલપણ્ડિતાનાશ્ચ ।
તૃતીયંપણ્ડિતમરણં, યત્કેવલિનોઽનુશ્રિયન્તે ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:-મરણુ ત્રણ પ્રકારનાં હોય છે. બાળમરણુ, બાળપંડિતમરણુ, અને ત્રીજું પંડિત મરણુ કે જે કેવળી ભગવાનોજ પામે છે.

જે^૨ પુણ^૧ અઠમઙ્ગા^૩, પયલિયસન્નાય^૪ વક્કભાવાય^૫ ।
અસમાહિણા^૬ મરંતિ^૭, ન^૮ હુ^૯ તે^{૧૦} આરાહગા^{૧૧} મળિઆ^{૧૩} ॥

યે પુનરષ્ટમાદિકાઃ, પ્રચલિતસંજ્ઞાશ્ચ વક્કભાવાશ્ચ ।

અસમાધિના શ્રિયન્તે, ન હુ તે આરાધકા મળિતાઃ ॥૩૬॥

અર્થ:-વળી જે આઠ મહવાળા છે તે, તથા નાશ પામી છે બુદ્ધિ જેમની એવા, અને વક્કપણાને ધારણ કરનારા છે તે, તથા અસમાધિથી મરે છે, તેમને નિશ્ચે આરાધક કહ્યા નથી.

મરણે વિરાહિણ દેવ, - ^૧દુગ્ગઈ ^૨દુલ્હા ^૩ય ^૪કિર ^૫બોહી ।

સંસારો ^{૧૨}ય અણંતો, ^{૧૧}હવડ ^{૧૩}પુણો ^{૧૦}આગમિસ્સાણં ॥૩૭

મરણે વિરાધિતે દેવ-દુર્ગતિ દુર્લભા ચ કિલ વોધિઃ ।

સંસારશ્વાનન્તો-ભવતિ પુનરેષ્યત્કાલે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-મરણુ વિશધે છતે દેવતામાં દુર્ગતિ થાય, તેમજ સમ્યક્ત્વ પામવું દુર્લભ થઈ પડે અને વળી આવતા કાળમાં તેનો અનંત સંસાર થાય.

કા ^૨દેવદુગ્ગઈ ^૧કા, ^૪અવોહિ ^૩કેણે ^૫વ ^૮વુજ્જઈ ^૬મરણં ।

કેણ ^{૧૩}અણંતમપારં, ^{૧૦}સંસારં ^{૧૧}હિંડઈ ^{૧૨}જીવો ^{૧૪}॥ ૩૮ ॥

કા દેવદુર્ગતિઃ કાઽ-વોધિઃ કેન વોદ્યતે મરણમ્ ।

કેનાઽનન્તમપારં, સંસારં હિંડતે જીવઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-દેવની દુર્ગતિ કયી ? અબોધિ શું ? શા હેતુએ વારંવાર મરણુ થાય ? કયા કારણથી સંસારમાં જીવ અનંતા-કાળ પર્યન્ત લાભે ?

કંદપ્પદેવ કિવિસ, - ^૧અભિઓગા ^૩આસુરી ^૨અ ^૪સંમોહા ।

તા ^૫દેવદુગ્ગઈઓ, ^૬મરણંમિ ^૭વિરાહિણ ^૮હંતિ ^૯॥૩૯॥

કન્દર્પ દેવકિલ્વિપાઽ-ભિયોગા આસુરી ચ સંમોહા ।

તા દેવદુર્ગતયો-મરણે વિરાધિને ભવન્તિ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:-મરણ વિરાધે છતે કન્દર્પ દેવ, કિલ્વિપ્યાદેવ (દેહદેવ), આકરદેવ, દાસદેવ અને સંમોહદેવ એ પાંચ દુર્ગતિઓ થાય છે.

મિચ્છાદંસણરક્તા, સનિયાણા^૧ કિન્હલેસમોગા^૨ઢા^૩ ।

૬ ૪ ૭ ૫ ૮ ૯ ૧૧ ૧૦
ઇહ જૈ મરંતિ^૬ જીવા^૪, તેસિં^૭ દુલહા^૫ ભવે^૮ વોહી^૯ ॥૪૦॥

મિથ્યાદર્શનરક્તાઃ, સનિદાનાઃ કૃષ્ણલેશ્યાઽવગાઢાઃ ।

ઇહ યે મ્રિયન્તે જીવા-સ્તેષાં દુર્લભા ભવેદ્વોધિઃ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-આ સંસારમાં મિથ્યાદર્શનમાં રક્ત, નિયાણા સહિત, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જે જીવો મરણ પામે, તેઓને બોધિ બીજ (સમકિત) દુર્લભ થાય છે.

સમ્મદંસણરક્તા, અનિયાણા^૧ સુક્લેસમોગા^૨ઢા^૩ ।

૬ ૪ ૭ ૫ ૮ ૯ ૧૧ ૧૦
ઇહ જૈ મરંતિ^૬ જીવા^૪, તેસિં^૭ સુલહા^૫ ભવે^૮ વોહી^૯ ॥૪૧॥

સમ્યગ્દર્શનરક્તા-અનિદાનાઃ શુક્લેશ્યાઽવગાઢાઃ ।

ઇહ યે મ્રિયન્તે જીવા-સ્તેષાં સુલભા ભવેદ્વોધિઃ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-આ સંસારમાં સમ્યક્ દર્શનમાં રક્ત, નિયાણું રહિત, શુદ્ધ લેશ્યાવાળા જે જીવો, મરણ પામે છે, તે જીવોને બોધીબીજ (સમકિત) સુલભ થાય છે.

જે^૭ પુણ^૧ ગુરુપટિની^૨આ, વહુમોહા^૩ સસવલા^૪ કુસીલાય^૬ ।
અસમાધિના^૮ મરંતિ^૯, તે^{૧૦} હંતિ^{૧૨} અણંતસંસારી^{૧૧} ॥૪૨॥

ये पुन गुरुप्रत्यनीका-बहुमोहाः सशबलाः कुशीलाश्च ।
असमाधिनाम्रियन्ते, ते भवन्त्यनन्तसंसारिणः ॥ ४२ ॥

અર્થ:-જેઓ વળી ગુરૂના શત્રુભૂત, ઘણા મોહવાળા, દૂષણ રહિત, કુશીલ અને અસમાધિથી મરણ પામે છે, તેઓ અનંત સંસારી થાય છે.

જિણવયણે^૧ અણુરક્તા^૨, ગુરુવચનં^૩ જે કરંતિ^૪ ભાવેણં^૬ ।
અસવલ^૭ અસંકિલિટ્ટા^૮, તે^૯ હંતિ^{૧૧} પરિત્તસંસારી^{૧૦} ॥૪૩॥

जिनवचनेऽनुरक्ता-गुरुवचनं ये कुर्वन्ति भावेन ।

अशबला असंकलिष्टा-स्ते भवन्ति परीत्तसंसारिणः ॥ ४३ ॥

અર્થ:-જિન વચનમાં રાગવાળા, ગુરૂનું વચન ભાવે કરીને જેઓ કરે છે, દૂષણ રહિત, અને સંકલેશ રહિત હોય છે, તેઓ થોડા સંસારવાળા થાય છે.

વાલમરણાણિ^૬ બહુશો^૭, બહુઆણિ^{૧૦} અક્તમગાણિ^૬ મરણાણિ^{૧૧}
મરિહંતિ^{૧૨} તે^૫ વરાયા^૬, જે^૧ જિણવગ્ગં^૨ ન^૩ યાણંતિ^૪ ॥૪૪॥

વાલમરણાણિ બહુશો-બહુકાન્યકામુકાણિ મરણાણિ ।

મરિષ્યન્તિ તે વરાકા-યે જિનવચનં ન જાનન્તિ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-જે જિન વચનને નથી બાણતા તે બિચારા
વારંબાર બાળમરણો અને ઘણીવાર મૃત્યુ રહિતપણે
(અકામ) મરણો પામશે.

સત્થગ્ગહણં^૧ વિસમ,^૩ ક્કવણં^૨ ચ^૫ જલણં^૪ ચ^૭ જલપ્પવેસો^૬ અ^૮
અણયારમંડસેવી^૯, જંમણમરણાણુવંધીણિ^{૧૦} ॥ ૪૫ ॥

શસ્ત્રગ્રહણં વિપમક્ષણશ્ચ, જ્વલનશ્ચ જલપ્રવેશશ્ચ ।

અનાચારમાણ્ડસેવિનો-જન્મમરણાનુવન્ધીણિ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-શસ્ત્રગ્રહણ, વિપલક્ષણ, બાળીમરવું, પાણીમાં
બુડી મરવું, અનાચાર તથા અધિક ઉપગરણ સેવનાર એ
સર્વે જન્મ મરણની પરંપરા વધારનાર છે.

ઉદ્દમહે^૧ તિરિયંમિવિ^૨, મયાણિ^૫ જીવેણ^૭ વાલમરણાણિ^૪ ।
દંસણનાણમદ્રગઓ^૬ પંટિયમગ્ગં^૭ અગમમિમ્મં^૮ ॥૪૬॥

ઉર્ધ્વાધસ્તિર્ગલોકે ચ, મૃત્તાનિ જીવેન ચાલમરણાનિ ।
દર્શનજ્ઞાનસદ્ગતઃ, પण्डितमरणमनुमरिष्ये ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:-ઉંચા, નીચા અને તિચ્છાદિોકમાં જીવે બાળ
મરણો કર્યા. હું દર્શન, જ્ઞાને સહિત થકો પંડિતમરણે મરીશ.

उ॒व्वेय॑ण॒યं જાઈ^૧, -મરણ^૨ નરણસુ^૪ વેઅણાઓ^૫ અ^૩ ।

ए॒आणि॑ संभर॑ंतो, पं॒डिय॑मरणं^૬ મરસુ^૮ इ॒न्हि^{૧૦} ॥૪૭॥

ઉદ્વેજનકં જાતિ-મરણં નરકેષુ વેદનાશ્ચ ।

एतानि स्मरन्, पण्डितमरणेनम्रियस्वेदानां ॥૪૭॥

અર્થ:-ઉદ્વેગ કરનાર જન્મ અને મરણ અને નરકને
વિષે જે થએલી વેદનાઓને સંભારતો છતો હુમણું પંડિત
મરણે મર.

जइ॑ उपज्जइ॑ दु॒क्खं, तो॑ द॒ठवो॑ सहावओ॑ नवरं ।

किं॑ किं॑ मए॑ न प॒त्तं, संसारं॑ संसर॑न्तेणं ॥ ૪૮ ॥

यद्युत्पद्यतेदुःखं, ततो (तत्प्रादुर्भावो) द्रष्टव्यः स्वभावतोनवरम् ।

किं किं मयानप्राप्तं, संसारं संसरता ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-જો દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તો સ્વભાવથી તેની
વિશેષ ઉત્પત્તિ જોવી; સંસારમાં ભમતાં છતાં હું શાં શાં
દુઃખ નથી પામ્યો ?

સંસારચક્રવાલે,^૩ સઠ્ઠે વિ ય^{૪ ૫ ૧} પુગ્ગલા મણ^{૬ ૨} વહુસો !^૭

આહારિઆ^{૮ ૯} ય પરિણા,^{૧૦ ૧૪ ૧૧ ૧૨} મિઆય ન યહં ગઓ તત્તિ^{૧૫ ૧૩} ॥૪૯॥

સંસારચક્રવાલે, સર્વેઽપિચ પુદ્ગલા મયા બહુશઃ ।

આહારિતાશ્ચ પરિણા-મિતાશ્ચ ન ચાહં ગતસ્તુષ્ણિમ્ ॥૪૯॥

અર્થઃ:-વળી મહેં ઘણી વખત સંસારચક્રમાં સર્વે પુદ્ગલો
ભોગ્યા, તેમજ પરિણુમાવ્યા, તેપણુ હું તૃપ્તિ પામ્યો નહિં.

તણકટેહિ^{૩ ૫} વ અગ્ગી,^૪ લવણજલો^{૮ ૬} વા નઈસહસ્સેહિં^૭ ।

ન^{૧૧ ૧} ઇમો^૨ જીવો^{૧૨} સક્કો,^{૧૦} તપ્પેઝં^{૧૦} કામભોગેહિં^૬ ॥૫૦॥

તૃણકાઠૈરિવાગ્નિ-લવણજલો વા નદીસહસ્રૈઃ ।

નૈષ જીવઃ શક્ય-સ્તર્પયિતું કામભોગૈઃ ॥ ૫૦ ॥

અર્થઃ:-તરણાં તથા લાકડાંએ કરીને જેમ અગ્નિ અને
હલ્લારો નદીઓએ કરીને જેમ લવણ સમુદ્ર તૃપ્તિ પામતો
નથી, તેમ કામભોગોએ કરીને આ જીવ તૃપ્તિ પામતો નથી.

આહારનિમિત્તેણં,^{૨ ૧} મચ્છા^૫ ગચ્છંતિ સત્તમીં^૩ પુઢવીં^૪ ।

સચ્ચિત્તો^{૬ ૭} આહારો,^{૧૧ ૧૨} ન સ્વમો^{૮ ૯} મણસાવિ^{૧૦} પત્થેઝં ॥૫૧॥

આહારનિમિત્તેન, મત્સ્યા ગચ્છન્તિ સસર્પી પૃથ્વીમ્ ।

સન્નિત આહારો-નક્ષત્રોમનસાઽપિપ્રાર્થયિતુમ્ ॥૫૧॥

અર્થ:-આહારના કારણે કરી તાંડુલીઆ મચ્છો સાતમી નરકભૂમિએ જાય છે. માટે સચિત્ત આહાર મને કરીને પણ પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય નથી.

પુર્વિકૃતપરિકર્મ્મો, અનિયાણો ઝહિઝ્ઞ મદ્બુદ્ધિઃ ।

પચ્છા મલિઅકસાઓ, સજ્જો મરણં પડિચ્છામિ ॥ ૫૨

પૂર્વકૃતપરિકર્મ્મોઽ-નિદાન ઝહિત્વા મતિબુદ્ધિમ્ ।

પશ્ચાત્ચક્તકષાયઃ, સગ્રોમરણં પ્રતીચ્છામિ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-પ્રથમ અભ્યાસ કર્યો છે જેણે, અને નિયાણા રહિત થયો છતો, મતિ અને બુદ્ધિથીજ વિચારીને પછી નાશ કર્યો છે કષાય જેણે, એવો છતો જલદી મરણ અંગિકાર કરેછું.

અકાંઠે ચિરભાવિય, તે પુરિસાં મરણદેસકાલંમિ ।

પુર્વકૃતકર્મ્મપરિમા, -વળાઈ પચ્છા પરિવડંતિ ॥૫૩॥

અકાંઠેઽચિરભાવિતા-સ્તે પુરુષા મરણદેશકાલે ।

પૂર્વકૃતકર્મ્મપરિમા-વનયાપશ્ચાત્પતિપતન્તિ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-લાંબા વખતના અભ્યાસવિના અકાળે અણુસણ કરનારા, તે પુરૂષો પૂર્વે કરેલા કર્મોના પ્રભાવે કરીને પાછા પડે છે-દુર્ગતિએ બાંધે છે.

તમ્હા^૧ ચંદગવિજ્જં^૪, સકારણં^૫ ઉજ્જુણ્ણ^૨ પુરિસેણ^૩ ।
જીવો^૭ અવિરહિઅગુણો^૬, કાયવો^૯ મુક્ખમગ્ગંમિ^૮ ॥૫૪॥

તસ્માચ્ચન્દ્રકવેધ્યં, સકારણમુશુક્તેનપુરુષેણ ।

જીવોઽવિરહિતગુણઃ, કર્તવ્યોમોક્ષમાર્ગે ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-તે માટે સાધાવેધની પેઠે હેતુ ઉદ્યમવાળા પુરૂષો-એ મોક્ષ માર્ગ સાધવા માટે પોતાનો આત્મા, જ્ઞાનાદિ ગુણ સહિત કરવો.

વાહિરજાગવિરહિઓ^૨, અઢિંભતરજ્ઞાણજોગમહીણો^૩ ।
જહ^૧ તંમિ^૬ દેસકાલે^૭, અમૂઢસન્નો^૫ ચચઈ^૮ દેહં^૯ ॥૫૫॥

વાહ્યયોગવિરહિતોઽ-ભ્યન્તર ધ્યાનયોગમાશ્રિતઃ ।

યથાતસ્મિન્દેશકાલેઽ-મૂઢસંજ્ઞસ્યજતિ દેહમ્ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-તે અવસરને વિષે સાવધાનવાળો, પૌદ્ગલિક વ્યાપારે કરી રહિત અને આત્માના સ્વરૂપના ચિંતનના આધારને કરનારની પેઠે શરીરને છોડી દે.

હંતૂણ^૨ રાગદોસં^૧, ભિત્તૂણ^૪ ય^૩ અઠકમ્મસંઘાયં^૪ ।

જન્મણમરણર^૬ટ્ટં, ભિત્તૂણ^૭ ભવા વિ^૮ચ્ચિહિસિ^૯ ॥૫૬

હત્વા રાગદ્વેષૌ, ભિત્ત્વા ચાષ્ટકર્મસંઘાતમ્ ।

જન્મમરણાઽરહટ્ટં, ભિત્ત્વાભવાદેર્મોક્ષયસે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:-રાગદ્વેષને હુણીને, આઠ કર્મોના સમૂહનો નાશ કરીને, જન્મ અને મરણરૂપ ચેટમાળાને ભેદીને સંસાર સાગરથી મૂક્ત થવાશે !

एवं^૧ સવુવણસં^૬, જિણદિટ્ટં^૨ સદ્દહામિ^૮ તિવિહેણં^૭ ।

તસથાવરંસ્થેમકરં^૩, પારં^૪ નિઠ્ઠાણમગ્ગસ્સ^૪ ॥ ૫૭ ॥

एवं सर्वोपदेशं, जिनदिष्टं श्रद्धयामि त्रिविधेन ।

त्रसस्थावरक्षेमकरं, पारं निर्वाणमार्गस्य ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-આ પ્રકારે ત્રસ અને સ્થાવરનું કડયાણુ કરનાર, મોક્ષમાર્ગનો પાર પમાડનાર, જિનેશ્વરે બતાવેલો સર્વ ઉપદેશ મન, વચન, કાયાએ કરી સદ્દહું છું.

नहि^{१०११} तंमि^१ देसकाले^२, सक्रो^{१२} बारसविहो^३ सुअक्खंघो^४ ।

सठ्वो^४ अणुचिंतेउं^६, धणियंपि^६ समत्थचित्तेणं^७ ॥ ૫૮ ॥

આરાહનોવ^૧ઉત્તો, કાલં^૪ કાઝળ^૫ સુવિહિ^૩ઓ સમ્^૧
 ઉકોસં^૬ તિન્નિભવે^૭, ગંતૂળં^૮ લહદ્^{૧૧} નિઠ્ઠાણં^{૧૦} ॥ ૬૧

આરાધનોપયુક્તઃ, કાલં કૃત્વા સુવિહિતઃ સમ્યક્ ।

ઉત્કૃષ્ટતસ્ત્રીન્નિભવાન્, ગત્વા લભતે નિર્વાણમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થઃ—આરાધના કરવાના ઉપયોગવાળો, રૂડા આચાર
 વાળો, રૂડીરીતે કાળ કરીને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ ભવ કરીને મોક્ષ
 પામે છે.

સમણુ^૨ ત્તિ^૩ અહં^૧ પઢમં^૪, વીઅં^૬ સઠ્ઠત્થ^૫ સંજઞ્ઞોમિ^૬ નિ
 સઠ્ઠં^{૧૧} ચ^{૧૦} વોસિરામિ^{૧૨}, એઅં^{૧૩} ભણિયં^{૧૪} સમાસેણં^{૧૪} ॥ ૬૨

શ્રમણ इत्यहंप्रथमं, द्वितीयं सर्वत्र संयतोऽस्मीति ।

सर्वं च व्युत्सृजाम्येतद्गणितं समासेन ॥ ६२ ॥

અર્થઃ—પ્રથમતો હું સાધુ છું, બીજાં સર્વ પદાર્થોમાં
 સંયમવાળો છું, તેથી હું સર્વને વોસિરાવું છું; આ સંક્ષેપ
 કરી કહેવામાં આવ્યું.

લહ્હં^૫ અલહ્હપુઠ્ઠં^૩, જિણવયણ^૪ સુભાસિઅં^૧ અમયમ્^૨
 ગહિઓ^૭ સુગદ્દમગ્ગો^૬, નાહં^{૧૦} મરણસ્સ^૮ વીહેમિ^{૧૧} ॥ ૬૩

લઘ્વમલઘ્વપૂર્વ, જિનવચનં સુમાપિતમમૃતમૂતમ્ ।

ગૃહીતઃ સુગતિમાર્ગો-નાહં મરણાદ્વિમેમિ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-જિનેશ્વર ભગવાનના આગમમાં કહેલું, અમૃત સરખું અને પૂર્વે નહિ પામેલું એવું આત્મતત્ત્વ હું પામ્યો અને સિદ્ધગતિનો માર્ગ અહીંથી ક્યો, તેથી હું હવે મરણથી બહીતો નથી.

^૧ધીરેણ ^૨વિ ^૩મરિયઠ્ઠવં, ^૪કાઠરિસેણ ^૫વિ ^૬અવસ્સ ^૭મરિયઠ્ઠવં ।

^૮દુન્નહં ^૯પિ ^{૧૧}હુ ^{૧૦}મરિયઠ્ઠવે, ^{૧૪}વરં ^{૧૫}સુ ^{૧૨}ધીરત્તણે ^{૧૩}મરિંતં ॥૬૪॥

ધીરેણાપિમર્ત્તઘ્યં, કાપુરુપેણાપ્યવશ્યમર્ત્તઘ્યમ્ ।

દ્વયોરપિહુ મર્ત્તઘ્યે, વરં સુ ધીરત્વેન મર્ત્તમ્ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-ધીર પુરૂષે પણ મરવું પડે છે, અને કાયર પુરૂષે પણ અવશ્ય મરવું પડે છે, બન્નેને પણ નિશ્ચયે કરી મરવાનું છે, તો ધીરપણે મરવું એ નિશ્ચય સુંદર છે.

^૧સીલેણ ^૨વિ ^૩મરિયઠ્ઠવં, ^૪નિસ્સીલેણ ^૫વિ ^૬અવસ્સ ^૭મરિયઠ્ઠવં ।

^૮દુન્નહં ^૯પિ ^{૧૧}હુ ^{૧૦}મરિયઠ્ઠવે, ^{૧૪}વરં ^{૧૫}સુ ^{૧૨}સીલત્તણે ^{૧૩}મરિંતં ॥૬૫॥

સીલેનાપિમર્ત્તઘ્યં, નિઃસીલેનાપ્યવશ્યમર્ત્તઘ્યમ્ ।

દ્વયોરપિ હુ મર્ત્તઘ્યે, વરં સુ સીલત્વેન મર્ત્તમ્ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:-શીળવાળાએ પણ મરવું પડે છે, અને શીળ-
રહિત માણસે પણ અવશ્ય મરવું પડે છે, જન્મને પણ
નિશ્ચયે કરીને મરવાનું છે, તો શીળસહિત મરવું એ નિશ્ચે
સાફ છે.

^૧નાણસ્સ ^{૩ ૨}દંસણસ્સ ^{૬ ૪}ય, ^૫સમ્મત્તસ્સ ^{૧૧ ૧૦}ય ^{૧૨}ચરિત્તજુત્તસ્સ ।
^૮જો ^૯કાહિ ^૭ઉવઓગં, ^{૧૧ ૧૦}સંસારા ^{૧૨}સો ^{૧૨}ત્રિમુચ્છિહિસિ ॥૬૬॥

જ્ઞાનસ્થ દર્શનસ્થ ચ, સમ્યક્ત્વસ્થ ચ ચારિત્રયુક્તસ્થ ।

યઃ કરિષ્યત્યુપયોગં, સંસારાત્સ વિમોક્ષ્યતે ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-જે કોઈ ચારિત્ર સહિત જ્ઞાનમાં દર્શનમાં અને
સમ્યક્ત્વમાં સાવધાનપણું કરશે, તે વિશેષે કરી સંસાર
થકી મૂકાશે.

^૧ચિરઉસિઅ ^૨વંમયારી, ^{૫ ૩}પપ્પાડેઝ્ઞ ^૪સેસયં ^૬કમ્મં ।
^૮અણુપુઠ્ઠવીઙ્ગ ^૭વિસુદ્ધો, ^{૧૦}ગચ્છઙ્ગ ^૯સિદ્ધિ ^૮ધુઅકિલેસા ॥૬૭॥

ચિરોષિતો બ્રહ્મચારી, પ્રસ્ફોટય શેષકં કર્મ ।

આનુપૂર્વ્યા વિશુદ્ધો-ગચ્છતિ સિદ્ધિં ધુતકલેશઃ ॥૬૭॥

અર્થ:-ઘણા કાળ સેવ્યું છે પ્રહાર્ય્ય જેણે અને બાકીના
કર્મનો નાશ કરીને તથા સર્વ કલેશનો નાશ કરીને અનુક્રમે
પ્રાણી શુદ્ધ થઈને સિદ્ધિમાં જાય છે.

નિક્કસાયસ્સ^૧ દંતસ્સ^૨, સૂરસ્સ^૩ વવસાઇણો^૪ ।

સંસારપરિભીઅસ્સ^૫, પચ્ચક્ખાણં^૬ સુહં^૭ ભવે^૮ ॥ ૬૮ ॥

નિષ્કપાયસ્ય દાન્તસ્ય, શૂરસ્ય વ્યવસાયિનઃ ।

સંસારપરિભીતસ્ય, પ્રત્યાખ્યાનં શુભંભવેત્ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ:-કષાય રહિત, દાન્ત, (પાંચ ઇંદ્રિયો અને છટ્ટા મનનેદમન કરનાર.) શૂરવીર અને ઉદ્યમવાંત તથા સંસારથી લયબ્રાંત થએલા એવાનું પચ્ચગ્ગાણુ રૂડું હોય.

एअं^૫ પચ્ચક્ખાણં^૬, જો^૧ કાહી^૭ મરણદેસકાલંમિ^૪ ।

ધીરો^૨ અમૂઢસન્નો^૩, સો^૮ ગચ્છઈ^{૧૧} ઉત્તમં^૯ ઠાણં^{૧૦} ॥ ૬૯ ॥

एतत्प्रत्याख्यानं, यः करिष्यति मरणदेशकाले ।

धीरोऽमूढसंज्ञः, सगच्छत्युत्तमं स्थानम् ॥ ६९ ॥

અર્થ:-ધીર અને મુઝામણુરહિત જ્ઞાનવાળો મરણના અવસરે જે આ પચ્ચગ્ગાણુ કરશે તે ઉત્તમ સ્થાનકને પામશે.

ધીરો^૧ જરમરણવિઠ્ઠ^૨, ધીરો(વીરો)^૬ વિઘ્નાણનાણસંપન્નો^૩ ।

લાગસ્સુજ્જોઅગરા^૪, દિસં^૫ યયં^૮ સઘ્વદુક્ખાણં^૭ ॥ ૭૦ ॥

(૨૪૦)

ધીરો જરામરણવિદુ, ધીરો (વીરો) વિજ્ઞાનજ્ઞાનસંપન્નઃ ।
લોકસ્યોદ્યોતકરો-દિશતુ ક્ષયં સર્વદુઃસ્વાનામ્ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:-ધીર, જરા અને મરણને બાણનાર, જ્ઞાનદર્શને
કરીને સહિત, લોકમાં ઉદ્યોતના કરનાર એવા વીર જીનેશ્વર
સર્વ દુઃખોનો ક્ષય કરશે !

॥ इति श्री आउरपञ्चकखाणपयन्त्रो मूलान्वय, संस्कृत छाया
तथा भाषान्तरयुक्त समाप्त. ॥

પ્રથમ વિભાગ સમાપ્ત.

॥ सञ्चारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्री वज्रसेन सूरिशिष्य हरिमुनि कृत

श्री कर्पूर प्रकरणम्.

(भूषणन्याय तथा भाषान्तरयुक्त.)

—: श्री आशीर्वादरूप संग्रह:—

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

कर्पूरप्रकरः^१ शमा^२मृतरसे, बक्त्रे^३दुचंद्रातपः,

शुक्र^४ध्यानतरुप्रमूननिचयः, पुण्याग्निफेनो^५दयः ।

मुक्तिश्रीकरपीडने^६ऽच्छसिचयो, वाक्कामधेनोः^७ पयो,

व्याख्यालक्ष्यजिने^८शपेक्षलरद, ज्योतिश्चयः^९ पातु वः^{१० ११} ॥१॥

अर्थः—शांतिश्च अभुत जगते विषे कर्पूरना समूह
समानं, मुण्डश्च चंद्रनी ज्योतिश्चा समान, केषु शान्तश्च

વૃક્ષના પુષ્પસમૂહ સમાન, પુષ્પરૂપ સમુદ્રના શ્રીભૃગુદય તુલ્ય, મુક્તિરૂપ શ્રી (વધુ)ના વિવાહને વિષે નિર્મળ વસ્ત્ર ધરોળર અને વાણીરૂપ કામધેનુના દૂધ સમાન, એવો જે વ્યાખ્યાન સમયે દેખાતો જિનેશ્વર ભગવાનના મનોહર દાંતંગી કાંતિનો સમૂહ, તે તમારું રક્ષણ કરે ?

(વક્ષ્યમાણ દ્વાર-સ્વધરાવૃત્તમ્)

મન્વા લઙ્ઘ્વાઽઽર્યદેશં કથમપિ નૃમવં સત્કુલં સાધુસંગં,
વૉયં દેવાદિશક્તીઃ કુરુત શમયતિશ્રાવકત્વવ્રતાનિ ।

સપ્તક્ષેત્રીજિનાર્ચાનયવિનયસુવૈરાગ્યદાનાદિપુષ્ટિં,

શદ્રચૂતક્રુધાદેર્જયમપિ સુકૃતાહેષુ સત્કર્મ મુક્તયૈ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-હે ભગ્ય જનો ! મહા કષ્ટથી અને કોઈ પુન્યના ઉદયથી પ્રાપ્ત થએલા આર્ય દેશને, સારા કુળને, મનુષ્ય-જન્મને અને સાધુ પુરૂષના સંગને, સમ્યક્ત્વને, દેવ, ગુરૂ અને ધર્મને વિષે શક્તિને પામીને, મુક્તિના માટે ઉપશમ-પણું, યતિપણું, જિનપૂજન, ન્યાય, વિનય, વૈરાગ્ય, દાન, શીઘ્ર, તપ અને ભાવનાની પુષ્ટિને, શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, દ્રવ્ય, માંસ, સુરાપાન, વેશ્યાગમન, આહિકાર્મ (શિકાર), ચોરી, પરસ્ત્રીગમન, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વિગેરેના જયને અને પુન્યના દિવસોને વિષે સારાં કાર્યોને કરે !

(૨૪૩)

(આર્યદેશનું સ્વરૂપ-શાર્દૂલચિક્રોદિતવૃત્તમ)

૧ ૨ ૬ ૩ ૮ ૬ ૫ ૪ ૭
કોઽપિ સ્યાલઘુકર્મકઃ સુકૃતપ્રીદેશેઽપ્યનાર્યે સ્વત,-

૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૦ ૧૪
સ્તસ્યાપ્યાર્દ્રકુમારવદ્ગુણચયઃ કિંત્વાર્યદેશાશ્રયાત્ ।

૨૯ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૮ ૨૬ ૩૦ ૨૫ ૨૭
ક્ષારાબ્ધૌ શશિનો ડથ કૌસ્તુભમણેઃ સાશ્રીઃ કુતોયા ડભવ,-

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૨૧ ૨૨
દ્રંગાશાલિનિ શંભુમૂર્ધ્નિ કમલાગારે હરેશ્ચોરસિ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-કોઈ લઘુકર્મિ જીવ અનાર્ય દેશને વિષે ઉત્પન્ન થઈને પોતાની મેળે ધર્મબુદ્ધિવાળો થાય છે, તો તેને પણ આર્દ્રકુમારની માફક આર્ય દેશના આશ્રયથી ગુણસમૂહ પ્રાપ્ત થાય છે. અત્ર દૃષ્ટાંત જણાવે છે. ગંગાથી શોભતા શંકરના મસ્તકને વિષે ચંદ્રની અને લક્ષ્મીના નિવાસસ્થાન કૃષ્ણના હૃદયને વિષે કૌસ્તુભમણિની જેવી શોભા છે, તેવી ખારા પાણીવાળા સમુદ્રમાં તે જાન્નેની શોભા ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ નજ હોય.

૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૬ ૭
આર્ય દેશમવાપ્ય ધર્મરાહિતોઽપ્યન્યસ્ય ધર્મક્રિયાં,

૮ ૯ ૧૦ ૧૩ ૧૫ ૧૧ ૧૪ ૧૨
ધર્મસ્થાનમહાંશ્ચ વીક્ષ્ય સુગુરોઃ શ્રુત્વા ચ ધર્મ કચિત્ ।

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૯
બોધં યાતિ કુલોત્થનાસ્તિકમતો ભૂપઃ પ્રદેશી યથા,

૨૧ ૨૨ ૨૫ ૨૮ ૨૩ ૨૪ ૨૭ ૨૬
સત્યં ચંદનસંગિનઃ ક્ષિતિરુહો નાઽન્યે ડપિકિં ચંદનાઃ ॥૪॥

અર્થ:-ધર્મરહિત પ્રાણી પણ આર્ય દેશ પામીને, બીજાઓની ધર્મક્રિયાઓ, તેમજ ધર્મના સ્થાનેના મહોત્સવોને જોઈને, અને કોઈક સમયે સહ્જુર દ્વારાએ ધર્મ સાંભળીને કુળપરંપરાથી ચાલતા આવેલા નાસ્તિક મતવાળા પ્રદેશી રાજાની માફક બોધ પામે છે; એ સત્ય છે. દૃષ્ટાંત જેમ કે, ચંદનના વૃક્ષોના સંબંધવાળાં અન્ય વૃક્ષો પણ શું ચંદનના ભાવને નથી પામતાં ? અર્થાત્ પામે છે.

કથમપિ દ્વાર.

ઉત્સર્પિણ્યવસર્પિણીઃ ક્ષિતિમરુત્તેજોપ્સ્વસંખ્યા વને,-
 ૬ ૭ ૮ ૧૧ ૯ ૨૦ ૧૮
 ડનંતાસ્તા વિકલે ગણેયશરદો જાત્યાવિપચ્યા નયેત્ ।
 ૧૪ ૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૨ ૧૩ ૧ ૨૦ ૧૯ ૨૨ ૨૧
 સપ્તાઽષ્ઠૌ તુ ભવૌસ્તિરશ્ચિ મનુજે જીવૌં ડત્રેત્રાઽસ્ય ચે,-
 ૨૩ ૨૪ ૨૮ ૨૭ ૨૯ ૩૦ ૨૫ ૨૬
 હર્મસ્તદ્દરણેંદ્રવત્સ સુગતિં પ્રાપ્નોતિ તિર્યહપિ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-આ જીવાત્મા પૃથ્વીકાય, વાકૈકાય, તેજિકાય અને અપકાયને વિષે અસંખ્ય ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળ નિર્ગમન કરે, વનસ્પતિકાયને વિષે અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળપર્યંત રહે. વિકલેન્દ્રિય (બેઈન્દ્રિય, તેરિન્દ્રિય, અને ચૌરેન્દ્રિય)ને વિષે જન્મમરણો કરીને સંખ્યાતા વર્ષ રહે, અને તિર્યચ તથા મનુષ્યને વિષે સાત અથવા આઠ ભવ કરે. આ પ્રમાણે આ પાછળ ગણાવેલા ભવને વિષે

જે તે જીવને ધર્મ પ્રાપ્ત થાય, તો તે ભલેને તિર્યચ હોય,
તોપણ તે ધરણેન્દ્રની માફક ઉત્તમ જાતિ મેળવે છે.

૨ ૧ ૩ ૪ ૫
કાલપ્રાણિભવા અનાદિનિધનાસ્ત્સર્વજાતૌ સદા,

૭ ૬ ૮ ૯ ૧૪ ૧૩ ૧૨ ૧૦ ૧૧
જીવેન ભ્રમતા મુહૂર્ત્તમપિ દિ પ્રાપ્તં ન કિંચિદ્વિતમ્ ।

૧૫ ૨૧ ૨૦ ૧૯ ૧૮ ૧૬ ૧૭
મુક્તામુક્તિકથેવ વારિમણિકુદ્વાર્દૌ કચિદ્વત,-

૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૩૦ ૨૯
સ્તત્પ્રાપ્ત્યાઽથ સર્વંબલેન શર્વલેનોક્ષણેવ ધાર્યં શ્રિયે ॥ ૬ ॥

અર્થ:-કાળ, જીવ અને સંસાર એ ત્રણે આદિ અને
અંત વિનાના છે, પરંતુ નિરંતર સર્વે યોનિયોને વિષે ભ્રમતા
એવા જીવે બે ઘડી માત્ર પણ કાંઈ સ્વહિત મેળવ્યું નહીં;
તેમ છતાં પણ જેમ સમુદ્રમાં મોતીની છીપને કોઈક વખત
દૈવયોગથી મોતી બનાવનાર પાણી મળે છે, તેમ જીવને પુણ્ય
રૂપ તે સ્વહિત પ્રાપ્ત થઈ ગયું, તો તેને આરાધિ કંબલ
અને શંબલ નામના બળદની માફક મોક્ષલક્ષ્મીના અર્થે
ધારણ કરવું.

નગ્નમ્ દ્વાર.

૪ ૮ ૩ ૨ ૬ ૫ ૯ ૧
ક્ષેત્રે નાઽમલવાલુકે ચ લવણાઽઽર્કોર્ણે ચ રોદેવથા,

૭ ૧૩ ૧૨ ૧૧ ૧૦ ૧૭ ૧૫ ૧૪ ૧૬
વીજં કિંચિદિદ્વાઽશ્વિલે ચ ફલતિ ક્ષાત્રે ચ નાનાફલૈઃ ।

^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૧૮}
 દેવે નૈરયિકે તિરથિ મનુજે શ્રેયઃ પ્રમૃતિસ્તથા,
^{૨૪} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮}
 તસ્માન્મેઘકુમારવન્નરભવેઽનંતાશ્રિયે ત્વર્યતામ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-જેમ આ લોકને વિષે બીજા નિર્મળ રેતીવાળા
 ખેતરમાં ઉગતું નથી; ખારવાળા ખેતરમાં ઉગતું નથી; વિના
 ખેડેલા ખેતરમાં કાંઈક જરા માત્ર ઉગે છે, અને ખેડેલા
 ખેતરને વિષે તો નાના પ્રકારના ફળોએ કરીને ફળે છે.
 ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતો પ્રમાણે દેવના, નારકીના, તિર્યચના અને
 મનુષ્યના જાવને વિષે ધર્મની ઉત્પત્તિ જાણવી. તે કારણથી
 હે જાવ્યાત્માઓ ! તમે આ મનુષ્યજાવને વિષે મેઘકુમારની
 માફક મોક્ષલક્ષ્મીને અર્થે ઉતાવળ કરો.

(મંદાક્રાંતાવૃત્તમ)

^૧ ^૨ ^૩ ^૬ ^૭
 બેલાકૂલે મહતિ નૃભવે પ્રાક્પ્રસન્નેદુવત્ત,-
^૪ ^૫ ^૮ ^૯ ^૮
 જિવા મૃદશ્ચથદ્ધધિયઃ ક્રીણતે કર્મવસ્તુ ।
^{૧૪} ^{૧૬} ^{૧૪} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૮}
 ક્રૂરા ગુપ્તિઃ કુગતિયુગલી વર્ણકઃ સ્વદુરંતો,
^{૧૦} ^{૧૧} ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૦} ^{૧૨} ^{૧૩}
 યેનાંતે સ્યાચ્છિવપુરમુરુસ્ફૂર્તિ તેષાં ક્રમેણ ॥ ૮ ॥

અર્થ:-સમુદ્ર સમાન વિસ્તીર્ણ નરજાવને વિષે મૃદ,
 શિથિલ અને દૃઢ બુદ્ધિવાળા એમ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણીઓ,
 પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિની માફક તે-તે કર્મરૂપ

(૨૪૭)

વસ્તુને ખરીદ કરે છે કે, જે કર્મરૂપ વસ્તુથી તેઓ ત્રણે અનુક્રમે નરક, તિર્યચરૂપ બે દુર્ગતિ છે જેમાં એવી દુઃખરૂપ ગતિ (૧) દુઃખથી સ્વર્ગ પામવારૂપ ગતિ (૨) અને અત્યંત પ્રકાશમય મોક્ષ ગતિ (૩) પ્રાપ્ત કરે છે.

(સત્કુલ દ્વાર-ઉપજાતિવૃત્તમ)

૩ ૪ ૫ ૬ ૧ ૨ ૮ ૭
તત્તાદશાભવ્યપિતુઃ મૃતો ઽપિ, ધર્માલસો યઃ સુલસો ઽભવન્ન ।
૧૧ ૧૮ ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૬ ૧૪ ૧૯ ૧૩ ૧૫ ૧૭
સ કિં વિપાદેર્વિપદ્મ્મણિસ્ત, ત્પંકાન્ન વા શ્રીસદનં સરોજમ્ ॥

અર્થ:-જે સુલસ નામનો પુરૂષ એક અભવ્ય પિતા (કાલસૈકરિ કસાઈ)નો પુત્ર હોવા છતાં પણ ધર્મ પાળવામાં આગસવાળો થયો નથી. દષ્ટાંત જેમ કે, વિષથી ભરેલા સર્પ-થી વિષને હરણ કરનારો મણિ શું નથી ઉત્પન્ન થતો ? વા કાદવમાંથી લક્ષ્મીનું ગૃહ એવું કમળ શું નથી ઉત્પન્ન થતું ? અર્થાત્ થાય છેજ.

(ઇન્દ્રવંશ-વૃત્તમ)

૮ ૫ ૬ ૭ ૩ ૪ ૧ ૨
બોધાય સદ્ધર્મકુલોદ્ભવાઃ સ્ત્રિયો, - ઽપ્યુદાયનસ્યેવ પુરા પ્રભાવતી ।
૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૩ ૯ ૧૭ ૧૪ ૧૬ ૧૮ ૧૫
સત્તીર્થતા કિં જલધેન ગંગયા, સદ્વૃત્તતા વા શશિનો ન રાકયા ॥

અર્થ:-પ્રાચીનકાળમાં થએલા ઉદાયન રાજાની રાણી પ્રભાવતીની માફક, સદ્ધર્મવાળા કુળમાં ઉત્પન્ન થએલી સ્ત્રીઓ

પણ બોધને અર્થે થાય છે. અર્થાત્ બોધનું કારણ બને છે. દાખલા તરીકે, સમુદ્રનું ઉત્તમ તીર્થપણું ગંગાવડે શું નથી થતું ? અથવા ચંદ્રનું સંપૂર્ણ બોળાકારપણું પૂર્ણિમાવડે શું નથી થતું ? અર્થાત્ ગંગાથી સમુદ્રમાં તીર્થપણું અને પૂર્ણિમાથી ચંદ્રને વિષે સંપૂર્ણ બોળાકારપણું થાય છેજ.

(માધુસંગ દ્વાર-ચમંતતિલકાવૃત્તમ)

જીવાદિત્ત્વવિકલૈર્વિપુલૈસ્તપોધિ,^૩

મુક્તો ન તામલિરજાતમુસાધુસંગઃ ।^૪

કઃ સ્વર્ણ સિદ્ધિમધિગચ્છતિ કૂટકલ્પૈઃ,^૫

કોવાંબુધિં તરતિ જર્જરયાનપાત્રૈઃ ॥ ૧૧ ॥^{૧૨ ૧૦ ૧૩ ૧૪ ૧૧}

અર્થ:-ઉત્તમ સદ્ગુરના સમાગમ સિવાય તામલિ તાપસ બ્રવાદિ તત્ત્વે કરી રહિત એવા મહા તપથી પણ મુક્તિ પામ્યો નહિ. ઉદાહરણ તરીકે જેમ, અયોગ્ય ઔષધી પ્રયોગથી કેને સુવર્ણસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય ? અને અતિ બુદ્ધિ વહાણથી કેણુ સમુદ્ર તરી શકે ? અર્થાત્ અયોગ્ય ઔષધી પ્રયોગથી કેાઈને સુવર્ણસિદ્ધિ થતી નથી. તેમજ ભાગલા વહાણથી કેાઈ સમુદ્રને પાર પામી શકતું નથી. તેમ સદ્ગુરુ સિવાય સદ્જ્ઞાન થતું નથી અને સદ્જ્ઞાન સિવાય-પ્રચંડ તપ કરવા છતાં પણ મુક્તિ થતી નથી.

(૨૪૯)

(ઓપચ્છંદસિકવૃત્તમ)

ગિરિપુષ્પશુકાવિવામલોગી, ગુણનાશોદયભાગ્ જહજ્જસંગાત્ ।
 ૭ ૧૨ ૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૭ ૯ ૮ ૧૫ ૧૧ ૧૦
 જલદાંબુ વિષં સુધા ચ ન સ્યાત્, કનકદ્રૌ ચ કિમિશ્વકાનને ચ ॥

અર્થ:-નિર્મળ (બુદ્ધિમાન) પ્રાણી, ગિરિશુક અને પુષ્પશુક નામના એ પોપટની માફક મૂર્ખ અને જ્ઞાનીની સંગતિથી અનુક્રમે નિર્ગુણી અને સદ્ગુણી થાય છે. દાખલા તરીકે જેમ, મેઘનું પાણી ધાંતુરાના વૃક્ષને વિષે વિષ અને શેલડીના વનને વિષે અમૃત શું થતું નથી ? અર્થાત્ થાય છે.

(વ્રોધ દ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

પ્રાપ્ત્યાલ્પમપ્યમલવ્રોધવચ્ચિલાતિ,-
 ૩ ૪ ૧ ૨ ૧૦ ૬
 પુત્રો યથાગ્રમાલિનો ઽપિ વિભર્તિ બુદ્ધિમ્ ।

૧૭
 કિં કોટિવેધિરસચંદનરત્ન વિંદુ,-

૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૫ ૧૧ ૧૮ ૧૨
 સ્પર્શે ઽપિ હેમશિશિરં ચ ન તપ્તલોહમ્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-પાપથી મલીન થએલા એવા પણ ચિલાતીપુત્રે અદ્ય છતાં પણ અતિ નિર્મળ એવા બ્રોધદાયક વચનને સાંભળી નિર્મળપાણું ધારણ કર્યું. ઉદાહરણ જેમ કે, તપાવેલું લોખંડ કોટિવેધીરસ (કોડો મણુ લોખંડને એક બિન્દુ-માત્રથી સુવર્ણ બનાવનાર રસ) રૂપ ગોશીર્ષ ચંદનરત્નના

ટીપાના સ્પર્શમાત્રથી શું શીતળ સુબર્ણ નથી થતું ? અર્થાત્ થાય છે.

^૨દ્વૈ ^૩ઽપિ ^૪બોધકવચઃ ^૫શ્રવણં વિધાય,

^૬સ્વાદ્રૌઢિણેય ^૭ઇવ ^૮જંતુરુદાર લાભઃ ।

^{૧૨}કાથો ^{૧૦}ઽપ્રિયો ^{૧૧}ઽપિ ^{૧૩}સરુજાં ^{૧૪}મુખદો ^{૧૫}રવિર્વા,

^{૧૬}સંતાપકો ^{૧૭}ઽપિ ^{૧૮}જગદંગમૃતાં ^{૨૦}દિતાય ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-અરુચિ છતાં પણ બોધકારક વચન (પ્રભુવાણી) સાંભળવાથી પ્રાણી, શૈલિણેય ચારની માફક અતિઘણો લાભ સંપાદન કરે છે. અહિં ઉદાહરણ જેમ કે, અતિ અપ્રિય (કડવો અને બેસ્વાદ) એવો પણ ઉકાળો રોગી માણસને સુખ કરનારો છે, અથવા તાપ આપનારો એવો પણ સૂર્ય જગત્ના પ્રાણીઓને હિતકારક છે.

સમ્યક્ત્વ દ્વાર.

^૨કો ^૩ઽપ્યન્ય ^૪એવ ^૫મદિમા ^૬નનુ ^૭શુદ્ધ ^૮દૃષ્ટે.-

^૯ચત્રેણિકો ^{૧૧}દ્યવિરતો ^{૧૨}ઽપિ ^{૧૩}જિનો ^{૧૪}ઽત્ર ^{૧૫}ભાવી ।

^{૧૬}પુણ્યાર્ગલઃ ^{૧૭}કિમિતરો ^{૧૮}ઽપિ ^{૧૯}ન ^{૨૦}સાર્વભૌમો,

^{૨૧}રુપચ્યુતો ^{૨૨}ઽપ્યધિગુણસ્ત્રિજગન્નતશ્ચ ॥ ૧૫ ॥

(૨૫૧)

અર્થ:-નિશ્ચે સમ્યક્તવંત પ્રાણીનો કોઈ વિચિત્ર પ્રભાવ હોય છે. કારણકે, અવિરતિ (કોઈપણ પ્રકારના સુવ્રત વિનાનો) એવો પણ શ્રેણિક રાજા આ ભરતક્ષેત્રને વિષે તીર્થંકર થશે. દૃષ્ટાંત જેમકે, સામાન્ય એવો પણ કોઈ મહા પુણ્યવંત પુરૂષ શું સર્વ પૃથ્વીના રાજ્યને ભોગવનારો ન થાય ? અથવા તો રૂપરહિત એવો પણ ગુણવાન્ પુરૂષ શું ત્રણ લોકને નમસ્કાર કરવા યોગ્ય નથી થતો ? અર્થાત્ થાય છે.

૩   ૪   ૫   ૧   ૨   ૭   ૮
તદ્દર્શનં કિમપિ સા સુલસાપ યેન,
૧૪   ૯   ૧૦   ૧૩   ૧૨   ૧૧
પ્રાદાજ્ઞિનો ઽપિ મદિમાનમમાનમસ્યૈ ।

૧૭   ૧૬   ૨૩ ૧૫   ૧૮
નૈર્મલ્યતઃ શશિકલા ન ચ કેતકીત્વં,
૨૨   ૧૩   ૨૧   ૨૪   ૨૦
માલાતુલાં ચ દરમૂર્ધ્નિં વખાર ગંગા ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-તે સુલસા શ્રાવિકા કોઈપણ અપૂર્વ એવા સમ્યક્ત્વદર્શનને પામી હતી કે, જે સમ્યક્ત્વને લીધે શ્રીગ્નિ-રાજા એવા શ્રીવીરપ્રભુએ એની (સુલસાની) બહુજ પ્રશંસા કરી. દાળલા તરીકે જેમકે, નિર્મળપણુને લીધે શશિકળાએ શંકરના મસ્તક ઉપર તિલકપણાથી કેતકીપાણું અને ગંગાએ પુષ્પમાળાના સમાનપાણું શું ધારણ કર્યું નથી ? અર્થાત્ ધારણ કર્યું છે.

(૨૫૨)

દેવ દ્વાર.

૩ દૂરે ૧૧ ૪ ડૃષ્ટો ડસ્તુ ૨ મહનાદિ ૫ નતીચ્છયા ડપિ,

૬ શ્રેયઃસુરો ડજનિ ૧૧ ૧૦ ન સેદુકદર્દુરઃ ૭ કિમ્ ૮ ।

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૭ ૧૬ ૧૫
કલ્પદ્રુમઃ સ્મરણતો ડપિ ન કિં ફલાય,

૨૦ ૨૧ ૧૮ ૧૯ ૨૩ ૨૪ ૨૨

પાર્શ્વે ડપિ વા મૃગમદો ન હિ સૌરમાય ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-શ્રી અરિહંત પ્રભુનું પૂજનાદિક તો ફર રહ્યું, પરંતુ તેમને નમસ્કાર કરવાની ઇચ્છાથી સેદુક નામના બ્રાહ્મણનો જીવ, કે જે દેડકો થયો હતો, તે પણ શું ઉત્તમ દેવતા નથી થયો? ઉદાહરણ જેમકે, કલ્પવૃક્ષ ક્ષત્ત સ્મરણ કરવાથી શું ઇષ્ટફળ નથી આપતું? અથવા તો સમીપમાં પડેલી કસ્તુરી શું સુગંધ નથી આપતી? અથાત્ આપે છે.

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

૫ ધ્યાતઃ ૨ પરો ૩ ડક્ષે ૧ ડપિ ૪ જિનસ્ત્રિગુદ્યા, ૬ જીર્ણાભિધશ્રૌષ્ટિનાદિષ્ટસિદ્ધયૈ ૭ ।

૧૧ સિંધુમવૃદ્ધયૈ ૧૨ કુમુદૌઘલક્ષ્મ્યૈ, ૧૩ ચકોરતુષ્ટયૈ ૧૦ વિધુરભ્રગો ૬ ડપિ ૮ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-જિનેશ્વર ભગવાન્ પ્રત્યક્ષ ન હોય તોપણ, ત્રિકરણ શુદ્ધિવડે ધ્યાન કરવાથી, જેમ જીર્ણશેઠને આપી તેમ, સર્વે ભાણસોને ઇચ્છિત સિદ્ધિ આપે છે. દાખલા તરીકે, આકાશમાં રહેલો એવો પણ ચંદ્ર સમુદ્રની વૃદ્ધિને માટે,

(૨૫૩)

કમળના સમૂહની શોભાને માટે અને ચક્રોર પક્ષીના હૃદયને
અર્થે થાય છે તેમ.

(ગુરુ દ્વાર-વર્મંતતિલકાવૃત્તમ)

^૩ ^૨ ^૪ ^૧
નવ્યો ગુરુઃ સુરતરુર્વિદિતામિતદ્ધિ,-

^૫ ^૮ ^૭ ^૬ ^૯
યત્કેવલાય કવલાર્થિષુ ગૌતમો ડમ્ભૂત્ ।

^{૧૭} ^{૧૬} ^{૨૨} ^{૧૮} ^{૧૯}
તાપાતુરે ડમ્ભૂતરસઃ કિમુ શૈત્યમેવ,

^{૨૩} ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૨૦} ^{૨૧}
નાપ્રાર્થિતો ડપિ વિતરત્યજરામરત્વમ્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-પ્રમાણુ વિનાની રૂદ્ધિ આપનારા શુર નવીન
કલ્પવૃક્ષ સમાન છે; કારણ કે ગૌતમરૂપિ કવલની (અન્નની)
યાચના કરનારા (તાપસો)ને કેવળ જ્ઞાનને અર્થે થયા. દૃષ્ટાંત
જેમકે, પ્રાર્થના નહિ કરેલો એવો પણ અમ્ભૂતરસ તાપથી
આકુળ થયેલાને ફક્ત શીતળતાજ આપે છે? શું અજરામર-
પાણું નથી આપતો? અર્થાત્ આપે છે.

(પૃથ્વીવૃત્તમ)

^૫ ^૪ ^૨ ^૩
કુવોધમતયો ડમિતઃ કુગુરવો જમાલ્યાદિવત્,

^૫ ^{૧૦} ^૯ ^૭ ^૬
પુનઃ કચન વજ્રવત્સુગુરવો ડમલા જન્મતઃ ।

^{૧૧} ^{૧૩} ^{૧૨}
કરીરપિચુમંદવન્ન ઘનસારસચ્ચંદનાઃ,

^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
ઘના ન ચ સ્વરોષ્ઠ્વજ્જયતુરંગમદ્રદ્ધિપાઃ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:—જમાલિ વિગેરેની માફક કુશાનને વિષે બુદ્ધિ-
વાળા કુશુરુઓ સમીપમાં રહેલા દેખાય છે, અર્થાત્ કુશુરુઓ
ઘણા છે; પરંતુ વજ્રસ્વામીની માફક જન્મથી આરંભીને
નિર્મળ એવા સદ્ગુરુઓ કોઈકજ સ્થાનકે જોવામાં આવે છે.
જંમકે, કેરડા અને લીંબડાની માફક કપૂર અને અંદનનાં
ઉત્તમ વૃક્ષો ઘણાં હોતાં નથી, તેમજ ગધેડા અને ઉંટની
માફક ઉચ્ચૈઃશ્રવા અથ્વ અને ભદ્ર જાતિના હાથીઓ ઘણા
હોતા નથી.

(ધર્મ દ્વાર-દ્વંદ્વવજ્રાવૃત્તમ)

૩ ૧ ૨ ૭ ૪ ૬ ૫
વિજ્ઞાય ધન્યા જિનધર્મમર્મ, રજ્યંતિ શય્યંભવવન્ન જાડ્યે ।

૯ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
પીત્વા સિતાભાવિતથેનુદુગ્ધં, કો વામ્લતર્કાકપયાંસિ પશ્યેત્ ॥

અર્થ:—ધન્ય પુરૂષા જિનધર્મના મર્મને જાણીને શય્ય-
ભવની માફક મૂઢતાને વિષે રાગ કરતા નથી. ઉદાહરણ જંમકે,
સાકરથી મિશ્રિત એવા ગાયના દૂધને પીધા પછી કયો પુરૂષ
ખાટી છાશ અથવા આકડાના દૂધ સામુ જીવે ? અર્થાત્
કોઈ ન જીવે.

૭ ૩ ૧ ૨ ૪ ૫ ૬ ૧૨ ૧૧ ૮ ૧૦ ૯
લબ્ધે જઠઃ કો ઽપિ દિતે ઽપિ ધર્મે, સ્તૌત્યક્ષસૌર્યાનિ શશીવ રાજા ।

૧૫ ૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૯ ૨૧ ૨૨
ન પંકજં ખેક ઉપૈતિ પંક, ક્રમેલકો નામ્રમિયર્તિ નિવમ્ ॥૨૨॥

અર્થ:-હિતકારક એવા ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યા છતાં કોઈકજ મૂર્ખ પુરૂષ શરીર રાબતની માફક ઈન્દ્રિયોના સુખને વળાણે છે. જેમકે, દેડકો કમળ પ્રત્યે ન ગમન કરતાં કાદવ પ્રત્યે ગમન કરે છે અને ઉંટ આંખા સમીપે ન જતાં લીંબડા પાસે જાય છે. અર્થાત્ નીચ પુરૂષ નીચ સ્થાનકે જાય છે.

(શક્તિ દ્વાર શાર્દુલચિક્રીડિતવૃત્તમ)

^૧ અઘ્રાઢ્રો ^૨ ડપિ ^૩ તથાવિધવ્રતતપઃસ્વાધ્યાયકૃત્યાસહો,-
^૪ ડપ્યુચૈર્ધ્યાનવલેન ^૫ કર્મરિપુર્ભિર્મુક્તો ^૬ ડતિમુક્તો ^૭ મુનિઃ ।
^{૧૩} શકત્યા ^{૧૭} ગચ્છત ^{૧૮} તન્ન ^{૧૯} કિં ^{૨૦} હિતપથં ^{૨૧} મુક્ત્વા ^{૨૨} પ્રમાદોત્તરં,
^{૨૩} શ્રૂયંતે ^{૨૪} ચ ^{૨૫} મદાલસાતન્નુમુવો ^{૨૬} વાલ્યે ^{૨૭} ડપિ ^{૨૮} યોગૌજ્જ્વલાઃ ॥

અર્થ:-આઠ વર્ષની વયના અને તેવી બાલ્યાવસ્થાને લીધેજ તે તે પ્રકારના અહિંસાદિ વ્રત, માસદ્વપણાદિ તપ અને સ્વાધ્યાય કરવાને અશક્ત એવા અતિમુક્ત મુનિ પોતાના ઉત્કૃષ્ટ એવા ધ્યાનબળવડે કર્મરૂપી શત્રુથી મુક્ત થયા. માટે હે ભવ્યજનો ! તમે મહા પ્રમાદને ત્યજી શક્તિયે કરીને હિતકારી એવા માર્ગ પ્રત્યે કેમ જતા નથી ? કારણકે, મદાલસાના પુત્રો બાલ્યાવસ્થાને વિષે પણ ધ્યાનમાં નિર્મળ થયેલા સંભળાય છે.

(૨૨૬)

(વસંતતિલકાવૃત્તમ)

શીલં તપશ્ચ વલદેવમુનિશ્ચરિત્વા,
 દાનં પ્રદાય રથકૃત્ત્રિતયે ડગ્ધશક્તઃ ।
 ણ્ણો મુદા તદનુમોદનયા સુરો ડમ્ભુ,-
 યોગાદિ સિદ્ધિમગમચ્ચતુરંગિતાંહિઃ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-કૃષ્ણના મ્હોટા ભાઈ બલદેવમુનિ શીળ અને તપનું આચરણ કરી દેવતા થયા, રથકાર (સુતાર) દાન આપીને દેવપદવી પામ્યો, અને હુરિણ શીળ, તપ અને દાનમાં અસમર્થ છતાં તેઓની (ઉપરોક્ત બન્નેની) અનુમોદનાથી દેવતા થયો. ઉપરોક્ત સર્વ યોગ્ય છે. કારણ કે ચતુરંગી પુરૂષ સમાધિના બળથી સિદ્ધિપદને પામ્યો છે.

(શમદ્વાર-ઉપજાતિવૃત્તમ)

શમેન સિદ્ધયંતિ મતાનિ કૃષ્ણા, નુજર્પિવત્તીવ્રતપો ડસ્તુ વા મા ।
 દિનાધિનાથેન કૃતે ડન્નપાકે, સંધુક્ષણં કઃ કુરુતે ડનલસ્ય ॥૨૫॥

અર્થ:-તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરે અથવા ન કરે; પરંતુ મનની અભિલાષાઓ તો કૃષ્ણ મહારાજના નાનાભાઈ ગજસુકુમાલની માફક શમતાથીજ સિદ્ધ થાય છે. દાખલા તરીકે જંભકે, સૂર્યથી અન્ન પાકે છતે (રસોઈ બને છતે) કયો પુરૂષ અગ્નિને સળગાવે ? અર્થાત્ કોઈ ન સળગાવે.

(૨૬૭)

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

પ્રીત્યૈ શમી સ્વપરયોરપિ ચંડરુદ્ર,-

શિષ્યો યથાત્મનિ ગુરાવપિ કેવલદુર્થા ।

સપ્તર્ષિસંગતિમવાપ્ય વિશાખનામા,

ચૌરો ઽપ્યભૂદિલસદુઃજ્વલદિવ્યશક્તિઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-જેમ શમતાવાળો ચંડરુદ્રાચાર્યનો શિષ્ય, કેવળ જ્ઞાનની સમૃદ્ધિએ કરીને પોતાને વિષે તથા ગુરુને વિષે પ્રીતિ-વાળો થયો. તેમ જીજ્ઞે શમતાવાળો પ્રાણી પણ પોતાને તથા પરને વિષે પ્રીતિવાળો થાય છે. દૃષ્ટાંત જેમકે, વિશાખ ના-મનો ચોર પણ સપ્તર્ષિના સંગને પામીને પ્રાકાશિત ઉન્નવલ દિવ્ય શક્તિવાળો થયો.

(યતિદ્વાર-માલિનીવૃત્તમ્)

વ્રતમપિ વહુચીર્ણ સાતિચારં કુગત્યૈ,

દિનમપિ શુચિમુક્ત્યૈ કુંડરીકાદિવત્તત્ ।

અહહ દહતિ ચિત્રાવારિપૂરો ઽપિ શસ્યં,

ઘૃક્ષમપિ કૃશપાથઃ સ્વાતિજં પાતિ તૂંજન્ ॥ ૨૭ ॥

(૨૫૮)

અર્થ:-ચિરકાળ પર્યંત પણ અતિચારયુક્ત પાળેલું વ્રત કુમતિને અર્થે કુંઠરીકની માફક થાયછે, અને તેજ વ્રત એક દિવસ પણ નિરતિચારપણે પાળ્યું હોય, તો પુંઠરીકની માફક મુક્તિ-દાતા થાય છે. તે ઉપર દૃષ્ટાંત બતાવે છે. એ એકની વાત છે કે, ચિત્રા નક્ષત્રમાં વરસેલો ઘણો મેઘ પણ ધાન્યને બાળી નાખે છે, અને સ્વાતિ નક્ષત્રમાં વરસેલો અદ્ય મેઘ સમગ્ર ગ્રાણીઓનું રક્ષણ કરે છે.

(પૃથ્વીવૃત્તમ)

વ્રતેન શુચિનાપિ કિં કિમથ સદ્ગુરુપાસનૈ,-
રુદાયિનૃપમારકશ્રમણવત્સપાપાત્મનઃ ।

શિરસ્થવિષહન્મણિઃ ફણિગણઃ કિમાનંદનઃ,
સ ચંદનવનસ્થિતઃ કિમથવા જગત્તાપહત્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-ઉદાયિ રાજાને મારનાર સાધુની માફક પાપ-યુક્ત છે મન જેનું એવા પુરૂષને પવિત્ર વ્રતે કરીને શું ? અથવા તો સદ્ગુરૂની ઉપાસના વડે કરીને પણ શું ? અર્થાત્ કંઈ પણ નહિ. ઉદાહરણુ જેમકે, મસ્તક ઉપર વિષાપહારી મહિષને ધારણુ કરનારો સર્પસમૂહ શું આનંદ આપનારો છે ? અથવા તો ચંદનના વનને વિષે ક્રીડા કરનારો તેજ સર્પ-સમૂહ શી જગતના તાપને દૂર કરનારો છે ? અર્થાત નથી.

(શ્રાવક દ્વાર-સાધરાવૃત્તમ)

૧ ૩ ૪ ૨ ૫ ૬ ૧૨ ૧૧
સાધોરન્હાય સિદ્ધિઃ સુચરણકરણૈઃ શ્રાવકસ્યાપિ હિ સ્યા,-

૧૦ ૮ ૬ ૭
ન્મધ્યે ડષ્ટાનાં ભવાનાં શશિવિષદગુણાનંદનાનંદવૃત્તૈઃ ।

૧૩ ૧૭ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૫
ચેન્નૌભિઃ શીઘ્રગાભિર્જલધિજલપથૈસ્તીરદેશેષુ પાંથાઃ,

૧૪ ૨૦ ૧૯ ૨૬ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૫ ૨૪
કે ચિદ્યાન્ત્યાશુનાન્યેહયકરમરથૈર્ભૂપથૈઃ કિં ક્રમેણ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ:-સારી રીતે મનોહર ચારિત્ર પાળનાથી સાધુની શીઘ્ર સિદ્ધિ થાય છે; શ્રાવકની પણ ચંદ્ર સમાન નિર્મળ ગુણથી આનંદકારી આનંદ નામના શ્રાવકના સમાન આચરણુ કરીને આઠ ભવમાં સિદ્ધિ થાય છે. દૃષ્ટાંત તરીકે જેમકે, કેટલાક મુસાફરો શીઘ્ર મુસાફરી કરનારા વહાણથી જળમાર્ગે કરીને સામે તીરે જલદી પહોંચે છે, તો બીજા મુસાફરો અશ્વ, ઉંટ અને રથોએ કરીને ભૂમિમાર્ગે થઈ અનુક્રમે તે સ્થાનકે શું નથી જતા? અર્થાત્ જાય છે.

૧ ૨
સમ્યક્ત્વોદારતેજા નવનવફલદાવર્તરૂપવ્રતાલિઃ,

૩ ૪ ૫
સિદ્ધાંતોક્તૈકવિંશત્યમલગુણગતિઃ શ્રાદ્ધધર્મસ્તુરંગઃ ।

૮ ૯ ૭ ૧૧ ૧૦ ૬ ૧૨
પ્રાપ્ત્યાંતં ભવાઘ્નેનયતિ શિવપુરં કામદેવાદિવત્ત,

૧૩ ૧૪ ૧૫
મિથ્યાસ્વાધીશશંકાદિકહયહરતોયત્નતોરક્ષણીયઃ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-સમ્યક્ત્વ રૂપ ઉદાર તેજવાળો, નવીન નવીન
 ક્ષણદાયક ગોળાકાર કુંડાળારૂપ બાર વ્રતની પંક્તિવાળો અને
 સિદ્ધાંતમાં કથેલા એકવિશ ગુણરૂપ ગતિ છે જેની એવો
 શ્રાવકધર્મરૂપ અશ્વ, કામદેવાદિ શ્રાવકોની માફક સંસાર
 સમુદ્રના અંતને પમાડી મોક્ષનગર પ્રત્યે પહોંચાડે છે; માટે
 મિથ્યાત્વરૂપ શંકા, કાંક્ષાદિક અશ્વચોરોથી એ શ્રાવકધર્મરૂપ
 અશ્વ ચત્ને કરી રક્ષણ કરવા યોગ્ય છે.

^૧અશ્વદ્રો ^૨રૂપસૌમ્યો ^૩વિનયનયયુતઃ ^૪ક્રૂરતાશાઠ્યમુક્તો,
^૫મધ્યસ્થો ^૬દીર્ઘદર્શી ^૭પરહિતનિરતો ^૮લબ્ધલક્ષઃ ^૯કૃતજ્ઞઃ ।
^{૧૦}સદાક્ષિણ્યો ^{૧૧}વિશેષી ^{૧૨}સદયગુણરુચિઃ ^{૧૩}સત્કથઃ ^{૧૪}પક્ષયુક્તો,
^{૧૫}વૃદ્ધાર્હો ^{૧૬}લજ્જનો ^{૧૭}યઃ ^{૧૮}શુભજનદયિતો ^{૧૯}ધર્મરત્નસ્ય ^{૨૦}યોગ્યઃ॥૩૧॥

અર્થ:-ખીજાઓના છિદ્રને નહિ શોધનારો, રૂપવાળો,
 સૌમ્ય, રૂપ વિગેરે મ્હોટા પુરૂષોનો વિનય કરનારો, નીતિ-
 વાળો, ક્રૂરપણાથી અને માયાવીપણાથી રહિત, કદાચરૂ નહિ
 કરનારો, લવિખ્યમાં સારૂ કેવી રીતે થાય તેનો વિચાર
 કરનારો, અન્યજનોનું લાલું કરવામાં તત્પર, અવસરનો બાણ,
 સારા સરળ સ્વભાવવાળો, વિશેષ બાણ, દયાવાળો, ગુણને
 વિષે પ્રીતિ ધરનારો, સારી વાર્તા કરનારો, બન્ને પક્ષવાળો,
 વૃદ્ધ પુરૂષને યોગ્ય, લજ્જાવાળો, અને સારા માણસોને પ્રિય;
 એ એકવિશ ગુણવાળો જે પુરૂષ હોય તે ધર્મરત્નને યોગ્ય છે.

(પ્રાણાતિપાતચિરમણદ્વાર-શાર્દુલવિક્રોડિતવૃત્તમ)

^{૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૬ ૯}
ધર્માણાં ગુરુરેવ જંતુષુ દયાધર્મસ્તતો સંસ્થિતઃ,

^{૭ ૧૦ ૧૧ ૮}
શ્રીવજ્રાયુધચક્રવર્તિસદૃશાં નો સંગમાદેહદિ ।

^{૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૨ ૧૭ ૧૬}
ચૂલાયાં કનકાચલસ્ય રમતે કલ્પદ્રુમો નો મરૌ,

^{૨૫ ૧૮ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૨ ૧૯ ૨૦}
કિં ચૈરાવરણવારણઃ કુનૃપતેર્દ્વારે ઽસ્તિ યઃ સ્વઃપતેઃ ॥૩૨॥

અર્થઃ-પ્રાણીઓને વિષે દયાધર્મરૂપ ધર્મ સમગ્ર ધર્મોમાં શ્રેષ્ઠ છે, અને તેજ કારણથી તે દયાધર્મ શ્રી વજ્રાયુધ ચક્રવર્તી જેવા પુરુષોના હૃદયમાં રહેલો છે. સંગમ દેવ પ્રમુખના હૃદયમાં રહેલો નથી. દાખલા તરીકે જેમ, કદમ્બવૃક્ષ મેરૂપર્વતની ચૂલિકા ઉપર હોય છે, પરંતુ મરૂભૂમિને વિષે હોતું નથી. વળી ઇંદ્રના દ્વારને વિષે રહેનારો ઐરાવણ હરતી બીજા તુચ્છ રાજાને ત્યાં શું હોય ખરો ? અર્થાત્ નજ હોય.

^{૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭}
एका जीवदयैव नित्यमुखदा तन्नेमिना स्वामिना,

^{૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩}
कन्याराज्यधनादि फलगुतृणवत् संत्यज्य सैवाहता ।

^{૧૪ ૧૬ ૧૪ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૨ ૨૩ ૨૦ ૨૧ ૨૪}
સો ઽહંવાસ્ય કિમુચ્યતે નિજહિતે નાન્યોઽપિ મંદાયતે,

^{૩૧ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૩૨ ૩૩ ૩૦ ૨૯}
કિં કસ્થાપ્યજરામરત્વમથવા નેષ્ટં સુખં શાશ્વતમ્ ॥૩૩॥

અર્થ:-એકલી જીવદયાજ નિત્યસુખ આપનારી છે, માટે શ્રી નેમિનાથ પ્રભુએ રાજમતી કન્યા, મ્હોટું રાજ્ય અને ધન વિગેરેનો તુરંત તૃણની માફક ત્યાગ કરીને એ જીવદયાનો સ્વીકાર કર્યો હતો. અરે! એ શ્રી નેમીનાથ તો તીર્થંકર હતા એટલે એમની તો શી વાત કરવી? પરંતુ કોઈ બીજા સાધારણ માણસ હોય તો તે પણ પોતાના હિતને વિષે મંદ આચરણ કરતો નથી. અથવા તો શું કોઈ જીવને અજરામરપાણું કે શાશ્વતસુખ ઈષ્ટ નથી લાગતું? અર્થાત્ સર્વને અજરામરપાણું અને શાશ્વતસુખ ઈષ્ટ છે.

(મૃષાવાદ વિરમણદ્વાર-રથોદ્ગતાવૃત્તમ)

સંકટે ડિપિ ન મહાન્ મૃષા વદે, - દત્તમાતુલકકાલિકાર્યવત્ ।
 ચંદનઃ સુરભિરશ્મઘર્ષણેડ, - પીશ્તુરદ્ધુતરસો ડિપિ પીલને ॥૩૪॥

અર્થ:-મહાન્ પુરૂષ સંકટને વિષે પણ દત્તપુરોહિતના મામા કાલિકાચાર્યની માફક અસંત્ય બોલે નહિ. જેમકે, ચંદન પાષાણની સાથે ઘસાયે છતે (ઘસવાથી પણ) સુગંધ આપે છે, અને શેલડી પીલાયે છતે (પીલવાથી પણ) અદ્ભુત મધુર રસ આપે છે.

(શાર્દૂલચિક્રોદિતવૃત્તમ)

ઘોરાં દુર્ગતિમેત્યલીકલવમપ્યભ્યર્થિતો ડિપિ બ્રુવન્,
 વાદે નારદપર્વતાચ્યસુહૃદોયદ્રદ્રસુર્ભૂપતિઃ ॥

૨૬   ૧૭   ૧૫   ૧૬   ૧૮   ૨૦
 ચક્રે ડર્ચાવિધુરો વિરંચિરનૃતાત્ કેતક્યનિષ્ઠા મૃષા-

૧૯   ૨૪ ૨૫ ૨૧   ૧૪   ૨૪   ૨૩   ૨૨
 સાધ્યાર્તિક ન હરિર્ભવેન મદિતઃ સત્યાત્પરીક્ષાક્ષણે ॥૩૫॥

અર્થ:-અન્ય માણસે પ્રાર્થના કર્યા છતાં પણ જો કોઈ પ્રાણી લેશમાત્ર પણ જૂઠું બોલે તો તે ભયંકર દુર્ગતિ પામે છે. જેમ નારદ અને પર્વત એ બે મિત્રોના વિવાદમાં વસુરાજા અસત્ય બોલી દુર્ગતિ પામ્યો. દષ્ટાંત યથા, શું મહાદેવે બ્રહ્માને જૂઠું બોલવાથી અપૂજ્ય કર્યા નથી? તેમજ કેતકીને જૂઠી સાક્ષિથી અનિષ્ટ કરી નથી? અને પરીક્ષાને સમયે સત્ય વચન બોલવાથી વિપ્લવને પૂજ્ય કર્યા નથી? અર્થાત્ કયા છે.

(અદત્તાદાનવિરતિદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

વૈરાગ્યશસ્ત્રદત્તમોદત્તમો ડમલાંત,-

દૃષ્ટિ^૧યાડપદિષ્ટપરિદૃષ્ટિ^૨દિતાદિતાર્થઃ ।

૩   ૪   ૮   ૭   ૫
 ચૌરોડપિ શુદ્ધયતિ શમેન દૃઢપ્રદારી,-

૬   ૧૪   ૯   ૧૦   ૧૧ ૧૨ ૧૩
 વાડપૈતિ વા દવજવો જલદેન કિં ન ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-વૈરાગ્ય રૂપ શસ્ત્રથી હુણાયું છે મોહરૂપી અજ્ઞાન જેનું એવી પોતાની નિર્મળ અંતર્દૃષ્ટિથી દેખાડયા છે અને બાધ્યા છે હિત તેમજ અહિત (ઉપાદેય તથા હેય) પદાર્થો

(૨૬૪)

જેણે એવો ચોર પણ દબપહારી ચોરની માફક શમતાએ કરીને શુદ્ધ થાય છે. દષ્ટાંત યથા, દાવાનળનો વેગ શું મેઘના જળથી શાંત નથી થતો ? અર્થાત્ થાય છે.

નાના^૧કલા^૨વિદપિ^૩ લાઘવમેતિ^૪ ચૌર્યા,-

દ્વિધાનતામ્રફલચૌર^૫ ઇવ પ્રિયાર્થે^૬ ।

૧૭ ૧૬ ૧૪ ૧૫ ૯ ૧૮
દોષો મહાનશ્ચિગુણે ડપિ દિ લાંછનાય,

૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૨
રત્નાકરે કુજલવચ્છશવત્ શુધાંશૌ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-પોતાની પ્રિયાને અર્થે વિદ્યાના બળથી નમાવેલા આમ્ર વૃક્ષના ફળના ચોરની માફક નાના પ્રકારની કળાને બાણનારો પુરૂષ પણ ચોરના કૃત્યથી લઘુતાને પામે છે. દષ્ટાંત યથા, અધિક ગુણવાળાને વિષે પણ મ્હોટો દોષ કલંકને અર્થે થાય છે. જેમ સમુદ્રને વિષે ખાંડ જળ અને ચંદ્રને વિષે હરિણ કલંકરૂપ થયા.

અબ્રહ્મચિરનિદ્ધાર.

૩ ૧ ૨ ૪
સ્વૃવ્રહ્મણા ત્ત્વમુરમોક્ષમુગ્ધાનિ^૫ કિં તુ,

૫ ૯ ૧૦ ૮
જંતુમુનેઃ સુમગતાભિનવૈવ^૬ કાચિત્ ।

૧૬ ૧૫ ૧૩ ૧૨ ૧૪ ૧૧ ૧૦
મેજુવ્રતં સમમનેન મુદા પ્રિયાસ્તા,

૧૮ ૨૦ ૨૧ ૧૭ ૧૯
અન્યારતા સદ્ જગામ ચ કેવલશ્રીઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-જો કે ઘણા જનોને પ્રદ્યયર્થ પાળવાથી મનુષ્ય,
દેવ અને ભોક્ષનાં સુખો પ્રાપ્ત થાય છે; તોપણ તે (પ્રદ્યયર્થ)થી
જંબૂસ્વામીને તો કોઈ નવીનજ સૌભાગ્યપણું પ્રાપ્ત થયું;
કારણ કે, જંબૂસ્વામીની સ્ત્રીઓએ પણ તેમનીજ સાથે હર્ષથી
દીક્ષા લીધી અને કેવળ જ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી પણ ખીળત કોઈ
ઉપર આસક્ત નહિ થતાં તેમનીજ સાથે ગઈ.

^૯ ^૮ ^૭ ^{૧૦}
ન વ્રહ્મતઃ સકલશર્મકૃતશ્ચલન્તિ,

^૧ ^૨ ^૩ ^૬ ^૪ ^૫
ધીરાઃ સુદર્શન ઇવ વ્યસને ધને ઽપિ ।

^{૧૩}
શેષો ઽવિધવૃદ્ધલહરીચલશૈલવલ્ગ,-

^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૪} ^{૧૫}
જ્ઞમુગ્ધમૌલિરપિ વિશ્વધરં વિભર્તિ ॥૩૯॥

અર્થ:-ધૈર્યવંત પુરૂષો ગહન હુઃખમાં પડ્યા છતાં પણ
સુદર્શનશેઠની માફક સમગ્ર સુખ આપનાર પ્રદ્યયર્થવ્રતથી ચલિત
થતા નથી. ઉદાહરણ તથા, સમુદ્રના મોટા તરંગોથી કંપતા
એવા પર્વતોને લીધે ધ્રુવજી એવી પૃથ્વીથી નમી ગયો છે મુકુટ
જોને એવો પણ શેષ વિશ્વના ભારને ધારણ કરે છે.

પરિગ્રહપરિમાણદ્વાર.

^૩ ^૪ ^૧ ^૨ ^૫
વિશ્વોપકારિ ધનમલ્યમપિ પ્રશસ્યં,

^૮ ^૬ ^૯ ^૭
કિં નંદવત્ ફલમમાન પરિગ્રહેણ ।

૧૨ ૧૧ ૧૦ ૧૫ ૧૩ ૧૪
 પ્રીત્યૈ યથા હિમરુચિર્ન તથા હિમૌઘઃ,
 ૨૦ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૨ ૨૧ ૨૩
 સ્યાદ્વા યથા ડગ્ર જલદો જલધિસ્તથાન ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-થોડું એવું પણ વિશ્વને ઉપકાર કરવાવાળું ધન પ્રશંસા કરવા યોગ્ય છે; પરંતુ નંદરાજની માફક પ્રમાણ રહિત એવા પરિગ્રહે કરીને શું ? અર્થાત કંઈ નહિ. દૃષ્ટાંત યથા, હિમરૂચિ એટલે શીતળ કિરણોવાળો ચંદ્ર લોકને જેવી પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરે છે, તેવી હિમનો સમૂહ લોકને પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરી શકતો નથી. તેમજ વળી મેઘ જેવી પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરે છે તેવી સમુદ્ર (ખારો સમુદ્ર) પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરતો નથી. અર્થાત્ ચંદ્ર અને મેઘ નાના છે તોપણ તે લોકને ઉપકાર કરનારા હોવાથી વખાણાય છે અને હિમ તથા સમુદ્ર ખુબ મોટા છતાં લોકને ઉપકાર કરનાર ન હોવાથી વખાણાતા નથી.

૧ ૨ ૩ ૧૨ ૪
 ધન્યઃ પરિગ્રહમિતૈઃ સુખમાગ્ ન પાપી,
 ૫ ૬ ૧૦ ૧૧ ૮ ૬ ૭
 પ્રાઙ્મમ્મણો વણિગિવૈદ્વદીશ્વરો ડપિ ।
 ૧૮ ૧૭ ૧૩ ૧૬ ૧૪
 વંચઃ કૃતાદરમદ્દો જગતો મિતશ્રીઃ,
 ૧૯ ૨૦ ૧૫ ૨૧
 પશ્યાડધિકાધિકવસુઃસન્નમૃત્ કલંકી ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-ભાગ્યવંત પુરૂષ પરિગ્રહના પરિભ્રાણથી સુખી થાય છે. પણ કોટી ધનવાળો છતાં લોકડાના ભારને લાવનાર

(વહન કરનાર) મમ્મલ્ય શેઠની માફક લોભી પુરૂષ સુખી નથી. ઉદાહરણ તથા, ચંદ્ર પરિમિત લક્ષ્મીવાળો (ખીજનો ચંદ્ર થોડી કળાવાળો) હોય છે ત્યારે લોકો ત્હેને આદરથી વંદન કરે છે; પરન્તુ જ્યારે તેજ ચંદ્ર અધિક અધિક કિરણવાળો થાય છે ત્યારે કલંકયુક્ત થાય છે.

(વિગ્ધિરતિદ્વાર.)

સીમ^૨સ્થિતે જલ^૧નિયૌ નિજકાલમાને,
શીતાતપાંભસિ^૪ ચ^૩ જીવતિ^૭ જીવલોકઃ^૬ ।

દિગ્યાનમાનમપિ^૯ જંતુદિતાય^{૧૦} તદ્વત્^{૧૧},

સ્યાચ્ચારુદત્તવદિદામયતો^{૧૬} ઽતિદુઃસ્વી^{૧૪} ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-સમુદ્ર પોતાની મર્યાદામાં રહે છે તે તથા શી-યાળો, ઉનાળો અને ચોમાસું પોતપોતાની કાળ મર્યાદામાં રહે છે તે આ જીવલોક સુખે જીવે છે. તેવી રીતે દિશાના પરિભ્રાણનું વ્રત પણ જીવોના કલ્યાણને અર્થ થાય છે; પરંતુ આ વ્રતનો અનાદર કરનાર પુરૂષ ચારુદત્તની માફક બહુ દુઃખી થાય છે.

(શિશ્વરિણીવૃત્તમ)

ન ગમ્યં નાઽગમ્યં^૪ કચિદકૃતદિગ્યાનવિરતેઃ^૨,

કથં વા સ્યાદ્વિશ્વે^{૧૧} સતતગતિરેકત્રવસતિઃ^{૧૨} ।

દ્વિતીયદ્વીપાંતર્ગતભરતમાક્રાંતજલધિ,-

૧૯ ૧૮ ૧૫ ૧૪ ૧૭ ૨૦

નં કિં દ્રૌપદ્યથે હરિરમરકંકાપુરમગાત્ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:-જેણે દ્વિગ્વિરમણુ વ્રત અંગીકાર કર્યું નથી, તેને કોઈપણ સ્થાન જવા યોગ્ય અથવા ન જવા યોગ્ય નથી. અથવા તો વિશ્વને વિષે નિરંતર ગતિ કરનાર એવો જે વાયુ તે એક સ્થાનકે નિવાસ કરનારો કેવી રીતે થાય? દૃષ્ટાંત યથા, શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ દ્રૌપદીને અર્થે સમુદ્રને ઉલ્લાંઘીને ધાતકી નામના ખીજા દ્વીપમાં રહેલા ભરતક્ષેત્રમાં અમરકંકા નગરી પ્રત્યે શું નહોતા ગયા? અર્થાત્ ગયા હતા.

(ભોગોપભોગ ચિરમણદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

૧ ૨ ૪ ૩૫
ભોગોપભોગનિયમો ઽપિ શિવાય ચેન્ન,

૧૦ ૬ ૭ ૮ ૯
સ્યાદ્રંકચૂલ ઇવ દેવપદપ્રદસ્તુ ।

૧૭ ૧૩ ૧૨ ૧૧
પ્રીણાતિ ચાતકમનન્યરતિઃ પપોદ,-

૧૫ ૧૬ ૧૪
શ્ચૂતાશનૈકરસમન્યભૃતં વસંતઃ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-જો ભોગોપભોગનો નિયમ મોક્ષ આપનારો થતો નથી; તોપણ તે વંકચૂલને થયો તેમ (અન્યજનોને) દેવપદવી આપનારો તો થાયજ છે. કહે છે કે, મેઘ, ખીજા કોઈ ઉપર નથી પ્રીતિ જેને એવા ચાતક પક્ષીને સંતોષ

(૨૬૧)

આપે છે; અને વસંત, આમ્રફળ (મોર તથા કેરી)ને ખાવામાં પ્રીતિવાળા કોકિલને સંતોષ પમાડે છે.

^૨ ^૩ ^૬ ^૫
 મોગાદિલોલુપતયા લઘુતા ન શર્મ,
^૧ ^૪
 શ્રીવ્રહ્મદત્તસર્વિવિપ્રકુટુંબવત્ સ્યાત્ ।
^૭ ^{૧૦} ^૯ ^૮
 પીતાધિકેંદુરુચિરુજ્જ્વલિતી સીમ સિંધુઃ,
^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૨} ^{૧૧} ^{૧૫}
 શક્રો ઽપિ ગૌતમકલત્રતશ્ચ શત્તઃ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-વ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના મિત્ર બ્રાહ્મણના કુટુંબની માફક લોગાદિકની લોલુપતાને લીધે માણસને લઘુતા પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ સુખ થતું નથી. દૃષ્ટાંત યથા, સમુદ્રે ચંદ્રની કળાનું પાન કર્યું તો તે મર્યાદાનો ત્યાગ કરે છે અને ઇંદ્ર ગૌતમ રૂષિની સ્ત્રીને વિષે આસક્ત થયો તો તેને શાપ મળ્યો છે.

અનર્થદંડવિરમણદ્વાર.

^૮ ^૭ ^૬ ^૯ ^૧
 નાઽનર્થદંડમગ્નદં દધતે મહાંત,
^૨ ^૫ ^૩ ^૪
 એકેપુમાત્રવિજયીવ સ ચેટભૂપઃ ।
^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૧} ^{૧૫}
 લોકસ્ય જાઙ્ઘ્યહતયે તરણેઃ પ્રમાન્હિ,
^{૧૮} ^{૧૨} ^{૧૪} ^{૧૩} ^{૨૦} ^{૧૯}
 તાપચ્છિદે ચ શશિનો નિશિ નો તદર્ચ્યૈ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:-ફક્ત એકજ બાણથી વિજયી થએલા ચંડા રા-
જાની માફક મહાંત પુરૂષો પાપહાયક એવા અનર્થહંડને ધારણ
કરતા નથી. દૃષ્ટાંત યથા, દિવસે સૂર્યનાં કિરણો લોકની ટાઢ
હર કરવાને માટે છે અને રાત્રિએ ચંદ્રનાં કિરણો તાપને
હર કરવા માટે છે; પરંતુ એકે લોકોને પીડા કરવાને અર્થે
નથી થતા.

^૬મૂઠો ^૬મુઘૈતિ ^{૧૦}કુગતિ ^૮ધિગનર્થદંડાત્,

^૧ચક્રિત્વમિચ્છુરિ ^૨મિ ^૫ભૂમૃદશોકચંદ્રઃ ।

^{૧૬}કિં ^{૨૦}નાંગમંગમયતે ^{૧૮}શરભો ^{૧૧}ઽબ્દશબ્દ,-

^{૧૩}મમ્યુત્પતન્ ^{૧૭}પરિણમંશ્ચ ^{૧૪}ગજો ^{૧૫}ઽનુસૈલમ્ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:-ચક્રવર્તી થવાની ઇચ્છાવાળા અશોકચંદ્ર
રાજાની માફક, મૂઠ પુરૂષ અનર્થહંડથી નરકાદિ કુગતિ પામે
છે, માટે તે અનર્થહંડને ધિક્કાર છે. દૃષ્ટાંત યથા, મેઘના શબ્દ
સામે ઉચ્છળતો એવો અષ્ટાપદ પ્રાણી અને દરેક પર્વતપર
હંતપ્રહાર કરતો એવો હાથી એ બન્ને જણાનું શરીર શું
ભાગી જતું નથી ? અર્થાત્ ભાગી જાય છે.

સામાયિકદ્વાર.

^૩સામાયિકં ^૨દ્વિઘટિકં ^૪ચિરકર્મભેદિ,

^૧ચંદ્રાવતંસકવદુષ્ક્રિયોઽન્ ^૭કિં ^૬તુ ।

(૨૭૧)

૧૦ ૧૧ ૬ ૧૨ ૧૩
સ્પર્શે ડપિ સત્યમુદકં મલિનત્વનાશિ,

૧૮ ૧૯ ૨૦ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭
ઘોરં તમો હરતિ વા કૃત એવ દીપઃ ॥ ૪૮ ॥

અર્થઃ—ચંદ્રાવતંસક રાજની માફક એ ઘડી પાળેલું સામાયિક પણ લાંબા વખતના કર્મનો નાશ કરે છે, તો પછી એ સામાયિક ઉચ્ચ બુદ્ધિવાળા પુરુષના કર્મનો નાશ કરે તેની તો વાતજ શી કરવી ? એ વાત સત્ય છે કે, જળા ક્ષત સ્પર્શથીજ મલિનતાનો નાશ કરે છે, અથવા પ્રગટ કરેલો દીવો તુરંતજ ઘેર અંધકારનો નાશ કરે છે.

૩ ૪ ૧ ૫
સામાયિકં સમતયારિસુહૃત્સુસિદ્ધયૈ,
૪ ૫
પ્રત્યોત્થુક્તિકૃદુદાયિનરાજવત્ સ્યાત્ ।

૧૧ ૧૨ ૧૦
સચ્ચંદનાંશુકમિવાસ્ફુટકુષ્ટમાજઃ,-

૮ ૬ ૭ ૧૩
સ્તત્કુર્વતઃ કપટતો બહિરંગશુદ્ધયૈ ॥ ૪૯ ॥

અર્થઃ—શત્રુ અને મિત્રને વિષે સમલાવ રાખીને સામાયિક કર્યું હોય તો તે, પ્રઘોતન રાજને છોડી મુકનારા ઉદાયન રાજને થયું તેમ મુક્તિને અર્થે થાય છે; પરંતુ જો તે કપટથી કર્યું હોય તો પણ તે જેને કોડનો રોગ સ્પષ્ટ પ્રગટ થયો નથી એવા માણસને ચંદનનો લેપ તથા વસ્ત્ર ઓઢાડવાની માફક ક્ષત બહારની અંગશુદ્ધિને અર્થે થાય છે.

દેશાવકાશિકદ્વાર.

દેશાવકાશિકમપાસ્ય સકાકજંઘ,-

કોકાશવદ્વિપદમેતિ જનઃ પ્રમાદી ।

ધત્તે પ્રભાં દિનચરો ન નિશાકરો ડપિ,

નસ્તૂયતે ડપિ ચ પયોમૃદકાલવૃષ્ટઃ ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:-પ્રમાદી માણસ, દેશાવકાશિક વ્રતને ત્યજી દઇને કાકજંઘ રાત્રી અને કોકાસ સુતારની માફક વિપત્તિ પામે છે. દૃષ્ટાંત યથા, દિવસે ઉઘડ પામેલો ચંદ્ર કાંતિને ધારણ કરતો નથી અને અકાળે વરસેલો મેઘ લોકોથી વખાણાતો નથી.

(માલિનીવૃત્તમ્)

ગુરુવચનવિયોગાજ્ઞાતદેશાવકાશો,

વિપદિ તરાતિ પુણ્યાચ્છેયથા લોહજંઘઃ ।

હયમયવૃષભા વા સ્વામિના વાહ્યમાનાઃ,

સતતમમિતગત્યા કિં હિતં સ્વસ્ય કુર્યુઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ:-ગુરુના વચનના વિયોગને લીધે નથી જાણ્યું દેશાવકાશિક વ્રત જોણે એવો પુરૂષ વિપત્તિને વિષે પડ્યા છતાં પણ લોહજંઘની માફક પુણ્યથી કષ્ટને તરે છે. લિહારણ

યથા, સ્વામીએ નિરંતર અપ્રમાણ ગતિવડે વહન કરેલા અર્થ,
ઉંટ, અને બગદ શું પોતાનું હિત કરે ? અર્થાત્ નજ કરે.

(પૌષધવ્રતદ્વાર-મંજુભાષિણીવૃત્તમ)

શુચિ^૧પૌષધેન^૨ મુનિ^૩તુલ્યતેતિ^૪ કિં, જિન^૫તાપિ^૬ મેઘ^૭રથ^૮વદ્ધ^૯વેત્ ક્રમાત્^{૧૦} ।
૧૫ ૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૮ ૧૭
કિમુ^{૧૫} નિર્દન^{૧૦}સ્ય મણિ^{૧૨}નેષ્ટદાયિના, ધનિ^{૧૧}તુલ્યતૈવ^{૧૩} નૃપ^{૧૪}તુલ્યતા ન કિમ્^{૧૬ ૧૮ ૧૭} ॥

અર્થ:-પવિત્ર એવા પૌષધ વ્રતે કરીને ગૃહસ્થને પણ
મુનિની તુલ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે તેમાં શું નવાઈ ? પરંતુ તે
પૌષધ વ્રતથી અનુક્રમે મેઘરથની માફક તીર્થંકર પદ પણ
પ્રાપ્ત થાય છે. દષ્ટાંત યથા, નિર્ધન પુરૂષને, ઇચ્છિત અર્થ
આપનારા ચિંતામણિ રત્નથી શું ધનવાનની તુલ્યતા થાય છે
અને રાજાની તુલ્યતા શું નથી થતી ?

(ષસંતતિલકાવૃત્તમ)

સત્પૌષધં^૧ વિવિધસિદ્ધિદમૌષધં^૩ ય,^૪
૧ ૩ ૪ ૧

તત્રાવનાશ્મરસાર્દ્રહદગ્નિલીઢઃ^૫ ।

૧૧ ૬ ૧૩ ૧૨
સ્વઃ સાગરેંદુરજનિ સ્ફુટહેમમૂર્તિ,^૫

૭ ૯ ૧૦ ૮
રૌર્વાગ્નિતપ્તવિમલો ઽદિરિવાન્ધિમંથાઃ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-વિવિધ સિદ્ધિને આપવામાં ઔષધરૂપ જે પાષધ પ્રત છે, તેની ભાવનામાં શમતારૂપ રસે કરીને ભિન્નએકું જે હૃદય તે રૂપ અગ્નિથી સ્પર્શિત થએલો સાગરચંદ્ર રાજા વડવાનળ અગ્નિના તાપથી નિર્મળ થએલા મેરૂ પર્વતની માફક સ્ફુટ સુવર્ણ સમાન દેહ છે જેનો એવો છતો સ્વર્ગને વિષે ગયો છે.

(અતિથી સંધિભાગદ્વાર-માર્લિનાવૃત્તમ)

૩ ૪ ૬ ૫ ૨ ૧
 કિમપિ ફલમૂર્વ સંત્રિભાગસ્ય સાધો,-
 ૭ ૧૧ ૮ ૧૦ ૯
 યદાભિલષિતસિદ્ધયૈ મૂલદેવે ઽપિ માષાઃ ।
 ૧૩ ૧૪ ૧૨ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
 કૃશમપિ હિ સુપાત્રે ન્યસ્તમુચ્ચૈઃ ફલદ્વયૈ,
 ૧૯ ૨૧ ૨૨ ૨૦ ૨૩
 નનુ તૃણમપિ ધેનોદુગ્ધપીયૂષવૃષ્ટ્યૈ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-મુનિરાજ પ્રત્યે પાત્રદાનનું કોઈ અપૂર્વજ ફળ છે. કારણ સાધુ મુનિરાજને વહારાવેલા માષ (અડદબાકુળા) થણ મૂળદેવને ઇચ્છિત વસ્તુની સિદ્ધિ આપનારા થયા છે. નિશ્ચે થોડું પણ સુપાત્રને વિષે આપેલું હોય તો તે ઉત્કૃષ્ટ ફળની સિદ્ધિને માટે થાય છે. દાખલા તરીકે યથા, ગાયને આપેલું ઘાસ પણ દૂધરૂપ અમૃતની વૃદ્ધિને માટે થાય છે.

(૨૭૫.)

૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 યદસદપિ દદૌ માક્ શાલિભદ્રોઽતિથેઃ સ્વં,
 ૯ ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૩ ૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧૬
 તદસદપિ સ લેભે કામરર્દિઃ ક મર્ત્યઃ ।
 ૨૦ ૧૮ ૧૬ ૨૨ ૨૩ ૨૧ ૨૯ ૨૪ ૩૦
 ક ભુવિ જલધિરિદુઃ કાંચરે તં સ પુષ્ણા,-
 ૨૮ ૨૬ ૨૭ ૨૫
 ત્યમૃતમૃતપયોદં શોષણે ડપ્યૌર્વિવન્દ્હેઃ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-પૂર્વ ભવે શાલિભદ્રે, જે પરમાત્મા (ખીર) રૂપ પોતાની વસ્તુ નહિ છતાં પણ મુનિરાજને વહોરાવી; તેથી તેણે મનુષ્ય લોકમાં નહિ મળી શકે તેવું સુખ પ્રાપ્ત કર્યું. નહિ તો દેવસમૃદ્ધિ ક્યાં અને મનુષ્યપણું ક્યાં? દૃષ્ટાંત યથા, સમુદ્ર પૃથ્વી ઉપર છે અને ચંદ્ર આકાશમાં છે તોપણ તં ચંદ્ર, વડવાનગના અગ્નિથી શોષણ થયા છતાં પણ જળવંદ ભેધની પુષ્ટિ કરનારા સમુદ્રનું પોષણ કરે છે.

(માત ક્ષેત્રદ્વાર-દ્વંત્રચંદ્ર વૃત્તમ)

૫ ૪ ૪ ૬ ૮ ૭ ૯ ૧૦
 ક્ષેત્રેષુસપ્તસ્વપિ પુણ્યવૃદ્ધયે, વપેદ્રનં સંપ્રતિરાજવદ્દની ।
 ૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૧ ૧૪ ૯ ૧૦
 કૃષીવલઃકેવલશાલિતંદુલાન્, વપેત્સર્કિં યોઽસ્થિલશસ્યલાલસઃ॥

અર્થ:-ધનવાન્ માણસે સંપ્રતિ રાજાની માફક પુણ્યની વૃદ્ધિને અર્થે સાતે ક્ષેત્રોમાં ધન વાવવું. ઉદાહરણ યથા, સર્વે પ્રકારના ધાન્યની છંછાવાળો ખેડુત શું ફક્ત શાલિના ચોખાનેજ વાવે છે? ના, સર્વે પ્રકારના ધાન્યને વાવે છે.

(૨૭૬)

(इन्द्रवज्रावृत्तम्)

^૩ ૧ ૨ ૫ ૪ ૬ ૮ ૬ ૭
 ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૪ ૧૩ ૧૫
 ક્ષેત્રાણિ સપ્તાપિ ફલંતિ સર્વે, -મપ્યેકકં કક્ષિજવત્ સુજુષ્ટમ્ ।
 યત્પુણ્યમારાત્તિકસપ્તદીપૈ, -રેકેનતન્મંગલદીપકેન ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-સાતે ક્ષેત્રો તો સર્વે પ્રકારનાં ફળદાયી થાય;
 પરંતુ સારી રીતે સેવન કરેલું એક ક્ષેત્ર પણ કલિકપુત્રને થયું
 તેમ સર્વે પ્રકારનાં ફળ આપનારું થાય છે. દૃષ્ટાંત યથા, આ-
 રતીના સાત દીવાથી જે પુણ્ય થય છે તે પુણ્ય એક મંજળ
 દીવાથી પણ થાય છે.

(जिन विबद्धार-वसंततिलकावृत्तम्)

^{૬ ૨ ૪ ૩ ૭ ૧}
^{૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૫}
 ૧૬ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 વિમ્બં મહલ્લઘુ ચ કારિતમત્ર વિદ્યુ, -
 ન્માલ્યાદિવત્ પરભવેઽપિ શુભાય જૈનમ્ ।
 ધ્યાતુર્ગુરુલ્લઘુરપીપ્સિતદાયિમંત્રઃ,

^{૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦}
 પ્રાગ્દૌસ્થ્યભાવિધનવિગ્રાભિદે ન કિં સ્યાત્ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-આ લોકમાં એક પણ મોટાં જાગર નહાતું
 જિનખિંબ કરાવ્યું હોય તો તે વિદ્યુન્માલિને થયું તેમ પર-
 ભવને વિષે પણ કલ્યાણને માટે થાય છે. ઉદાહરણ તરીકે
 જેમ, મોટો વા નહાનો એવો પણ ઇષ્ટ ફળ દેનારો મંત્ર,
 ધ્યાન ધરનારાના પૂર્વભવના દુષ્ટ કર્મથી થએલા દ્રાશિદ્રપણા૩૫
 અચકર વિધને ભેદવાને માટે શું નથી થતો ? અથા થાય છે.ત

(૨૭૭)

(શાર્દૂલશિક્ષીઢિતવૃત્તમ્)

^૪નિર્મા^૩યાર્દિત^૨ર્ચિવમાર્દિતપદસ્થાનાગ્રિમં ^૧ધાર્મિકઃ,

^૭સ્વાત્માનં ^૬ચ ^૯પરં ^૮ચ ^{૧૬}નિર્મલયાતિ ^૫સ્તુત્યર્ચનાવંદનૈઃ ।

^{૧૧}મંત્રી ^{૧૦}શ્રેણિકમૂરિવાર્દ્રકસુતં ^{૧૪}મોહાંધકારે ^{૧૨}સ્થિતં, ^{૧૩}

^{૧૯}દીપઃ ^{૨૪}પુણ્યતિ ^{૨૦}કસ્ય ^{૨૧}કસ્ય ^{૨૩}ન મુદં ^{૨૨}શ્રેયઃ ^{૧૭}શ્રિયામાસ્પદમ્ ॥ ^{૧૮}

અર્થઃ-ધાર્મિક પુરૂષ, મોક્ષમાર્ગના પ્રધાનસ્થાન એવા અરિહંતના પ્રતિબિંબને નિમાણુ કરીને તથા તેની સ્તુતિ, પૂજા અને વંદના કરીને જેમ અલયકુમારે પોતાને તથા મોહાંધકારમાં રહેલા આર્દ્રકકુમારને નિર્મળ કર્યો તેમ પોતાના તથા પરના આત્માને નિર્મળ કરે છે. દૃષ્ટાંત યથા, કલ્યાણની લક્ષ્મીના સ્થાનકરૂપ એવો ં દીપક તે કોના હર્ષને પુષ્ટ કરતો નથી ?

(શ્રી ચૈત્યદ્વાર-ચસંતતિલ્લકાવૃત્તમ્)

^૧તીર્થ ^૫મુદે ^૩સ્વપરયોરપિ ^૪કીર્તિપાલ,-

^૨ભૂપાલકારિતતુરંગમવોથવત્ ^૬સ્થાત્ ।

^૭ઉગ્ધાનસારસહકારવનં ^{૧૧}ફલદર્શ્ય,

^{૧૦}કિં ^૮વપ્તુરેવ ^{૧૪}ન ^{૧૧}પુનસ્તદુપાસકાનામ્ ॥ ^{૧૩}૬૦ ॥

અર્થ:-કીર્તિપાલ રાજાએ લૃગુકચ્છ ક્ષેત્રને વિષે કરાવેલા અશ્વમેધક ચૈત્યની માફક સમગ્ર ચૈત્યો, ધનાવનારને તથા બીજાઓને હુપ ઉત્પન્ન કરે છે. ઉદાહરણ યથા, ઉત્તમ આશ્ર-વૃક્ષોનું વન, શું તેના વાવનારનેજ ફળસિદ્ધિ આપે છે અને સેવનારને નથી આપતું? અર્થાત્ બંનેને આપે છે.

^૩વિત્તં ^૪સ્થિરં ^૬સુકૃતકીર્તિકરં ^૫ચ ^૧બાહુ,-

^૧વલ્યાદિવદ્વિવિધતીર્થનિવેશકાનામ્ ।

કેતૂલ્લસદ્ગરતપુણ્યયશો ^{૧૦}ર્થવાદ,-

^{૧૧}મષ્ટાપદં ^૮ક ^૯ઇવ ^{૧૨}નાડનમદચયાવત્ ॥ ^{૧૩}૬૧ ॥

અર્થ:-આહુબળિની માફક વિવિધ તીર્થની સ્થાપના કરનારાઓનું દ્રવ્ય સ્થિર થાય છે અને સુકૃત-પુણ્ય તથા કીર્તિને કરનારું પણ થાય છે. ઉદાહરણ યથા, ધ્વજાવડે કરીને દેહીપ્યમાન એવા ભરત ચક્રવર્તીના પુણ્ય અને યશની પ્ર-શંસા કરનાર અષ્ટાપદ તીર્થને આજ પર્યંત કોણે નમસ્કાર નથી કર્યો?

શ્રી જ્ઞાનદ્વાર.

^૮જ્ઞાનં ^૯જગત્રયહિતં ^૬પુનરપ્યશ્રીતે,

^૨જોડપ્યાર્યરશ્મિત ^૩ઇવેતરશાસ્ત્રપાઠૈઃ ।

૧૧ ૧૨ ૧૩
 યે સ્વર્ણધીકનકકાચકૃતાદરાસ્તે,

૧૪ ૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૮ ૧૯

દેમૈવ સત્યમધિગમ્ય કિમુ ત્યજંતિ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-આર્યરક્ષિતની માફક અન્ય શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરીને વિદ્વાન્ થએલો એવો પણ પુરુષ, ત્રણ લોકને હિત-કારી એવા જ્ઞાનનો ફરી અભ્યાસ કરે છે. દૃષ્ટાંત યથા, જે પુરુષોએ સુવર્ણ સમાન કાચના કકડાને સુવર્ણ માન્યું છે, તેઓ સાચા સુવર્ણને પ્રાપ્ત કર્યા પછી શું તેને ત્યજી દે ખરા? અર્થાત્ ન ત્યજી દે.

(મં.લિનીવૃત્તમ)

૧ ૨ ૪ ૩ ૬ ૫
 પઠ પઠતિ યતમ્વાઽન્નાદિના ભેગ્યસ્વઃ,

૭ ૧૧ ૮ ૯ ૧૦ ૧૩ ૧૨ ૧૪

સ્મર ચિતર ચ સાધૌ જ્ઞાનમેતદ્દિ તત્ત્વમ્ ।

૧૮ ૨૦ ૧૭ ૧૫ ૧૬ ૨૦

શ્રુતત્ત્વમપિ પુત્રે પઠ્ય શર્યંભવો ડ્ઠા,-

૨૨ ૨૧ ૨૭ ૨૩ ૨૪ ૨૬ ૨૫

જગતિ દિ ન મુઘાયાઃ પાનતઃ પેયમન્યન્ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-તમે પોતે જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરો? અને અભ્યાસ કરનારાઓને અન્નાદિક વડે સહાય કરો? દ્રવ્યથી જ્ઞાન લખાવો, તે જ્ઞાનનું સ્મરણ કરો અને તે સાધુઓને આપો. કારણ કે, એજ તત્ત્વ છે. જુઓ, શર્યંભવ મુનિએ પોતાના પુત્ર મનકને અહ્ય જ્ઞાન પણ આપ્યું. દૃષ્ટાંત યથા,

આ જગત્માં અમૃતના પાનથી અન્ય કોઈ અધિક પાન કરવા લાયક નથી.

(ઓસંઘઘાર-શાર્દૂલવિક્રોદિતકૃત્તમ)

લાકભ્યો^૧ નૃપતિસ્તતો^૨ ઽપિ^૪ હિ^૫ વરશ્ચક્રી^૩ તતો^૬ વાસવઃ,^૭
 સર્વેભ્યો^૮ ઽપિ^{૧૦} જિનેશ્વરઃ^{૧૨} સમધિકો^{૧૩} વિશ્વત્રયીનાયકઃ^{૧૧} ।
 સો^{૧૬} ઽપિ^{૧૭} જ્ઞાનમહોદધિઃ^{૧૫} પ્રતિદિનં^{૧૮} સંઘં^{૧૯} નમસ્યત્યહો,^{૨૦}
 વૈરસ્વામિચ્છદુન્નતિં^{૨૨} નયતિ તં^{૨૪} યઃ^{૨૫} સ પ્રશસ્યઃ^{૨૩} ક્ષિતૌ^{૨૬} ॥ ૬૪ ॥

અર્થઃ—સર્વે લોકોથી રાજા શ્રેષ્ઠ છે, રાજાથી ચક્રવર્તી^૧ અને ચક્રવર્તીથી ઇન્દ્ર શ્રેષ્ઠ છે. વળી એ સર્વેથી ત્રણ જગત્ના નાયક એવા જિનેશ્વર ભગવાન શ્રેષ્ઠ છે. છતાં આશ્ચર્યની વાત એ છે કે, જ્ઞાનના સાગર તે જિનેશ્વર પણ શ્રીસંઘને પ્રતિદિન નમસ્કાર કરે છે; માટે તે સંઘને જે પુરૂષ વૈરસ્વામીની માફક ઉન્નતિ પમાડે છે, તેને ધન્ય છે.

કો^૪ ઽપ્યન્યા^૫ મહિમા^૬ ઽસ્ત્યહો^૭ ભગવતઃ^૮ સંઘસ્ય^૯ યસ્ય^{૧૦} સ્ફુર,^{૧૧}
 ત્કાયોત્સર્ગબલેન^{૧૨} શાસનસુરી^{૧૩} સીમંધરસ્વામિનમ્ ।
 નીત્વા^{૧૪} તત્કૃતદોષગુદ્ધિમુદિતાં^{૧૬} યક્ષાર્યિકાંચાનયત્,^{૧૭}
 કિં^{૨૦} ચૈતન્નનુ^{૨૨} તત્પ્રભાવવિભવૈસ્તીર્થકરત્વં^{૨૩} ભવેત્ ॥ ૬૫ ॥

(૨૮૧)

અર્થ:-અહો ? એ સમર્થ એવા સંઘનો કોઈ નવીન જ મહિમા દેખાય છે ? કારણ કે, એ સંઘના કાર્યોત્સર્ગ ખજે કરીને શાસનદેવી યક્ષા સાધ્વીને શ્રી સીમંધરસ્વામી પાસે લેઈ ગઈ. અને ત્યાં સીમંધરસ્વામીએ તેની (યક્ષા સાધ્વીની) કરેલી દોષ શુદ્ધિથી હર્ષ પામેલી તે યક્ષા સાધ્વીને પાછી લઈ આવી. માટે ખરેખર એ સંઘના આવા પ્રભાવના વિભવથી તીર્થંકરપાત્ર થાય છે.

(ઓ સાધુદ્વાર-માલિનીવૃક્ષમ)

૬ ૭ ૫ ૧ ૨
ભવતિ હિ ભવપારઃ શુદ્ધયા સાધુભક્તયા,

૪ ૩
ધનગૃહપતિજીવાનંદવૈચેશવત્ પ્રાક્ ।

૯ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૭ ૧૨
પૃથુરપિ હિ પયોધિસ્તીર્યતે ચારુતર્યા,

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
તિમિરતરભૃતોઽધ્વાદીપ્રયાદીપયષ્ટ્યા ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-શુદ્ધ સાધુભક્તિથી, ધન સાર્થવાહુની માફક તથા જીવાનંદ વૈદ્યની માફક, સંસારનો પાર પમાય છે. એ દૃષ્ટાંતો યથા, મ્હોટો એવો પણુ સમુદ્ર મનોહર નૌકાથી તરાય છે અને પ્રકાશિત એવા દીવાએ કરીને અંધકારમય રસ્તે જઈ શકાય છે.

(૨/૨)

(શાર્દૂલચિક્રીડિતવૃત્તમ્)

^૩દાનૈઃ પ્રાસુક^૨મક્તપાનવસનાવાસૌષધાનાં^૧ મુને,-

^૫વૈયાટ્યકૃતેશ્વ^૪ વિસ્મયકરા^૬ ભોગા^૭ બલં^૮ ચાપ્યતે^{૧૨} ।

^{૧૦}શ્રીમદ્વાહુસુવાહુવત્પરભવે^{૧૧} સા^{૧૪} કામગવ્યપ્યદ્ધો,^{૧૬}

^{૧૬}સચ્ચારીજલદાનકોમલકરસ્પર્શૈરલં^{૧૮} તુપ્યતિ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:-પ્રાસુક અન્ન પાણી, વસ્ત્ર, નિવાસ અને ઔષધ એ સર્વે મુનિને દેવાથી તથા તેમની વંચાવચ્ચ કરવાથી, બાહુ અને સુબાહુની માકડ પરભવને વિષે વિસ્મયકારક ભોગ અને બળ પ્રાપ્ત થાય છે. ઉદાહરણ જંમ, કામધેનુ સારે આરે, જળપાન અને કોમળ હસ્તના સ્પર્શથી બાહુ સંતુષ્ટ થાય છે.

શ્રી સાધ્વીઠાગ.

^૧ધર્મઃ^૨ પુંમમ્નો^૩ યદેતદિદમેવાર્યાપિ^૪ પૂજ્યા^૫ પુન,-^૬

^{૧૧}યસ્યા^{૧૨} ધર્મસમુદ્ભવા^{૧૪} ગુરુજનેષ્વપ્યુન્નતિર્યત્પુરા ।^{૧૭}

^{૧૬}સૌનન્દેયત્રપેઽન્નિકાસુતગુરૌ^{૨૧} શ્રીચંદનાયાં^{૨૫} ન^{૨૮} કિં,^{૨૯}

^{૧૮}વાત્સી^{૨૦} પુષ્પવતીસુતા^{૨૨} કિલ^{૨૩} મૃગાવત્યપ્યભૂન્મુક્તયે ॥૬૮॥^{૨૪}

અર્થ:-‘ ધર્મ પુરૂષ થકી ઉત્પન્ન થએલો છે ’ એમ કહે છે, તે ખરૂં છે, તોપણ તપોધના-સાધ્વી સ્ત્રી પણ પૂજ્ય છે. કારણ કે ધર્મ થકી ઉત્પન્ન થએલી એવી જે તે સ્ત્રીની ઉન્નતિ તે શુરૂજનને વિષે પણ મુક્તિને માટે થાય છે. જૂઓ ? શ્રીરૂપભાગ્યુની પુત્રી પ્રાહ્મી બાહુબળની મુક્તિને માટે થઈ. તેમજ પૂષ્પચૂલા અન્નિકા પુત્રની મુક્તિને માટે થઈ, વળી મૃગાવતી શ્રીચંદન બાળાની મુક્તિને માટે શું નથી થઈ ? તે પણ તેની મુક્તિને માટેજ થઈ છે.

૧૦ ૧૮ ૫ ૧૧ ૪ ૧ ૨ ૩
કિં પૂજ્યા શ્રમણી ન સા શ્રુતરમા દુર્વોધહન્મોદ્દહન્,

માત્રાસક્તકુબેરદત્તદાયિતા સાધ્વીવ જાતાવધિઃ ।

૧૫ ૧૬ ૧૩ ૧૪ ૧૮ ૧૭ ૧૯
ધન્યા એવ ચિરંતના વ્રતધના અપ્યાધુનિક્યઃ શુભા,

૨૦ ૨૨ ૨૧ ૨૪ ૨૩
યાકિન્યા હરિભદ્રવાદિમુકુટઃ સોઽવોધિવાઙ્માત્રતઃ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:-માતાને વિષે આસક્ત એવા કુબેરદત્તની સ્ત્રી કુબેરદત્તા કે જેને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું તે સાધ્વીની માફક શાસ્ત્રમાં પ્રીતિવાળી, દુષ્ટબોધને હરણ કરનારી અને અજ્ઞાનને દૂર કરનારી સાધ્વી શું પૂજ્ય નથી ? અર્થાત્ પૂજ્ય છે. પૂર્વકાળની સાધ્વીઓને તો ધન્ય છે; પરંતુ આધુનિક કાળની સાધ્વીઓ પણ કદયાણુકારી છે. જૂઓ ! યાકીની નામની સાધ્વીએ વાદીશિરોમણી એવા હરિભદ્ર સૂરીને કેવળ વચન માત્રે કરીને બોધ પમાડ્યો હતો.

(શ્રી ભાવકદ્વાર માલિનીવૃત્તમ)

^૩અકૃત ^૧ભરતચક્રી ^૨વિશ્વસાધર્મિકાર્વી,
^૬કુસ્ત ^૫તદનુમાનાચ્છ્રેયસે ^૭ઞ્ચોદ્યમં ^૮તત્ ।
^{૧૧}યાદિ ^{૧૨}સકલધરિર્ત્રી ^{૧૦}પ્રીણયત્યંબુવાહઃ,
^{૧૭ ૧૮ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૯}કિમુ ન તદરઘટ્ઠઃ ક્ષેત્રમાત્રં પૃણાતુ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ-જોકે ભરત ચક્રવર્તી પણ વિશ્વમાં રહેલા સા-
 ધર્મિક ભાઈઓની પૂજા સત્કાર કરતા હતા, તો પછી હે
 શ્રાવકો ! તમે પણ તેમના અનુમાનથી પુણ્યને માટે સા-
 ધર્મિક પ્રજા ઉપર ઉદય કરો. આ ઠેકાણે કોઈ શંકા કરે
 કે, ભરત તો નવનિધિ અને ચૌદ રત્નના સ્વામી હતા, તથા
 તે દેવતાના સામર્થ્યથી તેમ કરતા, પણ તેમના અનુમાનથી
 શ્રાવકોએ શી રીતે કરવું ? તે શંકાને દષ્ટાંતથી નાશ કરતા
 છતાં કહે છે કે, મેઘનું જળ તો સર્વ પૃથ્વીને તૃપ્ત કરે છે
 તો અરઘટ્ટ (રેહુંટ) ફક્ત એક ક્ષેત્રને શું નથી તૃપ્ત કરતો ?
 અર્થાત્ ભરત મેઘ સરખા અને શ્રાવકો રેહુંટ સરખા જાણવા.

(શાર્દુલવિક્રોડિતવૃત્તમ)

^૧શ્રાદ્ધાનાં ^૨સદુપાસકા ^૪બહુમતા ^૫એવકર્થમચ્ચતઃ,
^૮સાધૂનામપિ ^૯જાતુ ^{૧૦}ગૌરવપદં ^{૧૧}વીતસ્પૃહાણામમી ।

૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૪
 રૂપાશાદુપસર્ગહૃત્સ્તવનતઃ શ્રીમદ્રવાહોર્યથા,
 ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
 ચંદ્રાર્કાન્દવદુત્તમેષુ સહજં વિશ્વોપકારિં વ્રતમ્ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-સાધર્મિપણને લીધે અતિ શ્રેષ્ઠ ઉપાસના કરનારા શ્રાવકો શ્રાવકોને તો બહુમાન્ય હોય, પરંતુ તેઓ કોઈક વખત નીરાગી એવા સાધુઓના પણ ભદ્રબાહુસ્વામીની માફક ગૌરવના સ્થાનરૂપ થાય છે. કોઈ શંકા કરે કે, રાગરહિત સાધુઓને શ્રાવકો બહુમાન કરવા યોગ્ય કેમ હોય ? ત્યાં સમાધાન કરે છે કે, ઉત્તમ પુરૂષોનો ઉપકારી સ્વભાવજ હોય છે. દૃષ્ટાંત યથા, ઉત્તમ પુરૂષમાં ચંદ્ર, સૂર્ય અને મેઘ વિગેરેની માફક સર્વ ઉપર ઉપકાર કરવાનું સ્વાભાવિક વ્રત હોય છે.

શ્રાવિકાદ્વાર.

૨ ૩ ૫ ૬ ૧ ૮ ૭
 સ્ત્રી પુંસોપ્યધિકા ત્રિપક્ષવિષદા પુંરત્રસ્થાનિર્યતઃ,
 ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૬
 સ્વામિન્યા મરુદેવયા તુ સદૃશી ભૂતા ન ભાવિન્યપિ ।
 ૧૬ ૨૧ ૨૦ ૧૮ ૧૭
 વિશ્વાર્યૌ જિનચક્રિણૌ પ્રથમતો યત્પુત્રપૌત્રાવહો,
 ૨૨ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૨૩
 યા પ્રાગેવ શુભેક્ષ્યભૂચ્છિવપુરમસ્થાનકસ્થા પ્રભોઃ ॥૭૨॥

અર્થ:-પિતૃપક્ષ, માતૃપક્ષ, અને શ્વસુરપક્ષ એમ ત્રણે પક્ષ નિર્મળ એવી સ્ત્રી, પુરૂષથકી પણ અધિક છે. કારણ કે,

તે પુરૂષરૂપ રતનની ખાણ છે. વળી મરૂદેવી માતા સમાન તો કોઈ સ્ત્રી થઈ નથી અને થવાની પણ નથી. કારણ કે, તેમના પુત્ર રૂપલદેવ અને પૌત્ર (પુત્રનો પુત્ર) ભરત સર્વ વિશ્વને વિષે પૂજ્ય તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તી થયા છે. વળી જ મરૂદેવી માતા પોતે શ્રી આદિનાથપ્રભુની પહેલાંજ શિવપુર પ્રત્યે પ્રસ્થાન કરનારાં થયાં.

(ઘસંતતિલકાવૃત્તમ)

^૧યા ^૪શ્રાવિકા^૫પ્યમલ^૨શીલપવિત્રિતાંગી,
^૩સા ^૬શ્લાઘ્યતે ^૯ત્રિભુવને ^૭ઽપિ ^૮યથા ^{૧૦}સુમદ્રા ।
^{૧૨}યસ્યાસ્ત્રિવારિ^{૧૧}ચુલકાહિતલોકતુષ્ટેઃ,

^{૧૪}સ્ત્રોતઃ ^{૧૩}સહસ્રઋતમુત્ ^{૧૬}સદૃશી ^{૧૫}ક ગંગા ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:-નિર્મળ શીળવડે પવિત્ર છે અંગ જેનું એવી શ્રાવિકા પણ સુભદ્રાની માફક ત્રણ ભુવનને વિષે પ્રશંસા પામે છે. ઉદાહરણુ યથા, હજારો પ્રવાહોવડે હર્ષ કરનારી ગંગા, ફક્ત ત્રણ અંજલીથી લોકોને સંતુષ્ટ કરનારી સુભદ્રા સમાનપણાને ક્યાંથી પામે? અર્થાત્ નજ પામે.

શ્રી પૂજાદ્ધાર.

પુષ્પાક્ષતાંબુફલચંદનદીપધૂપ,-

^૧નૈવઘ્રતઃ ^૨પ્રતિદિનં ^૩જિનપાદપૂજા ।

શ્રી શ્રેણિકાદિજનવજ્જિનતાદિ દત્તે,

ચક્રાદયઃ કલશતામિવમૃદલસ્ય ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જેમ ચક્ર, દંડ, દોરડી અને કુંભાર એ સર્વે એકઠા થઈને માટીના પીંડાનો ઘડો બનાવી આપે છે તેમ જિનેશ્વર પ્રભુની નિરંતર પુષ્પ, અક્ષત, ગળા, ફળ, ચંદન, દીપ, ઘ્રપ, અને નૈવેદ્ય ઇત્યાદિકથી કરેલી પૂજા, શ્રી શ્રેણિ રાજાને આપ્યું તેમ તીર્થંકર પદ આપે છે.

(આગતાવૃત્તમ)

સ્યાજ્જિનાર્ચનકૃતસિકશુદ્ધ્યા, શં વિપચ્ચપિ યથા દમયંત્યાઃ ।

સ્વસ્તરુઃ ફલતિ કિં ન હિ રોરે, નેદુરસ્યતિ તૃષં ચ ચકોરે ॥

અર્થ:-ત્રિકરણ શુદ્ધિથી જિનપૂજા કરનારને દમયંતીની માફક આપત્તિમાં પણ સુખ થાય છે. જેમકે, દારિદ્રિ માણસને કલ્પવૃક્ષ શું ફળીભૂત નથી થતું? અથવા ચંદ્ર ચકોર પક્ષીની તૃષ્ણા નથી દૂર કરતો? અર્થાત્ કરે છે.

(શ્રી નયદ્વાર-ઉપજાતિવૃત્તમ)

શ્રીરામવદ્ધો નય એવ સેવ્યઃ, પ્રજાનુરાગવ્રતવિત્તમૂલમ્ ।

કો દક્ષિણાવર્તમુપેત્ય સંસ્થં, ત્યજેન્મુથા શામલચિત્રકં ચ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ ! તમારે શ્રી રામચંદ્રની ભાક્ષ પ્રજના અનુરાગરૂપ મતવાળા દ્રવ્યના મૂળ ઉત્પત્તિ કારણરૂપ ન્યાયજ સેવન કરવાયોગ્ય છે. દૃષ્ટાંત યથા, કયો પુરૂષ પ્રાપ્ત થએલા દક્ષિણાવર્ત શંખને અને કાળિ ચિત્રાવેલને મેળવ્યા પછી વૃથા ત્યજી દે ? અર્થાત્ કોઈ ન ત્યજી દે.

(માલિનીવૃત્તમ્)

^૨ મનસિ ^૬ વસતિ ^૫ શશ્વઙ્ગાય ^૩ એવોત્તમાનાં,

^૭ યદમરવરલઙ્ગ્યા ^{૧૦} પારદારિવ્યચૌર્યે ^{૧૧} ।

^{૧૨} અનુવિષયમરૌત્સીચ્ચક્રમૃદ્વ્રહ્મદત્તઃ,

^{૧૬} ક્વ સુરસરિતિ ^{૧૪} પંકઃ ^{૧૫} ક્વેશચંદ્રે ^{૧૬} કલંકઃ ^{૧૭} ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-ઉત્તમ પુરૂષોના મનને વિષે નિરંતર ન્યાયજ વસે છે. કારણ કે, બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીએ પણ પોતાના પ્રત્યેક દેશોમાં દેવતાના વરદાનથી પરદારાગમન અને ચોરી એ બંને કાર્યને નિવારણ કર્યું હતું. દૃષ્ટાંત જેમ, સ્વર્ગીગાના જાળને વિષે કાઠવ ક્યાંથી હોય ? અને શંકરના મસ્તક ઉપર રહેલા ચંદ્રને વિષે કલંક ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ નજ હોય.

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

વિગ્નાવિભૂતિમહિમવ્રતધર્મમોક્ષ,-

^૧ સંવત્સરે ^૨ વિનય ^૩ એવ ^૪ વિદ્યુઃ ^૬ કિમન્યૈઃ ^૫ ।

૧૦ ૧૧ ૨ ૩ ૪ ૧૩ ૧૩
 किं किं नामिः सविनमिजिनतो न लेभे,

૧૫ ૧૬ ૧૮ ૧૭ ૧૮
 पूज्यांगिरेणुरपि पश्य नमस्य एव ॥ ७८ ॥

અર્થ:-વિદ્યા, સમૃદ્ધિ, યશ, વ્રત, ધર્મ અને કલ્યાણ એટલાં વાનાં મેળવવાને વિનયજ સમર્થ છે. ખીજી વસ્તુ એવે કરીને શું? ઉદાહરણ જેમ, વિનયમાં તત્પર એવા વિનમિ સહિત નમિએ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પાસેથી શું શું મેળવ્યું નથી? જુઓ? પૂજ્યના ચરણની રજ પણ નમન કરવા યોગ્ય છે.

(શાર્દુલચિક્રોડિનવૃત્તમય)

૨ ૧ ૪ ૫ ૩ ૭ ૬
 किं मर्त्यस्त्रिदशो ऽप्यपास्तविनयो म्लानेः सहानेः पदं,

૧૧ ૧૦ ૧૨ ૬ ૧૩ ૧૪
 यक्षो वृद्धकरः किमार्यखपटाचार्येण नोशिक्षितः ।

૨૦ ૧૫ ૧૭ ૨૧ ૧૬ ૧૮ ૧૨ ૧૮
 किं वा विष्णुकुमारतो न नमुचिर्मृत्वा ऽगमदुर्गतिं,

૨૩ ૨૫ ૨૪ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૩૦ ૩૧ ૨૨
 नद्योघस्तरुमुन्नतं रुजति वा नम्रं तु नो वेतसम् ॥ ७९ ॥

અર્થ:-નિર્બળ માણસની તો વાતજ શી કરવી; પરંતુ બળવાંત એવા દેવતા પણ વિનયને ત્યજી દેવાથી હુનિ સહિત પરાભવ પામે છે. શું (અવિનયથી) વૃદ્ધકર નામના યક્ષને આર્યખપટાચાર્યે શિક્ષા નથી કરી? અથવા તો નમુચિ પ્રધાન, વિષ્ણુકુમારથી મૃત્યુ પામીને દુર્ગતિ પ્રત્યે નથી

(૨૧૦)

નથી ? દાખલા તરીકે જેમ, નહીના જળનો પ્રવાહ ઉંચા
એવા વૃક્ષને પાડી નાખે છે અને નમ્ર એવા નેતરના વૃક્ષને
ઉપાડી નાખતો નથી.

શ્રી વૈરાગ્યદ્વાર.

રાજ્યં શક્રકૃતાભિષ્વચનમહો રૂપં ત્રિલોકે ડ્યસ,-

ત્સારૂપ્યં ચ સનત્કુમારનૃપતેઃ સો ડ્યંગવૈરાગ્યતઃ ।

ચક્રે ચારુતપઃ સલબ્ધિરપિ તત્ સ્વં નાચિકિત્સત્પુના,

રજ્યેદ્વા પ્રતિકર્મનિર્મલરુચૌ કઃ કુપ્યપાત્રે મુચીઃ ॥૮૦॥

અર્થ:-છદ્રે અભિષેક કરેલું રાજ્ય અને ત્રણ લોકોને
વિષે અસમાન એવું રૂપ એ બન્ને જેને હતાં એવા સનત્કુમાર
ચક્રવર્તીએ પણ શરીર ઉપર વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી મહા
તપ કર્યું. વળી તેજ મુનિએ લબ્ધિ છતાં પણ શરીરની
ચિકિત્સા કરી નહિ. દૃષ્ટાંત તરીકે, માંજવાથી ઉજવાળ
થએલા પીતળના પાત્રને વિષે કયો ડાહ્યો પુરૂષ આસક્ત
થાય ? અર્થાત્ કોઈ થાય નહિ.

આજન્માંતમનંતદુર્મતિભવે વૈરાગ્યમસ્ત્યેવ ત,-

દ્વયક્તં હૈતુષુ સત્સુ કિંતુ ભવતિ પ્રત્યેકબુદ્ધેષ્વિવ ।

(૨૧૨)

૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૬ ૧૮ ૨૦
 મૃત્યાશ્મન્યનલં પયઃ શશિમણૌ સ્વર્ણ મુવર્ણાવનૌ,
 ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭
 કો દ્રાક્ષીત્ પુનરર્કચંદ્રહુતભુગ્યાગાત્કુતો ઽપ્યેતિ વા ॥૮૧॥

અર્થ:-જન્મથી આરંભીને મૃત્યુ પર્યંત અનંત દુઃખથી ભરેલા એવા આ સંસારને વિષે વૈરાગ્ય તો છે; પરંતુ તે વૈરાગ્ય આ પ્રત્યેક બુદ્ધને પ્રગટ થયો તેમ હેતુ પ્રાપ્ત થયે છતે સર્વને પ્રગટ થાય છે. દૃષ્ટાંત જન્મ, સૂર્યકાંત મણિને વિષે અગ્નિ, ચંદ્રકાંત મણિને વિષે જળ અને સુવર્ણ પૃથ્વીને વિષે સુવર્ણ એ સર્વ કોઈએ જોયાં છે ? એ તો સૂર્ય, ચંદ્ર અને અગ્નિના યોગને લીધેજ કોઈ સ્થાનકથી આવે છે.

(ધ્રો દાનદ્વાર-સમ્પદાવૃત્તમ)

૫ ૧ ૩ ૪ ૨ ૬ ૭
 મુપાપે શુદ્ધપાત્રં ધનમપિ વિષદં કિંતુ નિઃપુણ્યકાનાં,
 ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૫ ૧૩ ૧૪
 નો ચિત્તં પાત્રદાનં પ્રતિ ભવતિ મતિર્યત્ર શુદ્ધાશનાચૈઃ ।
 ૧૬ ૧૭ ૨૨ ૨૧ ૨૩ ૨૪ ૧૬ ૧૮ ૨૦
 આદ્યા ઽદ્દન વર્ષમેકં પ્રતિદિનમગમચ્છુદ્ધમૈષે ઽપિ દેશે,
 ૨૭ ૨૫ ૨૮ ૩૨ ૩૧ ૩૩ ૩૦ ૨૮ ૨૯
 શ્રેયાંસસ્ત્રેક આદ્યં મુકૂતિષુ કૃતવાન્ સ્વં પ્રભોઃપારણેન ॥

અર્થ:-શુદ્ધ પાત્ર મળે, ધન પણ શુદ્ધ હોય; છતાં પુણ્ય રહિત જનોનું ચિત્ત પાત્રદાન પ્રત્યે થતું નથી, કે જે ચિત્તને વિષે શુદ્ધ એવાં અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ વિગેરેની બુદ્ધિ હોય. ઉદાહરણ જન્મકે, પ્રથમ તીર્થકર

શ્રીરૂપભદ્રેવ શુદ્ધ એવા અન્નથી ભરપુર એવા દેશને વિષે
એક વર્ષ પર્યંત પ્રતિદિવસ વિચર્યા છતાં પણ ક્ષત એક
શ્રેયાંસ કુમારેજ પ્રભુને પારણું કરાવીને પુણ્યવંત પુરોહીની
મંદ્યે પોતાના આત્માને અગ્રેસર કયો.

(માલિનીવૃત્તમ)

^{૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭}
 યદપિ તદપિ શુદ્ધં ચંદનાવત્પદત્તં,
^{૮ ૧૦ ૬ ૧૧ ૧૫ ૧૨ ૧૩ ૧૪}
 જ્ઞાતિતિ ફલતિ પાત્રે ઽન્યત્ર નો ચાર્વપિ સ્વમ્ ।
^{૧૭ ૧૬ ૧૮ ૧૯}
 જલધિજલમસારં વારિવાહે ઽમૃતીસ્યાત્,
^{૨૧ ૨૨ ૨૦ ૨૩ ૨૪ ૨૧ ૨૬}
 મધુરમપિહિ દુગ્ધં પન્નગાસ્યે વિપં સ્યાત્ ॥ ૮૩ ॥

અર્થ:-એવું તેવું પણ શુદ્ધ અન્નાદિક જો પાત્રને વિષે
આપ્યું હોય તો તે અંદનખાણાને ફળ્યું તેમ તત્કાળ ફળે
છે; પણ કુપાત્રને વિષે આપેલું સારૂ દ્રવ્ય ફળાતું નથી; પણ
વિપરીત રૂપે પરિણમે છે. દષ્ટાંત યથા, ખારું એવું પણ
સમુદ્રનું જળ મેઘને વિષે અમૃત સમાન થાય છે અને મધુર
એવું પણ દૂધ સર્પના મુખને વિષે વિષ થાય છે.

(શ્રી શીલદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

^{૨ ૩ ૧ ૬ ૪}
 સ્ત્રીવિભ્રમૈશ્વલતિ લોલમના ન ધીરઃ,
^{૭ ૮ ૫ ૬}
 શ્રીસ્થૂલભદ્ર ઇવ તાદૃશસંકટે ઽપિ ।

^{૩૨} ^{૧૧} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭}
 ચૂર્ણાભવેદદપદયો ડપિ વિલીયતે ચ,

^{૧૮} ^{૨૧} ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૭} ^{૨૦}
 વૈદ્યમેતિ વિકૃતિં જ્વલનાત્પુનર્ન ॥ ૮૪ ॥

અર્થ:-ચંચળ મનવાળો પુરૂષ જ સ્ત્રીના કટાક્ષથી
 ચળે છે; પરંતુ સ્થૂલભદ્ર જવો ધીર પુરૂષ તેવા તેવા
 કોશાનામની વેશ્યાએ કરેલા મહા સંકટોને વિષે પણ ચળતો
 નથી. ઉદાહરણ જમકે, અગ્નિ થકી પાષાણ ચૂર્ણ થાય છે.
 લોખંડ ગળી જાય છે; પરંતુ વૈદ્ય રત્ન વિકાર પામતું નથી.

સદૃપયૌવનગુણાગતસાનુરાગ.-

વિત્તેશદત્તનયાનયનેષ્વભેદાત્ ।

વજ્રેણ વજ્રમુનિના મ્વયશોર્ણસા ડસત્,

સંગાડ્યુચિ કચિદપૂયત શીલમેવ ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-સારા રૂપવાળી, યૌવનના ગુણથી સમીપ આવેલી
 અને પ્રેમવાળી ધનહત્તશેઠની કન્યાના કટાક્ષથી નહિ ભેદાતા
 વજ્ર સમાન વજ્ર મુનિએ અસત્પુરૂષોના સંજથી અપવિત્ર
 થએલા શીળને પોતાના યશરૂપી જળથી પવિત્ર કર્યું.

(શ્રી તપહ્માર્ગ-પૃથ્વીવૃત્તમ)

^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧}
 તપઃ શિવકુમારવચ્ચરતિ મંદિરસ્થો ડપિ યઃ,

^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૮}
 સ દેવપરિપશ્યિ શ્રુતિમદ્વચ્ચિસ્ફૂર્તિભૂત્ ।

કુશાન્વકુશતાપનોહસિત વર્ણકં ક્ષાંચનં,

૧૭ ૧૩

૧૪

૧૬ ૧૮ ૨૫

ન ધાતુષુ વિશિષ્ટતાં નૃપતિમૌલિતામેતિ ચ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-જે પુરુષ શિવકુમારની માફક પોતાના મંદિ-
રને વિષે રહ્યો છતો પણ તપશ્ચર્યા કરે છે, તે દેવ સભામાં,
તેજને, મહત્ત્વને અને ઉત્તમ મૂર્તિને ધારણ કરનારો થાય
છે. દૃષ્ટાંત યથા, અગ્નિના અત્યંત તાપથી પ્રકાશિત છે
વર્ણ જેનો એવું સુવર્ણ સર્વે ધાતુઓમાં શિરોમાળીપણાને
અને રાબતા સુકુટપણાને શું નથી પામતું ? અર્થાત્ પામે છે.

તપઃ સકલકર્મભિદ્વિવિધલબ્ધિકૃન્નિશ્ચિતં,

૮ ૧૦

૯

૧૧

૧૨

૫

૬

૭

ગૃહે પુરિ ચ દુર્ભગો ડગ્યદ્દ નંદિષેષો દ્વિજઃ ।

૧૩

૧૪

૧૫

૧૬

વ્રતે શમતપઃપરઃ મુરનરૈકવંશો ડમવ,-

૧૭

૨૧

૨૦

૧૮

૧૯

દ્રવિજ્વલનતાપિતઃ શ્રયતિ દીપ્તિમામો ઘટઃ ॥૮૭॥

અર્થ:-નિશ્ચ તપશ્ચર્યા સકળ કર્મને લેદનારી અને
વિવિધ લબ્ધિ કરનારી છે. જૂઓ ? ઘરને વિષે તેમજ
નગરને વિષે દુર્ભાગી એવો પણ નંદિષેષુ પ્રાદ્યણ વ્રતને
વિષે, શમતાને વિષે તથા તપશ્ચર્યાને વિષે તત્પર થયો છતો
મનુષ્યને તથા દેવતાને વંદન કરવા યોગ્ય થયો. દૃષ્ટાંત

(૨૬૨)

જેમ, મૃત્તિકાનો કાચો ઘડો સૂર્ય અને અગ્નિના તાપે કરીને તેજસ્વંત થાય છે.

(શ્રી ભાષનાદ્વાર-અગ્નિરાવૃત્તમ)

^૩દાનં ^૨વિત્તવ્યયેના ^૩પરયુવતિરતિત્યાગતઃ ^૪શીલલીલા,

^૫નાનાહારાપ્રચારાત્તપ ^૬ઇહ ^૭તદ્દૌ ^૮હૃદયપ્રધ્યાનદીનાઃ ।

^{૧૧}ભાવં ^{૧૨}કુર્વતુ ^{૧૩}યેનાપ્યશ્વિલમુખમૃતાં ^{૧૪}વલ્કલસ્યેવ ^{૧૫}મુક્તિઃ-

^{૨૧}મિષ્ટાસ્વાદૈર્યદિ ^{૨૨}સ્યાન્નનુતનુપદુતા ^{૨૩}કો ન ^{૨૪}તાં ^{૨૫}કારયેત્ત ॥૮૮॥

અર્થ:-આ લોકને વિષે દ્રવ્યનો વ્યય કરવાથી દાન થાય છે, પરંતુ અને વિષે પ્રીતિનો ત્યાગ કરવાથી શીળ કલેવાય છે અને નાના પ્રકારના અહારના પરિત્યાગથી તપશ્ચર્યા થાય છે: માટે હે ભવ્યજનો? તમે હૃદયમાંથી હુષ્ટ ધ્યાનને દૂર કરીને તે દાન, બ્રહ્મચર્ય અને તપ વિગેરેને વિષે ભાવ કરો કે, જેથી સર્વે પ્રકારના સુખને ધારણ કરનારાઓની મધ્યે વલ્કલચીરિની માફક તમારી પણ મુક્તિ થાય. દૃષ્ટાંત યથા, જો મિષ્ટ ભોજન વિગેરેથી શરીર નિરોગી રહેતું હોય તો પછી તે કયો પુરુષ ન કરે? અર્થાત્ સર્વે કોઈ કરે.

(શાર્દુલચિક્રોડિતવૃત્તમ)

^૧યો ^૨દાનં ^૩ન ^૪દદૌ ^૫કથૈવ ^૬ન ^૭તપઃ ^૮શીલાર્દર્શગમે,

^૯યસ્થાનાર્યયુજો ^{૧૧}ઽત્ર ^{૧૨}કેવલમપ્રજ્ઞાવાદિલાનંદને ।

(૨૧૬)

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧
સ્વર્ણાદૌ જ્વલનેન વહ્નિદ્વિપદોર્ગાઠં મિથો ઘટ્નૈ,-

૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭
રાદર્શે રવિણા મદૌપધિવને કિંતુ સ્વભાવેન મા ॥૮૯॥

અર્થ:-જેણે નથી આપ્યું દાન, અનાર્થ લોક સાથે
જોડાવાને હીધે નથી કરી તપશ્ચર્યા, નથી પાળ્યું શીળ,
નથી કરી જિનેશ્વરની પૂજા કે નથી કર્યું શાસ્ત્રશ્રવણ એવા
પણુ ઇલાપુત્રને આલોકમાં ફક્ત ભાવથીજ કેવળ જ્ઞાન
ઉત્પન્ન થયું. દાખલા તરીકે જેમ, સુવર્ણાદિકને વિષે અગ્નિથી
કાંતિ ઉત્પન્ન થાય છે, પરસ્પર અત્યંત ઘસારાથી અગ્નિના
પાપાણુમાં કાંતિ પ્રગટ થાય છે, દર્પણમાં સૂર્યની કાંતિથી
પ્રકાશ થાય છે; પરંતુ મ્હોટા એવા ઔપધિઓના વનને
વિષે જે કાંતિ હોય છે તેતો નિશ્ચે સ્વાભાવિકજ હોય છે.

(શ્રી ધર્મદ્વાર-સ્રગ્ધરાવૃત્તમ)

૨ ૩ ૪ ૫
માતુર્ગર્ભાવતારે ચતુરધિકદશસ્વપ્નસંમૂર્ચિતૌ પ્રાક,-

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
જાતૌ યાવેકરાત્રૌ ત્વજિતસગરયોઃ પુણ્યયોઃ પઙ્ચ જાતિમ્ ।

૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭
આગર્ભોત્પાદ મિદ્વૈરસુરસુરનરૈઃ સેવનીયસ્ત્રિલોકી,-

૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫
નાથો ડદ્ધન્નેક આસીદ્ધરતનૃપનતો ડન્યથ ચક્રી દ્વિતીયઃ ॥

અર્થ:-જેઓ પહેલાં ચૌદ સ્વપ્નોએ સૂચિત હેઠ
માતાના ગર્ભાવતારને વિષે એક રાત્રીમાં ઉત્પન્ન થઈ પુણ્ય-

શાળી એવા અજીતનાથ અને સગર ચક્રવર્તી થયા, તેમની જાતિ જુઓ ? તેમનામાંથી એક ગર્ભમાં રહ્યા ત્યારથી ઇંદ્ર, દેવ, ભવનવાગ્ની અને મનુષ્યોએ સેવા કરવા યોગ્ય એવા ત્રિલોકીનાથ શ્રી તીર્થંકર થયા. અને બીજા ભરતખંડના રાજાઓએ નમસ્કાર કરેલા ચક્રવર્તી થયા.

^૩તુલ્યં ^૨તીર્થાધિપત્યં ^૪બલમપિ ^૫સદૃશં ^૬સર્વતીર્થિકરાણાં,

^૭કિંતુ ^૮શ્રીમહિનાથઃ ^{૧૩}પ્રથયતિ ^૯મુકુતૈઃ ^{૧૦}કિંચિદાશ્ચર્યમુચ્ચૈઃ । ^{૧૧}

^{૧૫}પૂર્વાદ્ ^{૧૪}યસ્ય ^{૨૨}જજ્ઞે ^{૧૬}વ્રતમપિ ^{૧૭}મુલમં ^{૨૧}કેવલં ^{૨૦}ચાપરાદ્ઘે, ^{૧૮}

^{૨૧}જ્ઞાનં ^{૨૪}નાભેયવીરમ્ ^{૨૫}મૃતિજિનપતેરપ્ય ^{૨૬}ભૂદાચ્ચિરેણ ॥ ૯૧ ॥

અર્થ:-સર્વ તીર્થંકરોને વિષે તીર્થાધિપતિપાયું તથા બળ એ બન્ને સમાન છે, તોપણ શ્રી મહિનાથપ્રભુ પુણ્યને લીધે અતિશય વડે કાંઈક આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે છે. કારણ કે, જેમને દિવસના પાછલા પ્રહરને વિષે વ્રત પ્રાપ્ત થયું અને (તેજ દિવસના) છેલ્લા પ્રહરને વિષે કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થયું, કે જે કેવળજ્ઞાન શ્રી આદિનાથ અને મહાવીર પ્રભુ વિગેરેને તો દીક્ષા લીધા પછી બહુ કાળે પ્રાપ્ત થયું હતું.

શ્રી વિષયદ્વાર.

^૪શ્રુત્વા ^૩ઽઽજ્ઞાનં ^૨સ્ત્રિયસ્તામનુસરતિ ^૫રસો ^૬દંસકો ^૭બ્રહ્માદિપાદે,-

^૮નાશોકસ્પૃષ્ટમાત્રસ્તિલકકુરુવકૌ ^{૧૧}ચુંવનાલિંગનાભ્યામ્ । ^{૧૨}

૧૦

૧૨

૧૧

૧૩

૧૬

પુણ્યેદ્વકાન્જવાસાધિકરસસુરયા કેસરશ્ચેદ્વિકારોઽ,-

૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧૮ ૧૯

૨૦

૨૪

૨૨

૨૩

૨૧

પ્યેષા તત્સત્યકીવાધિકવિષયરતિર્થાતુ કિં નો ભવાત્તિમ્ ॥

અર્થ:-પારે સ્ત્રીના આમંત્રણને સાંભળી તે સ્ત્રીની પાછળ જાય છે; અશોક વૃક્ષ સ્ત્રીના અંકુરથી શબ્દિત થતા પગ વડે સ્પર્શિત થયો છતો પ્રકુલિત થાય છે; તિલક અને કુરબક વૃક્ષ સ્ત્રીના ચુંબન અને આલિંગન એમ અનુક્રમથી પ્રભોદિત થાય છે અને કેશર વૃક્ષ સ્ત્રીના મુખકમળથી અધિક સુવાસિત મહિરાથી પ્રકુલિત થાય છે. આ પ્રમાણે જો આ એકેન્દ્રિય વૃક્ષોમાં પણ વિકાર રહેલો છે તો સત્યકી વિદ્યાધરની માફક વિષયમાં અધિક પ્રીતિવાળો માણસ સંસારની ખીડાને કેમ ન પામે? અર્થાત્ પામેજ.

સંસારારણ્યમધ્યે મધુરમુખકદુપ્રાંતમૃત્કામધૂર્તો,

૪ ૬ ૫

૮

૭

૯

દક્ષાન્મૃદાંશ્ચ તત્તત્સુખલવમજનૈઃ પ્રાણિનો વિપ્રતાર્ય ।

૧૧

૧૦

૧૫

૧૪

૧૨

૧૩

હત્વા તત્પુણ્યવિત્તં ગમયતિ કુગતિં વ્રહ્મદત્તં યથાતત્ ,

૧૬ ૧૭

૧૮

૨૩

૨૪

૧૯ ૨૦

૨૧

૨૨

પૂર્વભ્રાતેવ ધીરઃ શિવમટતિ પુનસ્તં તપો-સ્ત્રેણ મિત્વા ॥

અર્થ:-સંસારરૂપી અરણ્યને વિષે પ્રથમ મધુર અને અંતે કડવો એવો કામદેવરૂપી ધૂર્ત, ડાહ્યા અને મૂર્ખ એવા સર્વ પ્રાણીઓને તે તે અર્થ મુજબના ભોગ આપી છેતરીને,

તેમના પુણ્યરૂપ દ્રવ્યને હરણ કરી લેઈ પ્રહ્લદત્તની માફક નરકગતિમાં પહોંચાડે છે. પણ જે પ્રહ્લદત્તના પૂર્વ જન્મના ભાઈના જેવો ધીર પુરૂષ હોય છે તે, તે કામદેવરૂપી ધૂતને તપરૂપી શસ્ત્રવડે લેદી નાખી મોક્ષ મેળવે છે.

(શ્રી શબ્દવિષયદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

ગીતામૃતાતિગતિકર્ણપુટસ્ત્રિપૃષ્ઠ,-

પર્યંકપાલ^૨ ઇવ^૩ કષ્ટમુપૈતિ^૪ ઘોરમ્^૫ ।

મન્મથલુબ્ધકકૃતાદ્ભુતગીતલુબ્ધં^૬,

વદ્ધં^૭ વિલોકય મૃગં^૮ મથવિદ્ધલાંગમ્ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-ગીતરૂપ અમૃતને વિષે અતિ આસક્ત છે કાન જેના એવા પુરૂષ, ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવના શય્યાપાલકની માફક ઘોર દુઃખ પામે છે. ઉદાહરણ તથા, કપટી પારધીએ કરેલા અદ્ભુત ગીતમાં લુબ્ધ થએલા અને તેથીજ પાશમાં પડી બંધન પામેલા, તેમજ ભયથી વિહ્વલ અંગવાળા મૃગને જુઓ !

સ્વાત્^૯ ક્ષુલ્લકાભિધકુમારવદસ્થિરેષુ^૫,

સ્થૈર્યાય^૭ ગીતમપિ^૨ बोधकरं^૩ कदाचित्^૪ ।

બાલો^૯ ડિપિનિર્વૃતિમુપૈતિ^{૧૦ ૧૫ ૧૬ ૧૪ ૧૩} નિશમ્ય સમ્યક્,

માત્રોદિતાનિ^{૧૧} કલમન્મથગીતકાનિ^{૧૨} ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—ગીત પણ કોઈક પ્રસંગે કુલ્લક કુમારને થયું તેમ અસ્થિરને સ્થિર કરનારૂં અને બોધ કરનારૂં પણ થાય છે. ઉદાહરણ જેમ, બાળક પણ માતાએ કહેલા મધુર પ્રિય ગીતાને સારી રીતે સાંભળીને સુખ પામે છે.

(શ્રી રૂપવિષયદ્વાર-સંગ્રહાવૃત્તમ)

૪   ૧૫   ૨   ૩   ૯   ૬   ૭   ૮   ૧૦
નો વિંદત્યુણ્ણશીતાયપિ ન સદસદ્યુક્તમાવિષ્કરોતિ,

૧૧   ૧૨   ૧૩   ૧૬   ૧૫   ૧૪   ૧
દુઃસદ્ગંધાન્નવેત્તિ પ્રથયતિ ન રસાન રૂપનિર્મલદષ્ટિઃ ।

૧૭   ૧૮   ૧૯   ૨૫   ૨૬   ૨૭
તદ્દૃષ્ટ્યેકેન્દ્રિયે ઽસ્મિન્નદિતદિતમતિઃ કા કુમારાગ્રનંદૌ,

૨૨   ૨૧   ૨૪   ૨૦
ચંપાપૂઃ સ્વર્ણકારે વિવશદૃશિ યથા પંચશૈલેશદેવ્યોઃ ॥૧૬॥

અર્થ:—પંચશૈલ પર્વત ઉપર નિવાસ કરનારી હાસા પ્રહાસા દેવીયો ઉપર અનુરાગવાંત થએલા ચંપાનગરીના સોની કુમારાગ્રનંદીની માફક ક્ષત્ર રૂપને વિષે આસક્ત છે દષ્ટિ જેની એવો પુરૂષ, નથી જાણતો ઉપજી ઠંડાને કે, નથી સાંભળતો સારા ખોટા કહેલા વચનને, નથી ઓળખી શકતો સુગંધને કે દુર્ગંધને, કે નથી પારખી શકતો રસોને, માટે તે એકેન્દ્રિયવાળા પુરૂષને સપાદિકમાં ખોટી અથવા માતાના ધર્માદિકમાં સારી બુદ્ધિ ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ ન જ હોય.

(૩૦૧)

(શાર્લનીવૃત્તમ)

૩ ૧ ૨
આસ્તાં સત્યં રૂપમાલેખ્યવિવ,
૪ ૫ ૬ ૮ ૯ ૭
સ્યાલોકે ડપિ ક્લેશ એવાડિરાગાત્ ।
૧૦ ૧૧ ૧૨
મુજ્યેષ્ઠા શ્રીશ્રેણિકક્ષમાપવત્સ્યાત્,
૧૬ ૧૪ ૧૩ ૧૫
નૈણશ્રાંતિશ્રીતિવારીક્ષણાત્કિમ્ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ:-સત્ય ખરેખરે રૂપ તો હર રહે, પરંતુ આ-
લેખેલું બનાવટી રૂપ જોવાથી પણ અત્યંત અનુરાગને લીધે
સુજેષ્ઠાને શ્રેણિક રાજાનું રૂપ જોવાથી થયો તેમ કલેશજ
થાય છે. જેમકે, અંબવાનાં નીર જોવાને લીધે લમવાથી શું
હરિણને થાક નથી લાગતો ? અર્થાત્ લાગે છે.

(શ્રી રમવિષયદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ)

૧૦ ૧૨ ૧૧ ૮ ૯ ૨ ૭ ૧
રુક્ પથ્યં ચ રસૈર્યથા વદ્ધુતયા સંસેવિતૈર્લોલુપૈ,-
૪ ૩ ૬ ૧૩ ૫ ૧૪ ૧૫ ૧૬
ધૌરૈર્યદ્વિધિના ભવેદપિ તથા સંસારમોક્ષાવપિ ।
૧૭ ૧૮ ૧૯ ૧૦ ૨૧ ૨૨
યન્નાનારસલાલસઃ સ મથુરામંગુર્ભવં શ્રાંતવાન,
૨૩ ૩૦ ૨૪ ૨૮ ૨૯ ૨૬ ૨૫ ૨૭
યત્તીર્ણશ્ચ સ દંઢણઃ સમમઘૈઃ સન્મોદકક્ષોદકઃ ॥૯૮॥

અર્થ:-લોલુપી પુરૂષોએ બહુ રીતે સેવન કરેલા રમથી

જેમ રોગ થાય છે અને ધીર પુરૂષોએ વિધિ પ્રમાણે સેવન કરેલા રસથી જેમ પથ્ય થાય છે. તેવી રીતે સંસાર અને મોક્ષનું પણ બાણવું. જુઓ? નાના પ્રકારના રસમાં પ્રીતિ-વાળા મથુરામાં શુ આચાર્યે સંસારને વિષે ભ્રમણ કર્યું અને પાપ સહિત ઉત્તમ એવા મોહકનું ચૂર્ણ કરનાર દંડણ મુનિ સંસારને તરી ગયા.

૧૧ ૧૨ ૧૦ ૭ ૪ ૧ ૨
કિં જેયો રસનેદ્રિયેણ સ મદાન્ યઃ સત્ત્વરશ્ચારુચિ,-

૬ ૫ ૬ ૭ ૮
યદ્દર્શનશ્ચિઃકુતુંબકમપિ પદ્માન્નવદ્ભક્ષયન્ ।

૧૭ ૨૦ ૧૪ ૧૮ ૧૫ ૧૩ ૧૬ ૧૬
કિં વા વિશ્વહિતાય નોદરગતં સિંધુર્દ્યૌ વાડવં,

૨૨ ૨૫ ૨૩ ૨૪ ૨૧ ૨૬
સારગ્રાહિમુરાસ્તમાશુ ન વિષં કિં નીલકંઠઃ પપૌ ૧૯૧૧॥

અર્થ:-જીવરક્ષા ઉપર રૂચિ છે જેની એવા મહાપુરૂષ શું જીવ્યા ઇન્દ્રિયથી જીતાય ખરો? જુઓ? જીવરક્ષા ઉપર રૂચિ ધરનારા ધર્મેરૂચિ મુનિ કડવા તુંબડાને પણ પાકેલા આમ્રફળની માફક લક્ષણ કરી ગયા. દૃષ્ટાંત યથા, વિશ્વના હિતને અર્થે શું સમુદ્રે વડવાગ્નિને પોતાના ઉદરમાં નથી રાખ્યો? અથવા સાર વસ્તુને ગ્રહણ કરનારા દેવતાઓએ ત્યજી હીધેલું વિષ શું શિવે નથી પાન કર્યું? અર્થાત્ જગતના હિતને માટે સમુદ્રે વડવા અગ્નિને ધારણ કર્યો છે અને શંકરે વિષનું પાન પણ કર્યું છે.

શ્રી ગંધવિષય દ્વાર.

૧૦ ૫ ૬ ૧ ૨ ૩ ૪ ૭ ૯ ૮
મ્યાદ્દંધો ડપિ યતસ્તતો ડપ્યધિગતઃ ક્લેશાય નાશાય વા,

૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૬ ૧૮ ૧૫ ૧૪ ૧૮ ૧૭

તચ્છાણાવ્યધિયાતુરઃ શ્રુતિમગાન્મંત્રી સુવંધુર્ન કિમ્ ।

૨૦ ૨૬ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૨ ૨૫

પશ્ય ક્લિચ્યતિ પુષ્પસૌરમ્હતઃ સર્પઃ સદર્પો ડપિ સન્,

૩૦ ૨૭ ૩૧ ૨૮ ૩૨ ૨૯

સાયં ચાંબુજકોશવંધનમલિઃ પ્રાપ્નોતિ ગંધાતિત્ત્વ ॥૧૦૦॥

અર્થઃ:-જ્યાં ત્યાંથી આવેલો એવો પણ ગંધ, હુઃખ તથા નાશને માટે થાય છે. ચાણાક્યની પુદ્ધિવડે કલેશ પામેલો મંત્રી સુગંધુ શું તમારા સાંભળવામાં નથી આવ્યો? ઉદાહરણ જેમ, જ્યોત્સો? અહંકારયુક્ત એવો સર્પ પણ પુષ્પના સુગંધને વિષે આસક્તિ કરવાથી ગાડીથી બંધન પામી કલેશ પામે છે અને સુગંધની અતિ તૃષ્ણાવાળો ભ્રમર સાયંકાળે કમળકોશ રૂપ બંધનમાં પડે છે.

૫ ૬ ૪ ૩ ૭ ૧ ૨ ૮ ૯ ૧૦
વિસૈર્ધાતુભિરંગમેતદ ઘટિ પ્રાગેવ તત્રાપ્યહો,

૧૨ ૧૩ ૨૦ ૧૧ ૧૫ ૧૪

દુર્ગંધઃ પ્રતિકર્મણાપિ હિ વહિઃ પ્રાકર્મતઃ કેચન ।

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૧ ૨૩ ૨૨ ૨૪

દુર્ગંધેવ મૃગાતનુજવદતઃ સૌરમ્યયત્નો ડષ્ઠ કો,

૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૫

ગંધદ્રવ્યચયૈર્નિર્બોધશુચિતા કા નીલિકાભાજને ॥૧૦૧॥

અર્થ:-પ્રથમ આ શરીરજ દુર્ગંધ ધાતુઓથી બનેલું છે. આશ્ચર્ય છે કે તે શરીરને વિષે બાહ્યરથી ધોવું, કસ્તુરિ વિગેરે અંગરાગ લગાવવું ઇત્યાદિક પ્રતિકર્મ કરતાં છતાં પણ કોઈ પૂર્વકર્મને લીધે દુર્ગંધા અને મૃગાપુત્રની માફક નહિ દૂર થઈ શકે એવો દુર્ગંધજ રહેલો છે; માટે એવા શરીરને સુગંધી પદાર્થોથી સુગંધીવાળું કરવાનો શો પ્રયત્ન કરવો? જેમકે, ગળીના પાત્રને વિષે સ્વાભાવિકી પવિત્રતા ક્યાંથી હોય? અર્થાત્ નજ હોય.

(ધ્રી સ્પર્શ વિષયદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

સ્પર્શાતિગૃધ્નુરતિવલ્યાપિ યાતિ દુઃસ્વં,

પ્રચોતભૂપ ઇવ મંત્ર્યમયેન વદ્ધઃ ।

કો વાઽગ્રહીપ્યદિભમેવ ન ચેત્કરેણુ,-

સ્પર્શાધર્ધીઃ સ્થગિતગર્તગતોઽભવિષ્યત્ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:-અત્યંત બળવાન એવો પણ પ્રાણી સ્પર્શ ઈન્દ્રિયને વિષે ઘણો ઇચ્છાતુર થયો છતો અભયકુમારે બંધનમાં નાખેલા ચંડપ્રદોતન રાજાની માફક દુઃખી થાય છે. દૃષ્ટાંત યથા, હાથિણીનો સ્પર્શ કરવામાં આંધળી બુદ્ધિવાળો હાથી જો ઢાંકી રાખેલા બાડાને વિષે ન પડતો હોય તો તેને કોણ પકડી શકે? અર્થાત્ કોઈ પણ પકડી શકે તેમ છે નહિ.

(૩૦૨)

યઃ સ્પર્શસૌરવ્યલવમિચ્છતિ મૃદ્ધબુદ્ધિઃ,

સિદ્ધિપ્રદેન તપસા મુકુમાલિકેવ ।

ચિંતામણેઃ સકલભૂતલગ્જ્યદાતુ,-

વાલઃ સ મૃષ્ટચળકાન વૃણુતે ક્ષુધાતઃ ॥૧૦૩॥

અર્થ:-જે મૃદ્ધબુદ્ધિ પુરુષ, સિદ્ધિને આપનારી એવી તપશ્ચર્યા કરીને મુકુમાલિકાની માફક અદ્ય એવા પણ સ્પર્શના સુખની ઇચ્છા કરે છે, તે સમગ્ર પૃથ્વીના રાજ્યની સંપત્તિ આપનાર ચિંતામણિ પાસેથી શેકેલા ચણાને માગનાર ભૂખ્યા બાળક (મૂર્ખ) જેવો છે.

(શ્રી સાતદુર્ગ્યમનદ્વાર-અગ્ધગવૃત્તમ)

નિઃસત્ત્વં નિર્દયત્વં વિવિધાવિનમ્નાશૌચનાશાત્મહાની,

અસ્વાસ્થ્યં વૈરવૃદ્ધિર્વ્યસનફલમિહામુત્રદુર્ગત્યવાસિઃ ।

ચૌલક્યસ્માપવત્તદ્વ્યસનવિરમણે કિં ન દક્ષા યતધ્વં,

જાનંતો માંધકૂપે પતત ચલત મા દગ્ધિપાહેઃ પથા હે ॥૧૦૪॥

અર્થ:-દુત રમવાથી નિર્ધનપણું, માંસલક્ષણથી નિર્દયપણું, મદ્યપાનથી વિવિધ વિટંબના, વેશ્યાભોગથી અપવિત્રતા,

મૃગયાથી આત્મહાનિ, ચારીથી વ્યાકુળપાતું અને પરસ્ત્રી-
 સેવાથી વૈરની વૃદ્ધિ એ સર્વે આ જગતને વિષે કુવ્યસનનાં
 ફળ છે. વળી પરલોકને વિષે તો નરકની પ્રાપ્તિ એજ
 કુવ્યસનનું ફળ છે. માટે હે દક્ષજનો ? તમે ચૌલુક્ય ભૂપ-
 તિની માફક એકુ વ્યસનનો ત્યાગ કરવાને કેમ નથી યત્ન
 કરતા ? જાણતાં છતાં અંધારા કુવામાં ન પડો અને દૃષ્ટિવિષ
 સર્પના માર્ગને વિષે ન ચાલો.

(શાર્દૂલચિક્રોડિતવૃત્તમ)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 સપ્તાઽપિ વ્યસનાનિ પાપસદનાન્યેતાનિ વર્જ્યાનિ યત્,

૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૮ ૧૪ ૧૫
 સત્કર્માઽપિ ન શસ્યતે વ્યસનમત્પાસેવયા સ્પાઞ્ચથા ।

૧૮ ૧૭ ૧૯ ૧૬ ૨૩ ૨૨ ૨૦ ૨૧
 સ્નેહો ઽર્હત્યપિ ગૌતમસ્ય ગણનાઽકાલે ચ કોશાગુરો-

૨૭ ૨૫ ૨૪ ૨૬ ૩૦ ૨૯ ૨૮
 ગ્લાનિઃ પારદભાવિતે હિ કનકે ડરિષ્ટં ફલે ડનાર્ત્તવે ॥૧૦૫॥

અર્થ:-આ સાતે વ્યસનો પાપનાં સ્થાન છે. માટે
 ત્યાગવા લાયક છે. કારણકે, અતિ આસક્તિથી સત્કાર્ય
 કરનારો પ્રાણી હોય તોપણ તે વખાણાતો નથી. એ વ્યસનો
 શ્રેણી, વા અતિશય સેવવાથી દુઃખ થાય છે. ગૌતમજી
 ધરનો શ્રીવીર પ્રભુની ઉપરનો સ્નેહ, એ પણ વ્યસન છે.
 સ્થલલદ્રવી અકાલે ગણના (સ્વાધ્યાય) એ પણ વ્યસન છે.
 જેમકે, પારાથી મિશ્રિત એવા કનકને શ્યામપણું અને રતુ

(૩૦૮)

પુદ્ધિ બ્રહ્મ થઈ જવાને લીધે પાંડવોના પશુ ગુણો નાશ પામ્યા હતા. દષ્ટાંત જેમકે, સૂર્યની કાંતિ રહિત એવા આ વિશ્વને વિષે અંધકારને લીધે ઘટ, પટ, સ્થંભ વિગેરે શું રૂપદેહ પામ્યા છે ખરા ?

(ચસંતતિલકાવૃત્તમ)

૧ ૩ ૨ ૪ ૬ ૭ ૫
મૃતં ન કિં ત્યજત કિં દહત સ્વગેહં,

(શાર્દૂલચિક્રીડિતવૃત્તમ)

૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૬
મૃતાદ્રાજ્યવિનાશનં નલનૃપઃ પ્રાપ્તો ડથવા પાંડવા,
૬ ૮ ૭ ૧૦ ૧૧ ૧૨
મદ્યાત્ કૃષ્ણનૃપશ્ચ રાઘવપિતા પાપદ્વિતો દપિતઃ ।
૧૫ ૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૭ ૨૦ ૧૯ ૧૮
માંસાચ્છેણિકભૂપતિશ્ચ નરકે ચૌર્યાદિનષ્ટા ન કે,
૨૨ ૨૧ ૨૩ ૨૫ ૨૪
વેદ્યાતઃ કૃતપુણ્યકો ગતધનો ડન્યસ્ત્રીરતો રાવણઃ ॥૨॥

અર્થ:-નળરાજા બુગટુ રમવાથી રાજ્યબ્રહ્મ થયો, અથવા પાંડવો પશુ બુગારથી રાજ્યહીન થયા, તથા કૃષ્ણ રાજા મદ્યપાનથી અને રાઘવપિતા (દશરથ) પાપદ્વિથી દુઃખ પામ્યા અને શ્રેણિકરાજા માંસ લક્ષણથી નરકે ગયો. તથા ચારી કરવાથી કોણ દુઃખી નથી થયા ? કૃતપુણ્યક વેશ્યા-સંગથી નિર્ધન થયો અને રાવણ અન્યની સ્ત્રીમાં આસક્ત થવાથી વિનાશ પામ્યો.

(૩૦૯)

છાગં ચ મૂત્રયસિ કિં વદને સ્વકીયે ।

તત્તાદૃશી પ્રિયતમાસદિતો નલોઽપિ,

જાનીત રોર ઇવ રાજ્યમુશ્વાન્નિસ્તઃ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ ? તમે દૂત કેમ ત્યજતા નથી ? પોતાના ઘરને શામાટે બાળો છો ? અને પોતાના મુખમાં બકરાને શામાટે મૂતરાવો છો ? કારણ તમે બાળો છો કે, એ દૂતને લીધેજ નખરાજ તેવી પોતાની પ્રિયા દમયંતી સહિત રાજ્યથી બ્રહ્મ થઈ દરિદ્રી સરખો થયો.

શ્રી માંસહાર.

માંસાશનાન્નરક ણ્વ તતઃ સ દેવ,-

સ્તહ્યોલુપં દરિનૃપ કૃતવાન મરોપઃ ।

કિં પાકપેશલતરાશનદત્તતૃષ્ણે.

કિંપાકભોજિનિ મૃતેરપિ સંગયોઽસ્તિ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:-માંસ ભક્ષણ કરવાથી નર્ક મળે છે ? અને તેટલાજ ખાતર પૂર્વના વૈરના લીધે રોષયુક્ત એવા દેવતાએ દરિનૃપતિને તે માંસમાં લોલુપ કર્યો હતો. ઉદાહરણ જેમ, પક્ષપણથી મનોહર ભક્ષ્ય વસ્તુને વિષે અતિ લાલચુ

બનેલા એવા કિંપાકરુણનું લોજન કરનારાને વિષે શું મરણનો સંશય રહે છે ? અર્થાત્ નથી રહેતો.

૩ ૪ ૫ ૨ ૬ ૧
સ્નેહો દયાપિ હૃદિ કાઽમિષલોલુપાનાં,
૧૦ ૭ ૮ ૯ ૧૧ ૧૨
કિં ચિહ્વળાઽપિ પતિમાંસદલાનિ નૈચ્છત્ ।

૧૭ ૧૮ ૧૯ ૧૪ ૧૫ ૧૩
નાઽશ્રાતિ કિં નિજકુટુંબમપિ દ્વિજિહ્વી,
૨૨ ૨૧ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૭ ૨૦ ૨૬ ૧૯

સ્થાનં સ્વમન્યદપિ કિં દહતીહ નાગ્નિઃ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થ:-માંસને વિષે લોલુપ એવા પ્રાણીઓના હૃદયને વિષે સ્નેહ કે દયા ક્યાંથી ? શું ચિહ્વળાએ પણ પોતાના પતિના માંસની ઈચ્છા નહોતી કરી ? અથવાતો, સાપેણુ શું પોતાના કુટુંબને નથી લક્ષણ કરતી ? તેમજ અગ્નિ શું પોતાના અને પરના સ્થાનને નથી બાળતો ? અર્થાત્ સાપેણુ પોતાના કુટુંબનું લક્ષણ કરે છે અને અગ્નિ પોતાના તથા પરના સ્થાનને બાળે છે.

શ્રી મધ્યદ્વાર.

૭ ૫ ૬ ૧
નાઽકૃત્યકૃત્યવિદલં મધુપાનમનો,-

૩ ૪ ૨
મૃતાભિમૃત ઇવ શૂન્યમનોવર્ચોગઃ ।

૧૩ ૮ ૬
કિં દેવકીપરિણયે મદપારવશ્યા,-

૧૪ ૧૫ ૧૦ ૧૧ ૧૨
નાઽઽશ્લેષિ જીવયશસાઽપ્યતિમુક્તકર્ષિઃ ॥ ૧૧૦ ॥

(૩૧૬)

અર્થ:-મધપાનથી મત્ત થએલો પુરૂષ મન, વચન અને કાયાવાણે છતાં શૂન્ય થઈ, જાણે ભૂત પ્રેતાદિકથી પરાભવ પામ્યો હોયની? તેમ કૃત અકૃત્યને જાણતો નથી. ઉદાહરણુ યથા, દેવકીના વિવાહ પ્રસંગે મધપાનથી પરવશ થએલી જીવયશાએ શું અતિમુક્ત મુનિને આલિંગ્યા નહોતા?

(માલિનીવૃત્તમ)

૭ ૨ ૩ ૧
મધુ મધુરવચોભિઃ પ્રેયસીપ્રેરિતો યઃ.

૮ ૪ ૫ ૬
પિવતિ નિજકુલોત્થાં ચારુચિંતાં વિમુચ્ય ।

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૩ ૯
વરરુચિવાદિદ્વાપિ પ્રેક્ષતે દુર્ગતિં સ,

૧૮ ૧૫ ૧૭ ૧૬ ૧૬
ક ચ તનુદૃઢતાસ્થાદ્દોગિમુક્તાજ્યમોગૈઃ । ૧૧૧૧॥

અર્થ:-મધુર વચનોએ કરીને પ્રિયાએ પ્રેરેલો જે પુરૂષ પોતાના કુળાચારની ઉત્તમ ચિંતાને ત્યજી દઈને મધપાન કરે છે તે પુરૂષ, વરરુચિની માફક આ લોકમાં પણ દુર્ગતિને જૂએ છે. ઉદાહરણુ જેમ, સર્પે ખોટેલા એવા ધીને ખાવાથી શરીરની દૃઢતા ક્યાંથી થાય? અર્થાત્ નજ થાય.

(શ્રી વેદ્યાદ્યાર-શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ)

૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૬
વેદ્યા વિશ્વકલત્રમત્ર તદ્દદો પાનીયશાલાજલે,

૮ ૯ ૭ ૧૨ ૧૩ ૧૦ ૧૧
યદ્વત્કાંદવિકાશને ચ શુચિતા કા પ્રાયશસ્તાદૃશી ।

૧૪ ૧૫

૧૬

૧૭

૧૮

૧૯

તસ્માત્સા કૃતપુણ્યવત્ કૃતકમુચ્છોકોદયા કિં પ્રિયા,

૨૦ ૧૯ ૩૦

૨૬

૨૭

૨૮

૩૧

૨૫

૨૨

પૂર્ણેઽલં વિશદા સ્વભાવકલુષા દોષાપિ નૈદૌ કૃશે ॥૧૧૨॥

અર્થ:-વેશ્યા સકળ વિશ્વની સ્ત્રી છે તો પરબના જળ સમાન અને કંદોઈના ભોજન સમાન એ વેશ્યામાં પ્રાપ્ત પવિત્રતા ક્યાંથી જ હોય ? તો જેણે બહુ ધન આપ્યા છતાં કૃતપુણ્ય શેઠને પ્રથમ હુર્ષ અને પાછળથી શોક ઉત્પન્ન કર્યો હતો એવી તે વેશ્યા પ્રિય કેમ હોય ? યથા, ચંદ્ર પૂર્ણ કળાવાળો હોય અથવા ઓછી કળાવાળો હોય તોપણ સ્વભાવથીજ મલીન એવી રાત્રી શું અત્યંત નિર્મળ થાય ખરી ? અર્થાત્ નજ થાય.

(માર્લિનીવૃત્તમ્)

૬

૨

૧

૩

૪

૫

ક લઘુનિ ગણિકાનાં હૃદયનેકે ગવાક્ષા,

૧૨

૭

૯

૮

૧૧

૧૦

દધતિ યદનુવેલં તા રસં નચ્યનચ્યમ્ ।

૧૩

૧૮

૧૭

૧૪

૧૫

૧૬

તદજનિ હૃતવૃત્તઃ કૂલવાલોઽપિ તામિ,

૨૩

૨૦

૧૯

૨૨

૨૧

ર્ગલતિ દિમગિરિર્વા ખાનુમાભિર્દઢાભિઃ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:-વેશ્યાઓના હલકા હૃદયને વિષે અનેક છિદ્રો ક્યાંથી થયાં ? કારણકે, તે દરેક વખતે નવનવા રસને ધારણ કરે છે. એવી વેશ્યાઓથીજ માસક્ષમણાદિ મહાતપ કરનારા

કુલવાલક મુનિ વ્રત બ્રહ્મ થયા. ઉદાહરણ જેમકે, સૂર્યની તીક્ષ્ણકાંતિથી હિમાચલ પર્વત પણ ગળે છે. અર્થાત્ વેશ્યાના હાવભાવથી મોહ પામેલો પુરૂષ કૃત્ય અને અકૃત્યને બાણુતો નથી.

(શ્રીપાપર્થિહાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

વ્યાધો નાઽન્યહિતાય સત્યમસકૃદ્વિશ્વસ્તજંતૂંસ્તુદન્,
૧ ૬ ૫ ૭ ૨ ૩ ૪
૧૮ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૮ ૯ ૧૦

ન સ્વસ્મિન્નપિ તુષ્ટ્યે ચ્યુતશરક્રોડાદિતોતં વ્રજન્ ।

મૃત્યૌ દુર્ગતિમાપ્તૌશ્ચ મૃગયા લોકદ્વયાત્યૈ તતો,
૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૨૦ ૨૧ ૧૯
૨૦ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૨

ગાંગેયેન સ શાંતનુક્ષિતિપતિસ્તસ્યા નિષિદ્ધસ્તતઃ ॥૧૧૪॥

અર્થ:-એ સત્ય છે કે, વિશ્વાસ પમાડેલા પ્રાણીઓને વારંવાર મારી નાખતો-એવો પારધી અન્યના હિતને અર્થે નથી. એટલુંજ નહિ પણ બાણુના પ્રહારથી ખચી ગયેલા સૂવરાદિ (ભૂંડ વિગેરે) પ્રાણીઓથી મૃત્યુ પામતો તે પારધી પોતે પોતાની તુષ્ટિને અર્થે પણ થતો નથી. કારણકે, મૃત્યુ થવાથી તે પોતે પણ દુર્ગતિને પામે છે. આ પ્રમાણે મૃગયા બન્ને લોકને વિષે દુઃખ આપનાર છે; તેટલાજ માટે ગાંગેયે શાંતનુ રાજાને એ મૃગયાથી નિવાર્યો હતો.

પાપર્થો તનુમદ્રધોઽજ્ઞિતઘૃણઃ પુત્રેઽપિ દુષ્ટાશયઃ-
૧ ૨ ૩ ૪ ૫

શ્રંદઃ શ્વાંદવપાવકાદપિ મુધા કં કં ન હન્યાજ્ઞઃ ।
૬ ૭ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૯

૧૮ ૧૭ ૧૬ ૧૫ ૨૧ ૨૦ ૧૮
 ૨૮ ૩૫ ૨૪ ૨૬ ૨૭ ૨૨
 કિં બાળેન જરાસુતો વનગતો વિવ્યાધ નો બાંધવં,
 પ્રાપોચ્છૈર્નિઘાતપાતકભરં કિં નાજરાજાંગજઃ ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ:-મૃગયાને વિષે જીવોનો વધ કરવામાં નિર્દય અને ખાંડવનને બાળી નાખનારા અગ્નિથી ક્રૂર એવો જડ પુરૂષ પુત્રને વિષે પણ દુષ્ટ પરિણામવાળો છતો કયા કયા જીવોને નથી હણતો? ઉદાહરણ તથા, વનમાં ગએલા એવા પણ જરાસુતે પોતાના બાંધવ એવા કૃષ્ણને શું બાણ-વડે નથી હણ્યા? અથવાતો દશરથ રાજા મુનિ હતાના મહોટા પાપને શું નથી પામ્યા? અર્થાત્ પામ્યા છે.

શ્રી ચોરિદ્વાર.

૧ ૬ ૭ ૫ ૩ ૪ ૨
 ચૌરો દુઃસ્વપ્નૈતિ નારકસમં સત્યો ઽપિ તત્સંનિધેઃ,
 ૯ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૧૬
 શુષ્કે પ્રજ્વલિતે હિ સાર્દ્રમપિ કિં નો વન્દિના દદ્યતે ।

૧૯
 સંઘોલ્લુંટનસજ્જદગ્ધચરટગ્રામેઽગ્નિતપ્તપ્રજા,
 ૨૦ ૨૧ ૧૮ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૧૭
 મધ્યોત્પત્તિભવે સમં સગરજૈઃ કિં કિં ન લેભે તદા ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:-ચોર પુરૂષ નરક સમાન દુઃખ પામે છે એટલું જ નહિ પરંતુ તેની પાસે રહેનારો અચોર પણ દુઃખ પામે છે. જૂઓ? અગ્નિથી સૂકું બળે છતે તેની સાથે લીકું પણ શું નથી બળતું? ઉદાહરણ જેમ; અષ્ટાપદ

પર્વતના ફરતી ખાઈ કરવાને અવસરે સંધને હુંટવા તૈયાર થવાને લીધેજ પૂર્વાભવે બાળી મૂકેલા ચરટ નામના ગામને વિષે અગ્નિથી તમ થયેલી પ્રબળી મધ્યે ઉત્પત્તિવાળા ભાવને વિષે સગર ચક્રવર્તીના પુત્રો શું શું દુઃખ નથી પામ્યા ?

^૭ ^૩ ^૨ ^૫ ^૪ ^૬ ^૧ ^૮ ^૯
 ચૌર્ય સ્વેન ચ વર્ણકેન ચ કૃતં મૂઢા દુરંતં ભવે,-

^{૧૧} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૫} ^{૧૦} ^{૧૨}
 દ્રાક્ષામંડિકશાલકોઽપિ ન હતઃ કિં મૂલદેવેન સઃ ।

^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨}
 કિં ચૈતાગ્નિજગત્પ્રિયોઽપિ મદનસ્તચ્ચિત્તચૌર્યોઽયતઃ,

^{૨૪} ^{૩૦} ^{૨૯} ^{૨૮} ^{૨૩} ^{૨૭} ^{૨૫} ^{૨૬}
 શાપં પ્રાપ ન કિં પ્રજાપતિગિરા દાહં ચ રૌદ્રાગ્નિના ॥૧૧૭॥

અર્થ:-હે મૂઢ પુરૂષો ? પોતે અથવા પોતાની જાતિના પુરૂષે કરેલી ચોરી અંતે દુઃખદાયક થાય છે. જૂઓ ! મુળદેવ રાજાએ પોતાના શાળા મંડિકને પણ ચોરી કરવાના ગુન્હાથી શું નથી હણ્યો ? દૃષ્ટાંત યથા, આ ત્રણે જગતને પ્રિય એવો કામદેવ પણ બ્રહ્મા અને શંકરનું ચિત્ત ચોરવાને ઉદ્યમવાંત થયો છતો શું બ્રહ્માથી શાપને નથી પામ્યો ? અને શંકરના ત્રીજા નેત્રના અગ્નિથી દહન નથી થયો ? અર્થાત્ થયો છે.

અથ પરસ્પરીદ્વાર.

^૮ ^૨ ^૯ ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧} ^૧
 પુણ્યાપુણ્યચયેન બુદ્ધિરમલા સ્યાત્ કરમલાપ્યગિનાં,

^૫ ^૭ ^૩ ^૪ ^૬
 વૈત્તેનૈવ યુગંધરી સદસતા મુક્તાફલાંગારથા ।

(૩૧૬)

૧૩   ૧૫   ૧૬   ૧૭   ૧૮
લંકેશો નલકૂવરપ્રિયતમાં નામ્નોપરંભાં રતા,-

૧૯ ૨૧ ૧૯   ૨૨   ૨૩   ૨૫   ૨૪ ૨૦
મત્યાક્ષીદરતાં ચ રામવનિતાં સીતાં જહારાથુ યત્ ॥૧૧૮॥

અર્થ:-પુણ્યના સંચયથી પ્રાણીની બુદ્ધિ નિર્મળ થાય છે અને પાપના સંચયથી મક્ષીન થાય છે. જ્યોત્સો કે, યુગધરી (જીવાર નામનું અનાજ) સારા વાયુએ કરીને મુક્તાકૃણ સમાન કાંતિવાળી થાય છે. અને નઠારા વાયુથી અંગારાના સરખી કાંતિવાળી થાય છે. જેમકે, રાવણે પોતાને વિષે આસક્ત એવી નલ કૂબરની પ્રિયાને ધર્મના ઉદયથી ત્યજી દીધી અને રક્ત નહિ એવી સીતાને પાપના ઉદયથી શીઘ્ર હરણ કરી.

(વસંતતિલકાવૃત્તમ)

૧   ૨   ૩
મૃદઃ પરસ્ત્રિયમુપેત્ય કુવાક્યવંધ,-

૪
ઘાતાપકીર્તિભૃતિદુર્ગતિદુઃસ્વપાત્રમ્ ।

૬   ૪   ૧૦
સ્યાદ્દક્ષદારચુલનીરતદીર્ઘવર્તિક,

૯   ૧૧   ૮   ૭
લક્ષ્મણયાદિ ન વિશ્વોર્ગુસ્તલ્પગમ્ય ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ:-મૂર્ખ માણસ પરસ્ત્રીગમનથી પ્રદક્ષિત રાખીને સ્ત્રી ચૂલણીને વિષે આસક્ત એવા દીર્ઘ પ્રધાનની માફક, કુવાક્ય, બંધ, ઘાત, અપકીર્તિ, મૃત્યુ, દુર્ગતિ આદિ દુઃખોનું

પાત્ર થાય છે. દાખલા તરીકે જેમ, બૃહસ્પતિની સ્ત્રી સાથે
વ્યભિચાર કરનારા ચંદ્રને શું કળાના ક્ષયરૂપ કલાંક અને
ક્ષયરોગ વિગેરે નથી થયું ?

(શ્રી કષાયદ્વાર-પૃથ્વીવૃત્તમ્)

મુ^૧ભૂમજમદગ્નિજમતિમપુંદ્રમાઘર્ષજે,
ક^૨ષાયદવપાવકે વિ^૩પયવાત્યયાદીપિતે ।

મહદ્ગુણવનં દહત્યહહ પુણ્યકલ્પદ્રમ,-

સ્તતોઽસ્તિ યદિ દૈવતઃ શમયનાઘનો વર્ષતિ ॥૧૨૦॥

અર્થ:-આડમા સુભમ ચક્રવર્તિ તથા પરશુરામ જેવા
પુરૂષ રૂપ વૃક્ષના ઘસારાથી ઉત્પન્ન થએલા અને પંચ વિષય
રૂપી વાયુએ પ્રહીત કરેલા એવા કષાય રૂપી દાવાગ્નિને વિષે
મહાગુણ રૂપી બન બળી જાય છે. તે બખતે જો દૈવયોગે
શમતારૂપ મેઘ વરસે, તો પુણ્યરૂપ કક્ષપવૃક્ષ ત્યાં રહે.

(ચસંતતિલકાવૃત્તમ્)

જીવાઃ કષાયવિવશા ન વિચારયંતિ,

ઘાણાવયવત્કિમપિ કૃત્યમકૃત્યમત્ર ।

કલ્પાંતવાતવિતતિશ્ચુભિતસ્ય પૂર્ણ,-

રોદોત્તરસ્ય જલધેર્નનુ કો વિવેકઃ ॥ ૧૨૧ ॥

અર્થ:-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી વિહ્વળ થએલા જીવો ચાણાક્યની માફક કૃત્ય અથવા અકૃત્યને જાણતા નથી. દષ્ટાંત યથા, કદપાંતકાળના પવનના સમૂહથી ફોલ પામેલા અને પૃથ્વી તથા આકાશના અંતરને પૂર્ણ કરનારા સમુદ્રને શું વિવેક હોય ખરો ? અર્થાત્ નજ હોય.

(શ્રી ક્રોધદ્વાર-સંગ્રહાવૃત્તમ)

૨ ૩ ૧ ૬ ૪ ૫ ૮ ૯ ૧૦ ૭ ૧૧
મિષ્ટાન્નં મુંક્વ હૃદયં પિવ જલમપિ તાન્ ષડ્સાન્ મા ચ હંદ્રિ,
૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૬ ૧૭
કાયક્લેશં ત્યજાંગં વિમલય સુકરઃ ક્રૂરકુંભર્ષિણોક્તઃ ।
૧૮ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૫ ૨૩ ૨૪ ૧ ૨૬
મોક્ષોપાયો ઽસ્તિ કોપં જય ભજ શિવજં શર્મ સાધો નિવોધ,
૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧
દ્રાક્ષેષુક્ષીરસ્વંડપ્રભૃતિરસવલાત્સંનિપાતેઽપ્યદુષ્ટમ્ ॥ ૧૨૨ ॥

અર્થ:-હે સાધુ ? મનોહર એવા મિષ્ટાન્નનું લોજન કર. જળ પાન કર. છ પ્રકારના રસનો અનુભવ લે, કાય કલેશનો ત્યાગ કર, અંગ નિર્મળ કર. પરંતુ ક્રૂર કુંભ મુનિએ મોક્ષનો સહેલો ઉપાય બતાવ્યો છે તે એ જાણજે કે, ક્રૂર ક્રોધનો પરાજય કર અને મોક્ષ સુખ પ્રાપ્ત કર. ઉઠાહરણ યથા, દ્રાક્ષ, શેલડીનો રસ, દુધ અને સાકર એ સર્વે વસ્તુ, રસબળને લીધે સન્નિપાતમાં પણ દ્વષિત થતું નથી.

(૩૧૯)

(માલિનીવૃત્તમ)

^૧યાદિ ^૩શિવગતિરિષ્ટા ^૪સાર્યમેતાર્યવત્ત,-

^{૧૦}જય ^૮રુષમુપસર્ગે ^૯ડ્વીપ્સિતા ^{૧૩}દુર્ગતિશ્ચેત્ । ^{૧૨ ૧૧}

^{૧૫}કરડકુરડવત્તત્ક્રોધમુચ્ચૈર્વિધેહિ,

^{૧૮ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩}મુરતરુકનકદ્વોર્યો મતસ્તં મજસ્વ ॥ ૧૨૩

અર્થ:-જો તું મોક્ષ ગતિને ઈચ્છતો હોય તો મેતાર્ય મુનિની માફક ઉપસર્ગને વિધે પણ ક્રોધનો પરાજય કર અને જો દુર્ગતિને ઈચ્છતો હોય તો કરડકુરડ મુનિની માફક અતિશય ક્રોધ કર. એક કદપવૃક્ષ છે અને બીજું ધંતુરાનું ઝાડ છે તે બન્નેમાંથી જે તને ગમે તેને તું અંગીકાર કર.

(શ્રી માનદ્વાર-ચસંતતિલકાવૃત્તમ)

^૧માનો ^૫તપઃશ્રુતશમત્રતર્ધમહીનઃ,

^૬સ્થાન્નંદિષેણ ^૩ઇવ ^૪પણ્યવધૂપહાસે । ^૨

^{૧૨}કિં ^૮તારકઃ ^૯કમલભૂવરદુર્દરોડ્વીપિ,

^{૧૩ ૧૪ ૧૦ ૧૧}નાકારિ શંભુશિયુના હૃતસર્વગર્વઃ ॥ ૧૨૪ ॥

અર્થ:-જેમ વેશ્યાએ કરેલા ઉપહાસને લીધે નંદિષેણ મુનિ તપ શ્રુતાદિકથી બ્રૂટ થયા, તેમ અભિમાની માણસ

તપ, શ્રુત, શમ, વ્રત અને ધર્મ રહિત થાય છે; દૃષ્ટાંત યથા, બ્રહ્માના વરદાનથી દુર્જય એવા તારકાસુરને શું શંભુ પુત્ર કાર્તિક સ્વામીએ ગર્વરહિત નથી કર્યો ? અર્થાત્ કર્યો છે.

^૧ ^૩ ^૨ ^૪ ^૫
સ્વસ્યાપરસ્ય ચ બલાન્યવિચિંત્યમાનઃ,

^૬ ^૭ ^૮
શક્રાભ્યામિત્રચમરેંદ્રવદાપદે સ્થાત્ ।

^૯ ^{૧૨} ^{૧૧} ^{૧૦} ^{૧૪}
શુક્રઃ કદાચિદિહ ચેત્તનુતે પ્રકાશઃ-

^{૧૩} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૬} ^{૧૮}

લેશં તતઃ સ્થગયતીંદુમહો મહત્કિમ્ ॥ ૧૨૫ ॥

અર્થ:-પોતાના અને પરના બળનો વિચાર નહિ કરનારો માણસ શકેદ્રની સામા યુદ્ધ કરવા ગયેલા શત્રુ ચમરેંદ્રની માફક દુઃખી થાય છે. હાબલા તરીકે જેમ, શુકનો તારો આ લોકમાં કંઈક પ્રકાશ કરે, તો તેથી તે શું ચંદ્રના મ્હોટા તેજને ઢાંકી શકે ખરો ? અર્થાત્ ન ઢાંકી શકે.

(શ્રી માયાદ્વાર-શાર્દૂલધિક્રીડિતવૃત્તમ્)

^૧ ^૩ ^૪ ^૨ ^૬ ^૫ ^૬ ^૭
માયાદુર્ગતિકુદ્ધવેત્ પરમવે લેશાય વાસ્મિન્ પુનઃ,

^૮ ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૪} ^{૧૩}
શ્રીવીરેણ સુરોઽપિ કૈતવસસ્વા કુન્જીકૃતો મુષ્ટિના ।

^{૧૦} ^{૧૬} ^{૨૧} ^{૧૮} ^{૧૮} ^{૧૭} ^{૧૫} ^{૨૨}
કિં કર્ણસ્ય ન નિષ્ફલા યુધિ કલા વિપ્રચ્છલાત્તા ડભવત્,

^{૨૮} ^{૨૪} ^{૨૬} ^{૩૦} ^{૨૩} ^{૨૭} ^{૨૫} ^{૨૬}

કિં શ્રીશો ન જગામ વામનતનુર્દૈન્યં બલેર્વધનમ્ ॥ ૧૨૬ ॥

અર્થ:-માયા આ ભવને વિષે દુઃખદાયી અને પર-ભવને વિષે નરકગતિ આપનારી છે. કપટથી મિત્ર થએલા દેવતાને પણ શ્રી વીર પ્રભુએ મુઠિથી કુળદો કરી નાખ્યો હતો. ઉદાહરણુ યથા, પરશુરામ પાસેથી બ્રાહ્મણનું છળ કરીને અભ્યાસ કરેલી, કરણની કળા શું યુદ્ધને વિષે નિષ્ફળ નથી થઈ? અથવા તો વામન રૂપ ધારણ કરનારા શ્રીવિષ્ણુ બળિના બંધન અને ચાચકપણાને નથી પામ્યા ?

(સ્ત્રગ્ધરાવૃત્તમ્)

સર્વે ^{૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦} ડપ્યેતે કષાયાઃ સદ્ગુણભૂતઃ કિંતુ તીર્થૈવ માયા,
^{૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧} જિત્વા યા ડષ્ટાદ્ભૂતિં નદમિવ નદયામાસ ગૌરીવ રુદ્રમ્ ।
^{૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧} સ્ત્રીત્વં સ્ત્રીલિંગભાવાદિદં નૃષુ ન દદૌ મહિમુચ્ચેષુ યા કિં,
^{૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧} સત્યં દુર્દાંતદૈત્યં કપટસુરમણીરૂપવિષ્ણુર્જવાન ॥ ૧૨૭ ॥

અર્થ:-આ સર્વે કષાયો સમાન બળવાળા છે, પરંતુ તેમાં માયા સર્વથી ભયંકર છે. કારણ કે, જેમ પાર્વતીએ શીવને નચાવ્યા તે પ્રમાણે તે માયાએ અષ્ટાદ્ભૂતિને છતીને નટની માફક નચાવ્યા છે. વળી જે માયાએ પોતે સ્ત્રી જાતિ હોવાથી આ લોકમાં મહિનાથ આદિને પણ શું સ્ત્રીપણું નથી આપ્યું? એ સત્ય છે કે, કપટથી સુંદર સ્ત્રીનું રૂપ ભણને વિષ્ણુએ દુર્દાંત એવા દૈત્યને હણ્યો છે.

(શ્રી લોભદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ ૧૧ ૧૦ ૭ ૮ ૯ ૬ ૪ ૫ ૨
 લોભી તૃપ્ત્યતિ નો ઘનૈરપિ ધનૈરિચ્છન્નવં સ્વં નવા,-
 ૩ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૧૬ ૧૭

દૃષ્યાઘ્રઃ પિતૃકલ્પિતાનુજપદં કિં વાર્ષભિર્નાચ્છિદત્ ।

૫૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૮ ૨૫
 અશ્રાંતં સરિતાં શતૈરપિ મૃતઃ કિં-વાંબુધિઃ પૂર્યતે,

૩૧ ૨૬ ૩૨ ૨૯ ૩૦ ૨૭ ૨૮

કિં વા શામ્યતિ કાષ્ટકોદિભિરપિ જ્વાલાકરારાલોડનલઃ ॥૧૨૮

અર્થ:-નવ નવા દ્રવ્યની ઈચ્છા કરતો એવો લોભી પુરૂષ બહુ દ્રવ્યથી પણ તૃપ્તિ પામતો નથી. પિતાએ આપેલા ન્હાનાભાઈ બાહુબળી વિગેરેના રાજ્યને શું ભરત ચક્રવર્તિએ નથી છિનારી લીધાં ? અથવા તો, સેંકડો નદીયોથી પૂરાતો એવો પણ સમુદ્ર શું પૂર્ણ થાય છે ? તેમજ, કોટી બંધ લાકડા નાખવાથી પણ જ્વાળાથી વિકરાળ અગ્નિ શું શાંત થાય છે ? અથાત્ નથી થતો.

(સ્તમ્ભરાવૃત્તમ્)

૩ ૨ ૧ ૪
 ચિત્તાવન્યાં જનાનાં કપિલસમધિયાં ચિત્તલેશાસિમૂલઃ,
 ૫ ૬
 પ્રત્યાજ્ઞાવરિસિક્તો ધનિવિવિધધનપ્રાર્થનાભોગવલ્ગુઃ ।

૭ ૮
 ભૂપેદ્રત્વાદિસંપન્નમતિકુમુદતિર્ભોગચિંતાફલદિ,-

૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૯ ૧૦ ૧૧
 લોભો ધૃત્યાશ્રવંત્યા વ્રજતુ કલિતર્કવૃત્તપર્યતિદેનુઃ ॥૧૨૯॥

અર્થ:-કપિલ સમાન બુદ્ધિવાળા માણસોનાં હૃદયરૂપ
પૃથ્વીને વિષે દ્રવ્યના લેશની પ્રાપ્તિ રૂપ મૂળ છે જેનું એવું,
આશા રૂપ જળથી સિંચિત થએલું, ધનવંતોની વિવિધ
પ્રાર્થના રૂપ જે થડ તેણે કરીને મનોહર, નૃપ અને ઈદ્રા-
દિકની સંપત્તિ રૂપ પુષ્પોની પંક્તિવાળું, ભોગની ચિંતા રૂપ
ફળની સમૃદ્ધિવાળું, અને વાવનારને પણ પીડાનું કારણ એવું
જે લોભરૂપ કલેશવૃક્ષ તે સંતોષરૂપ નદીથી તણાઈ બઝે ??
અહીંથી મુક્તના દિવસને વિષે સન્કર્ષણનાં વીશ દ્વાર કહેછે.

શ્લો ચર્વાશ્રમાશ્રમણદ્વાર.

સ્વર્ભૂમર્માતૃગર્ભેઽગમદુદયમદો યઃ સુરૈર્મૃગૈર્લે,
સિક્તસ્તાતાલયેઽગાદૃપચયમનિશં જાયયા ક્રાંતવિશ્વઃ ।
પાદોપાંતે ચ નમ્રત્રિભુવનજનતાસ્વીકૃતોઽષ્ટૈઃફલદિઃ,
શ્રીવીરો વો ઽસ્તુ ચિંતાધિકતરવરદઃ કલ્પશાસ્ત્રી નવીનઃ ॥

અર્થ:-જે સ્વર્ગથી આવીને માતાના ગર્ભને વિષે વૃદ્ધિ
પામેલ છે; જેમનાં દેવતાઓએ મેરૂ પર્વત ઉપર અભિ-
કરેલો છે; જેમના તેજથી ત્રણે લોક વ્યાપ્ત થઈ ૨
જે પિતાને ઘેર નિરંતર વૃદ્ધિ પામ્યા છે; જેમ
ચરણની પાસે નમન કરતા ત્રણે લોકના પ્રા-
માટે ઉચ્ચી ફળ સમૃદ્ધિ મેળવી છે, તે શ્રી
કલ્પવૃક્ષ અમને ઇચ્છાથી અધિક

સ્યુદ્ધાત્રિંશત્સહસ્રા ભરતજનપદાઃ સાર્દ્ધપંચાગ્રવિંશત્,

ત્યાર્યેષ્વર્દત્પ્રવોધઃ મુગુરુભિરધુના પંચષેષ્વસ્તિ ધર્મઃ ।

સત્ક્ષેત્રં તત્ર ચાલપં લવણમુવિ યથા પલ્વલે ગ્રીષ્મતુચ્છે,

પદ્મં દંસસ્ય તુષ્ટયૈ તદિદં વહુગુણે સચ્ચતુર્માસકં નઃ ॥૧૩૧॥

અર્થ:-આ ભરતક્ષેત્રના સર્વે મળીને બત્રીશ હજાર દેશો છે. તેમાં સાડાપચ્ચિસ આર્ય દેશોમાં અરિહંતનો પ્રતિ-
બોધ છે. તેની અન્દર પાંચ વા છદેશોને વિષે જ હાલમાં
સુવિહિત ગુરૂઓ ધર્મ શ્રવણ કરાવે છે. તે પાંચ છ દેશોની
અંદર પણ, ખારી ભૂમિમાં ઉનાળાને લીધે થોડા જળવાળા
બની ગયેલા તળાવને વિષે ક્રમગતી માફક સત્ક્ષેત્ર (પ્રધાન
ગામ નગરાદિક) બહુ થોડાં છે. માટે આ બહુ ગુણવાળા
ક્ષેત્રને વિષે પ્રધાન એવું ચોમાસું અમારા જીવની તુષ્ટિને
માટે થાયો ? ?

(પ્રાચીનકલ્પવૃક્ષ-આર્યાવૃત્તમ)

યન્નશ્ચિરં વિહારા, જ્ઞિનનતિપુણ્યં તદાથુ વોઽત્રાભૂત્ ।

કર્ષુકશાલેર્યત્ના, દ્વર્દ્ધકિશાલેદ્રુતં તુ ફલમ્ ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ:-હો ભવ્ય જનો ? પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરતા
જીનેશ્વરને નમસ્કર કરવાથી જે પુણ્ય અમે બહુ કાળે

મેળવ્યું તે પુણ્ય તમે (સાધુઓને વંદન કરતાં) શીઘ્ર મેળવ્યું. દષ્ટાંત બેમ, ખેતીકારના ધાન્યનું ફળ વાવણું વિગેરે કરવાથી બહુકાળે મળે છે અને વર્ધકીરત્નના ધાન્યનું ફળ તુર્ત મળે છે.

^૧કૃતકર્મ ^૩કર્મમર્મ, - ^૪ચિહ્ન ^૨દે ^૫ભવે ^૬જ્ઞાવતો ^૭અન્યથા શ્રાંત્યે ।

પુણ્યાધિકારિઃપુણ્યક-કૃતકામદમંત્રસાધનવત્ ॥૧૩૩॥

અર્થ:-જેમ પુણ્યવંત પુરૂષ ભાવથી કરેલું ઇચ્છાપૂર્વક મંત્રનું સાધન દારિદ્ર્યનો નાશ કરનારૂં થાય છે અને પુણ્યવંત પુરૂષે ભાવવિના કરેલું ઇચ્છાપૂર્વક મંત્રનું સાધન શ્રમને માટે થાય છે તેમ ભાવથી કરેલું વંદનાદિક કર્મ, આઠ પ્રકારના કર્મના મર્મને છેદનારૂં થાય છે અને ભાવ વિના કરેલું વંદના કર્મ કેવળ શ્રમને માટે થાય છે.

(શ્રી આષાઢ ચાતુર્માસદ્વાર-શાર્દૂલચિક્રોડિતવૃત્તમ)

^૬રાજા ^૪વિશ્વહિતો ^૫જિનો ^૭નયપરા ^૮વ્યાપારિણઃ ^૯શ્રાવકાઃ,

^૩સ્થાને ^૧સર્વગુણોજ્જ્વલે ^૨અ ^{૧૦}શમિનઃ ^{૧૧}કૌટુંબિકાસ્તે ^{૧૨}વયમ્ ।

^{૧૪}જૈનાજાગુણપત્રદત્તવિધિના ^{૧૬}વર્ષામુ ^{૧૮}તેન ^{૧૭}મિથતા,

^{૧૯}જ્ઞાનક્ષેત્રમુપાસ્મહે ^{૨૧}બહુમિથઃ ^{૨૨}સ્પાચેન ^{૨૩}પુણ્યં ^{૨૪}ધનમ્ ॥૧૩૪॥

અર્થ:-આ સમગ્ર ગુણથી ઉત્ત્વલ એવા ક્ષેત્રને વિશે

વિશ્વને હિતકારી એવા શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન રૂપ રાજા, ન્યા-
યમાં તત્પર એવા શ્રાવકોરૂપ મંત્રી વિગેરે અને ઉપશમધારી
એવા અમે ખેડુત લોકો (રાજપરુષો) છીએ, એજ કારણથી
જિનાજા ગુણરૂપ પત્રમાં કહેલી આધારરૂપ વિધિએ કરી
વર્ષાકાળને વિષે અમે પરસ્પર જ્ઞાનરૂપ ખેતરને ખેડીએ છીએ,
કે જેથી પુણ્ય રૂપ પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થાય.

ફુલક્રોધવિષદ્રુમં^૧ વહુરજો-માનપ્રચંડાનિલં,^૨

માયોચન્મૃગતૃણિકં^૩ પરિલસલોમાન્ધિમાપન્નિધિમ્^૪ ।

મિદન્મોહનિદાઘકાલમભિતઃ^૬ સદ્ધ્યાનવૃષ્ટ્યા-ભવ,^૭

ઞ્રાંતિશ્રાંતિમિદેઽસ્તુ^{૧૨ ૧૩ ૧૧} વો નવઘનશ્રીમચ્છતુર્માસકમ્^૮ ॥ ૧૩૫ ॥

અર્થ:-પ્રકુલિત થયાં છે ક્રોધ રૂપી ધંતુરાનાં ઝાડો
જેમાં, ખડુ પાપરૂપ ઉડતી છે ધૂળ જેમાં, માન રૂપ પ્રચંડ
પવનવાળા, માયા રૂપ પ્રગટ થઈ છે મૃગતૃણા જેમાં,
ઉચ્છલી રહ્યો છે લોભ રૂપ સમુદ્ર જેમાં અને આપત્તિઓના
ભંડાર એવા મોહરૂપ ઉનાળાના સમયને ઉત્તમ ધ્યાન રૂપ
વૃષ્ટિથી ભેદી નાખતું એવું નવીન મેઘરૂપ અષાઠ ચામાસું,
તમારા સંસારમાં ભ્રમણ કરવા રૂપ શ્રમને દૂર કરો ?

(શ્રી પારણકદ્વાર-માલિનીવૃત્તમ્)

પ્રતિદિનમપિદાનં^૧ પુણ્યસંપન્નિદાનં,^૨

^૫ પુનરધિકફલં ^૭ સ્યાત્પારણાદોત્તરાદે ।

^{૧૩} દિશતિ ^૮ જલમૃદન્નં ^{૧૦} કૃત્તિકાદૌ ^{૧૧} મુવૃષ્ઠઃ,

^{૧૪} પુનરમલમનર્ધ ^{૧૬} મૌક્તિકં ^{૧૫} સ્વાતિયોગે ॥૧૩૬॥

અર્થ:-નિરંતર આપેલું દાન, ધર્મલક્ષ્મીનું કારણ છે. પરંતુ પૂર્વ પારણા અને ઉત્તર પારણાને દિવસે આપેલું દાન અધિક ક્ષણવાળું હોય છે; જેમકે, કૃત્તિકા નક્ષત્રને વિષે વરસેલો મેઘ શાળી વિગેરે ધાન્ય આપે છે; પરંતુ સ્વાતિ નક્ષત્રમાં વરસેલો મેઘ તો નિર્મળ એવાં અમૃત્ય મુક્તાક્ષ આપે છે.

^૧ જિતમવદકપાયઃ ^૨ પાશ્વિકાદે ^૩ દિનો ^૪ ઽઘ્યૌ,

^૫ વિતરણકરૈઃ ^૬ પ્રાકૃપશ્ચિમાવપ્યુદારૌ ।

^{૧૩} વિહિતભુવનમુત્તિક ^{૧૪} પાર્વણશ્ચંદ્ર ^{૧૫} એક-

^{૧૪} સ્તાદિતરશશિનૌ ^{૧૬} કિં નો ^{૧૫} મુહૂર્તપ્રકાશૌ ॥ ૧૩૭ ॥

અર્થ:-જીત્યો છે અંસારદાયક ક્રોધાદિ કપાય જેણે એવો પાખી (ચૌદશ આઠમ વિગેરે) નો દિવસ શ્રદ્ધ છે. વળી પારણાનો અને ઉત્તર પારણાનો દિવસ (તે પાખીનો આગલો દિવસ અને પાછલો દિવસ એમ બન્ને દિવસો) વિધિ વિધાનના કરવા વડે કરીને પણ ઉત્તમ ક્ષણ આપનારા છે.

હાહરણુ જેમકે, શું પર્વણિ (પુણિમાં) નો ચંદ્ર એકજ ત્રણ લોકને હર્ષ આપનારો છે. તેના (પર્વણિના ચંદ્ર) વિના ફક્ત બેજ ઘડીના અપ્રકાશવાળો શુકલ ચતુર્દશીનો ચંદ્ર અથવા તો કૃષ્ણ પડવેનો ચંદ્ર એમ બન્ને ચંદ્રો ત્રણ લોકને હર્ષ કરનારા થતા નથી કે શું ? અર્થાત્ તેઓ પણ હર્ષકારી થાય છે.

(શ્રી વ્યાખ્યાનમહાર-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ)

વ્યાખ્યાનશ્રવણં સદૈવ હિ મુદે પીયુષપાનં યથા,
 વર્ષાસ્વસ્ય પુનર્વિશેષમહિમા યદ્વન્મયૂર્ધ્વનેઃ ।
 તદ્વ્યા ઇહ કૃત્રિકાપણનિમે પૂજ્યપસાદોદયાત્,
 દાનાગ્રં ગણિમાદિવસ્તુવદલં ગૃહ્ણતુ પુણ્યદ્વયે ॥ ૧૩૮ ॥

અર્થ:-જેવી રીતે અમૃતનું પાન હર્ષને માટે છે તેવી રીતે નિરંતર વ્યાખ્યાનનું સાંભળવું પણ નિશ્ચે હર્ષને માટે છે. વર્ષા જેવી રીતે વર્ષાઋતુમાં મયૂરનો શબ્દ વિશેષ આનંદ આપનારો છે તેવી રીતે વર્ષાઋતુમાં વ્યાખ્યાનનું સાંભળવું પણ વિશેષ પ્રભાવવાળું છે, માટે હે ભવ્ય જનો ? તમે ક્યવિક્ય કરવાના હાટ સમાન તે વ્યાખ્યાનને સાંભળવામાં દેવગુરૂની પ્રસન્નતાથી ધર્મરૂપ સમૃદ્ધિને માટે દાન, તપ અને ભાવનાને સોપારી પ્રમુખ વસ્તુની માફક ખરીદ કરો ?

વર્ષા^૧તર્વ^૩હુવદ્ધિ^૨નો નવરસૈર્જા^૪ક્રધૌર્વચ્છિદઃ,

શશ્વ^૫ચ્છ્રીજિનસન્નિધેર^૬મિનવાદ્યા^૭ખ્યાનરત્નાકરાત્ ।

માદૃગ્વાગ્લહરીસ્ફુટં શમસુધાસમ્યક્ત્વચિંતામણિ,-

શ્રેયઃસ્વસ્તરુમુખયરત્નનિવહં ગૃહ્ણંત્વનાયાસતઃ ॥ ૧૩૯ ॥

અર્થ:-હે ભવ્ય જનો ? વર્ષાકાળને વિષે શૃંગારાદિ નવરસોથી ખડું વૃદ્ધિ પામતા, મૂર્ખાઈ અને ક્રોધરૂપ વડવાનળને છેદન કરતા તેમજ જેની પાસે નિરંતર શ્રી જિનરાજ નિવાસ કરે છે એવા નવીન વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્રથી મહારા સરખા પુરૂષોની વાણી વડે પ્રગટ થએલાં (ઉપશમરૂપ અમૃત, સમકિતરૂપ ચિંતામણિ અને મોક્ષરૂપ કલ્પવૃક્ષ વિગેરે) રત્નના સમૂહોને તમે મંથન કરવાના પ્રયાસ વિનાજ ગૃહણ કરો ? આ કાવ્યને વિષે સમુદ્રને અભિનવ વિશેષણ આપ્યું છે; તેનું કારણ એ કે, જે બીજો સમુદ્ર છે તે વર્ષાર્તુમાં ખડું વૃદ્ધિ પામતો નથી અને વડવાનળને છેદે છે તેમજ પોતે વડવાનળથી શોષાય છે અને વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્ર વર્ષાર્તુમાં વૃદ્ધિ પામે છે, તથા ક્રોધ અને મૂર્ખાઈરૂપ વડવાનળને ખૂંચાવી નાંખે છે. વળી આ બીજા સમુદ્ર પાસે લક્ષ્મીનારાયણ રૂપ જિનેશ્વર, ફક્ત વર્ષાર્તુમાં રહે છે અને વ્યાખ્યાન સમુદ્ર પાસે નિરંતર વસે છે. એજ હેતુ છે.

(૩૩૦)

(શ્રી પુણ્યતિથિદ્વાર-અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૬
સાઽષ્ટમી વ્યભિચારાય, શ્રેયઃકર્મણિ કિં યયા ।

૧૧ ૮ ૯ ૧૦ ૧૨ ૬
તુલ્યઃ પક્ષદ્વયેઽર્પીદુ, -ધૃતઃ પક્ષાંતરસ્થયા ॥ ૧૪૦ ॥

અર્થ:-શુકલ અને કૃષ્ણ એવા બે પક્ષના મધ્ય ભાગને વિષે રહેલી એવી જે અષ્ટમીએ ચંદ્રને સરખી રીતે ધારણ કર્યો છે તે અષ્ટમી શું પુણ્યના કાર્યનો નાશ કરવાનું કારણ થાય છે ? અર્થાત્ નથી થતી.

૩ ૪ ૨ ૫ ૧ ૧૨ ૧૧
एकैकाऽपि हि पुण्याय, भूतेश्चापि तदंतिके ।

૮ ૬ ૯ ૭ ૧૦
योगે કિં-ત્વન્ધિવેળાયાં, ગંગાયમુનયોરિવ ॥ ૧૪૧ ॥

અર્થ:-ગંગા અને જમુના એ બે નદીયોજ તીર્થ છે એટલુંજ નહિ પણ તે બે નદીયોના યોગથી જેમ સમુદ્રની વેલા તીર્થપાલું પામે છે તેમ ફક્ત એક ચતુર્દશીજ પુણ્યને અર્થે નથી, પરંતુ તેની પાસે રહેલી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા તે પણ પુણ્યને અર્થેજ છે.

(શ્રી રક્ષાદ્વાર-અગ્ધરાવૃત્તમ)

૨ ૩ ૬ ૪ ૫
अर्द्धश्चितामणित्वं कनककुसुमतां पंच यद्द्रवणानि,

૧ ૧૧ ૧૨ ૭ ૧૦ ૮ ૯
यस्यां सत्कंकणत्वं दधति च सततं पंच यत्क्षણानि ।

^{૧૩}ધર્મઃ ^{૧૪}સિદ્ધાર્થસાર્થઃ ^{૧૬}સગુરુપદરજો-^{૧૫}દોરકસ્તદ્ગુણાલી,

^{૨૧}ધાર્યા ^{૧૭}સમ્યક્ત્વરક્ષા ^{૧૮}કુગતિભયભિદે ^{૨૦}સદ્ગતિશ્રેયસે ^{૧૯}ચ ॥૧૪૨॥

અર્થ:-હે ભવ્ય લોકો ! જેમાં અરિહંત પ્રભુ, ચિંતા-મણિ રત્નપણીને, પાંચ આભૂષણો, સુવર્ણનાં પુષ્પપણીને અને પાંચ લક્ષણો, ઉત્તમ કંકણપણીને પામેલાં છે. વળી ધર્મરૂપ, સર્પવનો ઢગલો, જેના ગુણોના સમૂહરૂપ ઉત્તમ ગુરૂના ચરણની રજ સહિત દોરો બનેલો છે, તે સમ્યક્ત્વની રક્ષા તમે કુગતિને દૂર કરવા માટે તથા શ્રેષ્ઠગતિરૂપ કલ્યાણને માટે ધારણ કરો.

(શ્રી પર્યુષણાદ્યાર-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ)

^૧કલ્પાખ્યાનકપંચદિવ્યનિહિતઃ ^૩કૃપ્તાભિષેકોત્સવો,

^૨ભવ્યૈઃ ^૪પર્યુષણામહઃ ^૭ક્ષિતિપતિર્મિશ્ર્યાત્વકોપાદિકમ્ ।

^૬કૃદ્ધા ^૮પંચ-^૫કુલં ^૯જનેઽતિવિષમં ^{૧૦}ભવ્યં ^{૧૧}નવં ^{૧૪}સ્થાપયન,

^{૧૨}સમ્યક્ત્વં ^{૧૩}શમમાર્દવાર્જવનિરીક્ત્વં ^{૧૬}શિવાયાસ્તુ ^{૧૭}વઃ ॥૧૪૩॥

અર્થ:-હે ભવ્યજનો ! કલ્પસૂત્રના આખ્યાનરૂપ પાંચ દિવ્ય-હસ્તિ વિગેરેથી રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરેલો અને ભાવિક જનોએ કર્યો છે પટ્ટાભિષેક જેનો એવો પર્યુષણ-પર્વોત્સવરૂપ રાજ્ય, લોકને વિષે અતિ વિષમ એવા મિશ્ર્યાત્વ,

(૩૨૨)

કોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ પંચકુલને દૂર કરી સમ્ય-
ક્ત્વ, ક્ષમા, કોમળપાણું, સરળપાણું, અને નિર્લોભીપાણું એ
રૂપ ઉત્તમ નવીન પંચકુળનું સ્થાપન કરતો છતો તમારા
કલ્યાણને અર્થે થાઓ ?

(સ્વધરાવૃત્તમ)

૧ ચેતઃ ૩ સ્થાલં ૨ વિશાલં ૬ કમલકળગણઃ ૪ શ્રાવકાણાં ૫ ગુણાલી,
૭ સમ્યક્ત્વં ૮ સદુક્લન્નિતયમનુપમં ૧૦ નાલિકેરં ૧૧ વિવેકઃ ।
૧૨ જૈનાશ્ચ ૧૩ મૃત્તિં ૧૪ દૂર્વા ૧૬ મલયજઘ્નસૃણે ૧૫ ભાવલોકાનુરાગૌ,
૧૭ સત્કીર્તિઃ ૧૮ પુણ્યવર્દ્ધાપનમિતિ ૨૨ ભવતાદાંતરદ્વિદ્જયે ૨૧ વઃ ૨૦ ॥૧૪૪॥

અર્થ:-જેમાં ચિત્તરૂપ મ્હોટું પાત્ર, શ્રાવકોના ગુણ
સમૂહરૂપ ચોખ્ખાનો સમૂહ, સમ્યક્ત્વરૂપ ત્રણ રેશમી વસ્ત્ર,
ધર્માધર્મના વિવેકરૂપ ઉત્તમ નાળીયેર ઉપર જિનશાસનરૂપ
દૂર્વા, લાવરૂપ ચંદન, લોકના અનુરાગરૂપ કુંકુમ (કેશર)
શોભી રહ્યાં છે એવું પર્યુષણ પર્વના પુણ્યરૂપ વર્દ્ધાપન કે
જેનાથી ઉત્તમ કીર્તિ થાય છે તે તમારા અંતરના શત્રુને
જીતનારૂં થાઓ.

(શ્રી અષ્ટાઠિકાદ્વાર-શાર્દૂલધિક્રોડિતવૃત્તમ)

૬ સૌલ્યં ૫ જાશ્વતમેક ૧ એવં ૩ હિ ૪ જિનઃ ૨ કુર્યાન્તુ ૭ શૈભૈઃ ૮ સુરૈઃ ૧૦
૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૬ ૧૪ ૧૩ ૧૮ ૧૭ ૨૦ ૧૯
સ્વાચ્છૈદૈદિકમેવ કિંચન તતો યદ્વા મચિત્રા યથા ।

૨૧ ૨૪

૨૨

૨૩

૨૪

તદ્રત્નિક શશિદીપતારમણિભિર્વિશ્વપ્રકાશો ભવે,-

૨૬

૨૮

૨૭

૨૯

દેવં મંગલદીપકોચ્ચશિખયાઘાષ્ટાહિકા શંસતિ ॥ ૧૪૫ ॥

અર્થ:-પહેલી અઠાઈ, મંગળ દીવાની ઉંચી શિખાથી
એમ કહે છે કે શાશ્વત સુખ તો ફક્ત એક જિનરાજ જ આપી
પાડે છે અને કદાપિ બીજા દેવતા બે આપે તો તે ફક્ત
બા લોકના અદ્ય સુખને આપે છે. ઉદાહરણ, સૂર્ય જેવો
વેશ્વને પ્રકાશ કરે છે તેવો પ્રકાશ ચંદ્ર, દીવા, તારા
અથવાતો મણિએથી પણ શું થાય ખરો ? અર્થાત્ નજ થાય.

રાગદ્વેષજિતો^૧ ડર્હતો^૨ ડઘ્રિયુગલં^૩ પાણિદ્વયેનાર્ચયન,^૪

સાધુશ્રાવકધર્મભાક્^૫ પરમવે^૬ સ્વર્ગપવગૌ^૭ ભજેત્^૮ ।

શ્ચકર્ણદ્વિતીયેન^{૧૦} રૂપગુણમૃચ્છેદાપિ^{૧૧} તોષં^{૧૨} પરં,^{૧૩}

ઘંટાચામરચેષ્ટિતેન^{૧૮} વિઘ્નોત્પષ્ટાહિકૈકોત્તરા^{૨૦} ॥ ૧૪૬ ॥

અર્થ:-બીજી અઠાઈ ઘંટા અને ચામરના ચેષ્ટિતથી
એમ પ્રગટ કહે છે કે, રાગદ્વેષરહિત એવા જિનરાજના
બે ચરણકમળને બે હાથથી પૂજન કરનારો માણસ, સાધુ કે
શ્રાવકના ધર્મને સેવનારો થઈ પરમવે સ્વર્ગ અને મોક્ષને
પામે છે. વળી બે નેત્રથી શ્રીજિનેશ્વરના સ્વરૂપને નિરખનારો
અને બે કાનથી જિનરાજના શુણ્ણને સાંભળનારો માણસ
આ લોકને વિષે પણ ઉત્કૃષ્ટ એવા સંતોષને પામે છે.

૫ ૨ ૩ ૬ ૧ ૪
ત્રૈલોક્યં ત્રિપદીતનુસ્ત્રિપથગા પ્રીણાતિ યસ્યાન્વહં,

૧૨ ૧૧ ૮ ૭ ૬ ૧૦ ૧૪
કાલેષુ ત્રિષુ તં ત્રિકાલવિદુરં દેવં ત્રિભુદ્ધયા મહા ।

૧૩ ૧૭ ૧૪ ૧૫ ૧૬
સ્વચ્છત્રત્રયસંપદે દિશતિ વો યેનૈષ રત્નત્રયં,

૨૧ ૨૨ ૨૩ ૧૮ ૨૦ ૧૯
ત્રિઃપુષ્પાંજલિસંજ્ઞયા ઢ્રપયતીત્યષ્ટાદિકાદ્વચુતરા ॥ ૧૪૭ ॥

અર્થ:-ત્રીજી અઠાઈ ત્રણ પુષ્પાંજલિની સંજ્ઞાથી એમ સમજાવે છે કે, હે ભવ્યજન ? જેની ‘ઉપદેવા, વિગમેવા, હુવેવા’ રૂપ ત્રણ પદના શરીરવાળી ગંગા ત્રણ લોકને નિરંતર પવિત્ર કરે છે એવા ત્રિકાળના બાણ શ્રી અરિહંત દેવને પ્રભાત, મધ્યાહ્ન અને સાયંકાળને વિષે મન, વચન, અને કાયાની શુદ્ધિએ કરીને પૂજન કર, કે જેથી કરીને તે દેવ, પોતાના છત્ર ત્રયરૂપ સંપત્તિને અર્થે રત્નત્રય (જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર) આપે છે.

૫ ૪ ૬ ૧૦ ૧
વ્યાખ્યાસઙ્ગ ચતુર્વિધામરકૃતં પ્રાપ્યાવદયશ્વતુ,-

૨ ૩ ૭ ૬ ૧૧
મૂર્તિસ્તીર્યપતિશ્વતુર્ગતિહિતં ધર્મ ચતુર્દાં બુધાઃ ।

૧૬ ૧૭ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
તં કુર્વતુ ચતુઃકષાયરહિતાસ્તૂર્યે પુમર્થે રતા,-

૨૨ ૨૧ ૧૮ ૧૯ ૨૦
બ્રૂતે સંઘકૃતસ્તુતિપ્રતિરવૈસ્તૂર્યમષ્ટાદિકા ॥ ૧૪૮ ॥

અર્થ:-આ ધ્યાત્રી અઠાઈ, ચાર પ્રકારના સંઘે કરેલી

સ્તુતિના પડછંદાથી એમ કહે છે કે, જે ચાર ભૂર્તિવાળા શ્રી તીર્થંકર પ્રભુએ, ભુવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનીક એમ ચાર પ્રકારના દેવતાઓએ રચેલા સમવસરણ પ્રત્યે વિરાજિત થઈ દેવ, મનુષ્ય, તિર્થંચ અને નરક એ ચાર પ્રકારની ગતિને સુખકારી એવા દાન, શીળ, તપ, અને ભાવરૂપ જે ચાર પ્રકારનો ધર્મ કહેવા છે તે ધર્મને હે પંડિત લોકો ? તમે કામ, ક્રોધ, માયા અને લોભરૂપ ચાર કષાયથી રહિત થઈને અને મોક્ષ નામના પુરૂષાર્થને વિષે પ્રીતિવાળાં થઈને આદરો.

^૫ ૮ ^૩ ૪ ^૧ ૨ ^૬
કિં પંચેન્દ્રિયશર્મ પંચવિષયૈર્મૂઢા મિતં વાંછતો,

^૯ ૭ ^{૧૦} ૧૨ ^{૧૧} ૮
દંચંત્યશ્ચ સુમાવનાનિ દધતાં પંચવ્રતાન્યુચ્ચકૈઃ ।

^{૧૪} ૧૩ ^{૧૬} ૧૫ ^{૧૮} ૧૭
પંચજ્ઞાનવતાં યથા વહુસુખા વઃ સ્યાદ્ગતિઃ પંચમી,

^{૨૩} ૨૪ ^{૨૨} ૨૧ ^{૨૦}
સ્પૃઘં જલપતિ પંચશબ્દનિનદૈરણાદિકા પંચમી ॥૧૪૯॥

અર્થ:-પાંચમી અઠ્ઠાઈ વાણીના શબ્દથી એમ પ્રગટ કહે છે કે, હે મૂર્ખ જનો ? તમે સ્પર્શ, રસ, દ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્ર ઇન્દ્રિયના પરિણામવાળા અદ્ય સુખને શા માટે ઇચ્છો છો ? અતિશય સ્ફુરાયમાન એવી ઉત્તમ ભાવનાવાળાં પાંચ મહાવ્રતો ધારણ કરો, કે જેથી મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યવ અને કેવળ જ્ઞાનવંત થએલા તમને નિત્ય સુખ આપનારી મોક્ષરૂપ પાંચમી ગતિ પ્રાપ્ત થાય.

(૩૩૬)

જિત્વાષડ્ઠિકૃતિસ્પૃહાં ષડપિ તાન્ મુક્ત્વા રસાન્ શક્તિઃ,
^{૧૬ ૨૧ ૨૨ ૧૭ ૧૬ ૧૬ ૨૦}

પટ્તજીવાવનતસ્તપઃ કુસ્ત ષટ્ભેદં વહિશ્ચાવહિઃ ।

^{૩ ૪ ૬ ૭ ૫ ૧ ૬}
 દ્વિષટ્પદ્મર્ગજયો મતઃ પટ્તુજા પૂજા ચ ચેન્માનસે,
^{૨૩ ૨૬ ૨૫ ૨૪}

મટ્ટોન્નાદિતષ્ટપદન્ધ્વનિરુવાચાઘ્રાહિકા ષષ્ઠિકા ॥ ૧૫૦ ॥

અર્થઃ:-સુલટોએ વગાડેલા ષટ્પદના શબ્દરૂપ છઠ્ઠી
 અક્ષરો એમ કહે છે કે, હે ભવ્ય જનો! જો તમારા ચિત્તને
 વિષે છ શત્રુઓથી વિજય કરવો માન્ય હોય અને છ રૂતુમાં
 ઉત્પન્ન થયેલી પૂજા માન્ય હોય તો તમે તેલ, ઘી, ગોળ,
 દુધ, દહીં અને પક્વાનરૂપ છ વિદ્યુતિની સ્પૃહા ત્યજી દઈ
 તથા મીઠા, તીળા, કડવા, કસેલા, ખાટા, અને ખારા એમ
 છ પ્રકારના રસને પણ મનના દ્વંદ્વપણાથી ત્યજી દઈ પૃથ્વી,
 જળ, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસ જીવોનું રક્ષણ કર-
 વાથી છ અંતરના અને છ બહારના એમ બાર ભેદવાળું
 તપ અંગિકાર કરો.

^{૪ ૫ ૬ ૧ ૧}
 સપ્તાપિ વ્યસનાનિ સપ્તનરક દ્વારાપ્યહાં સપ્તર્ષી,

^{૩ ૬ ૭ ૮ ૧૨ ૧૩}
 હેતૂનિ સ્પજતાશુ પુણ્યવૃષ્ટેઃ સેત્રાણિ રાજ્યાંગવત્ ।

^{૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭}
 સપ્તાપ્યાપ્નુત સપ્તભૂમિકૃદ્દે તત્ત્વે વસંતુ સ્વયં,

^{૨૧ ૨૨ ૨૦ ૧૮}
 સત્સપ્તસ્વરગીતકૈતવમુવાચાઘ્રાહિકાં સપ્તમી ॥ ૧૫૧ ॥

અર્થ:-સાતમી અકાર્ષ ઉત્તમ એવા સાત સ્વરવાળા ગીતના કપટથી (ખાનાથી) જેમ હોય તેમ કહે છે કે, હે ભવ્યજનો ? તમે, સાત નરકના અને સાત ભયના કારણુ એવા સાત વ્યસનને ત્યજીદો અને પુણ્યરૂપ ભૂપતિના જિન-ભુવનાદિ સાત ક્ષેત્રોને રાજ્યાંગની માફક શીઘ્ર મેળવો. તથા સાત માળના મહેલ સમાન સાત તત્ત્વને વિષે નિવાસ કરો.

मुक्त्वाष्टौ मदकारणान्यविरतं सत्प्रातिहार्याष्टकं,

देवं पूजय पूजयाऽष्टविधया येनैष तुष्टः पदम् ।

तद्वा यच्छति यत्र नास्ति पतनं दुष्टाष्टकर्मपदा,-

चष्टे मांगलिकाष्टदीपकमिषादष्टाहिकाप्यष्टमी ॥१५२॥

અર્થ:-આઠમી અઠ્ઠાઈ અષ્ટમંગલિક દીવાથી એમ કહે છે કે, હે ભવ્યજનો ? તમે જાતિ, કુળ, રૂપ, જાગ, શ્રુત, તપ, લાભ, સંપત્તિરૂપ મહના આઠ કારણોને ત્યજી દઈ ઉત્તમ પ્રકારની કુલ, અક્ષત, જળ, ફળ, ચંદન, દીપક, ધૂપ, નૈવેદ્ય એ અષ્ટ પ્રકારી પૂજાએ કરીને તે દેવની પૂજા કરી કે, જે પદથી દુષ્ટ અષ્ટકર્મરૂપ આપત્તિએ કરીને પણ સંસારમાં પડવાપણું નહિ થાય.

नैते ऽप्येत इवोपमानविगमादष्टाहिकावासरा,

एकैकोञ्चकला इतीदमदशाः किञ्चिन्वभूवन्निमे ।

શ્રાદ્ધસ્વાંતપયોધિનેત્રકુમુદશ્રેણીચકોરેક્ષણો,-

૧૮ ૧૯ ૧૬ ૧૭
હાસાય સ્મરતાપમોદતિમિરોચ્છિચ્ચૈ યતો ઽહર્નિશમ્ ॥૧૫૩

અર્થ:-એ પૂર્વે કહેલા અઠાઈના દિવસો ઉપમારહિત હોવાથી તે પોતે નહાય તેવા દેખાય છે. વળી તેઓ એક એકથી અધિક મહિમાવાળા હોવાને લીધે કાંઈક અંદર સમાન છે. તે કારણ માટે તે દિવસો શ્રાવકના ચિત્તરૂપ સમુદ્રના ઉદગ્રાસને માટે, શ્રાવકના નેત્રરૂપ કુમુદની પંક્તિના હર્ષને માટે અને શ્રાવકરૂપ ચક્રોરના નેત્રના આનંદને માટે હો. વળી કામદેવના તાપના નાશને અર્થે અને મોહરૂપ અંધકારના ક્ષયને માટે પણ હો.

(શ્રી દીપાંત્મવદ્વાગ વસંતનિલકાવૃત્તમ્)

૭ ૫ ૬ ૨ ૧ ૮
કલ્યાણકં ભગવતાં ધૂરિ યત્ર ચાભૂત ,
૧૧ ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૪
શ્રેષ્ઠઃ સ એવ દિવસઃ પુનરાગતો ઽયમ્ ।

૪
શ્રીવીરમોક્ષદિવસોદ્ધવદીપપર્વ,
૩ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૨
યદ્વત્તતઃ સુકૃતિનો ઽત્ર મહોઽનુવર્ષમ્ ॥ ૧૫૪ ॥

અર્થ:-જે દિવસે શ્રીવીર પ્રભુના નિર્વાણ કલ્યાણકથી ઉત્પન્ન થએલા દીવાળીના પર્વની માફક શ્રીતીર્થકરોનું ધુરંધર કલ્યાણક છે. તે અતિ ઉત્તમ એવો દિવસ વળી આજે પ્રાપ્ત થયો; માટે પુણ્યવંત માણસોએ દરેક વર્ષમાં આ કલ્યાણકના દિવસને વિશે ઉત્સવ કરવો.

(શાર્દૂલચિક્રીડિતવૃત્તમ)

સદ્ધ્યાનોજ્વલદીપકઃ પ્રવિલસત્સ્વાધ્યાયમેરાત્રિકઃ,

કલ્પાચારસુભોજનઃ સુગુણવાકતાંબૂલશોભાશુભઃ ।

અશ્રીનિર્ગમલદમ્યુપાગમજયજ્યેષ્ઠાવનામોત્તરઃ,

શીલાલંકૃતિભાગ્ મુદ્ ભવતુ વૌ હર્દદર્મદીપોત્સવઃ ॥૧૫૫॥

અર્થ:-ઉત્તમધ્યાનરૂપ જાજવઃયમાન દીવાવાળો, દેદી-
પ્યમાન સ્વાધ્યાયરૂપ મેરાયાવાળો, કલ્પાચાર, રૂપ ઉત્તમ
ભોજન છે જેને વિષે એવા ઉત્તમ ગુણોની વાણીરૂપ તાંબુ-
લની શોભાથી મનોહર, અલક્ષ્મીના જવાથી, લક્ષ્મીના
આવવાથી, જયથી અને ગુણદિજનોને પ્રણામ કરવાથી
ઉત્કૃષ્ટ તથા શીળરૂપ અલંકારને ધારણ કરનારો એવો જ
દીવાળીનો ઉત્સવ તે તમારા હૃદયને અર્થ થાઓ.

શ્રી વ્યાખ્યાસમર્થનદ્વાર.

વ્યાખ્યાનં શ્રુતદુગ્ધસારમધિકં સ્નિગ્ધં નિર્પીયાઽઽદરા,-

ન્માત્યાક્ષુ રસિતા મુઘા શમદધિશ્રેયોઘૃતોચ્છ્રાયકૃત્ ।

અસ્માત્તસ્ય સમર્થનાઽગ્રતદિદં કાલેન ભવ્યૈઃ પુનઃ,

સમ્યક્ત્વાંગવિવૃદ્ધિકૃદ્વહુતૃષા યયં તમસ્તાયમિત્ ॥૧૫૬॥

અર્થ:-હે ભવ્યજનો ? ઉપશમરૂપ દહીં અને મોક્ષ-
રૂપ ઘીની વૃદ્ધિ કરનારું અને સિદ્ધાંતરૂપ અને અતિશય-
સ્નિગ્ધ દુધ તેના સમાન સારભૂત એવા વ્યાખ્યાનને બહુ

આદરથી સાંભળીને તૃપ્ત થયા છતાં તેને (વ્યાખ્યાનરૂપ દુધને) ત્યજી દેશો નહિ. કારણ તે વ્યાખ્યાનરૂપ દુધની હવણાં પણ ચાચના કરાય છે અને તેથીજ સમ્યક્ત્વરૂપ શરીરની વૃદ્ધિ કરનારૂં તથા અજ્ઞાનરૂપ તાપને ભેદી નાખનારૂં તે વ્યાખ્યાનરૂપ દુધ અવસરે તમારા સરખા ભવ્ય જનોએ બહુ તૃપ્તાથી પાન કરવા યોગ્ય છે.

સિદ્ધાંતાંબુધિસંભવેઽય વિરતે વ્યાખ્યાયને સદ્રસૈ,-

દૃષ્ટાન્તૈઃ સકષાયતાપજનહૃદ્ધર્મિ શભિત્વાભિતઃ ।

સપ્તશ્વેત્રધરાસુ વિત્તવપનં કુર્વતુ વઃ પુણ્યતો,-

નિઃસપ્તવ્યસનેતિમીતિ વિવિધં શસ્યં યથા સ્યાજ્જનાઃ॥૧૫૭

અર્થ:-હે સર્જન પુરૂષો ? સિદ્ધાંતરૂપ સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થયેલો વ્યાખ્યાનરૂપ મેઘ, દૃષ્ટાંતરૂપ ઉત્તમ જળે કરીને કષાયના તાપવાળા જનોના હૃદયરૂપ પૃથ્વીને સિંચન કરીને વિરામ પામે છતે તમે સાત ક્ષેત્રરૂપ પૃથ્વીને વિષે વિત્તનું વાવવું કરો કે, જેથી પુણ્યને લીધે સાત વ્યસનરૂપ સાત ઇંદ્રીના ભયરહિત એવું બહુ પ્રકારનું ધાન્ય તમને પ્રાપ્ત થાય.

શ્રી શાંતુર્માસદ્વાર.

વ્યાખ્યાનાંબુધરોપદેશસલિલૈઃ મુશ્રાદ્ધચેતઃ સરઃ,-

પૂર્તિઃ કીર્તિનદીતતિર્મલરજઙિઙ્ગત્તિશ્ચ યત્રાઽભવત્ ।

બોધ કરવાથી જિનશાસની ઉન્નતિ એ સધળું થાય છે.
આવાં કારણોથી અમે વિહાર કરીએ છીએ.

(શ્રીકાર્તિકપારણકદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ)

ચાતુર્માસિકમેકપારણદિનં^૩ નૂન^૨ ફલં^૧ પ્રાપ્નુયાત્^૪,

મર્તુર્વાર્ષિકમપ્યવાપ^૬ ન કથં^{૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૧૨} શ્રેયાંસ^{૬ ૭ ૮} એકાદ્યપિ ।

સ્થાનસ્થાનનિસ્વાતકોટિવિભવઃ^{૧૫} કોટીશ્વરઃ^{૧૭ ૧૬ ૧૮} કિં ભવેત્,

કોટિમૂલ્યમહામણિં^{૧૯ ૨૦ ૨૩ ૨૧ ૨૪ ૨૨} કરતલે^{૧૯} કિં^{૨૦} સ્વેલયન્નાપરઃ ॥ ૧૬૦ ॥

અર્થ.-એક પારણના દિવસ પ્રત્યે ચામાસાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યોત્ષો કે, શ્રેયાંસ કુમારે એકજ દિવસે શ્રી આદિનાથને પારણ કરાવી શું વર્ષાનું ફળ નથી મેળવ્યું ? ઉદાહરણ જેમ, સ્થાને સ્થાને કોટિ સંખ્યાવાળું દ્રવ્ય ભૂમિમાં ડાટી રાખનારો માણસ શું કોટીશ્વર કહેવાય ?-અને બીજો કોટિમૂલ્યના રત્નને હાથમાં ખેલાવનારો શું કોટીશ્વર ન કહેવાય ? અર્થાત્ ખન્ને કોટીશ્વર કહેવાય.

શ્રી મંઘાચાર્યદ્વાર.

તીર્થેશૈર્વ્રતધર્મપોષણપુરસ્કારાત્પરામુન્નતિં,

નાત^૬ યચ્ચ^{૧ ૭ ૧૧} દદાતિ^{૧૦ ૮} ભૂતિમતુલાં^{૧૩ ૧૫ ૧૪ ૧૬ ૧૭} શ્રીશાલિભદ્રાદિવત્ ।

તન્નિઃ^{૨૦ ૨૧ ૧૯ ૧૮} પચ્વતિરસ્ક્રિયાલઘુ^{૨૩ ૨૨ ૨૫} કલૌ^{૨૬ ૨૭ ૨૪} દાનં^{૨૬ ૨૭ ૨૪} ત્વયોહાસિતં,

કૈઃ^{૨૦ ૨૧ ૧૯ ૧૮} કૈર્મદ્ર^{૨૩ ૨૨ ૨૫} પુનઃ^{૨૬ ૨૭ ૨૪} ફલિવ્યતિ^{૨૬ ૨૭ ૨૪} ફલૈસ્તત્ત્વૈર્જિનો^{૨૬ ૨૭ ૨૪} વેત્તિ^{૨૬ ૨૭ ૨૪} તત્ ॥ ૧૬૧ ॥

અર્થ:-વ્રતને વિષે અને ચાર પ્રકારના ધર્મને વિષે અનુકંપા દાન મુખ્ય છે. એ કારણથી એ અનુકંપાદાનને તીર્થકરેએ વ્રતધર્મના પોષણને વિષે અત્રેસર કરવાથી મોટી ઉન્નતિને પમાડયું છે. તે દાન શાલિભદ્રાદિની માફક બીજાઓને પણ બહુ લક્ષ્મી આપનારૂં થાય છે. હે પુણ્યવંત જીવ ? તેં તેવા દાનને આ કલિયુગને વિષે દરિદ્રી લોકોને કાઢી મૂકવાથી લઘુપણારૂપ પ્રગટ કર્યું, તો તે દાન તને કેવાં કેવાં ફળોથી ફળિભૂત થશે? તે જો બાણી શકે તો તત્ત્વથી જિનેશ્વરજી બાણી શકે તેમ છે, પણ બીજાથી બાણી શકાય તેવું નથી.

^૭ માન્યસ્તીર્થપતેઃ ^૫ પરિગ્રહ ^૨ ઇવ ^૩ ક્ષમાપમ્ય ^૧ મંયો ^૬ ધ્રુવં, ^૪

^{૧૩} ધન્યો ^૯ યસ્ય ^{૧૦} ગૃહાંગણં ^૮ સ ^{૧૧} ચરણાંભોજૈઃ ^{૧૨} પુનીતેતરામ્ ।

^{૧૭} ૧૮ ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૨૦ ૧૨ ૨૩ ૨૨ ૨૧
કિં ^{૨૬} બ્રમઃ ^{૨૭} ફલમસ્ય ^{૨૮} તદ્વસ્તવચો ^{૨૯} ઇચ્છ્યમું ^{૩૦} સંમદાત્ ,

^{૨૬} શ્રીરણ્યસ્ય ^{૨૭} ગ્રહે ^{૨૮} સ્થિરા ^{૨૯} પ્રતિભુવઃ ^{૩૦} શ્રીજૈનપાદા ^{૩૧} ઇમે ॥૧૬૨॥

અર્થ:-જેવી રીતે રાજાને પોતાનો મંત્રી વિગેરે પરિવાર માન્યકારી હોય છે તેવી રીતે શ્રી તીર્થકરને નિમ્ન-સંઘ માન્યકારી છે. માટે તે સંઘ પોતાના ચરણકમળે કરીને જે પુરૂષના ઘરને પવિત્ર કરે છે, તે પુરૂષને ધન્ય બાણીયો. એ સંઘનું પૂજન કરનારને ફળ તો શું કહીયે ? પરંતુ જે પુરૂષ ભરત રાજાની માફક અતિ હર્ષથી એ સંઘનું પૂજન કરે છે તેના ઘરને વિષે લક્ષ્મી નિશ્ચલપણે નિવાસ કરે છે તેમાં આ પ્રત્યક્ષ જિનેશ્વરના ચરણોજ આશિરૂપ છે.

(શ્રી ફાગળ ચાતુર્માસદ્વાર-લગ્નધરાવૃત્તમ્)

નાંત્વા^૭ ક્ષેત્રે^૫ પવિત્રે^૪ ઘનસમયમમી^૬ સંયતા^૧ રાજહંસા,^૩
સ્તત્તત્સ્થાને^૬ વિજહુઃ^૯ સુકૃતિભિરાનિશં^{૧૨} જાડ્યશીતં^{૧૭} ચ^{૧૮} ભિન્નમ્^{૧૯}
શીલક્ષોમૈસ્તપોગ્નિવ્રતનિયમગૃહૈર્ભાવનાગંધતૈલૈ,^{૧૩}

યત્રાચાર્યાર્કિગોભિર્દેવસમયચતુર્માસકં^{૧૪} તન્મુદે^{૧૫} સ્તાત્^{૨૧} ॥૧૬૩॥

અર્થ:-આ સાધુરૂપ રાજહંસો પવિત્ર ક્ષેત્રને વિષે વર્ષાકાળને નિવૃત્ત કરી તેને દેશમાં વિહાર કરે છે કે, જે દેશમાં શિયાળાના ચાર માસને વિષે પુણ્યવંત માણસો શીળરૂપ વસ્ત્ર, તપરૂપ અગ્નિ, વ્રત અને નિયમરૂપ ઘર, ભાવનારૂપ સુગંધીતેલ અને આચાર્યરૂપ સૂર્યનો તાપ ઇત્યાદિવડે મૂર્ખપણારૂપ તાઢને દૂર કરે છે; તે દ્વાલશુન ચોમાસું હર્ષને અર્થ થાયો.

(શ્રી રજ:પર્વદ્વાર-શાદૃલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

ચાતુર્માસિકપર્વસંભવતપોવાહિસ્તદાવચ્ચક,^૧

અચ્યત્કર્મદલોલ્લિતસ્થગણકસ્તોમેડન્ન^૭ ભસ્મીકૃતે^૨ ॥

પ્રાતર્વદનકે^૩ મુશ્વાંશુકાત્રોધેવ્યાજાદ્વિકીર્ણે^૪ ડભિતો,^૫

ધન્યોડર્હદ્રુણફાલ્ગુનોડમલરજાઃ^૬ સ્યાદાગમાંભઃ^{૧૦} પુઞ્વઃ^{૧૨} ॥૧૬૪॥

અર્થ:-ચાતુર્માસ પર્વથી ઉત્પન્ન થયેલા તપરૂપ અગ્નિમાં ચાતુર્માસ પર્વના પ્રતિક્રમણવડે પડતાં એવાં કર્મના

દળરૂપ ઉચ્છળતાં છાણુઓનો સમૂહ ભસ્મ થયે છતે અને તે ભસ્મ પ્રાતઃકાળના વંદનને વિષે મુખવસ્ત્રિકાના મિષથી ચારે તરફ ઉડી ગયે છતે અરિહંતના ગુણરૂપ ધન્ય એવો ફાગણુ માસ આગમરૂપ જળના સ્નાનથી પાપરહિત થાય છે.

(શ્રી હંદ્રમહોત્સવદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

^૪ સ્પર્દા ^૩ મહત્સુ ^૧ નરવાક્ ^૨ શુકવત્ ^૫ ક્રમાય,

^{૧૧} સત્યં ^૬ પુનઃ ^૯ પદમુપૈતિ ^{૧૦} જનઃ ^૮ સમર્થઃ ॥

^{૧૩} મર્ત્યા ^{૧૨} હિ ^{૧૪} પંચમગુણસ્થિતિમુક્તિયોગ્યાઃ,

^{૧૭} શ્રાદ્ધેષુ ^{૧૫} તજ્જિનમહે ^{૧૬} ડનુચિતેદ્રતાડપિ ॥ ૧૬૫ ॥

અર્થઃ—જેવી રીતે માણસની ભાષા પોપટને શ્રમ માટે થાય છે તેમ મહોટા પુરૂષને વિષે રૂપધા કરવી એ પણ શ્રમને માટેજ થાય છે. એ સત્ય છે. માણસો પાંચમી ગુણસ્થિતિ અને મુક્તિને યોગ્ય છે. તો શ્રી જિનેશ્વરના કલ્યાણકને વિષે શ્રાવકોને મંદ્રપાણું પણ અયોગ્ય છે. કારણ કે, મંદ્રને પણ ચોથી ગુણ સ્થિતિએ રહેવાપાણું છે.

^૨ દેવૈર્જિનસ્ય ^૩ યદિજન્મમહાદિ ^૪ ચક્રે,

^{૧૦} ન ^૯ શ્રાવકૈરનુકૃતિઃ ^{૧૧} ક્રિયતાં ^૮ તદેષામ્ ॥

^{૧૩} સ્વઃ ^{૧૪} શકદંતિમદતુંબરુગાનરંભા,

^{૧૪} નૃત્યાદિ ^{૧૨} ચેદ્ધુવિ ^{૧૬} ન ^{૧૭} કોઽપિ ^{૧૫} તતઃ ^{૨૦} કરોતુ ॥ ૧૬૬ ॥

અર્થ:-જો દેવતાએ જિનરાજના જન્મ મહોત્સવાદિ કર્યા છે, તો શ્રાવકો એ તે પ્રમાણે શું ન કરવું જોઈએ ? અર્થાત્ કરવું જોઈએ. ઉદાહરણ જેમ, સ્વર્ગમાં ઐરાવત હાથીનો મદ, તુંબડૂ નામના ગંધર્વનું ગાન અને રંભા અપ્સરાનું નૃત્ય ઇત્યાદિ છે તો પછી પૃથ્વીને વિષે મદ, ગાન અને નૃત્યાદિ કોઈ શું ન કરે ? અથાત્ કરે.

(શ્રી મહાપૂજાદ્વાર.)

^{૫ ૪ ૨ ૩ ૧}
જૈનાર્ચયાપિ નવભિઃ કુસુમૈરશોક,

^{૬ ૮ ૭}
ઉચ્ચોચસંપદભવન્નવસેવધીશઃ

^{૧૦ ૯ ૧૧ ૧૪ ૧૫ ૧૬}
લક્ષાર્ચનેન તુ ફલં જિન એવ વેત્તિ,

^{૧૭ ૧૨}
સદ્ગૃસ્થકાલધનાસિક્તસુવીજવત્તત્ ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ:-અશોક નામનો માલી નવ પુષ્પોવડે કરેલી જિનરાજની પૂજાથી અધિક સંપત્તિવાળો થઈ નવનિધાનનો અધિપતિ થયો. તોપછી લક્ષદ્રવ્ય ખરચીને કરેલી જિનરાજની પૂજાનું ફળ તો ઉત્તમ ભૂમિમાં રહેલા અને વર્ષા-કાળના મેઘથી સિંચન થયેલા શ્રેષ્ઠ બીજની માફક કેવળી એવા જિનરાજ પોતેજ બાણે છે.

^{૫ ૭ ૮ ૬ ૯}
આશ્ચર્યકારિ ફલમપ્યતુલં પ્રદાસ્ય,

^{૧ ૩ ૨ ૪}
ત્યાશ્ચર્યભંગિભિરિયં વિહિતા જિનાર્ચા ॥

^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૩૧૪} ^{૧૫}
 કાર્યે હિ કારણગુણેન ભવેત્તુ ચિત્રં,

^{૧૭} ^{૧૬} ^{૧૮}
 પુષ્પૈરિમૈસ્તિદશવૃક્ષકલપમૂતિઃ ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ:-આશ્ચર્યકારક રચનાવડે કરેલી જિનરાજની પૂજા નિશ્ચે આશ્ચર્યકારી બહુ સમૃદ્ધિ વિગેરે તે પૂજાનું ફળ આપે છે. કારણ કે, કારણના ગુણથી એટલે એકલા થએલા કારણરૂપ તાંતુ (તાંતણા)ઓથી પટ (વસ્ત્ર)રૂપ કાર્ય થાય છે. અહિં આશ્ચર્ય એજ છે કે, આ પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થએલા પુષ્પથી કદપવૃક્ષ જે ફળ આપે છે તે ફળ મળે છે.

શ્રી ચૈત્યપરિપાટીદ્વાર.

^૪ ^૩ ^૫
 અપ્યેકજૈનભવનસ્નપનાદિનાં ય,-

^૨ ^૭ ^૬ ^૧
 જ્ઞાવાદુપાર્જિ સુકૃતં શિવકૃદ્ભવદ્ભિઃ ।

^{૧૧} ^{૧૨} ^૯ ^{૧૦}
 સ્થાનં ક ચૈત્યપરિપાટિકયાઽર્જિતસ્ય,

^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫}
 જ્ઞાતં મહત્સ્તુતિકૃતાં હૃદયાનિ સંતિ ॥ ૧૬૯ ॥

અર્થ:-તમે ભાવથી એક જિનરાજની પૂજાવડે મોક્ષ આપનારું પુણ્ય મેળવ્યું; તો પછી ચૈત્યપરિપાટીથી મેળવેલા પુણ્યનું સ્થાન ક્યાં? હા મે જાણ્યું? મહોત્સવને વિષે સ્તુતિ કરનારાઓનાં હૃદયો ચૈત્યપરિપાટીથી મેળવેલાં પુણ્યનાં સ્થાન હોય છે.

^૨ ^૬ ^૩ ^૧ ^૫ ^૪
 અગ્રોદિયાય સુદિનો ભવતાં કલા વા,

^{૧૨} ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧}
 જજ્ઞં યદલ્પવમુનાઽપિ હિ ભૂરિલાભઃ ।

૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૮ ૧૯
 ચૈત્યાવલીષુ યદુપાર્જિ શિવાય પુણ્યં,

૧૪ ૧૩
 ભક્ત્યા મુલમ્બદલપુષ્પફલોપહારૈઃ ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ:-આજે તમારો મનોહર દિવસ ઉગ્યો. અથવા
 તો તમારું ઉત્તમ વિજ્ઞાન ઉદય પામ્યું. કારણ કે, તમને
 થોડા ધનથી મોટો લાભ મળ્યો. તે લાભ એ કે, સુખે
 મેળવી શકાય એવાં પત્ર, પુષ્પ અને ફળો અર્પણ કરવા
 કે પ જિનમંદિરોમાં કરેલી ભક્તિપૂર્વક પૂજાથી તમે જે
 પુણ્ય મેળવ્યું તે પુણ્ય મોક્ષને માટે થયું. આજ કારણથી
 તમને થોડા ધનવડે મોટો લાભ થયા.

(શ્રી ઉદ્યાપનદ્વાર-ચંદ્રવજ્રાવૃત્તમ)

૩ ૪ ૧ ૨ ૫ ૭ ૮ ૬ ૧૦ ૯
 શુદ્ધં તપઃ કેવલમપ્યુદારં, સોદ્યાપનસ્યાઽસ્ય પ્રતઃસ્તુમશ્ચકિમ્ ।
 ૧૩ ૧૨ ૧૨ ૧૫ ૧૪ ૧૬ ૧૭ ૧૮
 હયં પયો ધેનુગુણેન તત્તુ. દ્રાક્ષાસિતાક્ષોદયુતં સુધૈવ ॥૧૭૧॥

અર્થ:-ઉદ્યાપનાદિ વિના પણ કરેલું શુદ્ધ તપ બહુ-
 ફળ આપનારૂં થાય છે તો પછી ઉદ્યાપન સહિત એવા તે
 તપનું તો શું વર્ણન કરીયે ? દષ્ટાંત જેમ, દુધ એ ગાયના
 ગુણથીજ પુષ્ટિકારક છે તો પછી દ્રાક્ષ અને સાકર સહિત
 તે દુધ ખરેખરું અમૃતજ થાય છે.

૫ ૩ ૪ ૨ ૧
 સિંહસ્તપઃપ્રક્રમ એવતાવત્, દુઃકર્મદંતાવલમંડલીનામ્ ।

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૧
 તદગ્ર તસ્મિન્ પ્રસ્થરાનિવેશો, યદ્વચ્ચદુદ્યાપનવિસ્તરોઽયમ્ ॥૧૭૨॥

અર્થ:-પ્રથમ અષ્ટ કર્મરૂપ દુષ્ટ હસ્તિઓની પંક્તિને

નાશ કરવામાં તપક્રમ સિંહ છે. તે કારણથી આજે તે તપક્રમને વિષેજ જેમ સિંહ ઉત્કટ નિવેશરૂપ છે તેવો આ પ્રત્યક્ષ ઉદાપનનો વિસ્તાર છે.

૨ ૧ ૩ ૫ ૪ ૬
વૃક્ષો યથા દોહદપૂરણેન, કાયો યથા સદ્રસમ્બોજનેન ।

૭ ૮ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૯ ૧૦ ૧૧
વિશેષશોમાં લભતે યથોક્તે, નોદ્યાપનેનૈવ તથા તપોઽપિ ॥૧૭૩

જેમ ઝાડ ઇચ્છા પૂરક રૂપ આપવાથી વધારે શોભા પામે અને જેમ શરીર ઉત્તમ લોજન કરવાથી વધારે શોભા પામે તેમ તપ પણ શાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિ પ્રમાણે ઉદાપન કરવાથી વધારે શોભા પામે છે.

(શ્રી ધ્વજારાપદ્માર-શાર્દૂલધિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૩ ૮ ૧
ભૂપચ્છત્રગુરુદરાદૃતિરથાગ્રેષૂપયોગાન્મયા,

૨ ૫ ૭ ૪ ૯ ૬
વંશત્વે કટસુંડકાદિષુ જનાશ્ચારાધિતા ભૂરિશઃ ।

૧૪ ૧૦ ૧૨ ૧૩

૧૧

૧૫

૧૭

નૈતત્કાપિ મહત્વમાપિ વિલસત્કેત્વગ્રહસ્તોરણત્,

૧૮

૧૯

૨૦

૨૨ ૨૦

૨૧

ઘંટાવાગ્ધિરિતિ ધ્વજસ્ત્વરયતે વો દેવતારાધને ॥૧૭૪॥

અર્થ:-હે લોકો ? જિનેશ્વરના પ્રાસાદ ઉપર રહેલો વાંસરૂપ ધ્વજ ઉડતા હુગડારૂપ હાથને લાંબો કરીને વાગતિ એવી ધુધરીયોના શબ્દથી એમ કહે છે કે, મેં રાજાઓના છત્રમાં, રથની ધ્વજમાં, વાડીમાં તેમજ સાહડી અને સુંડલાદિકમાં ઉપયોગથી બહુ માણસોને સેવ્યા છે. તોપણ આવું મોટામોટું પામ્યો નથી.

શ્રી અષ્ટાધિપૂજાહાર.

^૨ નૈવેદ્યૈઃ ^૧ સજલૈઃ ^{૩ ૪ ૫ ૬} શિવાધ્વસુસ્વદં સ્પટું સમં શંબલં ।

^૮ ધૂપેનોર્ધ્વગતિઃ ^{૯ ૧૦ ૧૧} સુગંધિતદિશાવાસેન શુભ્રં યશઃ ॥

^{૧૪ ૧૩૧૨ ૧૫ ૧૭ ૧૬} નૃસ્વર્ગાદિફલં ફલૈશ્ચ કલમૈર્જનાટકાર્ચાત્મનઃ,

^{૧૮ ૧૯ ૨૧ ૨૦ ૨૨} પુષ્પૈર્લોકશિરઃ સ્થિતિઃ શિવતનુર્દૌર્પૈર્જિનાર્ચાફલમ્ ॥૧૭૫॥

અર્થઃ:-જળ સહિત નૈવેદ્ય વડે જિનરાજની પૂજા કરવાથી મોક્ષમાર્ગને વિષે સુખ આપનારું પ્રગટ લાતું મળે છે. ધૂપ વડે પૂજા કરવાથી ઉચ્ચ ગતિ, વાસ ક્ષેપ વડે સુગંધિ દિશા કરવાથી ઉત્તમલ યશ, ફળ વડે પૂજા કરવાથી મનુષ્ય અને દેવાદિ, ફળ અને અક્ષત વડે પૂજા કરવાથી અક્ષતપણું (નહિ ક્ષય થવાપણું) પ્રાપ્ત થાય છે. વળી પુષ્પ વડે જિનરાજની પૂજા કરવાથી સર્વ લોક ઉપર નિવાસ અને દીપ વડે પૂજા કરવાથી મોક્ષ શરીર આવી મળે છે; માટે જેવી રીતે પૂજા કરીએ તેવું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

શ્રી અષ્ટમંગલહાર.

^{૧ ૨ ૩} આદર્શોદિત કેવલાર્દિરસમૈશ્વર્યશ્ચ મદ્રાસના,-

^{૭ ૬ ૫ ૮ ૯} દ્વિસાંડસ્ય શરાવસંપુટતનોર્યઃ કામકુંભઃ પુરઃ ।

^{૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૦ ૧૬ ૧૫ ૧૧} શ્રીવત્સાંગભિવસ્ફુટશ્ચ તનુતે નિત્યોત્સવઃ સ્વસ્તિકા,-

^{૧૭ ૧૬ ૧૮ ૨૧ ૨૨ ૨૦} મંદાવતૈવદદ્ધુતાકૃતિકૃતાનંદઃ સ વો ડ્યાજ્ઞિનઃ ॥૧૭૬॥

અર્થ:-જેમને દર્પણની માફક કેવળ પ્રાપ્ત થયું છે. ભદ્રાસનથી જેમને મહોટું અર્થ પ્રાપ્ત થયું છે. પાત્રના સંપુટ સમાન શરીર વાળા બ્રહ્માંડની આગળ જે પૂર્ણ કળશરૂપ છે. સ્વસ્તિકથી જેમને શ્રીવત્સાંગની માફક પ્રત્યક્ષ હ્રમેશાં ઉત્સવ છે. નંદાવર્તની માફક જેમણે અદ્ભુત આકૃતિથી આનંદ ઉપજાવ્યો છે એવા તે જિનરાજ તમારું રક્ષણ કરે.

(શ્રી મુક્તિદ્વાર-સંગ્રહગાથૃતમ)

^૧મુક્તે: ^૨સૌખ્યપ્રમાણં ^૪ભવતુ ^૩મુરગિરિ: ^૬સોઽસ્તિ ^૫વા ^૭યોજનાનાં,
^૮લક્ષં ^{૧૨}વાર્દિ: ^{૧૧}સ્વયંભૂરમણ ^{૧૩}ઇતિ ^{૧૦}પુન: ^{૧૪}સોઽસ્તિ ^{૧૬}રજ્જુપ્રમાણ: |

^{૧૮}લોકાતીત ^{૧૯}તદેતજ્જિનપતિરપિ ^{૨૦}વા ^{૨૧}નોપમાતું ^{૨૨}પ્રગલ્ભો,

^{૨૫}મૂઢ્ઢોગાનુભૂતિં ^{૨૬}સ્વજનમનુવદન્ ^{૨૭}યદ્દદ્વજ: ^{૨૮}પુલિંદ: ||૧૭૭||

અર્થ:-મોક્ષ સુખનું પ્રમાણ મેરૂ પર્વત જેટલું મહોટું કહીએ તો તે ઘટતું નથી. કારણ કે, મેરૂ પર્વત લાખ યોજનનો છે અને મુક્તિ સુખ તો બહુ મહોટું છે. વળી મોક્ષ સુખનું પ્રમાણ સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર સમાન કહીએ તો તે પણ ઘટતું નથી; કારણ તે પણ રજ્જુ પ્રમાણ એટલે દોરડી વતી માપી શકાય તેટલો છે. અર્થાત્ મેરૂ પર્વત અને સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર એ બન્ને લોકમાં છે માટે તેમનું પ્રમાણ બાણી શકાય છે અને મોક્ષ સુખનું પ્રમાણ બાણી શકાતું નથી. તે મોક્ષસુખ તો લોકની બહાર છે; માટે તે સુખ તો જિનેશ્વરો બાણી શકતા હશે; પરંતુ જિનેશ્વરો પણ રાજાની ભોગ-લક્ષ્મીના અનુભવને બાણતા છતાં પણ પોતાના કુટુંબીને

(૩૫૨)

કહેવા સમર્થ નહિ થએલા ભીલની માફક તે મોક્ષ સુખને ઉપમાથી દઢ કરવાને સમર્થ થતા નથી.

(શાર્દૂલધિક્રોડિતશૂતમ)

યત્પાદાંબુજભંગતામવિરતં મેજુસ્તિલોકીજના,

યશ્ચિતામણિવત્તદીયહૃદયામીષ્ટાર્થસંપાદકઃ ।

૮૯ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭

સોપ્યર્હન્મદિતો યદર્થમનિશં તત્તત્તપસ્તપ્તવા,-

૨૫ ૨૬ ૨૪ ૨૨ ૨૩ ૧૮ ૧૮ ૨૦ ૨૧

ન્નાડમીષ્ટં હૃદિ કસ્ય કસ્ય તદહો નૈઃશ્રેયસં મંગલમ્ ॥૧૭૮

અર્થ:-ત્રણ લોકના પ્રાણીઓ જેમના ચરણ કમળને ભભરાની માફક સેવન કરે છે અને જે ચિતામણિ રત્નની માફક તે સેવા કરવારાઓને મનોવાંછિત આપે છે તે પૂજ્ય શ્રીઅરિહંત પ્રભુએ મુક્તિને માટે નિરંતર તે તે તપ કર્યું. અહો ? આશ્ચર્ય છે કે, કોના કોના હૃદયને વિષે મોક્ષ રૂપ માંગલિક ઇષ્ટ નથી ? અર્થાત્ સર્વને ઇષ્ટ છે.

(શ્લો પ્રશસ્તિદ્વાર-દ્વંદ્વજાવૃત્તમ)

શ્રીવજ્રસેનસ્ય ગુરોસ્ત્રિપદ્મિ,-સારપ્રબંધસ્ફુટસદ્ગુણસ્ય ।

શિષ્યેણ ચક્રે હરિણેયમિષ્ટા, મૃક્તાવલી નેમિચરિત્રકર્તા ॥૧૭૯

અર્થ:-ત્રિશદ્ધિ શલાકા પુરુષચરિત્રના કર્તા શ્રીવજ્રસેન ગુરૂના શિષ્ય એવા હરિ નામના કવીશ્વર, કે જેમણે શ્રી નેમિનાથનું ચરિત્ર રચ્યું છે તે કવીશ્વરે આ સૂક્તમૂક્તાવલી (કર્પૂર પ્રકરણ) નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે.

॥ इति श्रीकर्पूरप्रकरणग्रंथस्य शालाक्यभाषान्तरसंहिता समाप्त ॥

